

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΓΕΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΙΚΑΙΟΥ
Π.Μ.Σ. «ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ»
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ**

ΟΙ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑΣ (KNOW-HOW)

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Αμαλίας-Ιωάννας Τσεβά
Α.Μ. 0907Μ014

Επιβλέπων
κ. Αθ. Μπασαγιάννης

ΑΘΗΝΑ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2009

ΟΙ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑΣ (KNOW-HOW)

Εξεταστική Επιτροπή:

κ. Β. Θεοδωροπούλου-Δένδια, Λέκτορας

κ. Ιω. Ληξουριώτης, Καθηγητής

κ. Αθ. Μπασαγιάννης, Λέκτορας

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	8
----------------------------	----------

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	9
----------------------	----------

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	11
----------------------	-----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Η ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑ

1.1. Εισαγωγικά περί της έννοιας της τεχνολογίας ως έννοιας γένους σε σχέση με την τεχνογνωσία.....	14
1.2. Η έννοια της τεχνογνωσίας ως μέσου μεταφοράς τεχνολογίας.....	15
1.3. Η αξία της τεχνογνωσίας ως μέσου μεταφοράς τεχνολογίας και οι λόγοι προστασίας της.....	19
1.4. Ουσιώδη στοιχεία και νομική φύση του δικαιώματος της τεχνογνωσίας	21
1.5. Σύγκριση της τεχνογνωσίας με συναφείς έννοιες.....	24
1.5.1. Βιομηχανικό ή Εμπορικό Απόρρητο.....	24
1.5.2. Εφευρέσεις που κατοχυρώνονται με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας.....	28
1.5.2.1. Η υποχώρηση της ευρεσιτεχνίας έναντι της τεχνογνωσίας.....	30

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑΣ

2.1. Έννοια και νομική φύση της σύμβασης μεταφοράς τεχνογνωσίας.....	32
2.2. Βασικά χαρακτηριστικά της σύμβασης μεταφοράς τεχνογνωσίας.....	34
2.2.1. Ο διαρκής χαρακτήρας.....	34
2.2.2. Ο προσωποπαγής χαρακτήρας.....	34
2.2.3. Ο άυλος χαρακτήρας.....	35
2.2.4. Ο σημαντικός ρόλος των συμβατικών ρητρών.....	36
2.3. Τα δικαιώματα εκμετάλλευσης της τεχνογνωσίας (<i>royalties</i>).....	36
2.4. Διακρίσεις των συμβάσεων μεταφοράς τεχνογνωσίας.....	38
2.4.1. Αμιγής ή καθαρή και μεικτή ή συνδυασμένη σύμβαση.....	38
2.4.2. Αποκλειστική και μη αποκλειστική (απλή) σύμβαση.....	39
2.4.3. Μόνη σύμβαση.....	41
2.4.4. Απεριόριστη και περιορισμένη σύμβαση.....	41

2.5. Η συνομολόγηση περιορισμών στη χρήση της τεχνογνωσίας.....	42
---	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ

3.1. Το νομικό καθεστώς που διέπει τις συμβάσεις μεταφοράς τεχνογνωσίας.....	43
3.2. Διανοητική ιδιοκτησία και προστασία ελεύθερου ανταγωνισμού.....	44
3.3. Οι συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας/τεχνογνωσίας στο κοινοτικό δίκαιο ανταγωνισμού.....	45
3.3.1. Εισαγωγικά περί του άρθρου 81 ΣυνθΕΚ.....	45
3.3.2. Η επίπτωση του Δικαίου Ανταγωνισμού στις συμβάσεις μεταφοράς τεχνογνωσίας.....	47
3.3.3. Η αντιμετώπιση των αδειών εκμετάλλευσης στα πλαίσια του Κοινοτικού Δικαίου Ανταγωνισμού.....	51
3.3.4. Η έκδοση κανονισμών ομαδικής απαλλαγής για τις συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας/ τεχνογνωσίας.....	55
3.3.4.1. Ο ισχύων Κανονισμός 772/2004/ΕΚ «για την εφαρμογή του άρ. 81 παρ. 3 της συνθήκης σε ορισμένες κατηγορίες συμφωνιών μεταφοράς τεχνολογίας».....	57
3.3.4.1.1. Πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού.....	61
3.3.4.1.2. Συμφωνίες μεταξύ ανταγωνιστών και μεταξύ μη ανταγωνιστών.....	63
3.3.4.1.3. Αντιανταγωνιστικοί περιορισμοί ιδιαίτερης σοβαρότητας.....	65
3.4. Οι συμβάσεις μεταφοράς τεχνογνωσίας και η προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού στο ελληνικό δίκαιο.....	71
3.5. Προστασία με βάση τις διατάξεις περί αθέμιτου ανταγωνισμού (άρθρα 16-18 ν. 146/1914).....	73
3.6. Προστασία βάσει άλλων διατάξεων	75
3.7. Προστασία των απορρήτων στη Συμφωνία TRIPS.....	75
3.8. Οι συμβάσεις μεταφοράς τεχνογνωσίας στο Ν. 1733/1987.....	76

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

4.1. Ο ρόλος των συμβάσεων μεταφοράς τεχνογνωσίας	78
---	----

4.2. Αρχές διαπραγμάτευσης κατά τη σύναψη συμβάσεων μεταφοράς τεχνογνωσίας.....	82
4.3. Οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζουν οι συμβαλλόμενοι κατά τη σύναψη της σύμβασης μεταφοράς τεχνογνωσίας.....	84
4.3.1. Μείωση των κινδύνων του δικαιοπαρόχου.....	85
4.3.2. Μείωση των κινδύνων του δικαιοδόχου.....	86
4.4. Δικαιώματα και υποχρεώσεις των μερών από τη σύμβαση μεταφοράς τεχνογνωσίας.....	87
4.4.1. Υποχρεώσεις του δικαιοπαρόχου.....	87
Α) Παραχώρηση της χρήσης της τεχνογνωσίας.....	87
Β) Διαφύλαξη της χρήσης της τεχνογνωσίας.....	90
4.4.2. Υποχρεώσεις του δικαιοδόχου.....	92
Α) Καταβολή ανταλλάγματος.....	92
Β) Εκμετάλλευση της τεχνογνωσίας.....	92
Γ) Τήρηση του απορρήτου.....	92
Δ) Άλλες υποχρεώσεις.....	93
4.5. Το ζήτημα της ύπαρξης συναφών με την μεταφερόμενη τεχνογνωσία διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας	94

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5º: Η ΛΗΞΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑΣ

5.1. Η λύση της σύμβασης μεταφοράς τεχνογνωσίας	96
5.2. Μετασυμβατικές υποχρεώσεις των μερών.....	98
5.3. Η προστασία των απορρήτων που αποτελούν τεχνογνωσία μετά τη λήξη της σύμβασης ή μετά τη δημοσιοποίηση των απορρήτων.....	100

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	101
----------------------	------------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	103
--------------------------	------------

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ.....	106
-----------------------	------------

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ.....	107
-----------------------	------------

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΑΚ	Αστικός Κώδικας
άρ.	άρθρο
βλ.	βλέπε
ΔΕΚ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΔίΜΕΕ	Δίκαιο Μέσων Ενημέρωσης και Επικοινωνίας
εδ.	εδάφιο
ΕΕΕυρΔ	Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου
ΕΕμπΔ	Επιθεώρηση Εμπορικού Δικαίου
ΕΚ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ΕλλΔνη	Ελληνική Δικαιοσύνη
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
επ.	επόμενα
ΕΠΑ	Επιτροπή Ανταγωνισμού
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
GRUR	Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht
κεφ.	κεφάλαιο
κλπ.	και τα λοιπά
κ.ν.	κωδικοποιημένος νόμος
κ.ο.κ.	και ούτω καθ' εξής
λ.χ.	λόγου χάρη
Ν. ή ν.	νόμος
NoB	Νομικό Βήμα
OBI	Οργανισμός Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας
Ολομ. ή Ολ.	Ολομέλεια
παρ.	παράγραφος
ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
ΠΠρΑθ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών
πρβλ.	παραβάλε
π.χ.	παραδείγματος χάριν
σ. ή σελ.	σελίδα
σκ.	σκέψη
στοιχ.	στοιχείο
ΣυνθΕΚ	Συνθήκη Ευρωπαϊκής Κοινότητας
τ. ή τομ.	τόμος
υποσημ. ή υποσ.	υποσημείωση

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

The concept of “know-how” is a relatively recent development. It is a broader notion than that of “trade secrets”, with which it is often identified. The notion of trade secrets goes back to the time when there were no patents and craftsmen closely guarded their secret formulae, processes and methods of manufacture and includes matters which are not patentable, either because of a lack of inventive height or because of their being compositions or devices which do not rise to the level of invention at all. The extension of the concept of trade secrets had gone so far that a new term had to be used in order to cover all its contents, i.e. know-how.

In know-how there is no question of a novel method of manufacture inspired by high principle or by inventive ideas but rather of detailed innovation in industrial techniques having a practical value and being the fruit of practical experience and trial and error. According a widely accepted definition of know-how, it is a factual knowledge not capable of precise, separate description, not or no longer patentable, which gives to the one acquiring it an ability to produce something which he otherwise would not have known to produce with the same accuracy found necessary for commercial success. The value of know-how is not judged by creative activity but by technical commercial superiority and marketing excellence. So long as an enterprise guards its know-how confidentially and does not permit general publication, it can claim a right in its know-how. From the moment know-how is published or is shared by too many, its marketing value may disappear

Know-how, because of its nature as a property asset, is often the subject of contractual transactions by transfer or by licenses, just like patents, while trade secrets are usually not disclosed to others. Ordinarily, dealings with know-how are on the basis of exclusive or non-exclusive licenses. A communication of know-how to an exclusive licensee is equivalent to a transfer of the entire interest therein, if it excludes even the licensor from using the know-how in question in the same territory, or if the grant is for such a long term that the value of the know-how is practically exhausted by the termination of the agreement. However, an exclusive license in a reciprocal cross-licensing arrangement or grant-back situation may involve anticompetitive effects and antitrust problems.

The Commission Regulation (EC) No 772/2004 of 27 April 2004 “on the application of Article 81(3) of the Treaty to categories of technology transfer agreements”

intends to simplify the procedure of block exemption from article 81 of the Treaty concerning, among others, know-how transfer agreements.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ανέκαθεν, οι άνθρωποι βρίσκονταν σε αδιάκοπη προσπάθεια βελτίωσης των συνθηκών της ζωής τους και ιδιαίτερα μάλιστα στα πλαίσια της συνύπαρξής τους εντός συνθηκών ανταγωνισμού. Προς το σκοπό αυτό όφειλαν να εφευρίσκουν και εξελίσσουν συνεχώς νέους τρόπους και τεχνικές. Και εδώ τίθεται το ζήτημα του τρόπου απόκτησης και γνώσης των τεχνικών αυτών. Όταν κάποιος, μετά από δοκιμές, καταλήγει σε μία σημαντική ανακάλυψη, ο ανταγωνιστής του για να αποφύγει την επικυριαρχία του πρώτου, θα πρέπει είτε να επιδοθεί και ο ίδιος σε αντίστοιχες έρευνες με την ελπίδα ότι θα φτάσει στα ίδια και καλύτερα αποτελέσματα, ώστε να πάψει να βρίσκεται σε μειονεκτική θέση, είτε θα επιχειρήσει να αποκομίσει τις εν λόγω γνώσεις από αυτόν που ήδη τις κατέχει.

Σήμερα, τα ανωτέρω συναντώνται κατά κόρον μεταξύ επιχειρήσεων, με σκοπό την κατάκτηση μιας δεδομένης αγοράς στο χώρο της οποίας δραστηριοποιούνται ανταγωνιστικά. Από οικονομική άποψη, ο ανταγωνισμός ζει από την καινοτομία, με την έννοια ότι μία επιχείρηση υπερφαλαγγίζει τους ανταγωνιστές της με νέα προϊόντα, καινοφανείς μεθόδους παραγωγής, διανομής και διαφήμισης, έτσι ώστε να αποκτήσει ανταγωνιστικό προβάδισμα. Ο ανταγωνισμός προκαλεί άμιλλα μεταξύ των επιχειρήσεων, η οποία ευνοεί τελικώς τους καταναλωτές, επιτρέποντάς τους να αγοράζουν τα παραγόμενα προϊόντα ή τις προσφερόμενες υπηρεσίες σε δίκαιη σχέση ποιότητας-τιμής και να επωφελούνται από την τεχνολογική πρόοδο. Επομένως, για να παραμείνουν ανταγωνιστικές οι επιχειρήσεις, οφείλουν να επενδύουν ανελλιπώς στην έρευνα, προκειμένου τα προϊόντα τους να βελτιώνονται ολοένα και περισσότερο. *«Η αρχή της ελευθερίας στο εμπόριο και τη βιομηχανία αποβαίνει τελικά σε βάρος όσων επωφελούνται από αυτήν. Και αυτό γιατί το εμπόριο επιτρέπει στον καθένα να δημιουργεί ένα κεφάλαιο από την επιχειρηματική του δράση, όμως, δεδομένου ότι κι άλλοι δικαιούνται να αναπτύσσουν την ίδια ακριβώς επιχειρηματική δράση, η αξία της όποιας αποκτηθείσας περιουσίας μπορεί να διατηρηθεί μόνο με αέναη προσπάθεια»*¹.

Ωστόσο, δύο παράγοντες επενεργούν ενίοτε ανασταλικά στις ερευνητικές προσπάθειες των επιχειρήσεων: Εν πρώτοις, το γεγονός ότι η τεχνολογική έρευνα αφενός απαιτεί σημαντικά κεφάλαια και αφετέρου είναι αποδοτική μόνο όταν αναπτύσσει χρήσιμα και πρωτότυπα αποτελέσματα. Επομένως, όσες επιχειρήσεις επιδίδονται σε έρευνα λαμβάνουν ένα διόλου αμελητέο ρίσκο, καθώς είναι πολύ πιθανό η έρευνα να

¹ *Ripert*, Les aspects juridiques du capitalisme moderne σε *Fabre*, Le Know How – Sa reservation en droit commun, 1976, 10.

μην αποδώσει τα αναμενόμενα. Κατά δεύτερον, το γεγονός ότι η επιχείρηση δικαιολογημένα επιθυμεί να έχει τον αποκλειστικό έλεγχο του αποτελέσματος των ερευνητικών της προσπάθειών, καθώς είναι ευνόητο ότι δεν θα επέλεγε να επενδύσει κεφάλαια για τη δημιουργία καινοτόμων προϊόντων ή τεχνικών, αν θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ελεύθερα από οποιονδήποτε². Συνεπώς, το επενδυτικό κόστος και η προσπάθεια που καταβάλλει η επιχείρηση αντισταθμίζονται από την αποκλειστική γνώση της καινοτομίας που πέτυχε κατόπιν ερευνών³. Επομένως, το συμφέρον της επιχείρησης είναι να παραμένει η αποκτηθείσα τεχνογνωσία αποκλειστικά στη διάθεσή της και μακριά από την εκμετάλλευση των ανταγωνιστών. Σε γνώση του τρίτου θα περιέλθει η μυστική τεχνογνωσία, μόνο αν η ίδια η επιχείρηση-δικαιούχος κρίνει ότι την ωφελεί, λόγω του ανταλλάγματος που θα λάβει, η παραχώρηση της εκμετάλλευσής της με σχετική συμφωνία⁴.

Ο κλάδος των συμφωνιών τεχνολογίας/τεχνογνωσίας είναι από τους σπουδαιότερους από οικονομική άποψη κλάδους στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δεδομένου ότι διασταυρώνονται τα συμφέροντα των μεγάλων εταιριών, καθώς και τα συμφέροντα των δικαιοπαρόχων, δικαιοδόχων και καταναλωτών, τα οποία άλλοτε συγκλίνουν μεταξύ τους και άλλοτε έρχονται σε αντίθεση. Οι συμβάσεις μεταφοράς τεχνογνωσίας θεωρούνται σημαντικό μέσο διάδοσης της τεχνολογίας και ανάπτυξης του διατεχνολογικού (inter-brand) ανταγωνισμού, δηλαδή του ανταγωνισμού μεταξύ επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν ανταγωνιστικές τεχνολογίες. Εν ολίγοις, η τεχνογνωσία αποτελεί τον απαραίτητο συντελεστή παραγωγής στη σύγχρονη μεταβιομηχανική κοινωνία⁵. *«Η αξία της τεχνογνωσίας επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι κάθε χρόνο δαπανώνται εκατομμύρια δολάρια για την απόκτηση της εκμετάλλευσής της⁶... Το χαρτοφυλάκιο των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας συνιστά για την επιχείρηση μόνο ένα δευτερεύον στοιχείο στα πλαίσια των δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας που κατέχει, το κύριο στοιχείο είναι η τεχνογνωσία⁷»*.

Στην παρούσα μελέτη θα ασχοληθούμε με την υπό ευρεία έννοια τεχνογνωσία, ήτοι τις μη προστατευόμενες από το δίκαιο της βιομηχανικής ιδιοκτησίας τεχνικές

² *Weniger*, La protection des secrets économiques et du savoir-faire (Know-how), Etude comparative des droits allemande, français et Suisse, 1994, 21.

³ *Fabre*, Le Know How – Sa reservation en droit commun, 1976, 10-11.

⁴ Ο θεσμός της παραχώρησης συμβατικής άδειας εκμετάλλευσης είναι ανάλογος με αυτόν των δουλειών, καθώς ο ΑΚ γνωρίζει δουλείες επί άυλων δικαιωμάτων (άρ. 1178), π.χ. επικαρπία απαίτησης (άρ. 1179), βλ. *Χριστοδούλου Κ.*, Σημειώσεις στη γενική θεωρία των άυλων αγαθών, ΔιΜΕΕ 2/2007, 183.

⁵ *Λιακόπουλος*, Εξελίξεις και προοπτικές του δικαίου της βιομηχανικής ιδιοκτησίας, ΔΕΕ 1995, 836.

⁶ *Worth Wade – Chereau*, How to exploit patents and know-how in Europe, σε *Fabre* (1976), 11.

⁷ *Panel*, Les conditions d'une balance favorable des échanges de matière grise au niveau de l'entreprise, Propriété industrielle et marché commun, σε *Fabre* (1976), 12.

πληροφορίες, γνώσεις, εμπειρίες, ικανότητες κλπ. και κάθε στοιχείο που αποτελεί αντικείμενο τεχνικής, βιομηχανικής ή εμπορικής πληροφορίας, γνώσεων και εφαρμογών⁸, εστιάζοντας στη μεταφορά αυτών από ένα δικαιούχο σε άλλον.

Συγκεκριμένα, οι συμφωνίες μεταφοράς τεχνογνωσίας, τις οποίες θα εξετάσουμε, αφορούν στην παραχώρηση άδειας εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας, στο πλαίσιο της οποίας ο δικαιοπάροχος επιτρέπει στο δικαιοδόχο να εκμεταλλεύεται την παραχωρούμενη τεχνογνωσία για την παραγωγή προϊόντων ή υπηρεσιών⁹.

Στην ανάπτυξη που ακολουθεί, αφού εξετάσουμε την έννοια και τη νομική φύση της τεχνογνωσίας, καθώς και τους λόγους για τους οποίους το δικαίωμα της τεχνογνωσίας κρίνεται άξιο προστασίας, θα διακρίνουμε την τεχνογνωσία από συναφείς έννοιες (Κεφάλαιο 1^ο). Στη συνέχεια, θα αναφερθούμε στις συμβάσεις μεταφοράς τεχνογνωσίας και συγκεκριμένα, στη νομική φύση, στα βασικά χαρακτηριστικά τους και στις διακρίσεις των εν λόγω συμβάσεων ανάλογα με το περιεχόμενό τους (Κεφάλαιο 2^ο). Θα σταθούμε ιδιαίτερα στο νομικό καθεστώς που διέπει τις συμβάσεις μεταφοράς τεχνογνωσίας, καθώς διαφοροποιείται σε σχέση με τα λοιπά δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, λόγω της ιδιάζουσας φύσης της τεχνογνωσίας και θα αναλύσουμε την επίπτωση των κοινοτικών, πρωτίστως, αλλά και των εθνικών ρυθμίσεων περί προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού στις συμβάσεις μεταφοράς τεχνογνωσίας. Επίσης, θα αναφερθούμε στα λοιπά νομοθετήματα που προβλέπουν διατάξεις αναφορικά με την τεχνογνωσία (Κεφάλαιο 3^ο). Περαιτέρω, η ανάπτυξή μας περιλαμβάνει ορισμένα θεμελιώδη ζητήματα σχετικά με τη λειτουργία των συμβάσεων μεταφοράς τεχνογνωσίας στην πράξη, ήτοι για το ρόλο που οι συμβάσεις αυτές διαδραματίζουν στη συναλλακτική ζωή των επιχειρήσεων, αλλά και για το στάδιο των διαπραγματεύσεων που προηγείται της κατάρτισης της σύμβασης και τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν τα συμβαλλόμενα μέρη, καθώς και τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους που απορρέουν από τη σύμβαση (Κεφάλαιο 4^ο). Τέλος, θα αναφερθούμε σε θέματα που προκύπτουν εξαιτίας της λήξης της σύμβασης και δη τις μετασυμβατικές υποχρεώσεις των μερών και την προστασία των κοινοποιηθέντων απορρήτων μετά τη λήξη της σύμβασης (Κεφάλαιο 5^ο).

⁸ Εφαθ 4096/2005, ΕΛΛΔνη 2006, 261· Γκολφινοπούλου, Ο Κανονισμός ΕΟΚ 556/89 για τις άδειες εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας (Know-how), 1991, 12.

⁹ Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής της 27.4.2004 «Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 της συνθήκης ΕΚ σε συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας», ΕΕ 2004 C 101/2.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Η ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑ

1.1. Εισαγωγικά περί της έννοιας της τεχνολογίας ως έννοιας γένους σε σχέση με την τεχνογνωσία

Η οικονομική σημασία της τεχνολογίας είναι ιδιαίτερα μεγάλη, ιδίως σε οικονομικά συστήματα που βασίζονται στη λειτουργία και ενίσχυση της τεχνικής προόδου, όπως συμβαίνει στην πλειονότητα των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Είναι σαφές πως οι επιδράσεις της τεχνικής ανάπτυξης υπερβαίνουν το αποκλειστικά τεχνολογικό πλαίσιο, δεδομένου ότι η τεχνική πρόοδος επηρεάζει και τις οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις, την ίδια τη δομή της κοινωνίας.

Η διεθνώς χρησιμοποιούμενη έννοια της τεχνολογίας στη σημερινή εποχή έχει ευρύτατο περιεχόμενο. Η τεχνολογία περιλαμβάνει μεθόδους ή τεχνικές με τη βοήθεια των οποίων ενεργοποιούνται, διαμορφώνονται και μετασχηματίζονται πρώτες ύλες, εργασία, επενδύσεις, πηγές ενέργειας, καθώς και management ή marketing σε προϊόντα ή υπηρεσίες¹⁰. Δηλαδή περιλαμβάνει όχι μόνο τις τεχνικές γνώσεις, που προστατεύονται από δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, αλλά και οποιαδήποτε πληροφορία σε κάθε τομέα γνώσης που μπορεί να τύχει πρακτικής εφαρμογής¹¹.

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Διανοητικής Ιδιοκτησίας, η τεχνολογία προσδιορίζεται ως η συστηματική γνώση για την κατασκευή προϊόντων και την παροχή υπηρεσιών στο βιομηχανικό, αγροτικό και εμπορικό τομέα. Στην έννοια δηλαδή της τεχνολογίας δεν εντάσσεται κάθε είδους τεχνική γνώση (πληροφοριακό αγαθό), αλλά πρέπει να είναι «συστηματική», οργανωμένη, ικανή να επιλύει ανάγκες και προβλήματα που προκύπτουν από την ανθρώπινη δραστηριότητα στο χώρο της βιομηχανίας, της πρωτογενούς παραγωγής και στο εμπόριο. Επιπλέον, η εν λόγω γνώση πρέπει να είναι ενσωματωμένη σε έγγραφα ή σε άλλο υλικό φορέα ή ακόμη και στην ανθρώπινη μνήμη, ούτως ώστε να καθίσταται δυνατή η παρουσίασή της προς τα έξω με οποιονδήποτε τρόπο και η μεταφορά της από ένα πρόσωπο (δικαιοπάροχος ή δότης της τεχνογνωσίας ή δικαιούχος) σε άλλο (δικαιοδόχος ή λήπτης της τεχνογνωσίας ή αδειούχος)¹².

¹⁰ Βλ. Γκολφιντοπούλου (1991), 11· Μαρίνος, Ευρεσιτεχνία και μεταφορά τεχνολογίας, ΕΕμπΔ 1984, 549· Εφαθ 4096/2005, ΕλλΔνη 2006, 261, βλ. και αποφάσεις Επιτροπής: De Laval-Stork, ΕΕ 1977, L215/11· GEC/W-EIR Sodium Circulators, ΕΕ 1977, C 188/12· Bayer/Gist-Brocades, ΕΕ 1976, L 30/13, 1 CMLR, D98, 1976.

¹¹ Οργανισμός Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας, Οδηγός καλής πρακτικής για τη μεταφορά τεχνολογίας, 2005, 2.

¹² Παπαδοπούλου, Το επιχειρηματικό απόρρητο, 2007, 345.

Σύμφωνα με καθιερωμένη¹³ κατηγοριοποίηση, στην έννοια της τεχνολογίας (εξαιρουμένων των εφευρέσεων που καλύπτονται από δίπλωμα ευρεσιτεχνίας) ανήκουν: α) άυλα περιουσιακά αγαθά, προστατευόμενα με ειδικά απόλυτα δικαιώματα που έχουν πρακτική αξία στην υλοποίηση τεχνικών εφαρμογών, όπως ευρεσιτεχνία, σχέδια και υποδείγματα, υποδείγματα χρησιμότητας, λογισμικό κλπ.¹⁴, β) πληροφορίες, που ενώ αφορούν σε εφεύρεση που καλύπτεται από δίπλωμα ευρεσιτεχνίας δεν περιέχονται στη σχετική περιγραφή και τις αξιώσεις της εφεύρεσης¹⁵, γ) εφευρέσεις για τις οποίες είναι δυνατή η απονομή διπλώματος ευρεσιτεχνίας, αλλά δεν έχουν γίνει οι απαραίτητες ενέργειες, δ) εφευρέσεις για τις οποίες δε συντρέχουν όλες οι ουσιαστικές προϋποθέσεις απονομής διπλώματος ευρεσιτεχνίας σύμφωνα με τη νομοθεσία της χώρας του λήπτη της τεχνολογίας, ε) βιομηχανικά σχέδια και υποδείγματα χρησιμότητας που δεν είναι δεκτικά καταθέσεως και στ) η τεχνογνωσία, στην οποία θα εστιάσουμε στην παρούσα μελέτη.

1.2. Η έννοια της τεχνογνωσίας ως μέσου μεταφοράς τεχνολογίας

Σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο (άρ. 21 Ν. 1733/1987¹⁶), ενδεικτικώς¹⁷ αναφέρονται ως «*παροχή τεχνολογίας*» μία σειρά από τυποποιημένες τεχνικές δημιουργίες αλλά και κάθε μορφή τεχνογνωσίας¹⁸, ως εξής: «α) *Η παραχώρηση άδειας εκμετάλλευσης ή η μεταβίβαση διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και πιστοποιητικών υποδείγματος χρησιμότητας*¹⁹. β) *Η παροχή τεχνικών κατασκευαστικών οδηγιών, σχεδίων ή υπηρεσιών*. γ) *Η παροχή υπηρεσιών οργάνωσης και διοίκησης, καθώς και*

¹³ Ladas, Legal Protection of Know How, IDEA, The Patent Trademark and Copyright Journal of Research Education 1963, σελ. 398.

¹⁴ Κοινό γνώρισμα όλων των απόλυτων δικαιωμάτων πάνω σε άυλα αγαθά είναι ότι προήλθαν από το αμεταβίβαστο γενικότερο δικαίωμα της προσωπικότητας και σταδιακά έγινε δεκτή η αυτοτελής μεταβίβασή τους. Αυτή η ανεξαρτητοποίηση εξακολουθεί ακόμη και σήμερα, γι' αυτό και οι θεωρητικοί της διανοητικής ιδιοκτησίας αφήνουν ανοικτό τον κατάλογο των επιμέρους δικαιωμάτων που την απαρτίζουν, συμπεριλαμβάνοντας και άλλα παρόμοια δικαιώματα, μολονότι στη Συνθήκη TRIPS (άρθρο 1 παρ. 2) ο αριθμός αυτός είναι κλειστός, Χριστοδούλου Κ., ΔιΜΕΕ 2/2007, 181.

¹⁵ Ως αξίωση της εφεύρεσης νοείται ο χαρακτηρισμός της έκτασης και του περιεχομένου της προστασίας που ζητείται με βάση τα χαρακτηριστικά της εφεύρεσης και αποβλέπει στην εξειδίκευση του αντικείμενου προστασίας αυτής. Βλ. αναλυτικότερα Λιακόπουλος, Βιομηχανική Ιδιοκτησία, 2000⁵, 208-210· Ρόκας Νικ., Βιομηχανική Ιδιοκτησία, 2004, 36.

¹⁶ ΦΕΚ Α' 171/22.4.1987.

¹⁷ Η εν λόγω απαρίθμηση του νόμου δεν είναι περιοριστική, επομένως περιλαμβάνονται και άλλες μορφές παροχής τεχνολογίας που γεννώνται στην πράξη, καθώς ο κατάλογος αυτός, προσανατολισμένος προς την έννοια της «hard technology», δεν είναι πλήρης. Βλ. Εφαθ 4096/2005, ΕλλΔνη 2006, 260 επ.

¹⁸ Εφόσον παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά του ουσιώδους και του προσδιορίσιμου, για τα οποία βλ. κατωτέρω στην παρούσα παράγραφο.

¹⁹ Η περαιτέρω εξέταση της παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης και μεταβίβασης διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και πιστοποιητικών υποδείγματος χρησιμότητας εκφεύγει των ορίων της παρούσας μελέτης, καθώς τα τελευταία αποτελούν κατά το δίκαιο της βιομηχανικής ιδιοκτησίας κατοχυρώσιμα άυλα αγαθά και δεν εντάσσονται στην έννοια της τεχνογνωσίας.

εξειδικευμένων συμβουλευτικών υπηρεσιών ή υπηρεσιών παρακολούθησης και ελέγχου. δ) Η ανακοίνωση βιομηχανικών απορρήτων με σχέδια, διαγράμματα, υποδείγματα, πρότυπα, οδηγίες, αναλογίες, συνθήκες, διαδικασίες, προδιαγραφές και τρόπους παραγωγής, που αναφέρονται στην παραγωγική εκμετάλλευση. Τέτοια βιομηχανικά απόρρητα αποτελούν κυρίως οι τεχνικές πληροφορίες, στοιχεία ή γνώσεις, που αφορούν σε μεθόδους, εμπειρίες ή δεξιότητες, οι οποίες έχουν πρακτική εφαρμογή ιδιαίτερα στην παραγωγή αγαθών και παροχή υπηρεσιών, εφόσον δεν έχουν γίνει ευρύτερα γνωστά. ε) Η από κοινού έρευνα ή ανάπτυξη νέας τεχνολογίας, επιδεικτικών ή πειραματικών προγραμμάτων ή έργων. στ) Η παροχή τεχνικής βοήθειας με τη μορφή ενημέρωσης, καθοδήγησης και κατάρτισης προσωπικού κλπ.».

Όλα τα παραπάνω στοιχεία (πλην του πρώτου που άπτεται των κατοχυρωμένων διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και πιστοποιητικών υποδείγματος χρησιμότητας²⁰) μπορούν να υπαχθούν στην έννοια της τεχνογνωσίας, γνωστή και ως know-how. Ο όρος know-how (knowledge-how-to-do-it) αναφέρεται σε γνώσεις που αποσκοπούν στην αποτελεσματικότερη και ανταγωνιστικότερη οργάνωση της παραγωγής μίας επιχείρησης²¹. Ως τεχνογνωσία στην καθομιλουμένη νοείται κατ' αρχήν η δεξιότητα ενός επαγγελματία στην εκτέλεση της εργασίας του. Μπορεί επίσης να σημαίνει και οποιαδήποτε χρήσιμη πληροφορία που αφορά σε έναν ορισμένο τεχνικό τομέα²².

Ο όρος «τεχνογνωσία»²³ περιλαμβάνει κάθε είδους πληροφορία στον τομέα της τεχνολογίας ή σε άλλο τομέα γνώσης που μπορεί να τύχει πρακτικής εφαρμογής είτε με τη μορφή λεκτικών πληροφοριών είτε σχεδίων, προτύπων, μεθόδων κλπ., η οποία δεν είναι ευρύτερα γνωστή, ανεξάρτητα από το αν προστατεύεται από ειδική νομοθεσία ή όχι. Στην ευρεία αυτή έννοια της τεχνογνωσίας υπάγονται τα επιχειρηματικά απόρρητα, τα αποτελέσματα ερευνών, η ανάπτυξη νέων τεχνολογιών, η παροχή τεχνικής βοήθειας με τη μορφή ενημέρωσης, καθοδήγησης και κατάρτισης προσωπικού κλπ.²⁴.

²⁰ Για τα οποία βλ. άρθρα 5-18 (περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας) και 19 (περί πιστοποιητικών υποδείγματος χρησιμότητας) Ν. 1733/1987, ΦΕΚ Α' 171/22.4.1987.

²¹ «Με τον όρο know-how νοούνται οι γνώσεις που δεν κατοχυρώνονται κατά το δίκαιο της Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας, οι οποίες εφαρμόζονται κατά τρόπο άμεσο στην παραγωγή και την πώληση αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών», Schlosser, Der Know-how-Vertrag, sic! 3/1998, 269 (πηγή: www.kasser-schlosser.ch/pdf/sic1998.pdf)

²² Γεωργιάδης Απ., Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας, 2008⁵, 359 επ.

²³ Η πρώτη αναφορά στην έννοια της τεχνογνωσίας συναντάται στον Κανονισμό 17/62 (ΕΕ 1962, 204' ΕΕ 1959-1962, 87), ως «...το δικαίωμα να χρησιμοποιεί ο αδειούχος μία μέθοδο παραγωγής ή τις γνώσεις που συνδέονται με τη χρήση και εφαρμογή βιομηχανικών μεθόδων», ενώ ρητή αναφορά στον όρο γίνεται για πρώτη φορά στην Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τις συμφωνίες εργολαβίας (ΕΕ 1979, C 1/2) ως «σύνολο μυστικών γνώσεων και μεθόδων παραγωγής», Ταλιαδούρος, Παραχώρηση τεχνογνωσίας (know-how) στην κοινοτική έννομη τάξη του ανταγωνισμού, 1987, 10.

²⁴ Παπαδοπούλου, Το επιχειρηματικό απόρρητο, 2007, 344-345.

Είναι προφανές ότι ο προσδιορισμός της έννοιας της τεχνογνωσίας δεν είναι πάντα ευχερής, καθώς υπάρχουν πολυάριθμα και ετερόκλητα είδη πληροφοριών που έχουν οικονομική αξία και μάλιστα συχνά ιδιαίτερα μεγάλη, όπως εμπορικά μυστικά, μη κατοχυρωμένες εφευρέσεις και μέθοδοι παραγωγής, περιγραφές προτύπων κατασκευής, βιομηχανικές και εμπορικές τεχνικές, διαδικασίες, προδιαγραφές, οδηγίες λειτουργίας, εγχειρίδια εκπαίδευσης, προγράμματα μάρκετινγκ, αποτελέσματα ερευνών, μεταφορά γνώσης με διάθεση εξειδικευμένου προσωπικού για τεχνικές συμβουλές, τεχνολογικές υπηρεσίες κλπ.²⁵ Έτσι, η έννοια της τεχνογνωσίας *lato sensu* συμπεριλαμβάνει κάθε είδους τεχνικές γνώσεις και επομένως θα μπορούσε να είναι συνώνυμη του όρου «τεχνολογία».

Όμως, όταν προσδίδεται στην έννοια της τεχνογνωσίας νομικός χαρακτήρας, η τεχνολογία εμφανίζεται ως ευρύτερος όρος από αυτόν της τεχνογνωσίας, καθώς η μεταφορά τεχνολογίας από τη μια επιχείρηση στην άλλη επιτυγχάνεται είτε με την παραχώρηση άδειας εκμετάλλευσης διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας είτε/και με την παραχώρηση μη κατοχυρωμένων με ευρεσιτεχνία τεχνικών πληροφοριών²⁶. Για αυτές τις τελευταίες, εφόσον τηρούνται μυστικές²⁷, δηλαδή δεν έχουν περιέλθει σε δημόσια χρήση²⁸, χρησιμοποιείται ο όρος «τεχνογνωσία» *stricto sensu*.

Ο όρος εξειδικεύεται έτι περαιτέρω στα πλαίσια των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού, όπου η τεχνογνωσία στοιχειοθετείται από γνώσεις όχι μόνο μυστικές

²⁵ *Οργανισμός Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας*, 2005, 4: Cachra/ White, Know-How Transfer, The role of social and economic factors, 3.

²⁶ Γεωργιάδης Απ., Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας, 2008⁵, 359.

²⁷ Το Γερμανικό Ακυρωτικό δέχθηκε ότι μυστική τεχνογνωσία μπορεί να συνιστά και μια καθ'όλα γνωστή μέθοδος, όταν δεν είναι γνωστό ότι αυτή χρησιμοποιείται από μία συγκεκριμένη επιχείρηση, εφόσον η μέθοδος αυτή δεν είναι τόσο προφανής, ώστε οι ανταγωνιστές να μπορούν να συνάγουν με ευκολία ότι η επιχείρηση χρησιμοποιεί τη μέθοδο αυτή, Γεωργιάδης Απ., Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας, 2008⁵, 363.

²⁸ Η ουσία της τεχνογνωσίας έγκειται στη διατήρηση της μυστικότητας του περιεχομένου της και γι' αυτό από τη στιγμή που αυτή θα περιέλθει σε δημόσια χρήση, δεν προστατεύεται πλέον (απόφαση Επιτροπής Burroughs-Delplanque, ΕΕ 1972, L 13/50, CMLR, D67, 1972). Ωστόσο αντικείμενο μεταβίβασης μπορεί να αποτελέσει και μη απόρρητη τεχνογνωσία. Ενδεχομένως ο δικαιοδόχος να επιθυμεί να μεταφερθεί σε αυτόν τεχνογνωσία δια της σύναψης σχετικής σύμβασης, παρόλο που γνωρίζει ότι η μεταφερόμενη τεχνογνωσία είναι εν μέρει γνωστή σε τρίτους, καθώς ο στόχος του είναι να αποκτήσει ανταγωνιστικό προβάδισμα, αποκτώντας τεχνογνωσία για την οποία ο ίδιος δεν θέλει να δαπανήσει χρόνο και χρήμα, βλ. σχετικά Παπαδοπούλου, 2007, 344, υποσημ. 1051. Επίσης, ενδιαφέρον έχει η απόφαση του Γαλλικού Ακυρωτικού της 13.07.1966 «οι μέθοδοι παραγωγής ακόμη κι αν δεν μπορούν ή δεν μπορούν πλέον να κατοχυρωθούν με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, καθώς είναι ήδη γνωστές ή χρησιμοποιούνται από άλλες ανταγωνίστριες επιχειρήσεις, εάν αποκαλυφθούν σε τρίτη επιχείρηση που δεν τις γνώριζε και δεν θα τις ανακάλυπτε παρά μόνο μετά από μακρά έρευνα και πολυέξοδες δοκιμές... δεν εξετάζεται εάν οι μέθοδοι ήταν πρωτότυπες ή τις χρησιμοποιούσαν ήδη άλλες επιχειρήσεις και εάν χαρακτηρίζονταν από εφευρετικό ύψος...είναι αρκετό ότι η δικαιοδόχος επιχείρηση δεν κατείχε κατά το χρόνο σύναψης της συμφωνίας την τεχνική γνώση να αναλάβει την παραγωγή χωρίς τη συνδρομή του δικαιοπαρόχου» σε Ladas, Patents, Trademarks, and Related Rights, National and International Protection, Volume III, 1975, 1618.

αλλά συγχρόνως ουσιώδεις και προσδιορισμένες²⁹. Κατά τον Κανονισμό (ΕΚ) 772/2004 «για την εφαρμογή του άρθρου 81 παράγραφος 3 της συνθήκης σε ορισμένες κατηγορίες συμφωνιών μεταφοράς τεχνολογίας» ως τεχνογνωσία νοείται³⁰ «το σύνολο πληροφοριών πρακτικής φύσεως, μη κατοχυρωμένων με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, που έχουν προκύψει εμπειρικά και από δοκιμές, το οποίο είναι: i) απόρρητο, που σημαίνει ότι δεν είναι ευρύτερα γνωστό ή εύκολα προσπελάσιμο, ii) ουσιώδες, που σημαίνει ότι περιλαμβάνει πληροφορίες οι οποίες είναι σημαντικές και χρήσιμες για την παραγωγή των προϊόντων τα οποία αφορά η σύμβαση³¹ και iii) προσδιορισμένο, που σημαίνει ότι περιγράφεται κατά τρόπο αρκούντως διεξοδικό, ώστε να είναι δυνατό να διαπιστωθεί αν πληροί τα κριτήρια του απόρρητου και του ουσιώδους».

Η τεχνογνωσία, λοιπόν, στον εν λόγω Κανονισμό δε νοείται μόνον υπό τη στενή έννοια της πρακτικής και εμπειρικής γνώσης, αλλά περιλαμβάνει γενικότερα βιομηχανικά απόρρητα μιας επιχείρησης, τα οποία ανέπτυξε κατόπιν ερευνών, συνδεδεμένα άμεσα με την παραγωγή ή διάθεση προϊόντων, εφόσον είναι απόρρητα, ουσιώδη και προσδιορισμένα. Συνεπώς, άλλου είδους απόρρητα, όπως εταιρικής στρατηγικής ή οικονομικής φύσεως, δεν εντάσσονται στην έννοια της τεχνογνωσίας του Κανονισμού³².

Αν και διεθνώς δεν έχει υπάρξει ενιαίος ορισμός για την έννοια του know-how (τεχνογνωσία), η θεωρία αντιλαμβάνεται την εν λόγω έννοια ως εξής: Η τεχνογνωσία είναι ένα σύνολο τεχνικών γνώσεων (know-how της πρώτης γενιάς ή industrial know-how) ή ευρύτερα γνώσεων με εμπορικό/ επιχειρηματικό υπόβαθρο (know-how της δεύτερης γενιάς ή commercial know-how)³³ που ως τέτοιο δεν είναι ευχερώς διαθέσιμες σε τρίτους³⁴, οι οποίες δεν κατοχυρώνονται, δεν προστατεύονται από ειδική νομοθεσία³⁵ και η κατοχή τους έχει οικονομική αξία για τον αποκτώντα, ενώ δίνει στην επιχείρηση

²⁹ Γεωργιάδης Απ., Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας (2008⁵) 359· βλ. άρ. 1 παρ. 1 εδ. θ' Κανονισμού (ΕΚ) 772/2004 της Επιτροπής της 7^{ης} Απριλίου 2004 «για την εφαρμογή του άρθρου 81 παράγραφος 3 της συνθήκης σε ορισμένες κατηγορίες συμφωνιών μεταφοράς τεχνολογίας», ΕΕ 27.04.2004, L 123.

³⁰ Άρ. 1 παρ. 1 στοιχ. θ' Κανονισμού (ΕΚ) 772/2004 της Επιτροπής της 7^{ης} Απριλίου 2004 «για την εφαρμογή του άρθρου 81 παράγραφος 3 της συνθήκης σε ορισμένες κατηγορίες συμφωνιών μεταφοράς τεχνολογίας», ΕΕ 27.04.2004, L 123.

³¹ Ουσιώδεις είναι πληροφορίες, που μπορούν να είναι χρήσιμες στον δικαιοδόχο, δεδομένου ότι η απόκτησή τους θα βελτιώσει τη θέση του στον ανταγωνισμό έναντι των άλλων επιχειρήσεων που δεν έχουν πρόσβαση σε παρόμοιες πληροφορίες ή θα μπορέσει χάρη στις αποκτηθείσες πληροφορίες να εισέλθει σε μία νέα αγορά, Gross, Know-how-Lizenzvertrag (1996²) 5.

³² Παπαδοπούλου (2007) 380.

³³ Πράγματι, δε δικαιολογείται ο περιορισμός της έννοιας του know-how μόνο στην αυστηρώς τεχνολογική/ βιομηχανική πλευρά της τεχνογνωσίας, αλλά ευλόγως περιλαμβάνει και κάθε οικονομικώς αξιοποιήσιμη εμπορική γνώση· Fabre (1976) 14-15.

³⁴ Ήτοι δεν έχουν περιέλθει σε δημόσια χρήση.

³⁵ Jones/ Sufrin, EC Competition Law, Text, Cases and Materials, 2004², 690.

που τις ανέπτυξε ή τις εκμεταλλεύεται ένα υποκειμενικό ανταγωνιστικό επιχειρηματικό προβάδισμα έναντι των συναφών επιχειρήσεων³⁶.

Κατ' άλλον ορισμό, η τεχνογνωσία μπορεί κατά περίπτωση να αποτελείται, αναφορικά με ένα προϊόν ή μία κατηγορία ορισμένων προϊόντων, από το σύνολο ή τμήμα των αναγκαίων τεχνικών γνώσεων για την επεξεργασία, την κατασκευή, τη λειτουργία, τη διατήρηση και τελικώς την εμπορία των εν λόγω προϊόντων ή κάποιων από τα στοιχεία που τα απαρτίζουν, όπως επίσης και οποιοσδήποτε συνδυασμός των προαναφερθεισών λειτουργιών. Εάν δε πρόκειται για τεχνικές ή μεθόδους, η τεχνογνωσία μπορεί να αποτελείται από το σύνολο ή τμήμα των αναγκαίων τεχνικών γνώσεων για την επεξεργασία και τη λειτουργία τους. Στην απόφαση που εξέδωσε το Δικαστήριο του Maryland στις Η.Π.Α. στην υπόθεση *Mycalex Corporation of America κατά Remco Corp.*³⁷ παρατίθεται ο εξής ορισμός: Η τεχνογνωσία, δηλαδή η αντικειμενική γνώση (σύνολο εμπειρικών γνώσεων), που δεν είναι δυνατόν να περιγραφεί επακριβώς ως προς τα επιμέρους στοιχεία που την αποτελούν, αλλά που όταν χρησιμοποιείται συγκεντρωτικά, ως αποτέλεσμα δοκιμών και λαθών, δίνει σε αυτόν που την κατέχει τη δυνατότητα να παράγει ένα προϊόν, το οποίο διαφορετικά δεν θα γνώριζε πώς να παράγει με την ίδια ακρίβεια ή λεπτομέρεια, έτσι ώστε το προϊόν αυτό να έχει εμπορική επιτυχία.

Συμπερασματικά, τεχνογνωσία αποκαλείται η τεχνικής φύσεως γνώση, που μπορεί να μεταφερθεί σε τρίτον³⁸, χαρακτηρίζεται δε από το ότι δεν είναι προσβάσιμη στο ευρύ κοινό και δεν έχει αναχθεί νομοθετικώς σε αντικείμενο αυτοτελούς δικαιώματος³⁹.

1.3. Η αξία της τεχνογνωσίας ως μέσου μεταφοράς τεχνολογίας και οι λόγοι προστασίας της

Η οικονομική αξία της τεχνογνωσίας έγκειται στο ανταγωνιστικό προβάδισμα που αποκτά ο κάτοχός της έναντι των ανταγωνιστών του χάρη στην αποκλειστική

³⁶ Γεωργιάδης Απ., Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας, 2008⁵, 359· Μαρίνος, Συμβάσεις μεταφοράς τεχνολογίας – Βασικά χαρακτηριστικά και προβλήματα, ΕΕμπΔ 1998, 720· Παπαδοπούλου (2007) 344-345· Οργανισμός Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας (2005), 4· Mathys, Know-how-Transfer, -Erhaltung und -Sicherung beim ICT-Outsourcing, 2008, 75.

³⁷ Βλ. *Deleuze*, Le contrat international de licence de know-how (savoir-faire), 1988⁴, 19.

³⁸ Έτσι, δεν θεωρείται τεχνογνωσία η εργασιακή εμπειρία και ικανότητα των υπαλλήλων της επιχείρησης. Η μεταφορά τεχνογνωσίας από τη μία επιχείρηση στην άλλη αφορά μόνο στη μετάδοση των σχετικών γνώσεων και δεν πρέπει να συνεπάγεται και την ταυτόχρονη μετακίνηση προσωπικού από τον δικαιούπαρχο στο δικαιοδόχο (εκτός αν μία τέτοια προσωρινή μετακίνηση αποτελεί τμήμα της μεταξύ τους συμφωνίας)· *Fabre*, (1976), 15.

³⁹ *Mousseron*, Aspects Juridiques du Know-How, σε *Fabre* (1976), 13.

χρησιμοποίησή της, δια της οποίας ισχυροποιεί τη θέση του στην αγορά⁴⁰. Το ανταγωνιστικό προβάδισμα επιτελεί στην περίπτωση της τεχνογνωσίας ουσιαστικότερη λειτουργία, ανάλογη με αυτήν του «νέου» ή της «αξιόλογης πρωτοτυπίας» στην εφεύρεση⁴¹. Για να θεωρηθεί ότι υπάρχει ανταγωνιστικό προβάδισμα, θα πρέπει η τεχνογνωσία να συντελεί στην καλύτερη, αποδοτικότερη και οικονομικά αποτελεσματικότερη οργάνωση της παραγωγικής διαδικασίας ή στη δημιουργία νέου προϊόντος ή στην ουσιαστική βελτίωση ή τροποποίηση υπάρχοντος, δηλαδή να υπάρχει τεχνικό ή εμπορικό πλεονέκτημα⁴². Το πλεονέκτημα αυτό, όπως είναι ευνόητο, αποκτήθηκε ύστερα από επίμονες προσπάθειες και δαπάνες⁴³. Γι' αυτό και το αντίκρυσμα θα είναι άμεσο: η οικονομική ωφέλεια που θα αποκομίσει η επιχείρηση από την ταχύτερη και οικονομικά αποτελεσματικότερη παραγωγή του συγκεκριμένου αγαθού, με συνέπεια την επίτευξη οικονομιών κλίμακας και την αύξηση των πωλήσεων⁴⁴.

Το ανταγωνιστικό προβάδισμα είναι ανάλογο με το χρόνο και τις δαπάνες που απαιτούνται από τον τρίτο ανταγωνιστή για την έρευνα και την ανάπτυξη της ίδιας τεχνογνωσίας ή την απόκτησή της από άλλη πηγή⁴⁵. Προαπαιτούμενο βέβαια είναι να παραμένει η τεχνογνωσία απόρρητη. Εάν τις εν λόγω τεχνικές γνώσεις αποκτήσουν και οι ανταγωνιστές είναι ευνόητο ότι η τεχνογνωσία, περιερχόμενη στην κοινή χρήση, χάνει το ανταγωνιστικό της πλεονέκτημα και την οικονομική της αξία⁴⁶.

⁴⁰ «...Η δυνατότητα χρησιμοποίησεως τέτοιας τεχνογνωσίας, άγνωστης στους ανταγωνιστές, παρέχει στην εταιρία, όπως η φήμη μιας επιχείρησης, κάποιο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα», βλ. απόφαση Επιτροπής Reuter / Basf, EE 1976, 1254/40· 2 CMLR, D44, 1976. Επίσης, στις υποθέσεις United Brands Co, Chiquita (EE 1976, L 95/1, 1 CMLR, D28, 1976) και Hoffman la Roche (EE 1976, L 223/27, 2 CMLR, D25, 1976) η Επιτροπή ανέφερε ότι η τεχνογνωσία μπορεί να αποτελέσει φραγμό εισόδου στη συγκεκριμένη αγορά και κατά συνέπεια συνιστά παράγοντα προσδιορισμού της οικονομικής ισχύος μιας εταιρίας.

⁴¹ Ταλιαδούρος (1987), 24-25.

⁴² Αναγνωστοπούλου/Κλεφτοδήμου (1992), 27, υποσημ. 20· Ταλιαδούρος (1987), 25.

⁴³ «Συνήθως στην πράξη, η χρήση της τεχνογνωσίας συνδυάζεται και με άλλα στοιχεία, προκειμένου να επιτευχθεί το ανταγωνιστικό προβάδισμα, όπως πχ. το μέγεθος μιας επιχείρησης, το εργατικό της δυναμικό, ο εξοπλισμός της, ο βαθμός της κάθετης οργάνωσης στην αγορά, η οργάνωση, το δίκτυο διανομής της κλπ.», Γκολφινόπουλου (1991), 17, υποσημ. 27.

⁴⁴ Γκολφινόπουλου (1991), 17.

⁴⁵ Γκολφινόπουλου (1991), 16, όπου και περαιτέρω παραπομπή από την αμερικανική νομολογία.

⁴⁶ Αναγνωστοπούλου/Κλεφτοδήμου (1992), 27.

1.4. Ουσιώδη στοιχεία και νομική φύση του δικαιώματος της τεχνογνωσίας

Η τεχνογνωσία αποτελεί άυλο οικονομικό αγαθό⁴⁷, δεκτικό χρηματικής αποτίμησης⁴⁸ και μεταβίβασης⁴⁹. Συγκαταλέγεται δε στα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας⁵⁰. Το σύνολο των τεχνικών γνώσεων που την απαρτίζουν δεν έχει υλική υπόσταση⁵¹, αφού αποτυπώνονται μεν στον εξωτερικό κόσμο ενσωματωμένες σε ορισμένο υλικό υπόστρωμα (λ.χ. σχέδια, εγχειρίδια), αλλά στην ουσία το υπερβαίνουν. Ο υλικός φορέας, όπου ενσωματώνεται το περιεχόμενο της τεχνογνωσίας, καλύπτεται από το εμπράγματο δικαίωμα κυριότητας αυτού στον οποίο ανήκει⁵². Ο δικαιούχος της τεχνογνωσίας πρέπει να γνωρίζει πλήρως και λεπτομερώς το περιεχόμενό της και αυτό εξυπηρετεί η καταγραφή των στοιχείων σε υλικό υπόστρωμα.

⁴⁷ Η κατά το άρ. 17 παρ. 1 Συντάγματος έννοια της ιδιοκτησίας περιλαμβάνει, σύμφωνα και με το άρ. 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου ΕΣΔΑ, κάθε περιουσιακό δικαίωμα, όπως δέχθηκε και η Ολομέλεια του ΑΠ. Κατά την ΑΠ Ολ 40/1998 «Στην [συνταγματική] έννοια της περιουσίας περιλαμβάνονται όχι μόνο τα εμπράγματα δικαιώματα, αλλά και όλα τα δικαιώματα “περιουσιακής φύσεως” και τα κεκτημένα “οικονομικά συμφέροντα”», ενώ έχει παγιωθεί πλέον η αντίληψη ότι η επιχείρηση έχει άυλη αξία διακριτή από τα ενσώματα περιουσιακά στοιχεία της. Κύριο συστατικό αυτής της άυλης αξίας, ιδίως σε επιχειρήσεις της νέας οικονομίας, αποτελεί το σύνολο της τεχνογνωσίας, είτε προστατευόμενο με ρυθμισμένα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας είτε όχι, που καταλαμβάνεται από το απόρρητο. Βλ. σχετικά Κλεισούρας, Εμπορικό και βιομηχανικό απόρρητο στο κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού – Σκέψεις με αφορμή την απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην υπόθεση Microsoft, ΔΕΕ 2006, 373. Λυμπερόπουλος, Εφευρέσεις μη προστατευόμενες, Ελληνική Δικαιοσύνη 2004, 322. Έτσι και στη βρετανική νομολογία, που ήδη από το 1957 έχει αποφανθεί ότι ο δικαιούχος τεχνογνωσίας διατηρεί «περιουσιακά δικαιώματα ανάλογα με αυτά ενός κατόχου ευρεσιτεχνίας» (Nichrotherm Electrical Co Ltd. κατά Percy, 1957, R.P.C. 207), βλ. Deleuze (1988⁴), 23 υποσημ. 45. Βλ. και ΕφΑθ 6015/2000, ΕλλΔνη 43, 1452.

⁴⁸ Σημαντικό είναι το γεγονός ότι κατά την ελληνική νομοθεσία η εισφορά τεχνογνωσίας θεωρείται εταιρική εισφορά σε είδος υπό την έννοια του άρ. 9 κ.ν. 2190/1920 περί «Ανωνύμων Εταιριών», κατά συνέπεια η αξία της τεχνογνωσίας μπορεί να χρησιμοποιηθεί κατά την κάλυψη ή αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου ανώνυμης εταιρίας (Εγκύκλιος Υπ. Οικονομικών Α.1506/1987, ΠΟΛ 213/1976). Επιπλέον, σύμφωνα με την παρ. 1 άρ. 32 Ν.Δ. 3323/55 ως εισόδημα από εμπορικές επιχειρήσεις θεωρείται και κάθε κέρδος ή ωφέλεια που προέρχεται από την εκχώρηση κάθε είδους δικαιώματος συναφούς προς την άσκηση της επιχείρησης ή του επαγγέλματος, όπως πχ. δικαιώματος μίσθωσης ή υπομίσθωσης ή προνομίου ή διπλώματος ευρεσιτεχνίας και άλλων παρομοίων δικαιωμάτων όπως η τεχνογνωσία. Η εισφορά του know-how σε ανώνυμη εταιρία έναντι μετοχών αυτής, τις οποίες λαμβάνει το πρόσωπο-δικαιούχος του know-how, αναμφισβήτητα αποτελεί εκχώρηση δικαιώματος, βλ. Δημητρακά, Πρακτικός Σύμβουλος Ανωνύμων Εταιρειών, 2008, 1097-1098.

⁴⁹ Στην σχετική επισήμανση έχει προβεί και η Επιτροπή, βλ. υπόθεση Reuter / Basf, ΕΕ 1976, 1254/40.

⁵⁰ «Τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας περιλαμβάνουν δικαιώματα βιομηχανικής ιδιοκτησίας, τεχνογνωσία, δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικά δικαιώματα», άρ.1 παρ. 1 στοιχ. ζ Κανονισμού 772/2004/ΕΚ βλ. και Κλεισούρα, ΔΕΕ 2006, 370, υποσημ. 1.

⁵¹ Με τον όρο «απόλυτο δικαίωμα πάνω σε άυλο αγαθό» νοείται το απόλυτο εξουσιαστικό δικαίωμα που δεν έχει ως αντικείμενο κάποιο ενσώματο πράγμα, αλλά αγαθό που γίνεται αντιληπτό αποκλειστικώς με τη νόηση, Χριστοδούλου Κ., ΔιΜΕΕ 2/2007, 180.

⁵² Χριστοδούλου Κ., ΔιΜΕΕ 2/2007, 182. Αναγνωστοπούλου/Κλεφτοδήμου (1992), 28-29. Γκολφινόπουλου (1991), 13, βλ. και Fabre (1976), 13.

Η τεχνογνωσία δεν αποτελεί απόλυτο και αποκλειστικό δικαίωμα⁵³. Οι τρίτοι δεν αποκλείονται από τη χρήση και εκμετάλλευση της ίδιας ή ανάλογης τεχνογνωσίας από διάταξη νόμου, αλλά de facto, συνεπεία της ύπαρξης και διατήρησης της μυστικότητας του περιεχομένου της τεχνογνωσίας⁵⁴. Δηλαδή ο λόγος που οι τρίτοι δεν μπορούν να αξιοποιήσουν την τεχνογνωσία είναι διότι δεν την γνωρίζουν κι όχι επειδή τους το απαγορεύει ο νόμος. Αν αναπτύξουν οι ίδιοι την τεχνογνωσία ή την αποκτήσουν νόμιμα από άλλες πηγές, ο αρχικός κάτοχος δεν δικαιούται να τους απαγορεύσει τη χρησιμοποίησή της⁵⁵. Μόνο σε περίπτωση που ο τρίτος αποκτήσει την τεχνογνωσία χρησιμοποιώντας μέσα αθέμιτα ή παράνομα, μπορεί να ασκηθεί εναντίον του η εξουσία αποκλεισμού, την οποία παρέχουν στο δικαιούχο οι διάφοροι εθνικοί νόμοι περί αθέμιτου ανταγωνισμού⁵⁶. Ωστόσο, το πεδίο εφαρμογής της εξουσίας αποκλεισμού των τρίτων που έχει ο δικαιούχος της τεχνογνωσίας είναι σχετικά περιορισμένο, λόγω της δυσκολίας που ενυπάρχει στην απόδειξη του παράνομου ή αθέμιτου ως προς την απόκτηση και εκμετάλλευσή της από τον τρίτο⁵⁷.

Επομένως, ο κάτοχος της τεχνογνωσίας δε διαθέτει de jure εξουσία αποκλεισμού των τρίτων από την αξιοποίησή της, όπως λ.χ. ο ευρεσιτέχνης⁵⁸. Ωστόσο, του παρέχεται νομική προστασία, έστω μερική. Η τεχνογνωσία, ως αντικείμενο έννομου προστατευόμενου συμφέροντος στο εμπορικό και βιομηχανικό πεδίο, εντάσσεται στην ευρύτερη προστασία των βιομηχανικών απορρήτων υπό το πρίσμα του δικαίου του αθέμιτου ανταγωνισμού⁵⁹. Επομένως, σε περίπτωση υφαρπαγής της, προβλέπεται αστική και ποινική ευθύνη του τρίτου⁶⁰, ο οποίος αποκτά παράνομα και αντίθετα στα χρηστά ήθη την τεχνογνωσία ανταγωνιστή του (η λεγόμενη «βιομηχανική κατασκοπεία»)⁶¹.

⁵³ Βάσει της κοινοτικής νομολογίας, ουσία και ειδικό αντικείμενο του απόλυτου δικαιώματος πάνω σε άυλα αγαθά είναι μόνον η (θετική) εξουσία του δικαιούχου να το εκμεταλλεύεται οικονομικώς, δηλ. να παραχωρεί τη χρήση του έναντι ανταλλάγματος και όχι η (αρνητική) εξουσία να αποκλείει παντελώς τη χρήση αυτή (βλ. ΔΕΚ υπόθ. C-92, 326/1992 Phil Collins κατά Intract Handelsgesellschaft GmbH· Leif Emmanuel Kranel κατά EMI Electrola GmbH, συλλογή απόφ. ΔΕΚ 1993, I-5145· ΠΕΚ υπόθ. Magill T-69, 70, 76/1989, συλλογή νομολογίας ΠΕΚ 1991, II-485 επ., 535 επ., 575 επ.). Έτσι, τα απόλυτα δικαιώματα επί άυλων αγαθών υπόκεινται σε αναγκαστικές άδειες εκμετάλλευσης σύμφωνα με το άρθρο 82 ΣυνθΕΚ, άρ. 2 Ν. 703/1977, βλ. Χριστοδούλου Κ., ΔΙΜΕΕ 2/2007, 181.

⁵⁴ Γκολφινόπουλου (1991), 13.

⁵⁵ Αναγνωστοπούλου/Κλεφτοδήμου (1992), 28-29.

⁵⁶ Γκολφινόπουλου (1991), 13.

⁵⁷ Ταλιαδούρος (1987), 98.

⁵⁸ Απόφαση Επιτροπής Kabelmetal-Luchaire ΕΕ 1975, L 222/34, CMLR, D40, 1975.

⁵⁹ Έτσι και στην περίπτωση του εφευρέτη που δεν έχει φροντίσει να του απονεμηθεί για την εφεύρεσή του δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, ΑΠ 1192/2003, ΕλλΔνη 2005, 449 επ.

⁶⁰ Άρθρα 16 και 17 Ν. 146/1914 «Περί αθέμιτου ανταγωνισμού» (ΦΕΚ Β' 16.12.1913-27.1.1914).

⁶¹ Αναγνωστοπούλου/Κλεφτοδήμου (1992), 28-29.

Η Επιτροπή χρησιμοποίησε για πρώτη φορά τον όρο τεχνογνωσία στην απόφασή της Transocean Marine Paint Association⁶², όπου αναγνώρισε ότι «*η ουσία της τεχνογνωσίας έγκειται στην διατήρηση της μυστικότητας των στοιχείων του περιεχομένου της*», ενώ και στην υπόθεση Burroughs-Delplanque⁶³, που αφορούσε στην παραχώρηση αποκλειστικής άδειας εκμετάλλευσης ευρεσιτεχνίας και τεχνογνωσίας, αναφέρθηκε ρητά στην τεχνογνωσία, ως το «*σύνολο βιομηχανικών μεθόδων που δεν προστατεύονται από το δίκαιο της βιομηχανικής ιδιοκτησίας*». Στην υπόθεση Davidson-Rubber⁶⁴ αναφέρεται ότι η τεχνογνωσία αποτελείται «*από μία ολόκληρη σειρά μεθόδων που αφορούν στα σημαντικότερα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας και που επιτρέπουν μία ορθή και οικονομική λειτουργία αυτών*». Επίσης, στην υπόθεση Kabelmetal-Luchaire⁶⁵ όρισε την τεχνογνωσία ως «*τους τρόπους παραγωγής προϊόντων...που στηρίζονται σε μυστικές μεθόδους και πρακτική εμπειρία*» και ότι ως τεχνογνωσία θεωρούνται τα βασικά σχέδια και τεχνικές ή επιστημονικές γνώσεις του εξειδικευμένου προσωπικού⁶⁶. Η ελληνική ΕΠΑ στην απόφασή της 2/1979⁶⁷ όρισε την τεχνογνωσία ως το σύνολο μεθόδων και σχεδίων της τεχνικής και εμπειρίας μιας επιχείρησης.

Μεταγενέστερα, ο Κανονισμός 2349/84⁶⁸ χρησιμοποιεί τον όρο υπό την έννοια των μη κατοχυρωμένων με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας τεχνικών γνώσεων που δεν έχουν κοινολογηθεί. Επιπλέον, στην από 18.12.1978 Ανακοίνωση της Επιτροπής⁶⁹ τονίζεται ότι στην περίπτωση που οι σχετικές με τις μεθόδους παραγωγής προϊόντων γνώσεις έχουν περιέλθει σε δημόσια χρήση, δεν θεωρείται ότι αποτελούν προστατεύσιμη τεχνογνωσία⁷⁰. Ως κριτήριο δημόσιας χρήσης τίθεται η δυνατότητα ελεύθερης απόκτησης και χρησιμοποίησης της τεχνογνωσίας από κάθε ενδιαφερόμενο, χωρίς αυτός να υποχρεούται να καταβάλει αντίτιμο ή να δαπανήσει χρόνο για την έρευνα και την ανάπτυξή της. Εάν, ωστόσο, τα επιμέρους στοιχεία που την απαρτίζουν είναι γνωστά, δεν είναι όμως γνωστή και η σύνθεσή τους, το απόρρητο εξακολουθεί να

⁶² ΕΕ 1967/163, CMLR, D9, 1967.

⁶³ ΕΕ 1972, L 13/50, CMLR, D67, 1972.

⁶⁴ ΕΕ 1972, L 143/31, CMLR, D52, 1972.

⁶⁵ ΕΕ 1975, L 222/34, CMLR, D40, 1975.

⁶⁶ Βλ. βιβλιογραφικές αναφορές για όλα τα παραπάνω σε Γκολφινόπουλου (1991), 14, υποσημ. 14.

⁶⁷ Επιτροπή Προστασίας Ανταγωνισμού 2/1979 (Levis Strauss & Co), ΕΕμπΔ 1981,606.

⁶⁸ ΕΕ 1984, L 219/15-16.

⁶⁹ ΕΕ 1979, C1/2.

⁷⁰ Βλ. Γκολφινόπουλου (1991), 14, υποσημ. 17.

υφίσταται. Η απαιτούμενη μυστικότητα δεν είναι απαραίτητως απόλυτη⁷¹, αλλά μπορεί να είναι και σχετική⁷².

Ως προς τη διάρκεια της τεχνογνωσίας, αυτή είναι αόριστη και θεωρητικά μπορεί να ισχύει επ' άπειρον, ωστόσο, σύμφωνα με στατιστικές μελέτες, τις περισσότερες φορές η τεχνογνωσία περιέρχεται σε δημόσια χρήση εντός διαστήματος 3-5 ετών από τη διάθεση στην αγορά του προϊόντος, το οποίο κατασκευάστηκε με βάση την εν λόγω τεχνογνωσία⁷³. Βέβαια υπάρχουν και εξαιρέσεις, όπως περιπτώσεις που η τεχνογνωσία παρέμεινε μυστική για μακρότατο χρονικό διάστημα, λ.χ. η συνταγή της Coca-Cola, της οποίας τα μυστικά συστατικά εξακολουθούν μέχρι σήμερα να είναι άγνωστα, μολονότι έχει παρέλθει ένας αιώνας και πλέον από τότε που ανακαλύφθηκε η σχετική σύνθεση. Ομοίως, το γνωστό αντισηπτικό Listerine, του οποίου η σύνθεση παρέμεινε μυστική για σχεδόν 50 έτη⁷⁴.

1.5. Σύγκριση της τεχνογνωσίας με συναφείς έννοιες

Η τεχνογνωσία εν πολλοίς ομοιάζει με το βιομηχανικό ή εμπορικό απόρρητο, για το οποίο γίνεται αναφορά αμέσως κατωτέρω υπό 1.5.1. Επίσης, σχετίζεται με τις εφευρέσεις, καθόσον και στην περίπτωση της τεχνογνωσίας πρόκειται περί ανακάλυψης, ωστόσο δεν κατοχυρώνεται με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας για μία πληθώρα λόγων που αναλύονται υπό 1.5.2.

1.5.1. Βιομηχανικό ή Εμπορικό Απόρρητο

Μολονότι δεν υφίσταται νομοθετικός ορισμός του εμπορικού και βιομηχανικού απορρήτου⁷⁵, γίνεται δεκτό ότι εμπορικό ή βιομηχανικό απόρρητο είναι κάθε γεγονός

⁷¹ Στη θεωρία αμφιβητείται αν η μυστικότητα είναι εγγενές στοιχείο της έννοιας της τεχνογνωσίας, βλ. *Μαρίνος*, Λογισμικό (Software) Νομική Προστασία και Συμβάσεις, 1989, 104. Έτσι και *Ταλιαδούρος* (1987), 20-21, ο οποίος δέχεται ότι η μυστικότητα μπορεί να είναι και σχετική υπό την έννοια της γνώσης των στοιχείων που απαρτίζουν την τεχνογνωσία από στενώς καθορισμένο κύκλο προσώπων, καθώς και ότι η παραχώρηση άδειας εκμετάλλευσης των τεχνικών αυτών γνώσεων σε τρίτο, υπό τον όρο να διαφυλάξει το απόρρητο, δεν έχει ως συνέπεια την απώλεια του χαρακτηρισμού τους ως μυστικής τεχνογνωσίας.

⁷² Η άποψη αυτή υποστηρίχθηκε από την αμερικανική νομολογία, βλ. συναφείς νομολογιακές παραπομπές σε *Γκολφινούπουλου* (1991), 15, υποσημ. 19.

⁷³ *Γκολφινούπουλου* (1991), 15.

⁷⁴ Βλ. *Γκολφινούπουλου* (1991), 15, υποσημ. 21, όπου και περαιτέρω παραπομπή.

⁷⁵ Από τη νομολογία που αφορά το εμπορικό και βιομηχανικό απόρρητο βλ. ενδεικτικά: ΑΠ 5/2002 ΕΛΔ 44,182, ΑΠ 736/2002, ΕΛΔ 43,1663, ΑΠ 109/1997 ΕΛΔ 39,96, ΑΠ 412/1990 ΕΕμπΔ 43,48, ΑΠ 400/1978, ΝοΒ 27,182, ΕφΑθ 3916/2003, ΔΕΕ 2003,1049, ΕΑ 2545/2003, ΕΛΔ 2004,590, 594, 914, ΕφΑθ 9675/1999ΕΛΔ 41,1394, ΕφΑθ 5460/1998 ΕΛΔ 39,1401, ΕφΠειρ 702/1994 ΕΛΔ 36,677, ΜΠΑ 2870/2002, ΕΕμπΔ 2002,416, ΜΠΑ 3597/2000, ΕΕμπΔ 2000,566. Βλ και την ΕπΑνταγ Ολ 277/IV/2005, ΕπισκεΔ 2005,255, η οποία λαμβάνει ως δεδομένη την έννοια του επιχειρηματικού απορρήτου και αξιολογεί την ανταλλαγή τέτοιων πληροφοριών ως ένδειξη ύπαρξης απαγορευμένης σύμπραξης. Βλ. *Κλεισούρα*, ΔΕΕ 2006, 373· *Cornish / Llewelyn*, Intellectual Property: Patents, Copyrights, Trade Marks and Allied Rights, 2003⁵, 306-312· *Magnin*, Know-How et Propriété Industrielle, 1974, 109-116.

που σχετίζεται με ορισμένη επιχείρηση και καταλαμβάνει το σύνολο των δεδομένων (πληροφοριών, μεθόδων, τεχνογνωσίας) εμπορικού και τεχνικού χαρακτήρα γνωστό μόνο σε στενώς καθορισμένο κύκλο προσώπων και του οποίου η διαφύλαξη ανταποκρίνεται στη βούληση και τα οικονομικά συμφέροντα του κυρίου της επιχείρησης^{76 77}. Ειδικώς τα βιομηχανικά απόρρητα είναι τεχνικής φύσεως, σχέδια και μέθοδοι κατασκευής, συνθέσεις προϊόντων, τεχνικοί τύποι, πρότυπα, σχέδια και υποδείγματα⁷⁸. Την έννοια και το ουσιώδες περιεχόμενο του εμπορικού και βιομηχανικού απορρήτου αναγνωρίζει παγίως και η κοινοτική νομολογία, ιδίως στο πλαίσιο αιτήσεων εμπιστευτικής μεταχείρισης σε διαδικασίες ενώπιον του ΔΕΚ⁷⁹ και του ΠΕΚ⁸⁰ αλλά και η Επιτροπή σε πλείστες αποφάσεις της⁸¹. Είναι δε χαρακτηριστικό ότι η ανταλλαγή τέτοιου είδους πληροφοριών γίνεται παγίως δεκτή ως βασική ένδειξη ύπαρξης απαγορευμένων πρακτικών ή συμφωνιών του άρθρου 81 παρ. 1 ΣυνθΕΚ⁸².

Στην ορολογία που χρησιμοποιείται στις ευρωπαϊκές χώρες η τεχνογνωσία συνδέεται με το εμπορικό ή βιομηχανικό απόρρητο⁸³. Κατά την κρατούσα στη θεωρία άποψη το εμπορικό ή βιομηχανικό απόρρητο στην πράξη ταυτίζεται με την τεχνογνωσία, με συνέπεια ότι η τεχνογνωσία μπορεί να προστατευθεί με τα άρθρα 16-18 ν. 146/1914⁸⁴.

Η λεπτή εννοιολογική διαφορά μεταξύ των δύο εννοιών, των οποίων κοινό χαρακτηριστικό είναι το απόρρητο, μπορεί να γίνει αντιληπτή στα πλαίσια της εμπορικής εκμετάλλευσης, που αποτελεί και το ζητούμενο. Όταν η επιχείρηση αποφασίζει να διαθέσει σε τρίτον, έναντι ή άνευ ανταλλάγματος, πάντως σε κάθε περίπτωση με κερδοσκοπικό σκοπό, το αποτέλεσμα των διαφόρων γνώσεων και εμπειριών που απέκτησε κατά τη δραστηριότητά της, θα διαρραγεί το βιομηχανικό απόρρητο. Αυτή

⁷⁶ ΠΠρΑθ 7440/1999, ΕΕμπΔ 2000,573· Κοτσίρης, Δίκαιο Ανταγωνισμού, 2001⁴, 309 επ.· Κλεισούρας, ΔΕΕ 2006, 372· Weniger (1994), 15.

⁷⁷ «Ως επιχείρηση νοείται το σύνολο πραγμάτων, δικαιωμάτων και πραγματικών καταστάσεων, στα οποία περιλαμβάνονται ακίνητα, κινητά, απαιτήσεις, πελατεία, καλή φήμη, απόρρητα, εμπορική πίστη κλπ., τα οποία οργανώθηκαν σε οικονομική ενότητα από το φορέα τους», ΕφΑθ 2545/2003, ΕλλΔνη 2004, 590.

⁷⁸ ΠΠρΑθ 7440/1999, ΕΕμπΔ 2000, 573.

⁷⁹ ΔΕΚ C-236/1981 Celanese ΣυλλΝομολ 1982,1183, ΠΕΚ T-30/1989 Hilti ΣυλλΝομολ 1990 II,1439, ΔΕΚ C-209-215 και C-218/1978 FEDETAB, ΣυλλΝομολ 1980,207.

⁸⁰ ΠΕΚ T-136/1994 Eurofer ASBL ΣυλλΝομ 1999 II, 00263.

⁸¹ Αποφάσεις Επιτροπής 72/237/EOK Davidson Rubber Co, ΕΕ L 143/23.6.1972, σελ. 31, 77/592/EOK COBELPA, ΕΕ L 242/21.09.1977, σελ. 10, 79/90/EOK Ceruse, ΕΕ L 021/30.1.1979, σελ. 16, 86/398/EOK Polypropylene, ΕΕ L 230/18.8.1986, σελ. 1, 87/1/EOK Fatty Acids, ΕΕ L 003/06.1.1987, σελ. 17, 92/157/EOK UK Agricultural Tractor ΕΕ L 068/13.3.1992, σελ. 19, 91/38/EOK KSB/Goulds/Lowara/ITT, ΕΕ L 019/25.1.1991, σελ. 25, 94/215/EKAX Eurofer, ΕΕ L 116/6.5.1994, σελ. 1.

⁸² Κλεισούρας, ΔΕΕ 2006, 372.

⁸³ Βλ. Deleuze (1988⁴), 20· Γκολφινουπούλου (1991), 14.

⁸⁴ Γεωργιάδης Απ., Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας, 2008⁵, 366-367.

ακριβώς η εμπορική εκμετάλλευση της τεχνογνωσίας δια της συμβατικής μεταβίβασης ή παραχώρησής της σε τρίτους είναι που την διακρίνει από το βιομηχανικό απόρρητο⁸⁵.

Η εν λόγω διάχυση των οικονομικών κεκτημένων της επιχείρησης προς τα έξω, συνήθως θα επιφέρει κάποια μεταβολή στις μεταφερόμενες γνώσεις λόγω της αναγκαίας προσαρμογής τους στις δυνατότητες εκμετάλλευσης που διαθέτουν οι τρίτοι. Πολύ συχνά, δεν υπάρχουν καταγεγραμμένες και θα πρέπει να αναδομηθούν. Σίγουρα θα υπάρξει κάποια προστιθέμενη αξία στα αρχικά δεδομένα, η οποία πιθανόν μακροπρόθεσμα να αυξηθεί ή και να μειωθεί σε περίπτωση εμφάνισης νέων προϊόντων ή μεθόδων από τρίτους. Η τεχνογνωσία, που εκκινεί από το βιομηχανικό απόρρητο μιας επιχείρησης, είναι, όσον αφορά στη μεταφορά της προς τρίτους, ένα περίπλοκο σύνολο, διαφοροποιούμενο ανάλογα με τους εκάστοτε δικαιοδόχους, προκειμένου να επιτευχθεί η ζητούμενη παραγωγικότητα και εμπορική κυκλοφορία του προϊόντος⁸⁶.

Αν και κατά κανόνα η τεχνογνωσία αποτελεί ταυτόχρονα και βιομηχανικό απόρρητο, δεν είναι απαραίτητο να ισχύει και το αντίστροφο, δηλαδή κάθε βιομηχανικό απόρρητο να αποτελεί τεχνογνωσία, τουλάχιστον υπό την έννοια που έχει κατά το κοινοτικό δίκαιο ανταγωνισμού⁸⁷. Επομένως, η τεχνογνωσία μπορεί να προστατευθεί με τη νομοθεσία για τα βιομηχανικά απόρρητα⁸⁸, η ανακοίνωση όμως των απορρήτων δεν μπορεί πάντοτε να θεωρηθεί ως μεταφορά τεχνογνωσίας κατά τους κοινοτικούς κανόνες ανταγωνισμού.

Η κατοχή βιομηχανικών απορρήτων δε δημιουργεί απόλυτο ή εξουσιαστικό δικαίωμα υπέρ του κατόχου⁸⁹. Ωστόσο, το απόρρητο αναγνωρίζεται ως αυτοτελές

⁸⁵ *Ladas*, Patents, Trademarks, and Related Rights, National and International Protection, Volume III, (1975) 1616-1617· *Παπαδοπούλου* (2007), 344.

⁸⁶ *Deleuze* (1988⁴), 21.

⁸⁷ *Αναγνωστοπούλου/Κλεφτοδήμου* (1992), 21· αντίθετα, υπέρ της ταύτισης των δύο εννοιών *Ταλιαδούρος* (1987), 14-15.

⁸⁸ *Weniger* (1994), 16-17.

⁸⁹ Αξίζει να αναφερθεί στο σημείο αυτό η απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην υπόθεση Microsoft (απόφαση Επιτροπής της 24.3.2004, COMP/C-3/37.792, επί των συνενωθεισών υποθέσεων IV/C-3/37.345 και COMP/C-3/37.792, για συνοπτικό ιστορικό της υπόθεσης βλ. Θεοδωρίδη, «Η Microsoft στο στόχαστρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ανταγωνισμού», ΕΕΕυρΔ 2004, 619), που έθεσε σοβαρότατα ζητήματα ως προς την υπόσταση και την προστασία του εμπορικού και βιομηχανικού απορρήτου, αλλά και γενικά των άλλων αγαθών που δεν προστατεύονται με τα λεγόμενα «απόλυτα» δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας και επικρίθηκε έντονα από τη θεωρία. Με την απόφαση αυτή η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκρινε ότι η Microsoft είχε καταχραστεί τη σχεδόν μονοπωλική θέση της στην αγορά των λειτουργικών συστημάτων προσωπικών ηλεκτρονικών υπολογιστών, αρνούμενη να παράσχει τις «πληροφορίες διαλειτουργικότητας» των Windows και να επιτρέψει τη χρήση τους για την ανάπτυξη ανταγωνιστικών λειτουργικών συστημάτων για διακομιστές ομάδων εργασίας, τα οποία θα συνεργάζονταν «πλήρως» με το λειτουργικό σύστημα Windows και διέταξε τη Microsoft να παρέχει τις εν λόγω πληροφορίες. Η εταιρία πρότεινε ως «εύλογο όρο» για την παροχή των στοιχείων αυτών σε κάθε ενδιαφερόμενο τη συμβατική δέσμευση τήρησης εμπιστευτικότητας και μη περαιτέρω διάθεσης χωρίς επιβολή αντίστοιχης συμβατικής δέσμευσης. Ωστόσο, τον όρο αυτόν απέρριψε η Επιτροπή για οιοδήποτε στοιχείο των πληροφοριών διαλειτουργικότητας δεν πληροί τις προϋποθέσεις της καινοτομίας και του εφευρετικού ύψους. Έτσι, η απόφαση αποστερεί κατ' αποτέλεσμα τον κάτοχο του

έννομο αγαθό άξιο προστασίας και σε κοινοτικό επίπεδο. Ήδη το άρθρο 287 ΣυνθΕΚ αναφέρεται γενικά σε «*πληροφορίες που αποτελούν εκ φύσεως επαγγελματικά απόρρητα, ιδίως πληροφορίες σχετικές με επιχειρήσεις που αφορούν τις εμπορικές τους σχέσεις και τα κοστολογικά τους στοιχεία*».

Ο κάτοχος απορρήτων δικαιούται προστασίας σε ορισμένες περιπτώσεις παράνομης ανακοίνωσης ή χρησιμοποίησης των απορρήτων. Παράνομη πρέπει να θεωρηθεί η ανακοίνωση βιομηχανικών απορρήτων από το δικαιοδόχο σε τρίτους, γιατί η υποχρέωση πίστωσης του τελευταίου συνεπάγεται υποχρέωση εχεμύθειας. Στην τήρηση αυτής της υποχρέωσης αποβλέπει η διάταξη του άρ. 17 του ν. 146/1914⁹⁰. Η παράβαση της υποχρέωσης εχεμύθειας επισύρει την ποινική ευθύνη του δικαιοδόχου όταν το πληροφοριακό υλικό που ανακοινώνεται σε τρίτους χωρίς δικαίωμα αποτελεί μέχρι εκείνη τη στιγμή βιομηχανικό απόρρητο, η κρίση περί του οποίου γίνεται βάσει αντικειμενικών κριτηρίων⁹¹. Το κρίσιμο ερώτημα είναι αν ένας ενδιαφερόμενος τρίτος μπορούσε πριν ανακοινωθεί το απόρρητο να λάβει γνώση των ίδιων πληροφοριών σε όλες τους τις λεπτομέρειες, ώστε να είναι σε θέση να αξιοποιήσει το περιεχόμενό τους⁹². Σε κάθε περίπτωση, η τήρηση του απορρήτου είναι αναγκαία προϋπόθεση για την παραχώρηση απόρρητης τεχνογνωσίας, κατά τρόπο ώστε να επιτευχθεί η πλήρης εκμετάλλευση αυτής της τεχνογνωσίας^{93 94}.

απορρήτου από οιαδήποτε δυνατότητα ελέγχου των καλυπτόμενων από το απόρρητο πληροφοριών, δηλαδή από τη δυνατότητα να επιβάλει οιοδήποτε όρο κατά την παραχώρηση απορρήτων που δεν προστατεύονται με απόλυτο δικαίωμα διανοητικής ιδιοκτησίας (όπως είναι και η τεχνογνωσία). Η ορθότητα της εν λόγω απόφασης αμφισβητήθηκε έντονα, καθώς η επιβολή της χωρίς συμβατικούς περιορισμούς διάθεσης απορρήτων ισοδυναμεί με την αναγκαστική καταστροφή της άυλης οικονομικής αξίας που αυτά ενσωματώνουν, αφού αυτή εξαρτάται ακριβώς από την ιδιότητά τους ως μυστικών. Η διακρίνουσα μεταχείριση των «απόλυτων» δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας αφενός και του γενικού εμπορικού και βιομηχανικού απορρήτου αφετέρου δεν φαίνεται δικαιολογημένη, αφού ευρίσκεται σε διάσταση με τη φύση του τελευταίου ως αυτοτελούς εννόμου αγαθού, που αναγνωρίζεται και προστατεύεται από την κοινοτική και την ελληνική έννομη τάξη. Βλ. αναλυτικότερα Κλεισούρας, ΔΕΕ 2006, 371.

⁹⁰ Άρ. 17 ν. 146.1914: «*Με την ποινή του προηγούμενου άρθρου («με φυλάκιση μέχρις εξ μηνών και με χρηματικών ποινών μέχρι τριών χιλιάδων δραχμών ή με μίαν των ποινών τούτων...»)* τιμωρείται ο άνευ δικαιώματος χρησιμοποιών ή ανακοινών εις τρίτους τα εμπιστευθέντα αυτώ κατά τας συναλλαγάς σχέδια ή κανόνας τεχνικής φύσεως, ιδία δε σχεδιάσματα, πρότυπα, τύπους, υποδείγματα, οδηγίας».

⁹¹ Στεφάνου Κ., Βιομηχανική Ιδιοκτησία και Κοινή Αγορά, 1980, 135-136.

⁹² Στεφάνου Κ. (1980), 136· βλ. υπόθεση Γερμανικού Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου Petromax, όπου παραπέμπει ο Krasser, Der Schutz des Know-How nach deutschem Recht, GRUR 1970, 587.

⁹³ Βλ. απόφαση Burroughs-Delplanque, ΕΕ 17.1.1972, L 13/50 και 13/53, καθώς και απόφαση Kabelmeltal/Luchaire, ΕΕ 22.8.1975, L 222/34.

⁹⁴ Ωστόσο, είναι δυνατόν να παραχωρηθεί και μη απόρρητη τεχνογνωσία, αν ο δικαιοδόχος κρίνει ότι παρ'όλο η τεχνογνωσία που θα αποκτήσει δεν είναι απόλυτα μυστική, ωστόσο θα του εξασφαλίσει κάποιο ανταγωνιστικό προβάδισμα, το οποίο κρίνει σημαντικό. Fischer, Zahlungsverpflichtung für Lizenzgebühren in Know-how-Veträgen, wenn der Vertragsgegenstand offenkundig geworden ist, GRUR 1985, 638-640.

Ως προς το ζήτημα της επιτρεπόμενης διάρκειας χρήσεως των βιομηχανικών απορρήτων από το δικαιούχο με υποχρέωση καταβολής τελών⁹⁵, αυτή καθορίζεται με βάση την αρχή ότι η μεταχείριση της απόρρητης τεχνολογίας δεν μπορεί να είναι ευνοϊκότερη από τη μεταχείριση της τεχνολογίας που καλύπτεται με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας⁹⁶ και συνεπώς τα τέλη εκμετάλλευσης για εφευρέσεις μη κατοχυρωμένες είναι δυνατόν να καταβάλλονται για προκαθορισμένο χρονικό διάστημα⁹⁷, όχι μεγαλύτερο από τη διάρκεια προστασίας των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στη χώρα του οφειλέτη⁹⁸.

1.5.2. Εφευρέσεις που κατοχυρώνονται με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας

Τα δικαιώματα σε μία εφεύρεση κατοχυρώνονται μέσω διπλώματος ευρεσιτεχνίας. Το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας είναι τίτλος ιδιοκτησίας, που χορηγείται από μία εξουσιοδοτημένη εθνική ή διεθνή αρχή (στην Ελλάδα αρμόδιος ο Οργανισμός Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας), μετά από υποβολή σχετικής αίτησης από τον ενδιαφερόμενο καταθέτη. Το δίπλωμα δίνει στους κατόχους του το δικαίωμα να εκμεταλλεύονται την εφεύρεση σε συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο για όσο χρόνο βρίσκεται εν ισχύ, ήτοι 20 έτη, κατά τη διάρκεια των οποίων οι κάτοχοί του μπορούν: α) εφόσον η εφεύρεση είναι προϊόν, να απαγορεύουν σε τρίτους στους οποίους δεν έχουν παραχωρήσει σχετικά δικαιώματα, τη χρήση, παραγωγή, πώληση, εισαγωγή και γενικότερα την οικονομική εκμετάλλευση του προϊόντος, ή β) εφόσον η εφεύρεση είναι μέθοδος, να απαγορεύουν σε τρίτους στους οποίους δεν έχουν παραχωρήσει σχετικά δικαιώματα, τη χρήση της μεθόδου και την οικονομική εκμετάλλευση προϊόντων που παράγονται άμεσα, χρησιμοποιώντας τη μέθοδο αυτή. Μετά την πάροδο του χρόνου προστασίας και καταργήσεως του αποκλειστικού δικαιώματος του εφευρέτη, το τεχνικό επίτευγμα απελευθερώνεται και καθίσταται κοινόχρηστο αγαθό, προσπελάσιμο πλέον σε όποιον το

⁹⁵ Διευκρινίζεται ότι αναφερόμαστε στην περίπτωση που η άδεια χρήσεως βιομηχανικών απορρήτων δε συνδέεται με άδεια εκμετάλλευσης διπλώματος ευρεσιτεχνίας, καθώς στην τελευταία περίπτωση η άδεια χρήσεως βιομηχανικών απορρήτων θεωρείται συνήθως παρεπόμενη συμφωνία σε σχέση με την άδεια εκμετάλλευσης του διπλώματος και διαρκεί όσο η τελευταία, υπό την προϋπόθεση ότι η άδεια χρήσεως των απορρήτων δεν αυτονομείται κατ' εξαίρεση λόγω της μεγάλης οικονομικής αξίας που έχουν τα εν λόγω απόρρητα, βλ. *Στεφάνου Κ.* (1980), 141.

⁹⁶ *Στεφάνου Κ.* (1980), 141.

⁹⁷ Ως προς τη δυνατότητα χρήσεως των απορρήτων μετά τη λήξη του συμβατικού χρόνου χρήσεως, η Επιτροπή στην απόφαση *Burroughs/Delplanque* (ΕΕ 17.1.1972, L 13/50 και 13/53) έκρινε πως η ρήτρα με την οποία απαγορευόταν η χρήση των απορρήτων από τον αδειούχο μετά τη λήξη της σύμβασης δεν υπάγεται στην απαγόρευση του άρ. 81 παρ. 1 ΣυνθΕΚ. Επίσης, στην απόφαση *Kabelmetal/Luchaire* (ΕΕ 22.8.1975, L 222/34), η Επιτροπή δέχθηκε τη νομιμότητα της σχετικής ρήτρας γιατί βάσει της διατύπωσής της δεν εμπόδιζε το δικαιούχο να συνεχίσει να χρησιμοποιεί τα απόρρητα μετά τη λήξη της σύμβασης για εύλογο χρονικό διάστημα, καταβάλλοντας τα καθορισμένα τέλη εκμετάλλευσης.

⁹⁸ Απόφαση Επιτροπής *Henkel/Colgate*, ΕΕ 18.2.1972, L 14/1.

επιθυμεί, προς το συμφέρον της γενικής ευημερίας και οικονομικής-τεχνολογικής προόδου⁹⁹.

Αντιθέτως, για την ύπαρξη τεχνογνωσίας δεν είναι απαραίτητη η ύπαρξη εφεύρεσης. Τεχνογνωσία είναι δυνατόν να αποτελέσει οποιαδήποτε ανακάλυψη, ακόμη και η απλή διαπίστωση ή παρατήρηση κανόνων ή ιδιοτήτων του φυσικού κόσμου, που ήδη υπάρχουν αλλά είναι γενικότερα άγνωστοι¹⁰⁰. Επιπλέον, δεν είναι απαραίτητο οι τεχνικές γνώσεις να χαρακτηρίζονται από πρωτοτυπία ή εφευρετικό ύψος, όπως στην ευρεσιτεχνία. Βέβαια απαιτείται κάποιος βαθμός πρωτοτυπίας, προκειμένου ο κάτοχός της να αποκτά καλή θέση στον ανταγωνισμό δι' αυτής και να έχει οικονομικό συμφέρον να τηρήσει τις αποκτηθείσες γνώσεις μυστικές¹⁰¹. Όπως είναι ευνόητο, ο βαθμός πρωτοτυπίας της τεχνογνωσίας συναρτάται με την οικονομική αξία αυτής, γεγονός το οποίο κρίνεται *ad hoc*¹⁰².

Η λύση προβλήματος, που δεν μπορεί να προστατευθεί ως ευρεσιτεχνία, δύναται να χαρακτηριστεί ως τεχνογνωσία, εφόσον γίνεται κατά τρόπο άγνωστο και μυστικό. Αλλά και η τεχνογνωσία θα μπορούσε να κατοχυρωθεί με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, εφόσον βεβαίως συντρέχουν οι απαιτούμενες εκ του νόμου προϋποθέσεις για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας¹⁰³. Σε μία τέτοια περίπτωση, ο εφευρέτης δύναται να επιλέξει αν θα κατοχυρώσει την εφεύρεσή του με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας ή αν θα κρατήσει τις τεχνικές γνώσεις μυστικές, διαπραγματευόμενος απλώς την παραχώρηση σε τρίτους αδειών εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας.

Συνήθως, η δεύτερη λύση προτιμάται όταν η τεχνολογία που ανακαλύπτεται έχει μικρή διάρκεια χρησιμότητας λόγω της ταχείας τεχνολογικής εξέλιξης, όπως π.χ. στον τομέα των χημικών ή των ηλεκτρονικών. Αντιθέτως, εάν η χρησιμοποιηθείσα για την παραγωγή προϊόντος τεχνολογία με τη διανομή του προϊόντος γίνεται ευχερώς διαπιστώσιμη και αντιγράψιμη, τότε ο εφευρέτης κατά πάσα πιθανότητα θα επιλέξει να κατοχυρώσει την ανακαλυφθείσα τεχνολογία με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας¹⁰⁴, υπό την απαραίτητη προϋπόθεση, μεταξύ των άλλων, ότι οι τεχνικές γνώσεις πρέπει να αποτελούν δημιούργημα της ανθρώπινης διάνοιας, δηλαδή δημιουργική παρέμβαση της

⁹⁹ Λυμπερόπουλος, ΕλλΔνη 2004, 322.

¹⁰⁰ Βλ. Γκολφινόπουλου (1991), 15.

¹⁰¹ Ταλιαδούρος (1987), 22-24.

¹⁰² Αναγνωστοπούλου/Κλεφτοδήμου (1992), 26.

¹⁰³ Κατά το ελληνικό δίκαιο «Διπλώματα ευρεσιτεχνίας χορηγούνται για επινοήματα νέα που εμπεριέχουν εφευρετική δραστηριότητα και είναι επιδεκτικά βιομηχανικής εφαρμογής. Η εφεύρεση μπορεί να αναφέρεται σε προϊόν, μέθοδο ή βιομηχανική εφαρμογή» (άρ. 5 παρ. 1 ν. 1733/1987)· Λυμπερόπουλος, ΕλλΔνη 2004, 322-323.

¹⁰⁴ Αναγνωστοπούλου/Κλεφτοδήμου (1992), 26.

ανθρώπινης δραστηριότητας στον τεχνικό τομέα και μάλιστα αξιόλογης πρωτοτυπίας¹⁰⁵, ώστε να μπορούν να χαρακτηριστούν ως εφεύρεση.

Σε κάθε περίπτωση, οι λόγοι για τους οποίους η τεχνογνωσία δεν μπορεί να κατοχυρωθεί ως εφεύρεση με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας ποικίλουν: είτε α) η εφεύρεση δεν μπορεί να προστατευθεί με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, π.χ. λόγω του ότι δεν χαρακτηρίζεται από εφευρετικό ύψος ή ανήκει σε συγκεκριμένη κατηγορία εφευρέσεων, των οποίων η προστασία αποκλείεται εκ του νόμου, είτε β) η τεχνογνωσία είναι μεταγενέστερη του χορηγηθέντος διπλώματος ευρεσιτεχνίας, στην περίπτωση που γεννάται τεχνογνωσία συμπληρωματική μιας εφεύρεσης, χάρη στην πρακτική εμπειρία που αποκτάται από την βιομηχανική εκμετάλλευση της εφεύρεσης, είτε και γ) προτιμάται η τεχνογνωσία να παραμείνει απόρρητη¹⁰⁶.

1.5.2.1. Η υποχώρηση της ευρεσιτεχνίας έναντι της τεχνογνωσίας

Αξίζει να αναφερθεί ότι επικρατεί πλέον διεθνώς η τάση των μεγάλων επιχειρήσεων να μην αναγγέλουν τεχνικές καινοτομίες, διατηρώντας τον απόρρητο χαρακτήρα τους, προτιμάται δηλαδή η διαφύλαξη της μυστικότητας προς διατήρηση του ανταγωνιστικού προβαδίσματος και η μη υποβολή αίτησης για χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας¹⁰⁷. Αφενός οι νέες διαδικασίες και μέθοδοι που αναπτύσσονται με ταχύτατους ρυθμούς από τις ερευνητικές ομάδες των εξειδικευμένων βιομηχανικών επιχειρήσεων γίνονται ολοένα και πιο περίπλοκες, ώστε σύντομα η τεχνογνωσία θα καταστεί πιο σημαντική για τις εταιρίες απ' ό,τι η κατοχύρωση με ευρεσιτεχνία¹⁰⁸. Αφετέρου πολύ συχνά οι επιχειρήσεις κρίνουν προτιμότερο να διατηρούν απόρρητες τις εφευρέσεις που επιτυγχάνουν, παρά τον υφιστάμενο κίνδυνο της βιομηχανικής κατασκοπείας, από το να τις κοινοποιούν μέσω κατάθεσης αίτησης για ευρεσιτεχνία και να διευκολύνουν έτσι την αντιγραφή τους από τους ανταγωνιστές. Εξάλλου, ακόμη κι αν μια επιχείρηση έχει αποκτήσει δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, ελλοχεύει ο κίνδυνος να προσβληθεί αυτό δια της δικαστικής οδού από κάποιον τρίτο που το διεκδικεί, γεγονός που θα προκαλέσει απώλεια χρόνου και χρήματος για την επιχείρηση¹⁰⁹.

¹⁰⁵ Λιακόπουλος (2000) 196 επ' Ρόκας Νικ. (2004), 29-30.

¹⁰⁶ Deleuze (1988⁴), 16· Schmidt-Szalewski / Pierre, Droit de la Propriété Industrielle, 1997, 599 επ' Dahan, Problèmes Juridiques de transferts de technologie à la destination des pays en voie de développement, σε συλλογικό τόμο Bollecker-Stern/ Dahan / Korelmanas, Droit Économique, 1978, 94.

¹⁰⁷ Dahan (1978), 94· Γκολφινόπουλου (1991), 18, υποσημ. 31, όπου και νομολογιακή παραπομπή στην υπόθεση Carter Products Inc. .

¹⁰⁸ Deleuze (1988⁴), 15-16.

¹⁰⁹ Deleuze (1988⁴), 16-17.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ήδη κατά το έτος 1966 το Ανώτατο Δικαστήριο των Η.Π.Α. είχε παρατηρήσει ότι η διάδοση της τεχνογνωσίας οφείλεται εν μέρει και στο γεγονός ότι με την πάροδο του χρόνου αυξάνεται η δυσκολία για την απόκτηση ευρεσιτεχνίας¹¹⁰.

Ένα σημαντικό πλεονέκτημα της τεχνογνωσίας είναι ότι αποτελεί μια μορφή προστασίας λιγότερο δαπανηρή απ' ό,τι η κατοχύρωση με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας κλπ., όπου καταβάλλονται στους αρμόδιους φορείς ως τέλη προστασίας διόλου ευκαταφρόνητα ποσά. Το έτερο μεγάλο πλεονέκτημα είναι ότι η παρεχόμενη προστασία διαρκεί δυνητικά επ' άπειρον (θα απωλεσθεί μόνον όταν η προστατευόμενη γνώση κοινοποιηθεί), ενώ τα άλλα δικαιώματα βιομηχανικής ιδιοκτησίας ισχύουν για ορισμένο χρονικό διάστημα, με κάποιες δυνατότητες ανανέωσης^{111,112}. Μια οργανωμένη επιχείρηση φροντίζει να προστατεύει τις εγκαταστάσεις της από μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση τρίτων προσώπων, να δεσμεύει τους υπαλλήλους με υποχρεώσεις εχεμύθειας και να μην αποκαλύπτει τα εμπορικά της απόρρητα και τις εμπιστευτικές πληροφορίες¹¹³.

Βέβαια, η προστασία μέσω της τεχνογνωσίας έχει και κάποια εγγενή μειονεκτήματα: Το κυριότερο είναι ότι η προστασία αυτή είναι στην ουσία εφήμερη. Για όσο περισσότερο χρόνο μια ιδέα προστατεύεται ως απόρρητη, τόσο αυξάνεται ο αριθμός των ατόμων που θα έλθουν σε επαφή με αυτήν (οι υπάλληλοι της επιχείρησης κ.ο.κ.), γεγονός το οποίο καθιστά πιθανή την κοινολόγηση της πληροφορίας. Σε πολλές έννομες τάξεις μάλιστα, οι εργοδότες δεν δύνανται –είτε νομικά είτε στην πράξη- να εμποδίσουν τους πρώην υπαλλήλους τους από την χρήση αυτής της αποκτηθείσας γνώσης στον επόμενο εργοδότη τους. Επιπλέον, δεν μπορεί να υφίσταται εκ του νόμου μονοπωλιακό δικαίωμα σε μία ιδέα, επομένως αν και κάποιος άλλος ανακαλύψει την ίδια ιδέα μπορεί να την χρησιμοποιήσει όπως επιθυμεί. Στην πράξη, είναι πράγματι εξαιρετικά δύσκολο να κινηθεί ο δικαιούχος δικαστικά κατά του οιοδήποτε προσβολέα του δικαιώματός του, καθώς εάν ο προσβολέας μπορέσει να αποδείξει ότι η

¹¹⁰ Deleuze (1988⁴), 16, υποσημ. 7.

¹¹¹ Millard/ Owen/ Ishihara σε Rubin, International Technology Transfers, 1995, 4.

¹¹² Βέβαια υπάρχει πάντα και ο αντίλογος. Σύμφωνα με άλλη άποψη, η έλλειψη προστασίας βάσει της βιομηχανικής ιδιοκτησίας θα επέτρεπε να καταστεί κάθε εφεύρεση αντικείμενο μίμησης, με αποτέλεσμα να μην είναι πολλές φορές δυνατή η κάλυψη των δαπανών για τη δημιουργία της και συνακόλουθα, καμία επιχείρηση δεν θα αναλάμβανε τον κίνδυνο για καινοτομίες. Η ίδια άποψη στέκεται στον κίνδυνο διαρροής του απορρήτου της τεχνογνωσίας λόγω της επιχειρηματικής κατασκοπείας και της απιστίας μισθωτών. Επίσης, θεωρεί ότι η έλλειψη προστασίας θα έπληττε μάλλον τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, καθώς οι μεγάλες επιχειρήσεις, μιμούμενες τις εφευρέσεις των μικρών, θα μπορούσαν να παράγουν φθηνότερα και να κερδίσουν μερίδιο αγοράς, χωρίς να έχουν αναγκαστεί να δαπανήσουν για την ανάπτυξη της καινοτομίας, βλ. σχετικά Λυμπερόπουλος, Η προστασία των εφευρέσεων στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΕλλΔνη 1998, 1478.

¹¹³ Βλ. Γκολφινόπουλου (1991), 15-16.

συγκεκριμένη γνώση έχει δημοσιευθεί οπουδήποτε στον κόσμο, δεν μπορεί πλέον αυτή να τύχει προστασίας. Ακόμη κι αν η αποκάλυψη της γνώσης έλαβε χώρα παρανόμως, από τη στιγμή που έπαυσε να είναι μυστική, προφανώς δεν είναι πλέον δυνατό να ανακτήσει τον απόρρητο χαρακτήρα¹¹⁴.

Σε διεθνή κλίμακα, ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του 1960¹¹⁵, παρατηρείται υποχώρηση της ευρεσιτεχνίας έναντι της τεχνογνωσίας, ιδιαίτερα σε κλάδους υψηλής και ταχέως εξελισσόμενης τεχνολογίας¹¹⁶.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2º: Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑΣ

2.1. Έννοια και νομική φύση της σύμβασης μεταφοράς τεχνογνωσίας

Οι συμβάσεις οικονομικής εκμετάλλευσης άυλων τεχνολογικών αγαθών, λόγω της πολυμορφίας και της ιδιαιτερότητας του αντικειμένου τους, δεν μπορούν να ενταχθούν σε μία γενική κατηγορία συμβάσεων του ενοχικού δικαίου, παρά προσδιορίζονται περιγραφικά. Έτσι και η σύμβαση μεταφοράς τεχνογνωσίας δεν υπόκειται σε συγκεκριμένο νομικό πλαίσιο. Η αρχή της αυτονομίας της ιδιωτικής βούλησης (ΑΚ 361) και η συμβατική ελευθερία μέσα στα όρια που θέτουν τα άρθρα 178, 179, 281, 288 ΑΚ¹¹⁷ επιτρέπει στους συμβαλλομένους να συμφωνήσουν εκμετάλλευση της τεχνογνωσίας με τους όρους που διαλαμβάνει η μεταξύ τους σύμβαση¹¹⁸. Το συμβατικό περιεχόμενο εμπίπτει, ωστόσο, στην αναγκαστική ρύθμιση του άρ. 21 ν. 1733/1987, καθώς και σε έλεγχο του περιεχομένου του, ώστε να μην παραβιάζονται οι αρχές του ελεύθερου ανταγωνισμού¹¹⁹.

Σχετικά με τη νομική φύση των συμβάσεων αυτών έχουν υποστηριχθεί στη θεωρία ποικίλες απόψεις. Έχουν χαρακτηριστεί κατά καιρούς ως συμβάσεις πώλησης, εταιρίας, μίσθωσης ανεξάρτητων υπηρεσιών, μίσθωσης προσοδοφόρου αντικειμένου,

¹¹⁴ Millard/ Owen/ Ishihara σε Rubin (1995), 4-5.

¹¹⁵ Σύμφωνα με στατιστικές του Γραφείου Ευρεσιτεχνιών των Η.Π.Α. έτους 1972 οι 100 μεγαλύτερες βιομηχανικές επιχειρήσεις των Η.Π.Α. κατά την πενταετία 1965-1970 υπέβαλαν αιτήσεις για χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας μειωμένες κατά 30% σε σχέση με την πενταετία 1960-1965, βλ. Dahan (1978), 94.

¹¹⁶ Μαρίνος, ΕΕμπΔ 1984, 555.

¹¹⁷ Μούζουλας, Οι άδειες εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας κατά τη διάθεση προϊόντων πληροφοριακής τεχνολογίας, ΕλλΔνη 1994, 1013.

¹¹⁸ Για υποδείγματα συμβάσεων μεταφοράς τεχνολογίας βλ. Οργανισμός Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας (2005), καθώς και Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών, Σχέδιο Σύμβασης Μεταφοράς Τεχνολογίας (Στ1) και Σχέδιο Σύμβασης Αποκλειστικής Μεταφοράς Τεχνολογίας (Στ2), 1997.

¹¹⁹ Λιακόπουλος (2000), 260 επ.

εκχώρησης δικαιώματος κλπ.¹²⁰ Βέβαια, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι στα πλαίσια του ΑΚ το δικαίο των συμβάσεων προσανατολίζεται σε σχέσεις, κατά τις οποίες η παροχή και η αντιπαροχή είναι καθορισμένα υλικά πράγματα και η συναλλαγή εξαντλείται σε βραχεία ή και στιγμιαία ανταλλαγή των εκατέρωθεν παροχών. Σε συνέχεια αυτού, φαίνεται να κρατεί πλέον η άποψη ότι πρόκειται για μικτές *suī generis* συμβάσεις, μη δυνάμενες να υπαχθούν αυτοτελώς σε κάποιον από τους ρυθμισμένους στο νόμο συμβατικούς τύπους¹²¹. Γίνεται, ωστόσο, δεκτή¹²² η αναλογική και επιλεκτική εφαρμογή των γενικών διατάξεων για τις αμφοτεροβαρείς συμβάσεις (374 επ. ΑΚ), καθώς και των διατάξεων για τους επιμέρους συμβατικούς τύπους στην περίπτωση που προσιδιάζουν *ad hoc* στην εν λόγω σύμβαση μεταφοράς τεχνογνωσίας, εφόσον δεν ορίζεται άλλως στη σύμβαση¹²³.

Εξαιτίας της έλλειψης νομικής προστασίας, η τεχνογνωσία δεν επιφυλάσσει στον κάτοχό της αποκλειστικό δικαίωμα έναντι τρίτων. Γι' αυτό και η περιγραφή του αντικειμένου, το είδος και η έκταση της χρήσης της παραχωρούμενης τεχνογνωσίας, οι περιορισμοί για την παρεμπόδιση περαιτέρω διάδοσης και οι συμβατικές συνέπειες σε περίπτωση προσβολής σκόπιμο είναι να καταγράφονται όσο το δυνατόν λεπτομερέστερα.

Επίσης, δεδομένου του ευμετάβλητου χαρακτήρα της τεχνογνωσίας, επιβάλλεται ο συσχετισμός του περιεχομένου της με το χρονικό σημείο που επιθυμεί ο δικαιοπάροχος να συντελεσθεί η διάθεσή της. Ωστόσο, ο δικαιοδόχος δύναται να προβλέψει στη

¹²⁰ Βλ. αναλυτικότερα για την εν λόγω θεωρητική συζήτηση: Γεωργιάδης Απ., Ενοχικό Δίκαιο – Ειδικό Μέρος, τόμ. Α', 2004, 707-711· Μαρίνος, Λογισμικό (Software) Νομική Προστασία και Συμβάσεις, τ. Α', 115 επ' Παπαδοπούλου (2007), 348· Ταλιαδούρος (1987), 52 επ' Μούζουλας, ΕλλΔνη 1994, 1011-1013· Μουσταίρα, Μεταφορά Τεχνολογίας και Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο, ΕλλΔνη 1997, 1495· Stumpf, Der Know-How-Vertrag, 1971, 36-37. Αντίστοιχος προβληματισμός υφίσταται ευρύτερα για τη φύση των συμβάσεων μεταφοράς τεχνολογίας: «Η σημαντικότερη μέθοδος για τη μεταφορά τεχνολογίας είναι η σύμβαση, της οποίας ο προσδιορισμός εξαρτάται από το περιεχόμενό της. Όταν αντικείμενό της είναι η παραχώρηση άδειας ευρεσιτεχνίας, τεχνογνωσίας, σήματος, franchise, τότε πρόκειται για σύμβαση εκχώρησης δικαιώματος, ενώ όταν αντικείμενό της είναι η τεχνική αρωγή, π.χ. συμβάσεις για την παράδοση βιομηχανικών αγαθών ή εγκαταστάσεων (turn-key contracts), παροχή τεχνικών υπηρεσιών, σχεδιασμός κλπ., τότε ανταποκρίνεται μάλλον προς σύμβαση πωλήσεως», Μουσταίρα, ΕλλΔνη 1997, 1495.

¹²¹ «Πρόκειται για περίπλοκα νομικά μορφώματα, τα οποία ουσιαστικά απορρέουν από την τυπολογία των ρυθμισμένων συμβάσεων του ΑΚ και από το «άνοιγμά» τους προς μη ρυθμισμένες συμβατικές μορφές. Στοιχεία διαφόρων ρυθμισμένων (πώληση, σύμβαση έργου κλπ.) και αρρύθμιστων συμβάσεων (παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας) συνδέονται σε μία λειτουργική ενότητα μεταξύ τους (μικτές συμβάσεις), έτσι ώστε η νοητική διάκριση μεταξύ τους να είναι δύσκολη ή αδύνατη... Ορθά η θεωρία συνιστά μία ελαστική στάση, η οποία αποφεύγει τη σχηματοποίηση και προσανατολίζεται στον επιδιωκόμενο σκοπό, λειτουργία και ιδιορρυθμία της μικτής σύμβασης. Αποφασιστικό στοιχείο είναι το συνολικό περιεχόμενο της σύμβασης, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη ο χαρακτηρισμός των συμβαλλομένων. Σε κάθε περίπτωση, επειδή πρόκειται για ενιαία σύμβαση, δεν είναι δυνατός ο συνδυασμός των εννόμων συνεπειών από τη μία ή την άλλη διάταξη, ενώ συχνά βοηθά ο προσδιορισμός των διαφόρων συμβατικών αντικειμένων», Μαρίνος, Λογισμικό (Software) Νομική Προστασία και Συμβάσεις, τ. Α', 115, όπου και περαιτέρω παραπομπές στη θεωρία και τη νομολογία.

¹²² Παπαδοπούλου (2007), 348.

¹²³ Έτσι και ο Stumpf (1971), 36-37.

σύμβαση ότι επιθυμεί να κατέχει την τελευταία έκδοση της τεχνογνωσίας, καθώς αυτή είναι πιθανό να βελτιώνεται και να διαφοροποιείται συνεχώς από το δικαιοπάροχο. Για την περίπτωση συμπληρωματικής ή διορθωτικής επέμβασης στη δομή της τεχνογνωσίας, συχνά περιλαμβάνεται στις συμβάσεις ρήτρα που ορίζει ότι «αν από την ανταλλαγή των εμπειριών των συμβαλλομένων προκύψει νέα τεχνογνωσία, τεκμαίρεται ότι η εκμετάλλευσή της ανήκει αδιαίρετα και στους δύο συμβαλλόμενους», διασφαλίζοντας έτσι τόσο το συμφέρον του δικαιοπαρόχου, όσο και τις επιδιώξεις του δικαιοδόχου, αφού εξαρτά τη μελλοντική παραχώρηση της χρήσης της τεχνογνωσίας από νεότερη συμφωνία των συμβαλλομένων¹²⁴.

2.2. Βασικά χαρακτηριστικά της σύμβασης μεταφοράς τεχνογνωσίας

Τα βασικά χαρακτηριστικά των συμβάσεων μεταφοράς τεχνογνωσίας είναι τα ακόλουθα:

2.2.1. Ο διαρκής χαρακτήρας

Πρόκειται για διαρκείς συμβάσεις που δεν εξαντλούνται σε μία στιγμιαία παροχή αλλά εκπληρώνονται μέσα από ένα πλέγμα πράξεων και παραλείψεων, συνεργασίας και ροής πληροφοριών μεταξύ των συμβαλλομένων, με σκοπό την αποτελεσματική χρήση της παραχωρηθείσας τεχνογνωσίας. Η διάρκεια της ενοχικής σχέσης στις συμβάσεις μεταφοράς τεχνογνωσίας συνεπάγεται κατ' αρχήν τη δημιουργία παρεπόμενων υποχρεώσεων που διαμορφώνονται σε σχέση με το αντικείμενο της κύριας σύμβασης, όπως λ.χ. η εκπαίδευση ειδικευμένου προσωπικού, η υποστήριξη σε περίπτωση δυσλειτουργίας της παραχωρηθείσας τεχνογνωσίας, η άμεση γνωστοποίηση τυχόν προβλημάτων που προέκυψαν εκ των υστέρων κλπ.¹²⁵

Είναι προφανής η σχέση ιδιαίτερης εμπιστοσύνης που δημιουργείται μεταξύ των συμβαλλομένων, η οποία επιδρά και στους λόγους λύσης της σύμβασης. Ειδικότερα, από την αρχή της καλής πίστης απορρέει και η δυνατότητα έκτακτης καταγγελίας της σύμβασης για σπουδαίο λόγο, κατ' αναλογία των άρθρων 672 και 766 ΑΚ¹²⁶. Ο σπουδαίος λόγος μπορεί να συνίσταται σε αντικειμενικά στοιχεία που καθιστούν την περαιτέρω λειτουργία της σύμβασης άσκοπη ή ιδιαίτερα επαχθή, όπως λ.χ. η λύση και εκκαθάριση της εταιρίας του δικαιοδόχου ή σε υποκειμενικά στοιχεία, όπως η μεμπτή συμπεριφορά του αντισυμβαλλόμενου που έχει κλονίσει τη σχέση εμπιστοσύνης των

¹²⁴ Μούζουλας, ΕΛΛΔνη 1994, 1011-1012.

¹²⁵ Οι εν λόγω παρεπόμενες υποχρεώσεις απορρέουν από την αρχή της καλής πίστης, αλλά κατά κανόνα διατυπώνονται και σε συμβατικές ρήτρες.

¹²⁶ Γεωργιάδης Απ., Ενοχικό Δίκαιο – Ειδικό Μέρος, τόμ. Α', 2004, 717· Μαρίνος, Συμβάσεις Μεταφοράς Τεχνολογίας, ΕΕμπΔ 1998, 734-735.

μερών, λ.χ. υπαίτια διαρροή σημαντικών πληροφοριών σε ανταγωνιστή του αντισυμβαλλόμενου¹²⁷.

2.2.2. Ο προσωποπαγής χαρακτήρας

Ο δικαιοπάροχος επιλέγει το δικαιοδόχο της παραχωρούμενης τεχνογνωσίας με προσοχή, αποβλέποντας τόσο στην ικανότητά του να αξιοποιήσει αποτελεσματικά την τεχνογνωσία του, όσο και στην εμπιστοσύνη που μπορεί να του έχει αναφορικά με τη διατήρηση της τεχνογνωσίας μυστικής. Αντίστροφα, ο δικαιοδόχος επιλέγει δικαιοπάροχο αξιόπιστο, ώστε να του εξασφαλίζει υποστήριξη καθ' όλη τη διάρκεια της σύμβασης¹²⁸.

Συνέπεια του προσωποπαγούς χαρακτήρα είναι η απαγόρευση περαιτέρω μεταβίβασης ολόκληρης ή μέρους της συμβατικής σχέσης σε τρίτο πρόσωπο χωρίς τη συναίνεση του αντισυμβαλλομένου. Ωστόσο, στην πράξη, δεδομένης της έλλειψης νομοθετικού πλαισίου, τα σχετικά ζητήματα ρυθμίζονται βάσει σχετικών συμβατικών ρητρών για την εξασφάλιση των μερών¹²⁹.

2.2.3. Ο άυλος χαρακτήρας

Ο άυλος χαρακτήρας του συμβατικού αντικειμένου διαμορφώνει μία περίπλοκη συμβατική σχέση, εξαιτίας τόσο της αδυναμίας σαφούς οριοθέτησης του αντικειμένου, όσο και του πιθανού κινδύνου απαξίωσης της τεχνογνωσίας σε περίπτωση νέας σημαντικής καινοτομίας, της πραγματικής αδυναμίας ακριβούς εκ των προτέρων προσδιορισμού όλων των παρεπόμενων υποχρεώσεων κλπ.

Ειδικότερα σε ό,τι αφορά την απόρρητη τεχνογνωσία, ο συνδυασμός του άυλου και απόρρητου χαρακτήρα της πληροφορίας καθιστά το συμβατικό αντικείμενο ιδιαιτέρως ευάλωτο και προσδίδει αμετάκλητο χαρακτήρα σε κάθε είδους μετάδοση και αποκάλυψη της πληροφορίας, καθώς δεν μπορεί να υπάρξει αναστροφή της αποκάλυψης ή διαγραφή της γνώσης που αποκτήθηκε, παρά μόνο μη περαιτέρω γνωστοποίηση ή χρήση της. Είναι ευνόητο πως από τη στιγμή που η απόρρητη τεχνογνωσία περιέλθει σε κοινή χρήση, το συμβατικό αντικείμενο χάνει την αξία του και η σύμβαση δεν ενδιαφέρει πια το δικαιοδόχο, ενώ και ο δικαιοπάροχος ζημιώνεται, τόσο ως προς τη σύμβαση όσο και ως προς την απώλεια του ανταγωνιστικού προβαδίσματος στην οικεία επιχειρηματική αγορά.

Γι' αυτό και σε συμβάσεις σημαντικής οικονομικής αξίας εντάσσονται ρήτρες μυστικότητας ή εμπιστευτικότητας, οι οποίες μπορούν να εκτείνονται από το

¹²⁷ Παπαδοπούλου (2007), 350-351, με παραπομπές.

¹²⁸ Βλ. Παπαδοπούλου (2007), 351.

¹²⁹ Μαρίνος, Συμβάσεις Μεταφοράς Τεχνολογίας, ΕΕμπΔ 1998, 734-735.

προσυμβατικό στάδιο μέχρι και κάποια χρόνια μετά τη λύση της σύμβασης (στη δεύτερη περίπτωση οι σχετικές ρήτρες μη οικειοποίησης απόρρητης τεχνογνωσίας και απαγόρευσης ανταγωνισμού ελέγχονται από το δίκαιο κατά των περιορισμών του ανταγωνισμού και οφείλουν να είναι χρονικά περιορισμένες)¹³⁰. Οι εν λόγω ρήτρες είναι, συνήθως, διατυπωμένες με ευρύτητα και περικλείουν όχι μόνο απόρρητη τεχνογνωσία, αλλά και άλλες διαδικαστικές λεπτομέρειες ή όρους της σύμβασης. Προβλέπεται, ωστόσο, δυνατότητα αποκάλυψης σε φορολογικές ή άλλες αρχές, χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, σε τρίτους λ.χ. εργολάβους, όταν παρίσταται αναγκαίο για την εκτέλεση των εργασιών τους κλπ.¹³¹

2.2.4. Ο σημαντικός ρόλος των συμβατικών ρητρών

Η κοινότητα συμφερόντων μεταξύ δικαιοπαρόχου και δικαιοδόχου, η οποία συχνά προσδίδει στη σύμβαση εταιρικό χαρακτήρα δεν αποκλείει τη σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ των μερών, κυρίως στη βάση του ανταγωνισμού. Πέρα από την εύλογη υποχρέωση τήρησης εχεμύθειας και αποφυγής ανταγωνιστικών ενεργειών βάσει της αρχής της καλής πίστης, σε συμβατικό επίπεδο οι συγκρούσεις αυτές περιορίζονται με ειδικές ρήτρες απαγόρευσης ανταγωνισμού¹³², με ρήτρες που υποχρεώνουν τον δικαιοδόχο να ανακοινώνει στο δικαιοπάροχο κάθε σημαντική βελτίωση της παραχωρηθείσας τεχνογνωσίας, με ρήτρες μη προσβολής του μυστικού χαρακτήρα της τεχνογνωσίας κλπ.¹³³, ρήτρες εχεμύθειας, προσαρμογής της σύμβασης σε νέα δεδομένα, αμοιβαίας συνεργασίας, διαιτησίας και φιλικής επίλυσης των τυχόν αναφυόμενων διαφορών κλπ. Οι ρήτρες αυτές συμβάλλουν τόσο στην επιβίωση της σύμβασης μέσω της προσαρμογής της στα νέα οικονομικά και τεχνολογικά δεδομένα, όσο και στη διασφάλιση της θέσης των συμβαλλόμενων επιχειρήσεων στον ανταγωνισμό¹³⁴.

2.3. Τα δικαιώματα εκμετάλλευσης της τεχνογνωσίας (royalties)

Το αντάλλαγμα είναι συνήθως χρηματικό, ωστόσο είναι δυνατό να συμφωνηθεί η αντιπαροχή σε είδος, π.χ. ανταλλαγή της παραχωρούμενης τεχνογνωσίας με

¹³⁰ Μαρίνος, Συμβάσεις Μεταφοράς Τεχνολογίας, ΕΕμπΔ 1998, 734.

¹³¹ «Σε περίπτωση συμφωνίας μετόχων (Shareholder's Agreement) η δυνατότητα, όταν αυτό είναι αναγκαίο, αποκάλυψης εμπιστευτικών πληροφοριών σε τρίτα πρόσωπα, συνδέεται με την αντικειμενική επέκταση της ευθύνης του αποκαλύπτοντα συμβούλου, σε περίπτωση παραβίασης της υποχρέωσης εχεμύθειας από τρίτα πρόσωπα», Παπαδοπούλου (2007), 353.

¹³² Μαρίνος, Συμβάσεις Μεταφοράς Τεχνολογίας, ΕΕμπΔ 1998, 726-728.

¹³³ Μαρίνος, Η ρήτρα μη προσβολής δικαιώματος ευρεσιτεχνίας ως περιορισμός στον ανταγωνισμό και στη μεταφορά τεχνολογίας, ΝοΒ 1984, 1695 επ.

¹³⁴ Παπαδοπούλου (2007), 353· Μαρίνος, Συμβάσεις Μεταφοράς Τεχνολογίας, ΕΕμπΔ 1998, 732.

αντίστοιχης αξίας τεχνογνωσία του δικαιοδόχου. Στη συντριπτική πλειοψηφία των συμβάσεων μεταφοράς τεχνολογίας, το ύψος των οφειλομένων δικαιωμάτων εκμετάλλευσης προσδιορίζεται με βάση, είτε το παράδειγμα προηγούμενων συμβάσεων που είναι γνωστές στα συμβαλλόμενα μέρη¹³⁵, είτε τις προβλέψεις κερδοφορίας και την πιθανολογούμενη εξέλιξη του συμβατικού αντικειμένου, είτε παράγοντες όπως το κόστος για την ανάπτυξη της τεχνογνωσίας, η ωριμότητα προς βιομηχανική εκμετάλλευση και η προβλεπόμενη αποδοτικότητα της τεχνογνωσίας, το μέγεθος του ανταγωνιστικού προβαδίσματος που παρέχει η παραχωρούμενη τεχνογνωσία κλπ. Επίσης, λαμβάνεται υπόψη η έκταση των παραχωρήσεων από το δικαιοπάροχο προς το δικαιοδόχο, καθώς ο δικαιοπάροχος έχει ευρεία δυνατότητα επιλογών: παραχώρηση του δικαιώματος κατασκευής προϊόντων βάσει της τεχνογνωσίας, κατασκευής και πώλησής τους, οριοθέτηση του είδους των προϊόντων ή των παραγόμενων ποσοτήτων, οριοθέτηση της πελατείας, της γεωγραφικής περιοχής δραστηριότητας, του βιομηχανικού κλάδου κλπ.¹³⁶

Ως αντάλλαγμα μπορεί να ορισθεί ένα συγκεκριμένο, σταθερό ποσό, ανεξάρτητο από τα οικονομικά αποτελέσματα της εκμετάλλευσης της εν λόγω τεχνογνωσίας, το οποίο καταβάλλεται εφάπαξ ή με δόσεις σε τακτά χρονικά διαστήματα. Συνηθέστερη είναι η καταβολή ενός ορισμένου ποσού για κάθε παραγόμενο βάσει της τεχνογνωσίας ή πωλούμενο προϊόν ή ενός ποσοστού επί της αξίας κάθε τέτοιου προϊόντος ή η συμμετοχή του δικαιοπαρόχου με ορισμένο ποσοστό στο συνολικό κύκλο εργασιών που επιτυγχάνει ο δικαιοδόχος από τη χρήση της τεχνογνωσίας¹³⁷ (αναλογικό αντίτιμο). Συχνά το αναλογικό αντίτιμο συνδυάζεται με την ανάληψη υποχρέωσης καταβολής ενός ελάχιστου ποσού, ανεξάρτητα από το αν και σε ποια έκταση ο δικαιοδόχος εκμεταλλεύθηκε την τεχνογνωσία (ελάχιστο εγγυημένο αντίτιμο), ώστε ο δικαιοπάροχος να μπορεί να συμμετέχει στην τυχόν ιδιαίτερως επικερδή εκμετάλλευση της τεχνογνωσίας, εξασφαλιζόμενος ταυτόχρονα από τον κίνδυνο αποτυχίας της. Επί συμφωνίας αναλογικού αντιτίμου, ο δικαιοδόχος υπέχει παρεπόμενη υποχρέωση

¹³⁵ Ο υπολογισμός της αξίας της σύμβασης συνήθως πραγματοποιείται κατά το στάδιο των διαπραγματεύσεων, έτσι ώστε αμφότερα τα μέρη να είναι ικανοποιημένα από τα οικονομικά μεγέθη της σύμβασης και το ποσό των δικαιωμάτων εκμετάλλευσης. Η αξία μίας σύμβασης μεταφοράς τεχνογνωσίας μπορεί να αναλυθεί με πολλούς τρόπους, ο πιο σημαντικός των οποίων είναι ο υπολογισμός του ποσοστού που δικαιούται ο δικαιοπάροχος να λάβει από την υπολογιζόμενη αξία που η σύμβαση προσφέρει στο δικαιοδόχο.

¹³⁶ Π.χ. ο δικαιοπάροχος δύναται να παραχωρήσει αποκλειστικό δικαίωμα εκμετάλλευσης της τεχνογνωσίας για την κατασκευή και την πώληση σε μία χώρα, ενώ για άλλη χώρα να παραχωρήσει μόνο αποκλειστικό δικαίωμα πώλησης, *Deleuze* (1988⁴), 60-61.

¹³⁷ Πχ. για την παραχώρηση χρησιμοποίησης του σήματος, των μεθόδων, των σχεδίων, της τεχνικής και της εμπειρίας της γνωστής αμερικανικής εταιρείας *Levis Strauss & Co* στην εν Ελλάδι θυγατρική της συμφωνήθηκε ως αντάλλαγμα ποσοστό 5% επί της καθαρής τιμής πώλησης των προϊόντων, βλ. απόφαση Επιτροπής Προστασίας Ανταγωνισμού 2/1979, ΕΕμπΔ 1981,606.

παροχής πληροφοριών για την εκμετάλλευση της τεχνογνωσίας και λογοδοσίας, ώστε να μπορεί ο δικαιοπάροχος να υπολογίζει την αντιπαροχή που του οφείλεται¹³⁸.

Πάντως, από τη διάταξη του άρ. 21 παρ. 1 Ν. 1733/1987 συνάγεται ότι η ύπαρξη της υποχρέωσης καταβολής αντιτίμου αποτελεί μεν σύνηθες, όχι όμως και ουσιώδες γνώρισμα της σύμβασης μεταφοράς τεχνογνωσίας. Γίνεται, λοιπόν δεκτό στη θεωρία¹³⁹ και τη νομολογία¹⁴⁰, ότι δε μεταβάλλεται ο νομικός χαρακτήρας της σύμβασης εάν, αντί χρηματικού αντιτίμου, συμφωνήθηκε η παροχή ανταλλάγματος σε είδος, όπως λ.χ. παροχή υπηρεσιών του δικαιοδόχου προς τον δικαιοπάροχο, ή ακόμη και δωρεάν παραχώρηση προς το δικαιοδόχο.

Όπως είναι ευνόητο, το αντάλλαγμα σε τέτοιου είδους συμβάσεις διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο. Και αυτό διότι, σε περίπτωση που το συμφωνηθέν αντάλλαγμα είναι υπερβολικά υψηλό, η επιχείρηση του δικαιοδόχου θα επιβαρυνθεί αδικαιολόγητα με υποχρέωση καταβολής υψηλών δικαιωμάτων εκμετάλλευσης, γεγονός που ενδεχομένως να οδηγήσει σε μείωση απόδοσης. Αν, αντιθέτως, τα δικαιώματα εκμετάλλευσης συμφωνηθούν σε υπερβολικά χαμηλά επίπεδα, ο δικαιοπάροχος δεν θα εισπράττει τη δέουσα αμοιβή και αυτό μπορεί να οδηγήσει στην απροθυμία του να προσφέρει την υποστήριξή του στο δικαιοδόχο, προκειμένου να εδραιωθεί στην αγορά όπου προτίθεται να δραστηριοποιηθεί στα πλαίσια της σύμβασης.

2.4. Διακρίσεις των συμβάσεων μεταφοράς τεχνογνωσίας

2.4.1. Αμιγής ή καθαρή και μεικτή ή συνδυασμένη σύμβαση

Για *αμιγή σύμβαση ή καθαρή σύμβαση* γίνεται λόγος, όταν αντικείμενο της σύμβασης είναι αποκλειστικά η παραχώρηση τεχνογνωσίας¹⁴¹. Διαφορετικά, όταν δηλαδή με τη σύμβαση παραχωρείται εκτός από την τεχνογνωσία και η εκμετάλλευση και άλλων ειδικά προστατευόμενων δικαιωμάτων επί άυλων αγαθών, ιδίως διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, πρόκειται για τη λεγόμενη *μεικτή σύμβαση*¹⁴². Μορφές μεικτών συμβάσεων αποτελούν ενδεικτικά: η σύμβαση franchising, όπου η μεταφορά τεχνογνωσίας έχει παρεπόμενο χαρακτήρα, η σύμβαση consulting and management,

¹³⁸ Γεωργιάδης Απ., Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας, 2008⁵, 384.

¹³⁹ Μηνούδης, Σύμβαση άδειας εκμετάλλευσης ευρεσιτεχνίας, 1987, 117 επ.

¹⁴⁰ Βλ. Εφαθ 4096/2005, ΕλλΔνη 2006, 260.

¹⁴¹ Deleuze (1988⁴), 47· Ταλιαδούρος (1987), 1.

¹⁴² Με τη μεικτή σύμβαση επιτυγχάνεται η καλύτερη εκμετάλλευση των διπλωμάτων, βλ. Ταλιαδούρος, Παραχώρηση τεχνογνωσίας (know-how) στην κοινοτική έννομη τάξη του ανταγωνισμού, 1987, σελ. 1. Μεικτή σύμβαση μπορεί να προκύψει και από τον συνδυασμό παραχώρησης τεχνογνωσίας με την επιβολή ειδικών υποχρεώσεων στο λήπτη, π.χ. προμήθεια πρώτων υλών, παροχή ή αποδοχή υπηρεσιών, οι οποίες ανάγονται σε αυτόνομα στοιχεία της σύμβασης, Γεωργιάδης Απ., Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας, 2008⁵, 372, βλ. και άρ. 1 στοιχ. β Κανονισμού 772/2004/ΕΚ.

όπου η παροχή δεν επικεντρώνεται σε ένα άυλο αγαθό που είναι αυτονομημένο από το δότη, αλλά είναι σχεδόν πάντα συνδεδεμένο με το πρόσωπό του, καθώς και επενδυτικές συμβάσεις, π.χ. joint ventures, συμβάσεις συγχώνευσης εταιριών ή ίδρυσης θυγατρικών, όπου η μεταφορά τεχνολογίας αποτελεί το μέσο ή τον τελικό σκοπό της επένδυσης¹⁴³. Ενίοτε μάλιστα, όταν η μεταφορά τεχνογνωσίας συνοδεύει άλλη σημαντική εμπορική σύμβαση (η οποία είναι και η κύρια), μπορεί να γίνεται χωρίς ξεχωριστό οικονομικό αντάλλαγμα.

2.4.2. Αποκλειστική και μη αποκλειστική (απλή) σύμβαση

Στην περίπτωση *αποκλειστικής σύμβασης* παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας, ο δικαιοπάροχος δεσμεύεται να μην παραχωρήσει πέραν του αντισυμβαλλομένου του άλλη άδεια εκμετάλλευσης για την παραχωρούμενη τεχνογνωσία και κατά κανόνα απαγορεύεται και στον ίδιο το δικαιοπάροχο η εκμετάλλευση της τεχνογνωσίας. Η αποκλειστική άδεια παραχωρείται συνήθως για μία ορισμένη εδαφική περιοχή ή/και για ορισμένο χρονικό διάστημα¹⁴⁴. Αντίθετα, σε περίπτωση *μη αποκλειστικής (απλής) σύμβασης*, ο μεν δικαιοδόχος αποκτά δικαίωμα εκμετάλλευσης της συγκεκριμένης τεχνογνωσίας, ο δε δικαιοπάροχος δύναται να παραχωρεί άδεια εκμετάλλευσης της ίδιας τεχνογνωσίας σε τρίτους, καθώς και να διατηρεί το δικαίωμα να εκμεταλλεύεται ο ίδιος την εν λόγω τεχνογνωσία¹⁴⁵. Εάν δεν έχει συμφωνηθεί ρητά το αντίθετο, η άδεια παραχώρησης εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας θεωρείται απλή¹⁴⁶.

Οι συμβαλλόμενοι προτιμούν συνήθως την παραχώρηση αποκλειστικής άδειας, καθώς έτσι ο δικαιοδόχος προστατεύεται από τον ανταγωνισμό του δικαιοπαρόχου και τρίτων και μπορεί να προβεί με μεγαλύτερη ασφάλεια και μικρότερο ρίσκο¹⁴⁷ στις απαιτούμενες επενδύσεις για την εκμετάλλευση της τεχνογνωσίας. Χωρίς την αποκλειστική προστασία ο δικαιοδόχος συχνά να είναι απρόθυμος να αναλάβει το σχετικό επιχειρηματικό κίνδυνο και να εισέλθει σε μια ξένη γι'αυτόν επιχειρηματική

¹⁴³ Παπαδοπούλου (2007), 346.

¹⁴⁴ Βλ. άρ. 1 στοιχ. ιβ' Κανονισμού 772/2004· Deleuze (1988⁴), 61. Επίσης, βλ. σχετικά Παπαδοπούλου (2007), 346, καθώς και *Οργανισμός Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας* (2005), κεφ.1.1, σελ. 3· *Ταλιαδούρος* (1987), 1. Σε περίπτωση αμφιβολίας επί αποκλειστικής άδειας αποκλείεται και ο ίδιος ο δότης από πράξεις εκμετάλλευσης της τεχνογνωσίας στη συμβατική περιοχή, *Γεωργιάδης Απ.*, Ενοχικό Δίκαιο – Ειδικό Μέρος, τόμ. Α', 2004, 613 επ.

¹⁴⁵ *Οργανισμός Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας* (2005), κεφ.1.1, σελ. 3· *Ταλιαδούρος* (1987), 1· *Αντωνόπουλος*, *Βιομηχανική Ιδιοκτησία*, 2002, 840-841· *Παπαδοπούλου* (2007), 346.

¹⁴⁶ *Οργανισμός Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας* (2005), κεφ.1.1, σελ. 3.

¹⁴⁷ Πρέπει να ληφθεί υπόψη από το δικαιοδόχο ότι ο επενδυτικός κίνδυνος είναι αρκετά υψηλός στις περιπτώσεις που ο βαθμός της εμπορικής εκμεταλλευσιμότητας της τεχνογνωσίας είναι ακόμα άγνωστος, καθώς το παραγόμενο βάσει της τεχνογνωσίας προϊόν δεν έχει εμφανιστεί στην αγορά, *Ταλιαδούρος* (1987), 1· βλ. και *Στεφάνου* (1980), 128.

αγορά¹⁴⁸. Παράλληλα, η αποκλειστικότητα εξυπηρετεί και το δικαιοπάροχο, γιατί όσο λιγότερα πρόσωπα πληροφορούνται την τεχνογνωσία, τόσο μειώνονται οι πιθανότητες διαρροής του μυστικού περιεχομένου της. Εξάλλου, όσο περισσότερες άδειες εκμετάλλευσης παραχωρούνται, τόσο μειώνεται η οικονομική αξία της τεχνογνωσίας, καθώς περιορίζεται το ανταγωνιστικό προβάδισμα που έχουν οι κάτοχοί της, γεγονός που δεν συμφέρει κανέναν από τους συμβαλλόμενους¹⁴⁹.

Ωστόσο, κατά τη σύνταξη του συμβατικού κειμένου είναι απαραίτητο να αποφεύγεται κάθε διατύπωση που θα μπορούσε να εξυπνοεί παράνομο περιορισμό των δραστηριοτήτων του δικαιοδόχου ή δυνατότητα ελέγχου ή κατανομής της αγοράς¹⁵⁰. Στις υποθέσεις Davidson Rubber και Kabelmetal/Luchaire που αφορούσαν στην εφαρμογή του άρ. 81 παρ. 1 ΣυνθΕΚ σε αποκλειστικές άδειες εκμετάλλευσης, η Επιτροπή, αφού διαπίστωσε πως υπήρχε μικρός αριθμός ανταγωνιστικών μεθόδων παραγωγής και ανταγωνιστικών επιχειρήσεων και πως οι αδειούχοι κατείχαν σημαντικές θέσεις στις αντίστοιχες εθνικές αγορές, κατέληξε στο συμπέρασμα πως οι σχετικές συμβάσεις επέφεραν αισθητό περιορισμό του ανταγωνισμού στο εσωτερικό της κοινής αγοράς. Επιπλέον, έκρινε¹⁵¹ πως οι αποκλειστικές άδειες ήταν δεκτικές επιδράσεως στο ενδοκοινοτικό εμπόριο, γιατί με τις ρήτρες αποκλειστικότητας εμποδιζόταν η παραχώρηση αδειών εκμετάλλευσης σε τρίτους και επομένως και οι εξαγωγές από τα πρόσωπα αυτά, περιοριζόταν δηλαδή το εν δυνάμει εμπόριο¹⁵².

Στο δίκαιο της ευρεσιτεχνίας γίνεται δεκτό ότι η αποκλειστική άδεια εκμετάλλευσης έχει «εμπράγματο» ή «οιονεί εμπράγματο» χαρακτήρα. Αντίθετα, το γεγονός ότι το δικαίωμα στην τεχνογνωσία δεν είναι απόλυτο και αποκλειστικό, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η άδεια εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας, τόσο η απλή όσο και η αποκλειστική, έχει ενοχικό χαρακτήρα, αναπτύσσοντας τη δράση της μόνο μεταξύ των συμβαλλομένων μερών, μη ενεργώντας έναντι τρίτων¹⁵³. Συνέπεια αυτού είναι ότι ακόμη και ο αποκλειστικός αδειούχος εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας δεν έχει κατ' αρχήν δικαίωμα να αποκλείσει τους τρίτους από την εκμετάλλευση της τεχνογνωσίας, την

¹⁴⁸ *Μαρίνος*, Συμβάσεις εκμετάλλευσης αύλων αγαθών σε *Σχινάς*, Προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού (Η πρακτική της ΕΠΑ/ΕΑ), 1992, 157.

¹⁴⁹ *Γεωργιάδης Απ.*, Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας (2008⁵), 372.

¹⁵⁰ *Deleuze* (1988⁴), 62, όπου παραπέμπει στην υπόθεση Henkel-Colgate της 23^{ης} Δεκεμβρίου 1971.

¹⁵¹ Βλ. και ΔΕΚ LTM/Maschinenbau Ulm (ΔΕΚ 56/65 της 30.6.66, Recueil 1966, 359), όπου αναφέρεται πως η ρήτρα αποκλειστικότητας στις άδειες εκμετάλλευσης μπορεί να επιδράσει άμεσα ή έμμεσα, κατά τρόπο ενεστώτα ή εν δυνάμει στο διεξαγόμενο ενδοκοινοτικό εμπόριο, ήτοι μειώνοντας ή τροποποιώντας τη ροή του.

¹⁵² Η Επιτροπή, ωστόσο, όφειλε να είχε εξετάσει αν η ρήτρα αποκλειστικότητας μπορούσε να ασκήσει *αισθητή* επίδραση στο ενδοκοινοτικό εμπόριο. *Στεφάνου* (1980), 128.

¹⁵³ *Ταλιαδούρος*, (1987), 60· *Αναγνωστοπούλου/Κλεφτοδήμου* (1992), 29-30, *Γεωργιάδης Απ.*, Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας (2008⁵), 373.

οποία αυτοί ανέπτυξαν αυτόνομα ή απέκτησαν από άλλες πηγές, κατά τρόπο που δεν προσκρούει στο νόμο ή στα χρηστά συναλλακτικά ήθη, εκτός βεβαίως από την περίπτωση υφαρπαγής της τεχνογνωσίας με αθέμιτες πράξεις, κατά την οποία το ενοχικό δικαίωμα φαίνεται πλέον να «εμπραγματοποιείται», καθιστάμενο απόλυτο¹⁵⁴. Μόνο στην περίπτωση αδικοπραξίας, όταν δηλαδή ο τρίτος απέκτησε και χρησιμοποιεί την εν λόγω τεχνογνωσία κατά παράβαση του ν. 146/1914, μπορεί ο λήπτης να στραφεί κατά του τρίτου¹⁵⁵.

Πάντως, ανεξάρτητα από το χαρακτήρα της ως αποκλειστικής ή μη, η παραχώρηση της χρήσης τεχνογνωσίας μπορεί να περιορισθεί συμβατικά κατά τόπο, χρόνο, τρόπο κλπ.¹⁵⁶

Επιπλέον, σε περίπτωση που τα μέρη επιθυμούν να μπορεί ο δικαιοδόχος να παραχωρήσει περαιτέρω την τεχνογνωσία σε τρίτον, υπό τους εδαφικούς, χρονικούς ή άλλους περιορισμούς που του έχει αποδοθεί από το δικαιοπάροχο, πρέπει να γίνεται ρητή σχετική μνεία στη σύμβαση, διαφορετικά ο δικαιοδόχος δε θεωρείται ότι έχει τέτοιο δικαίωμα¹⁵⁷.

2.4.3. Μόνη σύμβαση

Στα πλαίσια της μόνης σύμβασης, η οποία αποτελεί υποκατηγορία της αποκλειστικής, ο δικαιοπάροχος διατηρεί για τον εαυτό του το δικαίωμα να εκμεταλλευτεί την παραχωρηθείσα τεχνογνωσία, όμως δε δικαιούται να την παραχωρήσει σε τρίτα πρόσωπα, εκτός από τον αντισυμβαλλόμενο του δικαιοδόχο¹⁵⁸.

2.4.4. Απεριόριστη και περιορισμένη σύμβαση

Τόσο επί αποκλειστικής όσο και επί απλής άδειας εκμετάλλευσης, ο δικαιοδόχος μπορεί να αποκτά περιορισμένη εξουσία εκμετάλλευσης της τεχνογνωσίας. Οι τασσόμενοι περιορισμοί συνήθως έγκεινται στον χρόνο, τόπο, τρόπο, είδος και την έκταση της εκμετάλλευσης, συχνά συνδυασμένοι. Π.χ. ο δικαιοδόχος μπορεί να αποκτά το δικαίωμα χρήσης της τεχνογνωσίας μόνο για ορισμένο τόπο/χρόνο, ή/και μόνο για την παραγωγή/διάθεση προϊόντων παραγόμενων βάσει της παραχωρηθείσας τεχνογνωσίας, ή/και για ορισμένες μόνο από τις τεχνικές εφαρμογές της τεχνογνωσίας ή/και για ορισμένη ελάχιστη/ανώτατη ποσότητα προϊόντων κλπ. Επίσης, άλλοι πιθανοί περιορισμοί σχετίζονται με τον κύκλο πελατείας, με την τιμή πώλησης των παραγόμενων προϊόντων, την προμήθεια πρώτων υλών από το δικαιοπάροχο, την τήρηση

¹⁵⁴ Αναγνωστοπούλου/Κλεφτοδήμου (1992), 29-30· Ταλιαδούρος (1987), 60-61.

¹⁵⁵ Γεωργιάδης Απ., Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας (2008⁵), 373.

¹⁵⁶ Παπαδοπούλου (2007), 346.

¹⁵⁷ Deleuze (1988⁴), 64.

¹⁵⁸ Οργανισμός Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας (2005), κεφ.1.1, σελ. 3· Παπαδοπούλου (2007), 346.

καθορισμένων τεχνικών προδιαγραφών, υποχρεώσεις μη ανταγωνισμού κλπ.¹⁵⁹ Σε κάθε περίπτωση, κάθε περιορισμός που συμφωνείται μεταξύ των μερών ελέγχεται προκειμένου να μην παραβιάζει το δίκαιο προστασίας του ανταγωνισμού.

Τυχόν παράβαση των συμβατικών περιορισμών από το δικαιοδόχο θα επιφέρει ενεργοποίηση των σχετικών συμβατικών όρων και επισύρει σε βάρος του τελευταίου τις ποινικές κυρώσεις του άρ. 17 Ν. 146/1914.

2.5. Η συνομολόγηση περιορισμών στη χρήση της τεχνογνωσίας

Τα συμβαλλόμενα μέρη οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη το γεγονός ότι οι εφαρμοστέες εθνικές ή υπερεθνικές νομοθετικές διατάξεις για την εξάλειψη των περιοριστικών εμπορικών πρακτικών, ενδεχομένως να καταστήσουν ανίσχυρες ορισμένες ρήτρες, τις οποίες τα μέρη θα επιθυμούσαν να ενσωματώσουν στη μεταξύ τους σύμβαση.

Τέτοιοι συμβατικοί όροι είναι, ενδεικτικά, οι εξής: α) η επιβολή περιορισμών στην εκμετάλλευση της τεχνογνωσίας, β) η απαγόρευση κατασκευής ή πώλησης ορισμένων προϊόντων, γ) ο καθορισμός τιμής πώλησης για το προϊόν της παραχωρούμενης τεχνογνωσίας, δ) η εξάρτηση της μεταφοράς τεχνογνωσίας από άλλες εμπορικές πράξεις, ε) η επιβολή υποχρέωσης καταβολής αντιτίμου ή υποχρέωσης εκμετάλλευσης, παρ' ότι η παραχωρηθείσα τεχνογνωσία έχει ήδη απωλέσει την αξία της, στ) επιβολή υποχρέωσης αγοράς ορισμένων προϊόντων/πρώτων υλών από τον δικαιοπάροχο (tie-in)¹⁶⁰, ζ) απαγόρευση αγοράς ή χρήσης προϊόντων που παράγουν ανταγωνιστές του δικαιοπαρόχου (tie-out), η) απαγόρευση σύναψης άλλων συμβάσεων μεταφοράς τεχνογνωσίας κλπ. Ορισμένες από τις εν λόγω ρήτρες, υφιστάμενες αυτοτελώς είναι νόμιμες, ενώ καθίστανται παράνομες όταν εντάσσονται στη σύμβαση σε συνδυασμό με άλλες¹⁶¹. Συνήθως, οι συμβάσεις μεταφοράς τεχνογνωσίας, προς διαφύλαξη του συμβατικού σκοπού, περιλαμβάνουν ρήτρες, που θεσπίζουν τη δυνατότητα

¹⁵⁹ Γεωργιάδης Απ., Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας (2008⁵), 373.

¹⁶⁰ Βλ. πχ. απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής 78/253 Davide Campari-Milano SpA (EE L70/69, 13.03.1978) καθώς και στο *Hunnings*, Industrial Property Law in the Common Market, Volume 5, Patent and Know-How Cases 1977-1987, 413, σκέψη 62: «...το νόμιμο μέλημα του δικαιοπαρόχου να διασφαλίσει ότι το προϊόν που θα κατασκευασθεί δυνάμει της άδειας παραχώρησης έχει την ίδια ποιότητα με το αυθεντικό προϊόν μπορεί να προστατευθεί μόνον εφόσον ο δικαιοδόχος προμηθεύεται πρώτες ύλες από το δικαιοπάροχο. Η σύνθεση των υπό κρίση προϊόντων, που είναι ο παράγοντας που προσδιορίζει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του *Bitter Campari*, είναι εμπορικό απόρρητο που δεν μπορεί κατά το κοινοτικό δίκαιο να απαιτηθεί από το δικαιοπάροχο να αποκαλύψει στο δικαιοδόχο».

¹⁶¹ Βλ. αναλυτικότερα *Deleuze* (1988⁴), 51-53.

μεταγενέστερης τροποποίησης της σύμβασης σε περίπτωση αντίθεσής της στο ισχύον δίκαιο¹⁶².

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ

3.1. Το νομικό καθεστώς που διέπει τις συμβάσεις μεταφοράς τεχνογνωσίας

Συμβάσεις μεταφοράς τεχνογνωσίας συνάπτονται τόσο μεταξύ ιδιωτών, φυσικών ή νομικών προσώπων, όσο και μεταξύ ιδιωτών και δημοσίων επιχειρήσεων ή μεταξύ ιδιωτών ή δημοσίων επιχειρήσεων και του Κράτους, όσο, τέλος, και μεταξύ επιχειρήσεων, δημοσίων ή ιδιωτικών, διαφορετικών κρατών¹⁶³. Λόγω του αντικειμένου τους, ωστόσο, χαρακτηρίζονται από ιδιαιτερότητες, εξαιτίας των οποίων οι συμβαλλόμενοι οφείλουν να είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί.

Σε αντίθεση με την εφεύρεση που προστατεύεται από το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, η τεχνογνωσία δε χαίρει ειδικής νομικής προστασίας, εθνικής ή υπερεθνικής, καθώς ούτε καταγράφεται, ούτε δημοσιεύεται. Αν, ωστόσο, κοινολογηθεί παρά τη θέληση του δικαιούχου, ο τελευταίος δύναται, με την επιφύλαξη της τυχόν συμβατικά προβλεπόμενης αποζημίωσης, να επικαλεστεί ζημία, να αιτηθεί παύση του αθέμιτου ανταγωνισμού, ποινικές κυρώσεις κλπ., αναλόγως με το εκάστοτε εφαρμοστέο δίκαιο¹⁶⁴.

¹⁶² Η τυπική διατύπωση τέτοιων ρητρών έχει ως εξής: «Υποχρεώσεις του δικαιοδόχου όσον αφορά στη νομιμότητα της σύμβασης: Δια του παρόντος συμφωνείται ότι θα αποτελεί υποχρέωση του δικαιοδόχου να εξασφαλιστεί από το ενδεχόμενο να περιλαμβάνονται στη σύμβαση διατάξεις άκυρες ή ανίσχυρες ή αντίθετες στους νόμους του κράτους του δικαιοδόχου ή/και στις εφαρμοστέες διατάξεις του πρωτογενούς και παράγωγου κοινοτικού δικαίου, καθώς και ότι η σύμβαση δεν θα παραβιάζει το ισχύον δίκαιο. Επίπτωση ακυρότητας συμβατικών όρων: Εάν τυχόν οποιοσδήποτε όρος της παρούσας σύμβασης κηρυχθεί άκυρος ή ανίσχυρος από δικαστική ή διοικητική αρχή, το γεγονός αυτό δε συνεπιφέρει την αυτοδίκαιη ακυρότητα των λοιπών όρων της σύμβασης, εκτός εάν ο δικαιοπάροχος αποφασίσει κατά διακριτική ευχέρεια ότι επηρεάζεται ο πυρήνας της σύμβασης, περίπτωση κατά την οποία η ισχύς της παρούσας σύμβασης θα τερματιστεί με προηγούμενη έγγραφη γνωστοποίηση του δικαιοπαρόχου προς το δικαιοδόχο προ ημερών», βλ. Deleuze (1988⁴), 142-143.

¹⁶³ Για το ζήτημα του εφαρμοστέου δικαίου στις περιπτώσεις διακρατικών συμβάσεων, βλ. Μουσταίρα, ΕλλΔνη 1997, 1496 επ: «Κανόνας που ισχύει στα περισσότερα κράτη όσον αφορά και στις συμβάσεις μεταφοράς τεχνολογίας (άρα και τεχνογνωσίας) είναι η απόλυτη αυτονομία των μερών κατά την επιλογή του εφαρμοστέου δικαίου... Στην Ελλάδα, που δεν υπάρχει κάποια ειδική ρύθμιση για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβάσεις μεταφοράς τεχνολογίας, εφαρμόζεται το άρ. 25 παρ. 1 ΑΚ, το οποίο καθιερώνει κατά την ορθότερη γνώμη, την απεριόριστη ελευθερία των μερών επιλογής εφαρμοστέου δικαίου στη συναπτόμενη από αυτά σύμβαση. Μπορεί δηλαδή να επιλεγεί και δίκαιο που δεν έχει καμία σχέση με τη σύμβαση... Η απεριόριστη ελευθερία των μερών κατά την επιλογή εφαρμοστέου δικαίου καθιερώνεται και από την κοινοτική σύμβαση της Ρώμης 1980 για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές, με μόνο περιορισμό ότι δεν είναι δυνατό, όταν κατά το χρόνο της επιλογής όλα τα άλλα δεδομένα της περίπτωσης εντοπίζονται σε μία μόνο χώρα, να θίξει την εφαρμογή εκείνων των διατάξεων από τις οποίες το δίκαιο της χώρας αυτής δεν επιτρέπει παρέκκλιση με σύμβαση (διατάξεις αναγκαστικού δικαίου)».

¹⁶⁴ Εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβάσεις μεταφοράς τεχνολογίας είναι αυτό που ορίζουν οι κανόνες ιδιωτικού διεθνούς δικαίου για τις συμβατικές ενοχές, συχνή ωστόσο είναι η παρέμβαση κανόνων δημόσιας τάξης εθνικής και κοινοτικής προέλευσης. Στην περίπτωση που τα συμβαλλόμενα μέρη δεν έχουν επιλέξει εφαρμοστέο δίκαιο, γεννάται το ερώτημα ποιο είναι «το δίκαιο που αρμόζει στη σύμβαση από το σύνολο των ειδικών συνθηκών», στο οποίο παραπέμπει η διάταξη του άρ. 25 παρ. 2 ΑΚ, αλλά και αντίστοιχες

Ένα άλλο σημείο στο οποίο τα συμβαλλόμενα μέρη μίας σύμβασης μεταφοράς τεχνογνωσίας θα πρέπει να αποδώσουν ιδιαίτερη προσοχή είναι να αποφύγουν την ένταξη στη σύμβασή τους ρητρών περιοριστικών του ανταγωνισμού, καθώς διαφορετικά η σύμβαση κινδυνεύει να κηρυχθεί άκυρη.

3.2. Διανοητική ιδιοκτησία και προστασία ελεύθερου ανταγωνισμού

Τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας ενέχουν τη δυνατότητα δημιουργίας προβλημάτων στο χώρο του ανταγωνισμού, διότι από τη φύση τους τείνουν να εξασφαλίσουν στο δικαιούχο τους δικαίωμα αποκλειστικής εκμετάλλευσης¹⁶⁵. Ο κάτοχος δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας¹⁶⁶ δικαιούται να εμποδίζει τη μη εξουσιοδοτημένη χρήση της διανοητικής ιδιοκτησίας του και να την εκμεταλλεύεται ο ίδιος ή δια της παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης σε τρίτους. Το γεγονός ότι το δίκαιο περί διανοητικής ιδιοκτησίας, όπου εντάσσεται και η τεχνογνωσία, χορηγεί αποκλειστικά δικαιώματα εκμετάλλευσης (στην περίπτωση της τεχνογνωσίας βέβαια το αποκλειστικό δικαίωμα εκμετάλλευσης υφίσταται de facto και όχι de jure) δε σημαίνει ότι τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας εξαιρούνται από την εφαρμογή του δικαίου του ανταγωνισμού. Τα άρθρα 81 και 82 ΣυνθΕΚ έχουν εφαρμογή σε συμφωνίες, βάσει των οποίων ο δικαιούχος χορηγεί σε άλλη επιχείρηση άδεια εκμετάλλευσης των όποιου είδους δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας κατέχει¹⁶⁷. Δεν σημαίνει επίσης ότι υπάρχει εγγενής αντινομία μεταξύ των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας και των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού. Δεν υπάρχει δηλαδή τεκμήριο ότι τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας και οι συμφωνίες για άδειες εκμετάλλευσης καθαυτές προκαλούν προβλήματα ανταγωνισμού¹⁶⁸ ή μονοπωλιακές καταστάσεις¹⁶⁹, αντιθέτως μάλιστα

αλλοδαπές ρυθμίσεις. Κατά μία άποψη πρόκειται για το δίκαιο της χώρας του παραχωρούντος την εκμετάλλευση του δικαιώματος, ενώ κατ' άλλη άποψη εφαρμοστέο είναι το δίκαιο της χώρας του λήπτη, βλ. *Στεφάνου* (1980), 102.

¹⁶⁵ Βλ. σχετικά *Λοΐζου*, Ο Κανονισμός 240/96 της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για τις συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας, *ΕπισκΕΔ* 1997, 67 επ.

¹⁶⁶ Με τον όρο διανοητική ιδιοκτησία νοείται τόσο η πνευματική, όσο και η βιομηχανική ιδιοκτησία, βλ. και *Οδηγία* 2004/48/ΕΚ της 29^{ης} Απριλίου 2004 σχετικά με την επιβολή δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (ΕΕ C 32 της 5.2.2005, σελ. 15), για την οποία *Μαρίνος*, Η *Οδηγία* 2004/48 για την επιβολή δικαιωμάτων Διανοητικής Ιδιοκτησίας – Κριτικές παρατηρήσεις υπό το φως της αρχής της αναλογικότητας, *ΕΕμπΔ* 2009, 227 επ.

¹⁶⁷ Βλ. π.χ. τις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 56/64 και 58/64, *Consten και Grundig-Verkaufs GmbH κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, [1966] Συλλογή 429, αναλυτικότερα σε *Groves/ Matino/ Miskin/ Richards*, *Intellectual Property and the internal Market of the European Community*, 1993, 5.

¹⁶⁸ ΔΕΚ, υπόθ. *Parke Davis*, Συλλ. 1968,85· ΔΕΚ, υπόθ. *Sirena*, Συλλ. 1971,69.

¹⁶⁹ Βλ. *Αποστολόπουλος Χ.*, Ο Κανονισμός 772/2004/ΕΚ για τις Συμβάσεις Μεταφοράς Τεχνολογίας, Οι κοινοτικοί κανόνες ανταγωνισμού σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 ΕΚ στις συμβάσεις μεταφοράς τεχνολογίας, 2009, 3, όπου παραπομπή σε ΔΕΚ υποθ. 78/70 – *Deutsche Grammophon / Metro-SB-Großmärkte*, *Anderman*, *EC Competition law and IP rights* 1998, 169 επ.

διανοητική ιδιοκτησία και δίκαιο ανταγωνισμού αλληλοσυμπληρώνονται^{170 171}. Οι επιχειρήσεις είναι πιο πιθανό να καινοτομήσουν, εάν προστατεύονται τα δικαιώματά τους στον τομέα της διανοητικής ιδιοκτησίας, όπως επίσης και αν αντιμετωπίζουν ισχυρό ανταγωνισμό. Ο δικαιούχος μπορεί να εμποδίσει ανταγωνιστές από την εκμετάλλευση του αντικειμένου της προστασίας, αλλά δεν μπορεί να εμποδίσει την ανάπτυξη και χρήση ανταγωνιστικής τεχνολογίας¹⁷². Γι' αυτό και τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας αποκλείουν τον ανταγωνισμό που στηρίζεται στην απομίμηση (*competition by imitation*), αλλά ενθαρρύνουν τον ανταγωνισμό που στηρίζεται στην υποκατάσταση¹⁷³ (*competition by substitution*).

3.3. Οι συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας/τεχνογνωσίας στο κοινοτικό δίκαιο ανταγωνισμού

3.3.1. Εισαγωγικά περί του άρθρου 81 ΣυνθΕΚ

Ο γενικός στόχος του άρθρου 81 (πρώην 85) ΣυνθΕΚ είναι η προστασία του ανταγωνισμού στην αγορά με απώτερο σκοπό την προώθηση της ευημερίας των καταναλωτών και την αποτελεσματική κατανομή των πόρων¹⁷⁴.

¹⁷⁰ Αποστολόπουλος Χ. (2009), 6.

¹⁷¹ Η καινοτομία αποτελεί ουσιώδες και δυναμικό στοιχείο μιας ανοικτής και ανταγωνιστικής οικονομίας της αγοράς. Τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας προωθούν τον δυναμικό ανταγωνισμό, ενθαρρύνοντας τις επιχειρήσεις να επενδύουν στην ανάπτυξη νέων ή βελτιωμένων προϊόντων και διαδικασιών. Το ίδιο αποτέλεσμα έχει και ο ανταγωνισμός, ασκώντας πίεση στις επιχειρήσεις να προβούν σε καινοτομίες. Συνεπώς, τόσο τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, όσο και ο ανταγωνισμός είναι απαραίτητα στοιχεία για την προώθηση της καινοτομίας και την ανταγωνιστική της εκμετάλλευση, βλ. σκέψη 7 Ανακοίνωσης της Επιτροπής της 27.4.2004 «Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 της συνθήκης ΕΚ σε συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας», ΕΕ 2004/C 101, σ. 2.

¹⁷² Αποστολόπουλος Χ. (2009), 6.

¹⁷³ Σχετικά με τα υποκατάστατα προϊόντα, μπορούν εν συντομία να ειπωθούν τα εξής: Πολλές φορές επιχειρήσεις σε ένα κλάδο ανταγωνίζονται με επιχειρήσεις ενός άλλου κλάδου, καθώς τα προϊόντα τους μπορούν να χρησιμοποιηθούν εναλλακτικά. Έτσι π.χ. ο κατασκευαστής πλαστικών δοχείων συσκευασίας έχει πάντα το νου του στον κατασκευαστή γυάλινων μπουκαλιών ή αλουμιένιων κουτιών, ο κατασκευαστής σκελετών γυαλιών στον κατασκευαστή φακών επαφής. Η επίδραση των υποκατάστατων προϊόντων στον ανταγωνισμό είναι εντονότερη όταν:

- Υπάρχουν άφθονα και φθηνά υποκατάστατα προϊόντα. Στην περίπτωση αυτή τα υποκατάστατα τοποθετούν ένα πλαφόν στις τιμές του κλάδου, πάνω από το οποίο οι πελάτες έχουν κίνητρα μεταπήδησης στα υποκατάστατα. Το πλαφόν αυτό συμπιέζει τα κέρδη και αφήνει μόνη διέξοδο κερδοφορίας τη μείωση του κόστους.

- Τα υποκατάστατα προϊόντα είναι ποιοτικά παρόμοια, οπότε επιβάλλουν διαφοροποίηση στα προϊόντα του κλάδου με κάποιο συνδυασμό χαμηλότερου κόστους και καλύτερης ποιότητας.

- Το κόστος μεταπήδησης στα υποκατάστατα είναι σχετικά χαμηλό (στο κόστος αυτό συνήθως περιλαμβάνονται το κόστος επανεκπαίδευσης προσωπικού, κόστος τυχόν πρόσθετου εξοπλισμού, ο χρόνος και το κόστος για τον έλεγχο της αξιοπιστίας του νέου προϊόντος, η ψυχολογική φθορά όταν μακροχρόνιες σχέσεις μεταξύ προμηθευτών-πελατών αλλάζουν εκ βάθρων κλπ.), πηγή: <http://www.bluewavemag.com/blueart234.htm>

¹⁷⁴ Αναλυτικότερα για το άρ. 81 ΣυνθΕΚ, βλ. Ζιάμου Θ. σε Σκουρή, Ερμηνεία Συνθηκών, 2003, άρ. 81 ΣυνθΕΚ, 685 επ.

Το άρ. 81 παρ. 1 ΣυνθΕΚ απαγορεύει όλες τις συμφωνίες και εναρμονισμένες πρακτικές μεταξύ επιχειρήσεων και τις αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων που δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και οι οποίες έχουν ως αντικείμενο¹⁷⁵ ή ως αποτέλεσμα¹⁷⁶ την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού. Η εν λόγω διάταξη έχει εφαρμογή στους περιορισμούς του ανταγωνισμού τόσο μεταξύ των συμβαλλομένων μερών σε μια συμφωνία, όσο και μεταξύ των συμβαλλομένων (ή ενός εκ των συμβαλλομένων) και τρίτων¹⁷⁷.

Κατ' εξαίρεση σε σχέση με τον εν λόγω κανόνα, το άρ. 81 παρ. 3 ΣυνθΕΚ προβλέπει ότι η απαγόρευση του άρ. 81 παρ. 1 δύναται να κηρυχθεί ανεφάρμοστη σε κάθε συμφωνία μεταξύ επιχειρήσεων, η οποία συμβάλλει στη βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής των προϊόντων ή στην προώθηση της τεχνικής ή οικονομικής προόδου, εξασφαλίζοντας συγχρόνως στους καταναλωτές δίκαιο τμήμα από το όφελος που προκύπτει, και η οποία δεν επιβάλλει στις επιχειρήσεις περιορισμούς μη απαραίτητους για την επίτευξη των στόχων αυτών και δεν παρέχει σε αυτές τη δυνατότητα καταργήσεως του ανταγωνισμού επί σημαντικού τμήματος των σχετικών προϊόντων.

¹⁷⁵ Περιορισμοί του ανταγωνισμού εξ αντικειμένου είναι αυτοί που λόγω της ίδιας τους της φύσης περιορίζουν τον ανταγωνισμό. Πρόκειται για περιορισμούς που, με βάση τους στόχους των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού, έχουν τόσο υψηλές πιθανότητες να προκαλέσουν αρνητικές συνέπειες στον ανταγωνισμό, ώστε παρέλκει να αποδειχθεί η ύπαρξη πραγματικών αποτελεσμάτων στην αγορά για την εφαρμογή του άρθρου 81 παρ. 1 (βλ. σχετικά υπόθεση C-49/92 P, *Anic Partecipazioni*, [1999] Συλλογή I-4125, παράγραφος 99). Επιπλέον, οι προϋποθέσεις του άρθρου 81 παρ. 3 κατά πάσα πιθανότητα δεν πληρούνται στην περίπτωση περιορισμών εξ αντικειμένου. Για να διαπιστωθεί κατά πόσον μια συμφωνία έχει ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού εξετάζονται τα πραγματικά περιστατικά στα οποία βασίζεται η συμφωνία και οι ιδιαίτερες συνθήκες εντός των οποίων λειτουργεί, ιδίως το περιεχόμενο της συμφωνίας, ο αντικειμενικός σκοπός της, το πλαίσιο εντός του οποίου εφαρμόζεται (ή πρόκειται να εφαρμοστεί) και η πραγματική συμπεριφορά των συμβαλλομένων στην αγορά (βλ. συνεκδικασθείσες υποθέσεις 29/83 και 30/83, *CRAM* και *Rheinzink*, [1984] Συλλογή 1679, παράγραφος 26 και συνεκδικασθείσες υποθέσεις 96/82 και άλλες, *ANSEAU-NAVEWA*, [1983] Συλλογή 3369, παράγραφοι 23-25). Επίσης, ο τρόπος με τον οποίο εφαρμόζεται στην πράξη μια συμφωνία μπορεί να αποκαλύψει την ύπαρξη περιορισμού εξ αντικειμένου, ακόμη και αν η σύμβαση δεν περιέχει ρητές διατάξεις προς τούτο. Τα τυχόν αποδεικτικά στοιχεία περί υποκειμενικής βουλήσεως των συμβαλλομένων να περιορίσουν τον ανταγωνισμό αποτελούν σχετικό παράγοντα, αλλά όχι αναγκαία προϋπόθεση. Όταν μια συμφωνία δεν έχει ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού, είναι απαραίτητο να εξετάζεται αν έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού. Πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τόσο οι πραγματικές όσο και οι δυνητικές συνέπειες (υπόθεση C-7/95 P, *John Deere*, [1998] Συλλογή I-3111, παράγραφος 76). Με άλλα λόγια, η συμφωνία πρέπει να είναι πιθανό να έχει δυσμενείς συνέπειες στον ανταγωνισμό. Βλ. σχετικά με τα ανωτέρω Ανακοίνωση της Επιτροπής της 27.4.2004 «Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 της συνθήκης ΕΚ σε συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας», ΕΕ 2004/C 101, σκέψεις 14 και 15, σ. 4.

¹⁷⁶ Για να έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού μία συμφωνία για άδεια εκμετάλλευσης πρέπει να επηρεάζει τον πραγματικό ή δυνητικό ανταγωνισμό σε τέτοιο βαθμό, ώστε να είναι σε εύλογο βαθμό πιθανή η εμφάνιση αρνητικών συνεπειών στη σχετική αγορά ως προς τις τιμές, την παραγωγή, την καινοτομία, την ποικιλία ή την ποιότητα των προϊόντων και των υπηρεσιών. Βέβαια είναι δύσκολο να υπολογισθεί η ποσότητα που θα μπορούσε να παραχθεί ή σε ποια τιμή αν η αγορά ήταν πιο ανταγωνιστική, βλ. *Αποστολόπουλος Χ.* (2009), 16.

¹⁷⁷ Ανακοίνωση της Επιτροπής της 27.4.2004 «Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 της συνθήκης ΕΚ σε συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας», ΕΕ 2004/C 101, 3, σκέψη 10, εδ. β'.

Στις περιπτώσεις που μια συμφωνία μεταξύ επιχειρήσεων εμπίπτει στο άρθρο 81 παρ. 1 ΣυνθΕΚ, οι θετικές για τον ανταγωνισμό συνέπειες της συμφωνίας πρέπει να σταθμίζονται με τις περιοριστικές της συνέπειες στο πλαίσιο του άρ. 81 παρ. 3. Όταν πληρούνται και οι τέσσερις προϋποθέσεις του άρ. 81 παρ. 3, η εκάστοτε περιοριστική συμφωνία είναι έγκυρη και εκτελεστή, χωρίς να είναι αναγκαία η προηγούμενη έκδοση σχετικής απόφασης¹⁷⁸.

Οι ιδιαίτερης σοβαρότητας περιορισμοί του ανταγωνισμού πληρούν τις προϋποθέσεις του άρ. 81 παρ. 3 μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Οι συμφωνίες που περιέχουν τέτοιους περιορισμούς εν γένει δεν πληρούν (τουλάχιστον) μία από τις δύο πρώτες προϋποθέσεις του άρ. 81 παρ. 3. Συνήθως δε δημιουργούν αντικειμενικά οικονομικά οφέλη ή οφέλη για τους καταναλωτές, ούτε πληρούν το κριτήριο της τρίτης προϋπόθεσης σχετικά με τους απαραίτητους περιορισμούς¹⁷⁹. Π.χ. όταν οι συμβαλλόμενοι καθορίζουν την τιμή στην οποία πρέπει να πωλούνται τα παραγόμενα βάσει της άδειας εκμετάλλευσης προϊόντα, αυτό οδηγεί σε μικρότερη παραγωγή, μη αποτελεσματική κατανομή των πόρων και υψηλότερες τιμές για τους καταναλωτές¹⁸⁰.

Στις περιπτώσεις που δεν συντρέχουν οι όροι του άρ. 81 παρ. 1 ΣυνθΕΚ, όταν δηλαδή οι περιοριστικές ρήτρες δεν μπορούν να ασκήσουν αισθητή επίδραση (effet sensible) στον ανταγωνισμό εντός της κοινής αγοράς και στο ενδοκοινοτικό εμπόριο, χορηγείται αρνητική πιστοποίηση¹⁸¹.

3.3.2. Η επίπτωση του Δικαίου Ανταγωνισμού στις συμβάσεις μεταφοράς τεχνογνωσίας

Σε μία οικονομία ελεύθερη από κρατικούς περιορισμούς, που χαρακτηρίζεται από διεθνή διάσταση και εξάρτηση, ο ρόλος της μεταφοράς τεχνογνωσίας αυξάνει συνεχώς. Παρατηρείται συχνά το φαινόμενο η κατοχή διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας να μην επιτρέπει τη διασφάλιση ικανοποιητικής προστασίας για τις επιχειρήσεις που πραγματοποίησαν

¹⁷⁸ Βλ. άρ. 1 παρ. 2 Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1/2003 της 16ης Δεκεμβρίου 2002 «για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της συνθήκης» (ΕΕ L 1 της 4.1.2003, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε από τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 411/2004 (ΕΕ L 68 της 6.3.2004, 1).

¹⁷⁹ Για παράδειγμα, όταν οι συμβαλλόμενοι καθορίζουν την τιμή στην οποία πρέπει να πωλούνται τα προϊόντα που παράγονται βάσει μιας άδειας εκμετάλλευσης τεχνολογίας, αυτό κατά βάση οδηγεί σε μικρότερη παραγωγή, μη αποτελεσματική κατανομή των πόρων και υψηλότερες τιμές για τους καταναλωτές. Ο περιορισμός της τιμής δεν είναι επίσης απαραίτητος για να επιτευχθεί η βελτίωση της αποτελεσματικότητας που θα επέλθει πιθανόν χάρη στο γεγονός ότι αμφότεροι οι ανταγωνιστές θα μπορούν να χρησιμοποιούν τις δύο τεχνολογίες, βλ. σκέψη 18 Ανακοίνωσης της Επιτροπής της 27.4.2004 «Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 της συνθήκης ΕΚ σε συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας», ΕΕ 2004/C 101, 5.

¹⁸⁰ Αποστολόπουλος Χ. (2009), 18.

¹⁸¹ ΔΕΚ Volk/Vervaecke 5/69 της 9.7.69, Recueil 1969, 295 Στεφάνου (1980), 116.

εφευρέσεις¹⁸². Σε τέτοιες περιστάσεις, δεν απομένει άλλη λύση στις επιχειρήσεις, αν θέλουν να αποφύγουν την εκμηδένιση της αξίας των επενδύσεών τους στον τομέα της έρευνας και τεχνολογίας, από το να διατηρήσουν μυστικό το αποτέλεσμα των προσπαθειών τους μέσω της τεχνογνωσίας.

Αν οι επιχειρήσεις δεν είχαν τη δυνατότητα να μεταβιβάσουν τις μυστικές μεθόδους παραγωγής χωρίς να φοβούνται ότι ο επωφελούμενος της αποκάλυψης του μυστικού θα εκμεταλλευτεί την τεχνογνωσία κατά τρόπο ενδεχομένως επιζήμιο για τα συμφέροντά τους, το πιθανότερο είναι ότι θα επερχόταν εξ αυτού περιορισμός της διάδοσης των νέων τεχνολογιών. Δικαιολογημένα λοιπόν, επιτρέπεται να επιβάλλονται, στην περίπτωση των συμφωνιών μεταφοράς τεχνολογίας και τεχνογνωσίας, προς το συμφέρον ενός υγιούς ανταγωνισμού, οι περιορισμοί που είναι αναγκαίοι για τη διασφάλιση των συμφερόντων του δικαιοπαρόχου. Αν δεν υπήρχε η δυνατότητα αυτή, ο δικαιοπάροχος δεν θα δεχόταν να δώσει τη συγκατάθεσή του για τη μεταφορά, με συνέπεια η διάδοση των γνώσεων να μη μπορεί να πραγματοποιηθεί¹⁸³.

Ωστόσο, παρόλο που η μεταφορά τεχνογνωσίας έχει θετική επίδραση στην οικονομική ανάπτυξη, το κοινωνικό κόστος των περιοριστικών όρων από τους οποίους συχνά συνοδεύεται μπορεί να είναι σημαντικό. Συχνά στη σύμβαση περιέχονται ρήτρες,

¹⁸² Είτε λόγω της περιορισμένης διάρκειας ισχύος των χορηγούμενων διπλωμάτων, είτε λόγω των εγγενών απαιτήσεων της σχετικής νομοθεσίας.

¹⁸³ Κατά την εκτίμηση των συμφωνιών παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας βάσει του άρθρου 81 ΣυνθΕΚ, πρέπει να συνεκτιμάται ότι η δημιουργία δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, όπως η τεχνογνωσία, συχνά προϋποθέτει σημαντικές επενδύσεις και εμπεριέχει επιχειρηματικό κίνδυνο. Η εκμετάλλευση των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας δεν πρέπει να περιορίζεται αδικαιολόγητα, ούτως ώστε να αποφεύγεται ο περιορισμός του δυναμικού ανταγωνισμού και οι καινοτόμες επιχειρήσεις να εξακολουθήσουν να έχουν κίνητρο να προβαίνουν σε νέες έρευνες. Για τους λόγους αυτούς, στην επιχείρηση που καινοτομεί κατά κανόνα πρέπει να επιτρέπεται να επιδιώκει ικανού ύψους αποζημίωση όταν επιτυγχάνει τεχνολογικά αξιοποιήσιμα αποτελέσματα, ώστε να διατηρηθούν τα επενδυτικά κίνητρα. Η σύναψη μιας συμφωνίας παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας μπορεί, επίσης, να προϋποθέτει την πραγματοποίηση σημαντικών μη ανακτήσιμων επενδύσεων από τον δικαιοδόχο στην παραχωρούμενη τεχνογνωσία και στα μέσα παραγωγής που απαιτούνται για την εκμετάλλευσή της (Μη ανακτήσιμες επενδύσεις είναι εκείνες, οι οποίες πρέπει να πραγματοποιηθούν για την είσοδο ή τη δραστηριοποίηση σε μια αγορά, αλλά που δεν μπορούν να ανακτηθούν κατά την αποχώρηση από την εν λόγω αγορά, ούτε να χρησιμοποιηθούν για άλλες δραστηριότητες ή να πωληθούν παρά μόνο με σημαντική ζημία κατά την εγκατάλειψη του συγκεκριμένου τομέα δραστηριοτήτων που αφορά η επένδυση, πχ. η επένδυση σε εξοπλισμό που χρησιμεύει για την παραγωγή μόνον ενός συγκεκριμένου προϊόντος, η ανάπτυξη προϊόντων για συγκεκριμένους πελάτες, ή οι διαφημιστικές δαπάνες και οι δαπάνες για Ε & Α, βλ. σχετικά Ανακοίνωση της Επιτροπής «Κατευθυντήριες γραμμές για τους κάθετους περιορισμούς», COM (2000/C 291/01), ΕΕ C 291 της 13.10.2000, 42, καθώς και την ιστοσελίδα ec.europa.eu/competition/publications/glossary_el.pdf). Το άρθρο 81 δεν μπορεί να εφαρμοστεί χωρίς να λαμβάνονται υπόψη αυτές οι εκ των προτέρων πραγματοποιούμενες επενδύσεις και οι σχετικοί κίνδυνοι. Έτσι, ο κίνδυνος που αντιμετωπίζουν τα μέρη και οι μη ανακτήσιμες επενδύσεις που πρέπει να πραγματοποιηθούν μπορεί να έχουν ως αποτέλεσμα τη μη υπαγωγή της συμφωνίας στο άρθρο 81 παρ. 1 ή την πλήρωση των προϋποθέσεων του άρθρου 81 παρ. 3, ανάλογα με την περίπτωση, κατά το χρονικό διάστημα που απαιτείται για την απόσβεση της επένδυσης.

οι οποίες δεσμεύουν υπερβολικά την ελευθερία του αντισυμβαλλόμενου δικαιοδόχου¹⁸⁴. Η παραχώρηση αποκλειστικής άδειας και οι λοιπές συμβατικές υποχρεώσεις που συνήθως αναλαμβάνουν τα μέρη, μπορεί να περιορίζουν όχι μόνο την ελευθερία δράσης τους, αλλά πιθανώς και τον ανταγωνισμό που αναπτύσσεται στη σχετική αγορά¹⁸⁵, κατά παράβαση των περί προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού διατάξεων του εθνικού και κοινοτικού δικαίου¹⁸⁶.

Οι περιοριστικοί αυτοί όροι μπορεί να πάρουν τη μορφή εδαφικών περιορισμών¹⁸⁷, περιορισμών χρήσης της τεχνογνωσίας για παραγωγή ορισμένων μόνων προϊόντων, περιορισμών στις τιμές και την οικονομική πολιτική της δικαιοδόχου εταιρίας, γενικότερα περιορισμών της ελευθερίας δράσεως των μερών ως προς τον τόπο, τον χρόνο, τον τρόπο ή το είδος της εκμετάλλευσης¹⁸⁸. Π.χ. διατάξεις της συμφωνίας που περιορίζουν τον πελατειακό κύκλο ή την τιμή ή τη γεωγραφική περιοχή στην οποία μπορεί να πωλήσει ο δικαιοδόχος, το σήμα που μπορεί να χρησιμοποιεί, τη δυνατότητά του να χρησιμοποιεί και άλλη τεχνογνωσία ή να πωλεί ανταγωνιστικά προϊόντα, αποτελούν περιορισμούς στην ανταγωνιστική αυτονομία του δικαιοδόχου. Αντιστοίχως, διάταξη που απαγορεύει στο δικαιοπάροχο να παραχωρεί άδειες και σε άλλους δικαιοδόχους περιορίζει την αυτονομία του δικαιοπαρόχου και τη δυνατότητα τρίτων να ανταγωνιστούν το δικαιοδόχο¹⁸⁹.

Συνεπώς, βρισκόμαστε αντιμέτωποι με μία κατάσταση αντικρουόμενων συμφερόντων. Από την μία μεριά είναι επιθυμητή και ωφέλιμη η διάχυση της τεχνογνωσίας και της εν γένει τεχνολογίας, από την άλλη, όμως, δεν θα πρέπει να

¹⁸⁴ Ο λόγος για την ύπαρξη τέτοιου είδους ρητρών είναι προφανής: Ο λήπτης της τεχνογνωσίας βρίσκεται σε μία *de facto* μειονεκτική διαπραγματευτική θέση, διότι: α) αγνοεί το περιεχόμενο των πληροφοριών, των οποίων την απόκτηση διαπραγματεύεται, β) για να επιτύχει ο ίδιος το ίδιο αποτέλεσμα μέσω ατομικών ερευνών θα πρέπει να επενδύσει μεγάλα ποσά και να αναλώσει αρκετά χρόνο. Επομένως, έχει άμεση ανάγκη απόκτησης της τεχνογνωσίας, αλλά και τελεί διαρκώς σε εξάρτηση από τον δότη, π.χ. έχει ανάγκη το τεχνικό προσωπικό του, την αδιάκοπη τεχνολογική ενημέρωση και υποστήριξή του κλπ. Ως εκ τούτου, το περιθώριο διαπραγματεύσεων ουσιαστικά εκμηδενίζεται και ο λήπτης υπόκειται στους όποιους όρους του υποδείξει ο δότης, *Γκολφινουπούλου* (1991), 20-21.

¹⁸⁵ Εξάλλου, ο δικαιούχος της τεχνογνωσίας, λόγω της φύσεώς της, έχει μία *de facto* εξουσία αποκλεισμού των τρίτων από τη χρήση του περιεχομένου της συγκεκριμένης τεχνογνωσίας, λόγω της πραγματικής κατάστασης της ύπαρξης και διατήρησης της μυστικότητας του περιεχομένου της. Το γεγονός αυτό αποτέλεσε ουσιαστικό λόγο για διαφορετική αντιμετώπιση της τεχνογνωσίας από το Δίκαιο Ανταγωνισμού σε σχέση με τα λοιπά δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, βλ. *Ταλιαδούρος* (1987), 3.

¹⁸⁶ *Ταλιαδούρος* (1987), 3.

¹⁸⁷ Ήτοι συμβατικών όρων, που δεσμεύουν τα συμβαλλόμενα μέρη να δραστηριοποιούνται και να εμπορεύονται σε ορισμένες μόνο εδαφικές περιοχές.

¹⁸⁸ Π.χ. οι υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν τα μέρη να μην ασκούν ενεργητική ή παθητική πολιτική πωλήσεων των προϊόντων που καλύπτονται από την άδεια σε περιοχές που έχουν παραχωρηθεί σε άλλους δικαιοδόχους ή έχουν φυλαχθεί για τον ίδιο το δικαιοπάροχο. Επίσης, ενδεχομένως η κατάρτιση της σύμβασης να εξαρτάται από την ανάληψη από το δικαιοδόχο μιας πρόσθετης υποχρέωσης, π.χ. αποδοχή και άλλων αδειών ή χρήση προϊόντων ή υπηρεσιών του δικαιοπαρόχου, *Ταλιαδούρος* (1987), 2.

¹⁸⁹ *Αποστολόπουλος Χ.* (2009), 21-22.

οδηγούμεστε σε περιορισμό του ανταγωνισμού και σε δημιουργία ανώμαλων καταστάσεων στην αγορά. Εξάλλου, η ίδια η φύση της τεχνογνωσίας δημιουργεί ένα πρόσθετο πρόβλημα, καθώς λόγω της σύμβασης αυξάνεται ο κίνδυνος να διαρρεύσει το μυστικό περιεχόμενο της τεχνογνωσίας είτε κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, είτε μετά την κατάρτιση της σύμβασης. Τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει να επιτύχουν κάποια νομική ασφάλεια¹⁹⁰, ούτως ώστε να μπορούν να στηριχθούν στη σύμβαση τους ανά πάσα στιγμή.

Η αξιολόγηση των σχετικών συμφωνιών και των επιμέρους ρητρών που οι συμφωνίες μεταφοράς τεχνογνωσίας εμπεριέχουν ανήκει στα εξαιρετικά δυσχερή και αμφισβητούμενα ζητήματα του δικαίου κατά των περιορισμών του ανταγωνισμού, τα οποία έχουν απασχολήσει τον κοινοτικό νομοθέτη, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τη νομολογία του ΔΕΚ.

Οι περισσότερες συμφωνίες παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης δεν περιορίζουν τον ανταγωνισμό και προκαλούν βελτίωση της επωφελούς για τον ανταγωνισμό αποτελεσματικότητας. Πράγματι, η παραχώρηση άδειας εκμετάλλευσης, καθαυτή, είναι επωφελής για τον ανταγωνισμό, καθότι οδηγεί σε διάδοση της τεχνολογίας. Επιπλέον, ακόμη και οι συμφωνίες για άδειες εκμετάλλευσης που περιορίζουν τον ανταγωνισμό, πολλές φορές είναι δυνατό να προκαλούν βελτίωση της αποτελεσματικότητας προς όφελος του ανταγωνισμού, γεγονός που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στο πλαίσιο του άρθρου 81 παρ. 3 και να σταθμίζεται με τις αρνητικές συνέπειες στον ανταγωνισμό. Συνεπώς, οι συμφωνίες παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης στην πλειονότητά τους συμβιβάζονται με το άρθρο 81 ΣυνθΕΚ¹⁹¹. Ωστόσο, είναι δυνατόν οι συμφωνίες αυτές να χρησιμοποιούνται και για αντιανταγωνιστικούς σκοπούς, όπως π.χ. όταν δύο ανταγωνιστές χρησιμοποιούν μία συμφωνία άδειας εκμετάλλευσης για να μοιράσουν μεταξύ τους τις αγορές ή όταν ο κάτοχος μίας σημαντικής άδειας αποκλείει ανταγωνιστική τεχνογνωσία από την αγορά¹⁹².

Για να έχουν ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού, οι συμφωνίες άδειας εκμετάλλευσης πρέπει να επηρεάζουν τον πραγματικό ή δυνητικό ανταγωνισμό σε τέτοιο βαθμό, ώστε να είναι σε εύλογο βαθμό πιθανή η εμφάνιση αρνητικών

¹⁹⁰ Στην Ελλάδα, η προστασία επιτυγχάνεται με τα άρθρα 16-18 Ν. 146/1914 περί αθέμιτου ανταγωνισμού, για τα οποία κατωτέρω.

¹⁹¹ Βλ. σκέψεις 8 και 9 Ανακοίνωσης της Επιτροπής της 27.4.2004 «Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 της συνθήκης ΕΚ σε συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας», ΕΕ 2004/C 101, 3.

¹⁹² Αποστολόπουλος Χ. (2009), 2.

συνεπειών στη σχετική αγορά¹⁹³ ως προς τις τιμές, την παραγωγή, την καινοτομία, την ποικιλία ή την ποιότητα των προϊόντων και των υπηρεσιών. Οι πιθανές αρνητικές συνέπειες στον ανταγωνισμό πρέπει να είναι σημαντικές¹⁹⁴. Σημαντικές επιζήμιες συνέπειες για τον ανταγωνισμό είναι πιθανό να εμφανιστούν όταν ένας τουλάχιστον από τους συμβαλλομένους κατέχει ή αποκτά κάποια ισχύ στην αγορά και η συμφωνία συμβάλλει στη δημιουργία, διατήρηση ή ενίσχυση αυτής της ισχύος ή επιτρέπει στους συμβαλλομένους να εκμεταλλευθούν αυτή την ισχύ¹⁹⁵.

Οι αρνητικές συνέπειες στον ανταγωνισμό που είναι δυνατόν να προκύψουν από συμφωνίες μεταφοράς τεχνογνωσίας περιλαμβάνουν κυρίως: α) τον περιορισμό του διατεχνολογικού ανταγωνισμού μεταξύ των εταιρειών που δραστηριοποιούνται στους οικείους χώρους, συμπεριλαμβανομένης της διευκόλυνσης της αθέμιτης σύμπραξης, β) τον αποκλεισμό ανταγωνιστών μέσω της αύξησης των εξόδων τους, του περιορισμού της πρόσβασής τους σε βασικές εισροές ή της δημιουργίας φραγμών εισόδου με άλλο τρόπο και γ) τη μείωση του ενδοτεχνολογικού ανταγωνισμού μεταξύ επιχειρήσεων που παράγουν προϊόντα χρησιμοποιώντας την ίδια τεχνογνωσία¹⁹⁶.

3.3.3. Η αντιμετώπιση των αδειών εκμετάλλευσης στα πλαίσια του Κοινοτικού Δικαίου Ανταγωνισμού

¹⁹³ Ο ορισμός της σχετικής αγοράς, βάσει της Ανακοίνωσης της Επιτροπής «όσον αφορά τον ορισμό της σχετικής αγοράς για τους σκοπούς του κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού» (ΕΕ C 372 της 9.12.1997, σ. 5) έχει ως εξής: «Η σχετική αγορά στο πλαίσιο της οποίας πρέπει να εξετάζεται ένα συγκεκριμένο πρόβλημα όσον αφορά τον ανταγωνισμό προσδιορίζεται με τον συνδυασμό της αγοράς του σχετικού προϊόντος και της γεωγραφικής αγοράς... Η αγορά του σχετικού προϊόντος περιλαμβάνει όλα τα προϊόντα ή και τις υπηρεσίες που είναι δυνατόν να εναλλάσσονται ή να υποκαθίστανται αμοιβαία από τον καταναλωτή, λόγω των χαρακτηριστικών, των τιμών και της χρήσης για την οποία προορίζονται... Η σχετική γεωγραφική αγορά περιλαμβάνει την περιοχή όπου οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις συμμετέχουν στην προμήθεια προϊόντων ή υπηρεσιών και οι όροι του ανταγωνισμού είναι επαρκώς ομοιογενείς και η οποία μπορεί να διακριθεί από γειτονικές κυρίως περιοχές, διότι στις εν λόγω περιοχές οι όροι του ανταγωνισμού διαφέρουν σημαντικά».

¹⁹⁴ Οδηγίες σχετικά με το θέμα της σημαντικής συνέπειας υπάρχουν στην ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τις συμφωνίες ήσσονος σημασίας, οι οποίες δεν περιορίζουν σημαντικά τον ανταγωνισμό σύμφωνα με το άρθρο 81 παρ. 1 ΣυνθΕΚ (ΕΕ C 368 της 22.12.2001, σ. 13). Η ανακοίνωση περιέχει αρνητικό ορισμό της σημαντικής συνέπειας. Οι συμφωνίες που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της ανακοίνωσης *de minimis* δεν περιορίζουν κατ' ανάγκη σημαντικά τον ανταγωνισμό. Σε κάθε περίπτωση απαιτείται εξέταση σε ατομική βάση.

¹⁹⁵ Ισχύς στην αγορά είναι η ικανότητα διατήρησης των τιμών σε επίπεδα υψηλότερα από τα ανταγωνιστικά ή η ικανότητα διατήρησης της ποσότητας, της ποιότητας και της ποικιλίας ή της καινοτομίας των παραγόμενων προϊόντων σε επίπεδα χαμηλότερα από τα ανταγωνιστικά για μη ασήμαντο χρονικό διάστημα. Ο βαθμός ισχύος στην αγορά που κατά κανόνα απαιτείται για να θεμελιωθεί η ύπαρξη παράβασης του άρθρου 81 παρ. 1 είναι μικρότερος από το βαθμό ισχύος στην αγορά που απαιτείται για να θεμελιωθεί η ύπαρξη δεσπόζουσας θέσης βάσει του άρθρου 82, βλ. σχετικά σκέψη 15 Ανακοίνωσης της Επιτροπής της 27.4.2004 «Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 της συνθήκης ΕΚ σε συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας», ΕΕ 2004/C 101, σ. 4.

¹⁹⁶ Ανακοίνωση της Επιτροπής της 27.4.2004 «Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 της συνθήκης ΕΚ σε συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας», ΕΕ 27.4.2004 C 101, παρ. 142, 144, και 145.

Στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης από νωρίς τέθηκε το ζήτημα αν οι περιορισμοί του ανταγωνισμού που απορρέουν από άδειες εκμετάλλευσης υπάγονται στην απαγόρευση του άρ. 81 παρ. 1 Συνθ ΕΚ. Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ως αρμόδιο όργανο για την εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού, διατηρούσε επί μακρῶ επιφυλάξεις σχετικά με τον τρόπο που θα έπρεπε να προσεγγίσει τις συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας/ τεχνογνωσίας.

Αρχικά εξέτασε το εν λόγω ζήτημα επί τη βάσει συμφωνιών παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης ευρεσιτεχνιών και αντιμετώπιζε με μεγαλύτερη επιείκεια τους περιορισμούς που περιέχονταν στις τελευταίες σε σύγκριση με τις αντίστοιχες συμφωνίες μεταφοράς μη κατοχυρωμένης τεχνολογίας/ τεχνογνωσίας, δεδομένου ότι η ευρεσιτεχνία θεμελιώνεται σε ένα *de jure* μονοπώλιο¹⁹⁷ και συνεπώς, θεωρούσε ότι οι πρώτες παρουσίαζαν αυξημένη νομιμότητα, καλύπτονταν δε από το άρ. 30 ΣυνθΕΚ¹⁹⁸. Εξάλλου, υπέβασκε πάντα η ανησυχία ότι σε περίπτωση θεσμοθετημένης παροχής προστασίας στην μυστική τεχνολογία, οι επιχειρήσεις θα απέφευγαν να κατοχυρώσουν τις εφευρέσεις τους με διπλώματα ευρεσιτεχνίας -και κατά συνέπεια οι εφευρέσεις αυτές δεν θα δημοσιεύονταν-, παρακωλύοντας έτσι την πρόοδο της τεχνικής και της επιστήμης. Ευλόγως, υπό το πρίσμα αυτό το προβάδισμα δινόταν στην ευρεσιτεχνία.

Ακολούθως, η Επιτροπή, συνειδητοποιώντας τη σημασία της επιστημονικής έρευνας για το μέλλον της κοινοτικής βιομηχανίας, αντιλήφθηκε ότι η δυνατότητα εμπορικής εκμετάλλευσης της τεχνολογίας με τη χορήγηση αδειών εκμετάλλευσης σε τρίτους μπορεί να καταστήσει την έρευνα πιο ελκυστική και συνεπώς να ενταθούν οι ερευνητικές προσπάθειες. Έτσι, η στάση της άλλαξε και αντιμετώπισε πλέον ευνοϊκά την παροχή προστασίας στην τεχνογνωσία, παρόμοιας με αυτήν των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Η ευνοϊκή στροφή της Επιτροπής προς την τεχνογνωσία αντανakλάται στον ισχύοντα Κανονισμό 772/2004, που αντιμετωπίζει πλέον από κοινού τις άδειες εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας με αυτές των ευρεσιτεχνιών και των λοιπών δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας.

¹⁹⁷ Το οποίο πηγάζει από την προστασία που απολαμβάνει η ευρεσιτεχνία.

¹⁹⁸ Η επιείκεια αυτή στηριζόταν σε ρυθμίσεις που με την πάροδο του χρόνου αποδυναμώθηκαν: α) στο άρ. 4 παρ. 2β του Κανονισμού 17/62 του Συμβουλίου των Υπουργών (ΕΕ 21.2.1962, σελ. 204 επ.), το οποίο όριζε πως η γνωστοποίηση δεν είναι αναγκαία για την απαλλαγή των συμβάσεων με τις οποίες επιβάλλονται σε αδειούχους δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας και λήπτες τεχνολογίας περιορισμοί που συνδέονται με το αντικείμενο των συμβάσεων και β) στην Ανακοίνωση της Επιτροπής του 1962 για τις άδειες εκμετάλλευσης διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας (ΕΕ 24.12.1962, σελ. 2922 επ.), δια της οποίας επιβεβαιώθηκε ο αβλαβής χαρακτήρας πολλών περιορισμών που επιβάλλονταν σε αδειούχους ευρεσιτεχνίας. *Στεφάνου* (1980), 112-113. Βλ. επίσης σχετικά *Καρύδης*, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο Επιχειρήσεων και Ανταγωνισμού* 2004, 185-186· *Παπαδοπούλου* (2007), 381.

Με σειρά αποφάσεων της Επιτροπής από το 1971 και ύστερα, οι απορρέοντες από άδειες εκμετάλλευσης περιορισμοί του ανταγωνισμού, με εξαίρεση ορισμένους που συνδέονται με την υπόσταση του διπλώματος ευρεσιτεχνίας, κρίθηκαν ότι υπάγονται στη γενική απαγόρευση του άρ. 81 παρ. 1 Συνθ ΕΚ¹⁹⁹. Παράλληλα, όμως, αναγνωρίστηκαν σημαντικά περιθώρια εξαίρεσης από αυτήν την απαγόρευση, στα πλαίσια της εφαρμογής του άρ. 81 παρ. 3 ΣυνθΕΚ και εκδόθηκαν αρκετές αποφάσεις ατομικής απαλλαγής, ενώ στη συνέχεια υιοθετήθηκε το 1989 ο πρώτος κανονισμός ομαδικής απαλλαγής²⁰⁰, που προέβλεπε για τις συμφωνίες μεταφοράς τεχνογνωσίας καθεστώσ παράλληλο με εκείνο που ήδη προβλεπόταν για τις συμφωνίες παραχώρησης αδειών εκμετάλλευσης διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας^{201 202}.

Στις αποφάσεις του ΔΕΚ Davidson Rubber²⁰³ και Kabelmetal/Luchaire²⁰⁴ διευκρινίζεται ότι η ωφέλεια για τους καταναλωτές έγκειται στο ότι τα προϊόντα που παράγονται από το δικαιούχο της μεταφερόμενης τεχνογνωσίας ανταποκρίνονται στις ειδικές απαιτήσεις της αγοράς, ενώ παράλληλα η αγορά εφοδιάζεται καλύτερα εξαιτίας της μικρότερης απόστασης του τόπου παραγωγής. Είναι φανερό πως οι περισσότερες συμβάσεις μεταφοράς τεχνολογίας/ τεχνογνωσίας παρουσιάζουν τα παραπάνω πλεονεκτήματα²⁰⁵. Ακολούθησε σειρά αποφάσεων της Επιτροπής, που επικύρωναν τη νομιμότητα τόσο μεικτών όσο και αμιγών αδειών εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας²⁰⁶.

Εξάλλου, το αν μια συμφωνία παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης περιορίζει τον ανταγωνισμό, πρέπει να εκτιμάται εντός του πραγματικού πλαισίου, στο οποίο θα εκδηλωνόταν ανταγωνισμός, εάν δεν υπήρχε η εν λόγω συμφωνία^{207 208}. Ειδικότερα,

¹⁹⁹ Στεφάνου (1980), 113.

²⁰⁰ Κανονισμός (ΕΟΚ) 556/89 της Επιτροπής της 30ής Νοεμβρίου 1988 σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 85 παρ. 3 της συνθήκης σε ορισμένες κατηγορίες συμφωνιών που αφορούν στην άδεια εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας, ΕΕ 4.3.1989, L 061/1-13.

²⁰¹ Αναγνωστοπούλου/Κλεφτοδήμου (1992), 7-8.

²⁰² Πράγματι, συναφώς με τη διάταξη του άρ. 81 παρ. 3 ΣυνθΕΚ, οι άδειες εκμετάλλευσης συμβάλλουν κατά κανόνα στην βελτίωση της παραγωγής και στην τεχνική πρόοδο, καθώς αυξάνουν τον αριθμό των εγκαταστάσεων παραγωγής και την ποσότητα των προϊόντων που παράγονται στο εσωτερικό της κοινής αγοράς και δίνουν τη δυνατότητα σε επιχειρήσεις εκτός από το δικαιούχο να παράγουν προϊόντα με τις πιο σύγχρονες μεθόδους, τις οποίες παράλληλα τελειοποιούν. Επιπλέον, η επέκταση της παραγωγής σε ανώτερο τεχνικό επίπεδο ωφελεί τους τρίτους που αποτελούν τη ζήτηση χάρη στην αύξηση και βελτίωση της προσφοράς. Βλ. Προοίμιο Σχεδίου Κανονισμού της Επιτροπής για τις άδειες εκμετάλλευσης διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, ΕΕ 3.3.1979, C 58/12, Στεφάνου (1980), 114.

²⁰³ ΕΕ 23.6.1972, L 143/31, παρ. 12 σκεπτικού.

²⁰⁴ ΕΕ 22.8.1975, L 222/34, παρ. 11 σκεπτικού.

²⁰⁵ Στεφάνου (1980), 115.

²⁰⁶ Απόφαση Boussois-Interpane, 15.12.1986, ΕΕ L 50, 19.2.1987· Rich-Products/Jus-Rol, 22.12.1987, ΕΕ L 69, 15.3.1988· Delta Chemie DDD, 13.10.1988, ΕΕ L 309, 15.11.1988.

²⁰⁷ Βλ. υπόθεση 56/65, *Société Technique Minière*, [1966] Συλλογή 337, καθώς και υπόθεση C-7/95 P, *John Deere*, [1998] Συλλογή I-3111, παράγραφος 76.

²⁰⁸ Προς τούτο πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι πιθανές συνέπειες της συμφωνίας στον διατεχνολογικό ανταγωνισμό (δηλαδή στον ανταγωνισμό μεταξύ επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν ανταγωνιστικές

προκειμένου να διαπιστωθεί αν περιορίζεται ή όχι ο ανταγωνισμός κατά την έννοια του άρ. 81 παρ. 1 ΣυνθΕΚ εξαιτίας μίας τέτοιας συμφωνίας θα πρέπει να εξετάζεται βάσει των δύο κατωτέρω ερωτήσεων²⁰⁹:

α) Περιορίζει η συμφωνία παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης τον πραγματικό ή δυνητικό ανταγωνισμό που θα υπήρχε αν έλειπε η σχεδιαζόμενη συμφωνία; Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, η συμφωνία πιθανόν να εμπίπτει στο άρ. 81 παρ. 1. Για να απαντηθεί το ερώτημα αυτό είναι απαραίτητο να λαμβάνεται υπόψη ο ανταγωνισμός μεταξύ των μερών και ο ανταγωνισμός από τρίτους. Για παράδειγμα, όταν δύο επιχειρήσεις εγκατεστημένες σε διαφορετικά κράτη μέλη παραχωρούν σταυροειδώς (cross-licensing) άδειες εκμετάλλευσης ανταγωνιστικών τεχνογνωσιών και καθεμιά δεσμεύεται ότι δεν θα πωλεί προϊόντα στην εγχώρια αγορά της άλλης, περιορίζεται ο (δυνητικός) ανταγωνισμός που υπήρχε πριν από τη συμφωνία. Ομοίως, όταν ένας δικαιοπάροχος επιβάλλει στους δικαιοδόχους του την υποχρέωση να μη χρησιμοποιούν ανταγωνιστικές τεχνογνωσίες και οι υποχρεώσεις αυτές αποκλείουν την τεχνογνωσία τρίτων, περιορίζεται ο πραγματικός ή δυνητικός ανταγωνισμός που θα υπήρχε αν απουσίαζε η συμφωνία.

β) Περιορίζει η συμφωνία τον πραγματικό ή δυνητικό ανταγωνισμό που θα υπήρχε, αν έλειπαν οι υπό εξέταση συμβατικοί περιορισμοί; Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, η συμφωνία πιθανόν να εμπίπτει στο άρ. 81 παρ. 1. Για παράδειγμα, όταν ένας δικαιοπάροχος επιβάλλει περιορισμούς στον ανταγωνισμό μεταξύ των δικαιοδόχων του, περιορίζεται ο (δυνητικός) ανταγωνισμός που θα υπήρχε μεταξύ των δικαιοδόχων αν έλειπαν οι περιορισμοί. Στους εν λόγω περιορισμούς περιλαμβάνεται ο κάθετος καθορισμός των τιμών και η επιβολή στους δικαιοδόχους εδαφικών περιορισμών ή περιορισμών ως προς τις πωλήσεις σε πελάτες. Ωστόσο, ορισμένοι περιορισμοί σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να μην εμπίπτουν στο άρ. 81 παρ. 1, όταν δηλαδή είναι

τεχνολογίες) και στον ενδοτεχνολογικό ανταγωνισμό (δηλαδή στον ανταγωνισμό μεταξύ επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν την ίδια τεχνολογία) (βλ. σχετικά συνεκδικασθείσες υποθέσεις 56/64 και 58/64, *Consten και Grundig*, [1966] Συλλογή 429). Το άρθρο 81 παρ. 1 απαγορεύει τους περιορισμούς τόσο του διατεχνολογικού, όσο και του ενδοτεχνολογικού ανταγωνισμού. Επομένως, πρέπει να εκτιμάται κατά πόσον η συμφωνία επηρεάζει ή είναι πιθανό να επηρεάσει τις δύο αυτές πτυχές του ανταγωνισμού στην αγορά. Ανακοίνωση της Επιτροπής της 27.4.2004 «Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 της συνθήκης ΕΚ σε συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας», ΕΕ 2004/С 101, σκέψη 11, σ. 3.

²⁰⁹ Βλ. σχετικά Ανακοίνωση της Επιτροπής της 27.4.2004 «Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 της συνθήκης ΕΚ σε συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας», ΕΕ 2004/С 101, παρ. 12.

αντικειμενικώς απαραίτητοι για την ύπαρξη συμφωνίας αυτού του είδους ή αυτής της φύσης²¹⁰.

Η μη εφαρμογή του άρ. 81 παρ. 1 μπορεί να βασιστεί μόνο σε αντικειμενικούς παράγοντες, μη εξαρτώμενους από τους ίδιους τους συμβαλλόμενους, και όχι στις υποκειμενικές κρίσεις και τα χαρακτηριστικά των συμβαλλομένων. Το ερώτημα δεν είναι αν τα μέρη ενεργώντας υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες θα δέχονταν να συνάψουν μια λιγότερο περιοριστική συμφωνία, αλλά αν άλλες επιχειρήσεις θα συνήπταν μια λιγότερο περιοριστική συμφωνία υπό παρόμοιες συνθήκες, δηλαδή μια συμφωνία της ίδιας φύσης στο πλαίσιο της αγοράς με τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά²¹¹.

3.3.4. Η έκδοση κανονισμών ομαδικής απαλλαγής για τις συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας/ τεχνογνωσίας

Μέσω των κανονισμών ομαδικής απαλλαγής²¹² η Επιτροπή επιδιώκει την εξισορρόπηση αντιτιθέμενων συμφερόντων: αφενός τη διατήρηση κατά το δυνατόν αμείωτου του ανταγωνισμού στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αφετέρου την ανάγκη της βιομηχανίας για συμφωνίες που ενδέχεται να περιορίζουν τον ανταγωνισμό, πλην όμως είναι απαραίτητες για την προώθηση του εμπορίου²¹³.

Δυνάμει του Κανονισμού 19/65/ΕΟΚ «περί εφαρμογής του άρ. 85 (ήδη 81) παρ. 3 ΣυνθΕΚ σε κατηγορίες συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών»²¹⁴ το Συμβούλιο εξουσιοδότησε την Επιτροπή να εφαρμόζει το άρ. 81 παρ. 3 της Συνθήκης με έκδοση κανονισμών ομαδικής απαλλαγής σε ορισμένες κατηγορίες συμφωνιών και αντίστοιχες εναρμονισμένες πρακτικές που εμπίπτουν στο άρ. 81 παρ. 1, πάντοτε χρονικά περιορισμένων και εφόσον οι εν λόγω συμφωνίες και πρακτικές συνάπτονται μόνον μεταξύ δύο μερών. Κατ' εξουσιοδότηση του Κανονισμού 19/65/ΕΟΚ, η Επιτροπή

²¹⁰ Βλ. σχετικά υπόθεση 258/78, *Nungesser*, [1982] Συλλογή 2015, καθώς και υπόθεση 56/65, *Société Technique Minière*, [1966] Συλλογή 337.

²¹¹ Για παράδειγμα, οι εδαφικοί περιορισμοί σε μια συμφωνία μεταξύ μη ανταγωνιστών ενδέχεται να μην εμπίπτουν στο άρ. 81 παρ. 1 για ορισμένο χρόνο, εφόσον είναι αντικειμενικώς απαραίτητοι για τη διείσδυση ενός δικαιοδόχου σε μια νέα αγορά. Ομοίως, η επιβολή ενός περιορισμού σε όλους τους δικαιοδόχους που συνίσταται σε απαγόρευση των πωλήσεων προς ορισμένες κατηγορίες τελικών χρηστών ενδέχεται να μην περιορίζει τον ανταγωνισμό, εφόσον ο περιορισμός αυτός είναι αντικειμενικώς απαραίτητος για λόγους ασφάλειας ή υγείας λόγω επικινδυνότητας του σχετικού προϊόντος.

²¹² Αναλυτικότερα περί της ομαδικής απαλλαγής, βλ. *Ζιάμου Θ.* (2003), 711-712. Επίσης, για το ζήτημα της ευθείας εφαρμογής των Κανονισμών Ομαδικής Απαλλαγής στο εθνικό δίκαιο βλ. *Δρυλλεράκη*, Σχέση Κανονισμών Ομαδικών Εξαιρέσεων και Εθνικού Δικαίου Ανταγωνισμού, ΕΕμπΔ 1999, 447 επ.

²¹³ *Λοϊζου*, ΕπισκεΔ 1997, 67.

²¹⁴ ΕΕ 36 της 6.3.1965, L 533/65, όπως τροποποιήθηκε τελευταία από τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1/2003 της 16ης Δεκεμβρίου 2002 «για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της συνθήκης» (ΕΕ L 1 της 4.1.2003, σ. 1), ο οποίος τροποποιήθηκε από τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 411/2004 (ΕΕ L 68 της 6.3.2004, σ. 1).

εξέδωσε μία σειρά κανονισμών, οι οποίοι θεσπίζουν το ευεργέτημα της απαλλαγής κατά κατηγορία για συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας και τεχνογνωσίας²¹⁵.

Έτσι, αρχικά εκδόθηκε ο Κανονισμός 556/89/ΕΟΚ «*σχετικά με την εφαρμογή του άρ. 85 (ήδη 81) παρ. 3 ΣυνθΕΚ σε ορισμένες κατηγορίες συμφωνιών που αφορούν την άδεια εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας*»²¹⁶. Μεταγενέστερα, το προαναφερθέν νομοθέτημα αντικαταστάθηκε²¹⁷ από τον Κανονισμό 240/96/ΕΚ «*σχετικά με την εφαρμογή του άρ. 85 (ήδη 81) παρ. 3 ΣυνθΕΚ σε κατηγορίες συμφωνιών μεταφοράς τεχνολογίας*»²¹⁸, ο οποίος με τη σειρά του αντικαταστάθηκε^{219 220} από τον Κανονισμό 772/2004/ΕΚ «*για την εφαρμογή του άρ. 81 παρ. 3 της συνθήκης σε ορισμένες κατηγορίες συμφωνιών μεταφοράς τεχνολογίας*»²²¹, που εξακολουθεί να βρίσκεται σε ισχύ.

Ο τελευταίος αυτός Κανονισμός ρυθμίζει το πλαίσιο ομαδικής απαλλαγής μιας συμφωνίας μεταφοράς τεχνολογίας από το άρθρο 81 παρ. 1 ΣυνθΕΚ, επιχειρώντας να συνδυάσει την προστασία του ανταγωνισμού με την προστασία των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας²²². Στο πεδίο εφαρμογής του εντάσσονται ρητώς μεταξύ των

²¹⁵ Οι αρχές που διέπουν τους Κανονισμούς Ομαδικής Απαλλαγής –οι οποίοι είναι Κανονισμοί με την έννοια του άρθρου 249 παρ. 2 ΣυνθΕΚ, ήτοι δευτερογενές κοινοτικό δίκαιο- είναι καταρχήν κοινές με εκείνες που ισχύουν και στις ατομικές απαλλαγές. Σε αντίθεση, ωστόσο, με την ατομική απαλλαγή, η ομαδική απαλλαγή έχει ήδη χειραφετηθεί από το αν στη συγκεκριμένη περίπτωση συντρέχουν πράγματι οι προϋποθέσεις του άρ. 81 παρ. 3 ΣυνθΕΚ, βλ. ΠΕΚ υποθ. Tetrapak απόφαση 10.7.1990, Συλλ. 1990, II 309, 360 αρ. 29. Οι Κανονισμοί Ομαδικής Απαλλαγής είναι ένα ιδιαίτερα αποτελεσματικό μέσο απλοποίησης της διοικητικής διαδικασίας και δυνάμει αυτών και οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού, βάσει του Κανονισμού 1/2003/ΕΚ εφαρμόζουν το κοινοτικό δίκαιο στο πλαίσιο της αποκεντρωμένης εφαρμογής των κανόνων ανταγωνισμού, βλ. Αποστολόπουλος Χ. (2009), 8.

²¹⁶ Κανονισμός 556/89/ΕΟΚ της Επιτροπής της 30^{ης} Νοεμβρίου 1988, ΕΕ L 61 της 4.3.1989, σ. 1. Εκτενώς μεταξύ άλλων βλ. Λοΐζου, ΕπισκΕΔ 1997, 69-71.

²¹⁷ Λήξη ισχύος του Κανονισμού 556/89/ΕΟΚ την 1.4.1996, ότε και άρχεται η ισχύς του διαδόχου Κανονισμού 240/96/ΕΚ.

²¹⁸ Κανονισμός 240/96/ΕΚ της Επιτροπής της 31^{ης} Ιανουαρίου 1996, ΕΕ L 31 της 9.2.1996, σ. 2, όπως τροποποιήθηκε από την πράξη προσχώρησης του 2003. Βλ. σχετικά Λοΐζου, ΕπισκΕΔ 1997, 66 επ. Αποστολόπουλος Χ. (2009), 33-34.

²¹⁹ Η ισχύς του Κανονισμού 240/96/ΕΚ έληξε την 30.4.2004, ενώ από την 1.5.2004 και μέχρι την 30.4.2014 βρίσκεται σε ισχύ ο Κανονισμός 772/2004/ΕΚ.

²²⁰ Ο Κανονισμός 240/96/ΕΚ, επιδιώκοντας ένα ευνοϊκό νομικό πλαίσιο για την ανάπτυξη ενός αποτελεσματικού ανταγωνισμού με περισσότερη νομική ασφάλεια και λιγότερη διοικητική επιβάρυνση της Επιτροπής, είχε ως κύριο χαρακτηριστικό του ότι έθετε στα μέρη στενά όρια για τη διαμόρφωση του περιεχομένου των συμβατικών περιορισμών μέσω λεπτομερών καταλόγων με λευκές, γκρίζες και μαύρες ρήτρες. Ωστόσο, το πλεονέκτημα της σαφήνειας δικαίου σκιαζόταν από το μειονέκτημα πως ήταν τυπολατρικός, αυστηρός και σύνθετος και δεν ανταποκρινόταν στην οικονομική πραγματικότητα, δημιουργώντας ένα «στενό κολλάρο» για το τι μπορούσαν να συμφωνούν τα μέρη και τι όχι, γεγονός που ανέκοπτε τη διάδοση της τεχνολογίας. Βλ. σχετικά Έκθεση αξιολόγησης της Επιτροπής σχετικά με τον κανονισμό απαλλαγής κατά κατηγορίες 240/96/ΕΚ για συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας, COM(2001)786 από 20.12.2001.

²²¹ Κανονισμός 772/2004/ΕΚ της Επιτροπής της 27^{ης} Απριλίου 2004, ΕΕ L 123 της 27.4.2004, σ. 11.

²²² Οι κανονισμοί ομαδικής απαλλαγής έχουν συχνά κατηγορηθεί ότι δεσμεύουν την ελευθερία των συμβαλλομένων, οι οποίοι αναγκάζονται να καταρτίσουν συμβάσεις-αντίγραφα του κανονισμού, δεδομένου ότι αν μια συμφωνία αποκλίνει σε σημαντικό βαθμό από τις διατάξεις του κανονισμού, ο τελευταίος δεν εφαρμόζεται, με ενδεχόμενο η συμφωνία να προσκρούει στο άρ. 81 ΣυνθΕΚ και να είναι άκυρη, βλ. Λοΐζου, ΕπισκΕΔ 1997, 67.

άλλων συμφωνιών μεταφοράς τεχνολογίας και οι συμφωνίες παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας²²³.

Ο εν λόγω κανονισμός έχει άμεση ισχύ στο ελληνικό δίκαιο και διαμορφώνει το σύστημα μεταφοράς τεχνολογίας/τεχνογνωσίας στην ελληνική επικράτεια, όπως και σε ολόκληρη την κοινοτική αγορά. Ωστόσο, σημειώνεται πως η Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού δεν έχει ασχοληθεί ακόμη επισταμένως με τον συγκεκριμένο κλάδο.

Παρακάτω θα εξετάσουμε το μηχανισμό που θεσπίζει ο Κανονισμός, τις προϋποθέσεις εφαρμογής του και τις επιδράσεις του στις συμβατικές σχέσεις μεταξύ δικαιιοπαρόχων και δικαιιοδόχων, θέματα βαρύνουσας σημασίας και για την ελληνική πρακτική, καθώς πλέον η ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού, στο πλαίσιο της αποκεντρωμένης εφαρμογής των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού, εφαρμόζει τα άρθρα 81 και 82 ΕΚ, καθώς και τους εκάστοτε κανονισμούς ομαδικής απαλλαγής, μεταξύ των οποίων και ο προαναφερθείς Κανονισμός 772/2004/ΕΚ.

3.3.4.1. Ο ισχύων Κανονισμός 772/2004/ΕΚ «για την εφαρμογή του άρ. 81 παρ. 3 της συνθήκης σε ορισμένες κατηγορίες συμφωνιών μεταφοράς τεχνολογίας»

Ο Κανονισμός 772/2004/ΕΚ υιοθετεί απλοποιημένη δομή σε σχέση με τους προϊσχύσαντες κανονισμούς ομαδικής απαλλαγής, προκειμένου να επιτευχθεί μεγαλύτερη ευελιξία, αλλά και ασφάλεια δικαίου²²⁴. Η ratio του συγκεκριμένου Κανονισμού είναι η δημιουργία ενός *ασφαλούς λιμένα* (*safe harbor*) προς όφελος των επιχειρήσεων για τις συμφωνίες που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του. Εφόσον εμπίπτει μία περιοριστική του ανταγωνισμού συμφωνία στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού ομαδικής απαλλαγής, τα συμβαλλόμενα μέρη απαλλάσσονται²²⁵ από την υποχρέωση να αποδείξουν ότι η συμφωνία τους πληροί όλες τις προϋποθέσεις του άρ. 81 παρ. 3 ΣυνθΕΚ, εφόσον η τελευταία αυτή διάταξη ισχύει άμεσα χωρίς να απαιτείται

²²³ Άρ. 1 παρ. 1 περ. β' Κανονισμού 772/2004/ΕΚ.

²²⁴ Όπως επισημαίνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στη «Λευκή Βίβλο για τον εκσυγχρονισμό των κανόνων εφαρμογής των άρθρων 81 και 82 της Συνθήκης» (Πρόγραμμα της Επιτροπής αρ. 99/027, Βρυξέλλες 28.4.1999, σκέψη 84): «η εφαρμογή των κανόνων δικαίου πρέπει να είναι αρκετά προβλέψιμη και συνεπής, ώστε οι οικονομικοί παράγοντες να είναι σε θέση να εκτιμήσουν τη νομιμότητά των συμπράξεων τους». «Οι Κανονισμοί ομαδικής απαλλαγής του νέου τύπου προσφέρουν έναν ασφαλή λιμένα και όχι τη νομική ασφάλεια των πιο αναλυτικών και τυπολατρικών Κανονισμών του παλαιότερου τύπου». Από την άλλη «...ασφάλεια δικαίου δε δύναται να επιτευχθεί μέσα από μία πλειάδα ατομικών αποφάσεων ως προς τη συμφωνία μίας σύμπραξης με το άρ. 81 παρ. 1. Προτιμότερη φαίνεται η θέσπιση γενικών κανόνων, όπως οι κανονισμοί ομαδικής απαλλαγής, που αναφέρονται στην αγορά ως σύνολο και δεν αφορούν σε ορισμένες επιχειρήσεις», βλ. Αποστολόπουλος Χ. (2009), 13, 28.

²²⁵ Άρ. 2 Κανονισμού 1/2003/ΕΚ.

απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής²²⁶ («εκ του νόμου εξαίρεση»)²²⁷. Οφείλουν μόνο να αποδείξουν πως η συμφωνία τους όντως εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού ομαδικής απαλλαγής²²⁸. Όταν δηλαδή μία συμφωνία εντάσσεται στον ασφαλή λιμένα που δημιουργεί ο κανονισμός ομαδικής απαλλαγής, τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να πορεύονται χωρίς ανησυχία ως προς το δίκαιο ανταγωνισμού. Δεν απαιτείται πλέον επίσημη γνωστοποίηση της συμφωνίας από τα μέρη στην Επιτροπή ως προϋπόθεση για την εφαρμογή του άρ. 81 παρ. 3. Οι συμφωνίες αυτές θα είναι έγκυρες ή όχι ανάλογα με το αν είναι σύμφωνες με το άρ. 81, χωρίς να χρειάζεται προηγούμενη εγκριτική απόφαση από την Επιτροπή²²⁹. Οι επιχειρήσεις υποχρεούνται πλέον να συμμορφώνονται αυτοβούλως στο κοινοτικό δίκαιο ανταγωνισμού και οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού εξετάζουν μόνο ex post αν μία συμφωνία είναι συμβατή με το κοινοτικό δίκαιο ανταγωνισμού.

Μόνον εφόσον δεν επεμβαίνει ο εν λόγω Κανονισμός θα πρέπει στη συγκεκριμένη περίπτωση να διερευνηθεί αν παραβιάζεται το άρ. 81 παρ. 1 ΣυνθΕΚ και στη συνέχεια η δυνατότητα εξαίρεσης βάσει κάποιου λόγου του άρ. 81 παρ. 3 ΣυνθΕΚ²³⁰. Οι τέσσερις προϋποθέσεις του άρ. 81 παρ. 3 είναι σωρευτικές και πρέπει να πληρούνται όλες για να είναι εφαρμοστέος ο κανόνας της εξαίρεσης. Συνεπώς, η απαλλαγή κατά κατηγορία μπορεί να ανακληθεί όταν μια συγκεκριμένη συμφωνία δεν πληροί μία ή περισσότερες από τις τέσσερις προϋποθέσεις²³¹.

Ο εν λόγω Κανονισμός δε χρησιμοποιεί πλέον τις λευκές ρήτρες (ρήτρες περιοριστικές του ανταγωνισμού, οι οποίες τύγχαναν απαλλαγής) και τις γκριζες ρήτρες (ρήτρες περιοριστικές του ανταγωνισμού, που απάλλασσαν από την εφαρμογή του άρ. 81 παρ. 1 ΣυνθΕΚ, εφόσον η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν ήγειρε αντιρρήσεις),

²²⁶ Βλ. αναλυτικότερα *Μαρίνο*, Ανακοινώσεις και Κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο δίκαιο του ανταγωνισμού - νομικές διαστάσεις μετά τον Κανονισμό 1/2003 και επιδράσεις στο εθνικό δίκαιο των συμβάσεων, ΔΕΕ 2006, 713 επ., καθώς και *Σουφλερό*, Ο Κανονισμός 1/2003 και η βάσει αυτού αποκεντρωμένη εφαρμογή των άρθρων 81 και 82 ΣυνθΕΚ-Επιπτώσεις στο ελληνικό δίκαιο ανταγωνισμού, ΝοΒ 2009, 257 επ.

²²⁷ Το σύστημα των «εξαιρέσεων άμεσης εφαρμογής» (εκ του νόμου εξαιρέσεις) υιοθετήθηκε και στο ελληνικό δίκαιο ανταγωνισμού με την πρόσφατη τροποποίηση του ν. 703/1977 βάσει του ν. 3784/2009, βλ. Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Αναθεώρηση Διατάξεων του ν. 703/1977 περί Ανταγωνισμού». Σχετικά το άρ. 1 παρ. 2 του Κανονισμού 1/2003/ΕΚ αναφέρει «Οι συμφωνίες, αποφάσεις και εναρμονισμένες πρακτικές, οι οποίες υπάγονται στο άρ. 81 παρ. 1 της Συνθήκης και πληρούν τις προϋποθέσεις του άρ. 81 παρ. 3, δεν απαγορεύονται, χωρίς να είναι αναγκαία η προηγούμενη έκδοση σχετικής απόφασης».

²²⁸ Οι κανονισμοί ομαδικής απαλλαγής αποτελούν στην ουσία συγκεκριμενοποίηση των τεσσάρων κριτηρίων του άρ. 81 παρ. 3 ΣυνθΕΚ.

²²⁹ *Korah*, Intellectual Property and the EC Competition Rules, 2006, 55.

²³⁰ Οι επιχειρήσεις που επικαλούνται το ευεργέτημα του άρ. 81 παρ. 3 πρέπει να αποδείξουν για ποιο λόγο άλλες εναλλακτικές επιλογές που παρουσιάζονται ρεαλιστικές και πολύ λιγότερο περιοριστικές θα ήταν λιγότερο αποτελεσματικές, *Αποστολόπουλος Χ.* (2009), 12, 17.

²³¹ Ανακοίνωση της Επιτροπής της 27.4.2004 «Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 της συνθήκης ΕΚ σε συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας», ΕΕ 2004/С 101, σκ. 118.

προκειμένου να αποκτήσουν οι επιχειρήσεις μεγαλύτερη συμβατική ελευθερία. Τα συμβαλλόμενα μέρη ενθαρρύνονται πλέον να προβούν με δικό τους κίνδυνο και ευθύνη²³² στην εκτίμηση αν οι συμβάσεις τους προσκρούουν ή όχι στο συγκεκριμένο Κανονισμό, ισχύει δηλαδή η αρχή «*ό,τι δεν απαγορεύεται επιτρέπεται*» (αρχή της αυτοαξιολόγησης), που αντικατέστησε την προϊσχύσασα βάσει των προηγούμενων κανονισμών «*ό,τι δεν επιτρέπεται απαγορεύεται*»²³³. Αναλυτικότερα, τα μέρη οφείλουν να εξετάσουν την επίδραση των συνομολογούμενων περιορισμών στη σχετική αγορά και να αξιολογήσουν τη σχέση αυτών με τους υπόλοιπους όρους της σύμβασης²³⁴. Επίσης, οφείλουν να εκτιμήσουν ποιες πιθανότητες υπάρχουν για παρέμβαση της αρμόδιας αρχής ανταγωνισμού ή καταγγελία από άλλο ενδιαφερόμενο μέρος και να κρίνουν *ex ante* κατά πόσο μία ρήτρα μπορεί να απαλλαγεί ή όχι βάσει του Κανονισμού²³⁵. «*Ο κίνδυνος της ex tunc ακυρότητας μίας σύμβασης επικρεμάται ως λαιμητόμος, η οποία δύναται να καταπέσει έτη μετά τη σύναψή της*»²³⁶.

Έτσι, οι συνέπειες της ομαδικής απαλλαγής ρυθμίζονται πια αποκλειστικά από το σχετικό Κανονισμό και όχι πλέον από το άρ. 81 παρ. 3 ΣυνθΕΚ. Επομένως, η μόνη υφιστάμενη δυνατότητα είναι η άρση του ευεργετήματος της απαλλαγής με την ατομική ανάκληση της ισχύος του οικείου Κανονισμού για τη συγκεκριμένη συμφωνία (ή απόφαση ή εναρμονισμένη πρακτική)²³⁷. Η απόφαση άρσης του ευεργετήματος απαλλαγής ενεργεί *ex nunc*, ήτοι από την έκδοσή της, οπότε και αναβιώνει η αντίθεση προς το άρ. 81 παρ. 1 ΣυνθΕΚ²³⁸.

Με τον Κανονισμό 772/2004/ΕΚ και δυνάμει του άρ. 81 παρ. 3 ΣυνθΕΚ κηρύσσεται ανεφάρμοστο το άρθρο 81 παρ. 1 της Συνθήκης στις συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας που συνάπτονται μεταξύ δύο επιχειρήσεων²³⁹, με τις οποίες επιτρέπεται η

²³² Βλ. σχετικά και στο εθνικό δίκαιο την Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «*Αναθεώρηση Διατάξεων του ν. 703/1977 περί Ανταγωνισμού*» (ν. 3784/2009).

²³³ Αποστολόπουλος Χ. (2009), 35.

²³⁴ Υπό το σύστημα της αυτοαξιολόγησης τα συμβαλλόμενα μέρη διερευνούν αν υπάγονται στις τέσσερις εν είδει γενικής ρήτρας διατυπωμένες προϋποθέσεις του άρθρου 81 παρ. 3 ΕΚ, η συνδρομή των οποίων απαιτείται σωρευτικά, ανεξάρτητα από το γεγονός αν εφαρμόζεται ομαδική ή ατομική απαλλαγή, *Μαρίνο*, Ανακοινώσεις και Κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο δίκαιο του ανταγωνισμού - νομικές διαστάσεις μετά τον Κανονισμό 1/2003 και επιδράσεις στο εθνικό δίκαιο των συμβάσεων, ΔΕΕ 2006, 713.

²³⁵ Αποστολόπουλος Χ., (2009), 28.

²³⁶ *Ibid.*

²³⁷ ΠΕΚ, Publishing Association, απόφ. 9.7.1992, Συλλ. 1992 II, 1995, σκ. 42 σε Αποστολόπουλος (2009), 10.

²³⁸ *Ibid.*

²³⁹ Ο Κανονισμός 772/2004/ΕΚ εφαρμόζεται κατ' αναλογία και σε συμφωνίες παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης μεταξύ περισσότερων των δύο επιχειρήσεων, εφόσον είναι της ίδιας φύσης με τις καλυπτόμενες από την απαλλαγή κατά κατηγορία συμφωνίες, βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής της 27.4.2004 «*Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 της συνθήκης ΕΚ σε συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας*», ΕΕ 2004/C 101, σκ. 40.

παραχώρηση τεχνολογίας για την παραγωγή των προϊόντων στα οποία αφορά η σύμβαση. Η απαλλαγή δυνάμει του Κανονισμού εφαρμόζεται στο μέτρο που οι συμφωνίες περιλαμβάνουν περιορισμούς του ανταγωνισμού, οι οποίοι εμπίπτουν στο πεδίο του άρ. 81 παρ. 1 και ισχύει²⁴⁰ στην περίπτωση τεχνογνωσίας, στο μέτρο που η τεχνογνωσία παραμένει απόρρητη, εκτός αν καθίσταται γνωστή δημοσίως ως αποτέλεσμα ενεργειών του δικαιοδόχου, οπότε η απαλλαγή ισχύει για τη διάρκεια της συμφωνίας²⁴¹.

Ο εν λόγω Κανονισμός, ο οποίος εφαρμόζεται με την επιφύλαξη της ενδεχόμενης παράλληλης εφαρμογής του άρθρου 82 ΣυνθΕΚ²⁴² σε συμφωνίες για άδειες εκμετάλλευσης²⁴³, εκλήθη να καλύψει συγχρόνως δύο ανάγκες: τη διασφάλιση της ύπαρξης αποτελεσματικού ανταγωνισμού και την παροχή επαρκούς ασφάλειας δικαίου στις επιχειρήσεις, λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη απλούστευσης του κανονιστικού πλαισίου και της εφαρμογής του. Προς το σκοπό αυτό²⁴⁴ εγκαταλείφθηκε η προσέγγιση της απαρίθμησης των απαλλασσόμενων λευκών και γκρίζων ρητρών των προηγούμενων κανονισμών και δόθηκε μεγαλύτερη έμφαση στον καθορισμό των κατηγοριών συμφωνιών, οι οποίες απαλλάσσονται μέχρι ένα συγκεκριμένο επίπεδο ισχύος στην αγορά, καθώς και στον προσδιορισμό των περιορισμών και των ρητρών που δεν επιτρέπεται να περιλαμβάνονται σε τέτοιου είδους συμφωνίες, για τις οποίες αναλυτικότερα παρακάτω υπό παρ. 3.3.4.1.3. Η προσέγγιση αυτή συμβαδίζει με μία οικονομοκεντρική προσέγγιση, με την οποία αξιολογούνται οι επιπτώσεις της εκάστοτε συμφωνίας στη σχετική αγορά²⁴⁵. Στο πλαίσιο της προσέγγισης αυτής γίνεται, επίσης,

²⁴⁰ Όσον αφορά στα εν γένει δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, η απαλλαγή δυνάμει του Κανονισμού ισχύει εφόσον το δικαίωμα επί της παραχωρούμενης τεχνολογίας δεν έχει λήξει, δεν έχει αποσβεσθεί ή δεν έχει κηρυχθεί άκυρο, άρ. 2 εδ. β' Κανονισμού 772/2004/ΕΚ.

²⁴¹ Άρθρο 2 Κανονισμού 772/2004/ΕΚ.

²⁴² Άρθρο 82 ΣυνθΕΚ: «Είναι ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά και απαγορεύεται, κατά το μέτρο που δύναται να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, η καταχρηστική εκμετάλλευση από μία ή περισσότερες επιχειρήσεις της δεσπόζουσας θέσης τους εντός της κοινής αγοράς ή σημαντικού τμήματός της. Η κατάχρηση αυτή δύναται να συνίσταται ιδίως: α) στην άμεση ή έμμεση επιβολή μη δικαίων τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής· β) στον περιορισμό της παραγωγής, της διαθέσεως ή της τεχνολογικής αναπτύξεως επί ζημία των καταναλωτών· γ) στην εφαρμογή ανίσων όρων επί ισοδυνάμων παροχών έναντι των εμπορικώς συναλλασσομένων, με αποτέλεσμα να περιέρχονται αυτοί σε μειονεκτική θέση στον ανταγωνισμό· δ) στην εξάρτηση της συνάψεως συμβάσεων από την αποδοχή, εκ μέρους των συναλλασσομένων, προσθέτων παροχών που εκ φύσεως ή σύμφωνα με τις εμπορικές συνήθειες δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών».

²⁴³ Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής της 27.4.2004 «Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 της συνθήκης ΕΚ σε συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας», ΕΕ 2004/С 101, σ. 2, σκέψη 2, καθώς και Προοίμιο Κανονισμού 772/2004/ΕΚ, σκέψη 20. Βλ. επίσης τις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-395/96 Ρ και C-396/96 Ρ, *Compagnie Maritime Belge*, [2000] Συλλογή I-1365.

²⁴⁴ Βλ. άρ. 4 Κανονισμού 772/2004/ΕΚ.

²⁴⁵ Προοίμιο Κανονισμού 772/2004/ΕΚ, σκέψη 4.

διάκριση ανάμεσα σε συμφωνίες μεταξύ ανταγωνιστικών και συμφωνίες μεταξύ μη ανταγωνιστικών επιχειρήσεων για την οποία παρακάτω υπό παρ. 3.3.4.1.2.

Βάσει του ισχύοντος Κανονισμού, το ενδεχόμενο τα θετικά αποτελέσματα αύξησης της αποδοτικότητας και προαγωγής του ανταγωνισμού να υπεραντισταθμίζουν τα τυχόν αρνητικά αποτελέσματα από περιορισμούς στον ανταγωνισμό που επιβάλλουν οι συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας/ τεχνογνωσίας εξαρτάται από τη θέση των συμβαλλόμενων επιχειρήσεων στην αγορά και, συνεπώς, από το βαθμό στον οποίο οι επιχειρήσεις αυτές αντιμετωπίζουν ανταγωνισμό από επιχειρήσεις που κατέχουν υποκατάστατες τεχνολογίες ή επιχειρήσεις που παράγουν υποκατάστατα προϊόντα²⁴⁶.

3.3.4.1.1. Πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού

Ως προς το υλικό πεδίο εφαρμογής του εν λόγω Κανονισμού, καλύπτει καταρχήν συμφωνίες μεταξύ δύο επιχειρήσεων²⁴⁷, που αφορούν στην παραχώρηση άδειας εκμετάλλευσης τεχνολογίας/ τεχνογνωσίας. Η απαλλαγή κατά κατηγορία συμφωνιών μεταφοράς τεχνογνωσίας διαρκεί για όσο διάστημα η παραχωρούμενη τεχνογνωσία παραμένει απόρρητη (και εν γένει το παραχωρούμενο δικαίωμα δεν έχει αποσβεσθεί, λήξει ή κηρυχθεί άκυρο²⁴⁸), εκτός από την περίπτωση που η τεχνογνωσία δημοσιοποιείται ως αποτέλεσμα ενεργειών (αντισυμβατικής συμπεριφοράς) του δικαιοδόχου, κατά την οποία η απαλλαγή ισχύει καθ'όλη τη διάρκεια της συμφωνίας²⁴⁹. Επομένως, δεν είναι δυνατόν να υποχρεώνεται ο δικαιοδόχος να καταβάλει *royalties* μετά την περιέλευση της τεχνογνωσίας σε δημόσια χρήση, από πράξεις ή παραλείψεις του δικαιοπαρόχου ή γεγονότα εκτός της δικής του σφαίρας ευθύνης²⁵⁰.

Περαιτέρω, ο Κανονισμός αφορά μόνον σε συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας μεταξύ δικαιοπαρόχου και δικαιοδόχου, στις οποίες ο δικαιοπάροχος επιτρέπει στο δικαιοδόχο να εκμεταλλευτεί τη σχετική τεχνολογία, ενδεχομένως μετά από περαιτέρω έρευνα και ανάπτυξη από μέρους του δικαιοδόχου, για την παραγωγή αγαθών ή υπηρεσιών. Καλύπτει δε τέτοιες συμφωνίες ακόμη κι όταν περιλαμβάνουν όρους που αφορούν σε περισσότερα από ένα επίπεδα εμπορίου²⁵¹. Σε κάθε περίπτωση η

²⁴⁶ Προοίμιο Κανονισμού 772/2004/EK, σκέψη 6.

²⁴⁷ Κατ' αναλογία ο Κανονισμός θα εφαρμοστεί και σε συμφωνίες μεταξύ περισσότερων των δύο επιχειρήσεων, βλ. *Jones/ Sufrin* (2004), 738.

²⁴⁸ Άρ. 2 παρ. 2 Κανονισμού 772/2004/EK.

²⁴⁹ Πρβλ. άρ. 2 παρ. 1 Κανονισμού 772/2004/EK.

²⁵⁰ *Καρύδης* (2004), 192.

²⁵¹ Όπως π.χ. όταν απαιτούν από τον δικαιοδόχο να δημιουργήσει ένα συγκεκριμένο σύστημα διανομής και προσδιορίζουν τις υποχρεώσεις που ο δικαιοδόχος δύναται ή οφείλει να επιβάλει στους μεταπωλητές των παραγόμενων βάσει της άδειας εκμετάλλευσης προϊόντων, Προοίμιο Κανονισμού 772/2004/EK, σκέψη 19.

παραχωρούμενη τεχνολογία πρέπει να συνδέεται άμεσα με την παραγωγή ή διάθεση προϊόντων, δηλαδή είτε να χρησιμοποιείται στη διαδικασία παραγωγής είτε να ενσωματώνεται στο ίδιο το προϊόν²⁵².

Ο Κανονισμός ορίζει ότι ως συμφωνία μεταφοράς τεχνολογίας νοείται και η σύμβαση παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας, όπως επίσης και η μεικτή σύμβαση παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας, συμπεριλαμβανομένων συμφωνιών που περιέχουν ρήτρες σχετικές με την πώληση και αγορά των παραγόμενων προϊόντων ή την εκμετάλλευση ή εκχώρηση άλλων δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, εφόσον οι εν λόγω ρήτρες δεν αποτελούν το πρωταρχικό αντικείμενο της σύμβασης και αφορούν άμεσα στην παραγωγή των προϊόντων βάσει της σύμβασης. Τέλος, και η εκχώρηση τεχνογνωσίας νοείται ως συμφωνία μεταφορά τεχνολογίας, όταν ένα μέρος του συνδεόμενου με την εκμετάλλευση της τεχνογνωσίας κινδύνου βαρύνει τον εκχωρητή, ιδίως όταν το πληρωτέο ποσό για την εκχώρηση εξαρτάται από τον κύκλο εργασιών που επιτυγχάνει ο δικαιοδόχος για τα παραγόμενα με την εκχωρούμενη τεχνογνωσία προϊόντα, την ποσότητα αυτών ή τον αριθμό των ενεργειών που διεξάγονται με τη χρήση της εκχωρούμενης τεχνογνωσίας²⁵³.

Δεν αφορά, ωστόσο, ο Κανονισμός σε συμφωνίες εκμετάλλευσης, σκοπός των οποίων είναι η υπεργολαβική ανάθεση της έρευνας και ανάπτυξης, ούτε σε κοινοπραξίες εκμετάλλευσης τεχνολογίας²⁵⁴. Επιπλέον, δεν καλύπτονται από τον Κανονισμό συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας που περιλαμβάνουν περιορισμούς μη αναγκαίους για τη βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής. Ιδίως, συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας που περιλαμβάνουν ορισμένους πολύ σοβαρούς αντιανταγωνιστικούς περιορισμούς²⁵⁵ πρέπει να εξαιρούνται από το ευεργέτημα της απαλλαγής κατά κατηγορία που παρέχεται από τον Κανονισμό, ανεξαρτήτως των μεριδίων αγοράς των συμβαλλόμενων επιχειρήσεων²⁵⁶. Σε περίπτωση που στη συμφωνία περιλαμβάνονται τέτοιοι σοβαροί περιορισμοί, αυτή θα πρέπει να εξαιρείται στο σύνολό της από το ευεργέτημα της απαλλαγής κατά κατηγορία²⁵⁷.

Όσον αφορά στην εφαρμογή του άρ. 81 παρ. 3, ο Κανονισμός δεν κρίνει απαραίτητο να προσδιορίσει ποιες συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας ενδέχεται να

²⁵² Παπαδοπούλου (2007), 379.

²⁵³ Άρθρο 1 παρ. 1 περ. β' Κανονισμού 772/2004/ΕΚ.

²⁵⁴ Δηλαδή συμφωνίες με τις οποίες συγκεντρώνονται διάφορες τεχνολογίες με σκοπό την παραχώρηση σε τρίτους αδειών εκμετάλλευσης για τα δημιουργούμενα πακέτα δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, Προοίμιο Κανονισμού 772/2004/ΕΚ, σκέψη 7.

²⁵⁵ Όπως π.χ. ο καθορισμός των τιμών που χρεώνονται σε τρίτους.

²⁵⁶ Για τα μερίδια αγοράς βλ. κατωτέρω υπό παρ. 3.3.4.1.2.

²⁵⁷ Προοίμιο Κανονισμού 772/2004/ΕΚ, σκέψη 13.

εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρ. 81 παρ. 1. Κατά την αξιολόγηση μεμονωμένων συμφωνιών βάσει του άρ. 81 παρ. 1 λαμβάνονται υπόψη διάφορες παράμετροι και ιδιαίτερα η δομή και η δυναμική της συγκεκριμένης αγοράς τεχνολογίας και προϊόντος²⁵⁸. Κατά κανόνα, απαιτείται να ορισθεί η σχετική αγορά, να εξεταστεί και να εκτιμηθεί η φύση των σχετικών προϊόντων και τεχνολογιών, η θέση που κατέχουν οι συμβαλλόμενοι στην αγορά (μερίδια αγοράς), η θέση των ανταγωνιστών και των αγοραστών στην αγορά, η ύπαρξη δυνητικών ανταγωνιστών και ο βαθμός φραγμών εισόδου στην αγορά.

Όπως προαναφέρθηκε, τον κίνδυνο των ως άνω εκτιμήσεων φέρουν πλέον δύναμει του Κανονισμού 772/2004/ΕΚ οι ίδιες οι επιχειρήσεις, γεγονός που δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συμβάλλει στην επιδιωκόμενη ασφάλεια δικαίου. Πάντως, σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να αποδειχθούν οι δυσμενείς για τον ανταγωνισμό συνέπειες μέσω της εξέτασης της συμπεριφοράς των συμβαλλομένων στην αγορά, π.χ. ενδεχομένως να είναι δυνατό να εξακριβωθεί ότι μια συμφωνία έχει οδηγήσει σε αυξήσεις τιμών²⁵⁹.

Επιπλέον, το ευεργέτημα της απαλλαγής κατά κατηγορία που θεσπίζει ο Κανονισμός²⁶⁰ περιορίζεται στις συμφωνίες εκείνες, οι οποίες θεωρείται κατά τεκμήριο ότι πληρούν, με επαρκή βαθμό βεβαιότητας, τις τέσσερις προϋποθέσεις του άρ. 81 παρ. 3²⁶¹. Τότε οι συμβάσεις μεταφοράς τεχνολογίας/τεχνογνωσίας απαλλάσσονται αυτομάτως από το πεδίο εφαρμογής του άρ. 81 παρ. 1 ΣυνθΕΚ, ενώ δεν επέρχεται ούτε η ακυρότητα του άρ. 81 παρ. 2 ΣυνθΕΚ.²⁶²

Από την άλλη μεριά, ρήτρες που δεν περιορίζουν τον ανταγωνισμό και δεν προσκρούουν στο άρ. 81 παρ. 1 ΣυνθΕΚ μπορούν να συμφωνηθούν σε κάθε περίπτωση, ανεξάρτητα από την ισχύ στην αγορά ή τη σχέση ανταγωνισμού των συμβαλλομένων. Στο πεδίο της παραχώρησης δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας αυτό συμβαίνει κυρίως όταν η αντανταγωνιστική ρήτρα αποτελεί έκφραση του

²⁵⁸ Προοίμιο Κανονισμού 772/2004/ΕΚ, σκέψη 8.

²⁵⁹ Ανακοίνωση της Επιτροπής της 27.4.2004 «Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 της συνθήκης ΕΚ σε συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας», ΕΕ 2004/С 101, σκέψη 16, σ. 4.

²⁶⁰ Εφόσον υπάρχει αμφισβήτηση ότι μία συγκεκριμένη συμφωνία εμπίπτει σε συγκεκριμένο κανονισμό ομαδικής απαλλαγής, τα εθνικά δικαστήρια και οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού, δεν δικαιούνται να τροποποιήσουν την εμβέλειά του ή να υιοθετήσουν μία διασταλτική ή συσταλτική προσέγγιση, παρά οφείλουν να ακολουθήσουν τη διαδικασία προδικαστικής παραπομπής του άρ. 234 ΣυνθΕΚ. Ακόμη κι αν ο Κανονισμός σε μία συγκεκριμένη περίπτωση έχει επιδράσεις που αντιβαίνουν στο άρ. 81 παρ. 3 ΣυνθΕΚ τα εθνικά δικαστήρια και οι αρμόδιες εθνικές αρχές δεν δικαιούνται να μην τον εφαρμόσουν, εφόσον η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ή η εθνική αρχή ανταγωνισμού δεν έχει άρει το ευεργέτημα της απαλλαγής κατά το άρ. 29 Κανονισμού 1/2003. Σε κάθε περίπτωση οι κανονισμοί ομαδικής απαλλαγής πρέπει να ερμηνεύονται στενά. Βλ. Αποστολόπουλος (2009), 11.

²⁶¹ Προκειμένου να επιτευχθούν τα οφέλη και οι στόχοι της μεταφοράς τεχνολογίας, το ευεργέτημα του Κανονισμού καλύπτει και τις ρήτρες εκείνες των συμφωνιών μεταφοράς τεχνολογίας, οι οποίες δεν αποτελούν μεν πρωταρχικό αντικείμενο των συμφωνιών αυτών, αλλά αφορούν άμεσα την εφαρμογή της παραχωρούμενης προς εκμετάλλευση τεχνολογίας, Προοίμιο Κανονισμού 772/2004/ΕΚ, σκέψη 9.

²⁶² ΔΕΚ, VAG France, απόφ. 12.12.1986, Συλλ. 1986, 4087 σκ. 10 σε Αποστολόπουλος (2009), 10.

αποκλειστικού χαρακτήρα του δικαιώματος διανοητικής ιδιοκτησίας, όπως π.χ. η υποχρέωση του δικαιοδόχου να μη χορηγεί περαιτέρω άδειες εκμετάλλευσης²⁶³.

3.3.4.1.2. Συμφωνίες μεταξύ ανταγωνιστών και μεταξύ μη ανταγωνιστών

Οι συμβάσεις μεταφοράς τεχνολογίας μεταξύ ανταγωνιστών υπόκεινται σε αυστηρότερο έλεγχο από αυτές μεταξύ μη ανταγωνιστών, προφανώς εξαιτίας του φόβου ότι οι ανταγωνιστές ενδεχομένως θα επιχειρήσουν να εκμεταλλευτούν την απαλλαγή κατά κατηγορία και θα προχωρήσουν σε μία συμφωνία, η οποία επιφανειακά θα στοχεύει στην προώθηση της τεχνολογίας, στην πραγματικότητα όμως θα πρόκειται για συμφωνία μη ανταγωνισμού²⁶⁴.

Όσον αφορά στις συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας *μεταξύ ανταγωνιστών*, θεωρείται ότι οδηγούν κατά κανόνα στη βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής και εξασφαλίζουν στους καταναλωτές δίκαιο μερίδιο από τα προκύπτοντα οφέλη, συνεπώς απαλλάσσονται δυνάμει του Κανονισμού, εφόσον το συνολικό μερίδιο που διαθέτουν τα συμβαλλόμενα μέρη στην επηρεαζόμενη σχετική αγορά τεχνολογίας²⁶⁵ και προϊόντος²⁶⁶ δεν υπερβαίνει το 20%²⁶⁷ και εφόσον οι συμφωνίες δεν περιλαμβάνουν ορισμένους τύπους πολύ σοβαρών αντιανταγωνιστικών περιορισμών.

Στην περίπτωση συμφωνιών μεταφοράς τεχνολογίας *μεταξύ μη ανταγωνιστικών επιχειρήσεων* το προαναφερθέν ποσοστό συνολικού μεριδίου των συμβαλλομένων στη

²⁶³ Ανακοίνωση της Επιτροπής της 27.4.2004 «Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 της συνθήκης ΕΚ σε συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας», ΕΕ 2004/C 101, αρ. 155· Αποστολόπουλος (2009), 14.

²⁶⁴ Παπαδοπούλου (2007), 376.

²⁶⁵ Στο άρθρο παρ. 1 στοιχ. ι' υπό i Κανονισμού 772/2004/ΕΚ περιέχεται ο ορισμός των ανταγωνιστικών επιχειρήσεων στη σχετική αγορά τεχνολογίας ως εξής: «Ανταγωνιστικές επιχειρήσεις στη σχετική αγορά τεχνολογίας είναι εκείνες οι επιχειρήσεις που παραχωρούν άδειες εκμετάλλευσης για ανταγωνιστικές τεχνολογίες χωρίς να αλληλοπαραβιάζονται τα εκατέρωθεν δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας (πραγματικοί ανταγωνιστές στην αγορά τεχνολογίας)· η σχετική αγορά τεχνολογίας περιλαμβάνει τεχνολογίες, τις οποίες οι δικαιοδόχοι θεωρούν ως εναλλάξιμες ή υποκατάστατες με την παραχωρούμενη τεχνολογία εξαιτίας των ιδιοτήτων τους, των δικαιωμάτων εκμετάλλευσης και της χρήσης για την οποία προορίζονται».

²⁶⁶ Στο άρθρο 1 παρ. 1 στοιχ. ι' υπό ii Κανονισμού 772/2004/ΕΚ περιέχεται ο ορισμός των ανταγωνιστικών επιχειρήσεων στη σχετική αγορά προϊόντος, ως εξής: «Ανταγωνιστικές επιχειρήσεις στη σχετική αγορά προϊόντος είναι εκείνες οι επιχειρήσεις οι οποίες, ελλείψει συμφωνίας μεταφοράς τεχνολογίας, δραστηριοποιούνται αμφότερες στη σχετική αγορά προϊόντος και στη σχετική γεωγραφική αγορά, στην οποία πωλούνται τα προϊόντα στα οποία αφορά η σύμβαση, χωρίς να παραβιάζονται τα εκατέρωθεν δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, (πραγματικοί ανταγωνιστές στην αγορά προϊόντος) ή είναι διατεθειμένες, σε ρεαλιστική βάση, να προβούν στις απαραίτητες πρόσθετες επενδύσεις ή στις απαραίτητες δαπάνες μετατροπής, ούτως ώστε να εισέλθουν εγκαίρως στη σχετική αγορά προϊόντος και στη σχετική γεωγραφική αγορά, χωρίς να παραβιάζονται τα εκατέρωθεν δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, ανταποκρινόμενες σε μια μικρή αλλά μόνιμη αύξηση των σχετικών τιμών (δυναμικοί ανταγωνιστές στην αγορά προϊόντος)· η σχετική αγορά προϊόντος περιλαμβάνει προϊόντα, τα οποία οι αγοραστές θεωρούν ως εναλλάξιμα ή υποκατάστατα με τα προϊόντα στα οποία αφορά η σύμβαση, εξαιτίας των ιδιοτήτων τους, της τιμής τους και της χρήσης για την οποία προορίζονται».

²⁶⁷ Άρθρο 3 παρ. 1 Κανονισμού 772/2004/ΕΚ.

σχετική αγορά δεν θα πρέπει, προκειμένου να τύχει του ευεργετήματος της απαλλαγής δυνάμει του Κανονισμού, να υπερβαίνει το 30%^{268 269 270}.

Η εκτίμηση του μεριδίου αγοράς, ως εφαρμοζόμενου κριτηρίου πραγματικών αποτελεσμάτων στην αγορά σχετικά με τον ανταγωνισμό, για να αποφανθεί κανείς αν μία συμφωνία υπάγεται στον Κανονισμό είναι καταρχήν θέμα εκτίμησης των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων²⁷¹.

Ωστόσο, ακόμη και όταν το μερίδιο αγοράς υπερβαίνει τα προαναφερθέντα όρια δεν μπορεί αυτομάτως να θεωρηθεί ότι οι συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας οπωσδήποτε εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 81 παρ. 1, ώστε να μη μπορούν σε καμία περίπτωση να τύχουν απαλλαγής, απλώς δεν τεκμαίρεται η ένταξη της συμφωνίας στο πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού και το παράνομο ή μη της συμφωνίας θα κριθεί από τα δικαστήρια και τις αρχές ανταγωνισμού²⁷². Για παράδειγμα, οι αποκλειστικές συμφωνίες εκμετάλλευσης μεταξύ μη ανταγωνιστικών επιχειρήσεων συχνά συμβαίνει να μην εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρ. 81 παρ. 1. Από την άλλη πλευρά, όμως, δεν είναι δυνατόν και να προοικονομηθεί ότι παρέχουν αντικειμενικά πλεονεκτήματα τέτοιας φύσεως και έκτασης, ώστε να αντισταθμίζονται οι αρνητικές επιπτώσεις που επιφέρουν στον ανταγωνισμό²⁷³.

3.3.4.1.3. Αντιανταγωνιστικοί περιορισμοί ιδιαίτερης σοβαρότητας

Πλέον τυγχάνουν ομαδικής απαλλαγής όλες οι συμβάσεις μιας ορισμένης κατηγορίας με όλες τις ρήτρες που εμπεριέχουν και βέβαια οι κανονισμοί ομαδικής

²⁶⁸ Άρθρο 3 παρ. 2 Κανονισμού 772/2004/ΕΚ, βλ. και σκέψεις 10 και 11 Προοιμίου του εν λόγω Κανονισμού. Σημειωτέον ότι εάν τα εν λόγω μερίδια αγοράς αρχικά δεν υπερβαίνουν το 20% και το 30% αντιστοίχως, αλλά αργότερα αυξάνονται πάνω από τα όρια αυτά, η προβλεπόμενη από τον Κανονισμό απαλλαγή εξακολουθεί να ισχύει για διάστημα δύο συναπτών ημερολογιακών ετών μετά το έτος κατά το οποίο σημειώθηκε για πρώτη φορά η υπέρβαση του ορίου του 20% ή του 30%, βλ. σχετικά άρ. 8 παρ. 2 Κανονισμού 772/2004/ΕΚ.

²⁶⁹ Σημειωτέον ότι το μερίδιο αγοράς καθενός από τα συμβαλλόμενα μέρη στη σχετική αγορά τεχνολογίας προσδιορίζεται βάσει της παρουσίας της παραχωρούμενης τεχνολογίας στη σχετική αγορά προϊόντος. Σύμφωνα με το άρ. 8 παρ. 1 Κανονισμού 772/2004/ΕΚ «*Το μερίδιο αγοράς υπολογίζεται με βάση την αξία των πωλήσεων στην αγορά· εάν δεν υπάρχουν στοιχεία για την αξία των πωλήσεων, μπορούν να χρησιμοποιηθούν εκτιμήσεις που βασίζονται σε άλλες αξιόπιστες πληροφορίες σχετικά με την αγορά, συμπεριλαμβανομένου του όγκου πωλήσεων, προκειμένου να προσδιορισθεί το μερίδιο αγοράς της εν λόγω επιχείρησης. Το μερίδιο αγοράς υπολογίζεται βάσει στοιχείων που αφορούν το προηγούμενο ημερολογιακό έτος*». Πάντως, ο προσδιορισμός του μεριδίου αγοράς «*αποτελεί κατά γενική ομολογία την αχίλλειο πτέρνα των νέων κανονισμών*», καθώς η σχετική έννοια «*είναι ανοιχτή σε αμφισβήτηση*», βλ. σχετικά Αποστολόπουλος (2009), 28.

²⁷⁰ Ως μερίδιο του δικαιωπάροχου στη σχετική αγορά τεχνολογίας λαμβάνεται το συνολικό μερίδιο που κατέχουν στη σχετική αγορά προϊόντος τα προϊόντα που παράγονται βάσει της παραχωρούμενης τεχνολογίας από τον δικαιωπάροχο και τους δικαιωδόχους του, άρθρο 3 παρ. 3 Κανονισμού 772/2004/ΕΚ.

²⁷¹ Παπαδοπούλου (2007), 376.

²⁷² Παπαδοπούλου (2007), 377.

²⁷³ Προοίμιο Κανονισμού 772/2004/ΕΚ, σκέψη 12.

απαλλαγής δεν μπορούν να επιφέρουν ως έννομη συνέπεια την τροποποίηση της συγκεκριμένης συμφωνίας ή την ακυρότητά της σε περίπτωση μη συνδρομής όλων των προϋποθέσεων του συγκεκριμένου Κανονισμού²⁷⁴.

Η απαλλαγή περιορίζεται και αποκλείεται η εφαρμογή του Κανονισμού ως σύνολο, μόνον εφόσον η εξεταζόμενη συμφωνία περιέχει σε συμβατικό της όρο κάποιον περιορισμό από τον κατάλογο περιορισμών του ανταγωνισμού ιδιαίτερης σοβαρότητας²⁷⁵ (μαύρη λίστα – *hardcore restrictions*)²⁷⁶. Από την ασυμφωνία, δηλαδή, ορισμένων συμβατικών ρητρών ιδιαίτερης σοβαρότητας, που ανήκουν στη μαύρη λίστα, προς το συγκεκριμένο κανονισμό ενδέχεται να καταστεί ολόκληρη η σύμβαση ανεπίδεκτη απαλλαγής με ενέργεια υπέρ και κατά των συμβαλλομένων μερών. Οι ρήτρες που έχουν ως αντικείμενο²⁷⁷ ή αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς απαγορεύονται κατά το άρ. 81 παρ. 1 ΣυνθΕΚ και είναι άκυρες κατά το άρ. 81 παρ. 2²⁷⁸, εκτός αν χορηγηθεί ατομική εξαίρεση από την Επιτροπή²⁷⁹.

Ουσιώδες στοιχείο του Κανονισμού είναι ότι προσδιορίζει ρητώς²⁸⁰ τις ρήτρες που, θεωρούμενες ως περιορισμοί ιδιαίτερης σοβαρότητας, δεν επιτρέπεται να περιλαμβάνονται σε συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας, τόσο για την περίπτωση ανταγωνιστικών όσο και μη ανταγωνιστικών επιχειρήσεων. Βέβαια, οι περιορισμοί ιδιαίτερης σοβαρότητας είναι λιγότερο επαχθείς σε συμφωνίες μεταξύ μη ανταγωνιστών, καθόσον ο κίνδυνος να επηρεαστεί σοβαρά ο ανταγωνισμός στη σχετική αγορά είναι μικρός²⁸¹. Σύμφωνα με την Επιτροπή, οι ρήτρες που περιλαμβάνονται στον κατάλογο των περιορισμών ιδιαίτερης σοβαρότητας εμπίπτουν στους περιορισμούς του ανταγωνισμού εξ αντικείμενου, δηλαδή λόγω της ίδιας τους της φύσης έχουν ως αντικείμενο την πρόκληση αρνητικών συνεπειών στον ανταγωνισμό²⁸².

²⁷⁴ Αποστολόπουλος (2009), 10-11.

²⁷⁵ Εμπίπτουν στους περιορισμούς εξ αντικείμενου.

²⁷⁶ Jones/ Sufrin (2004), 729. Αποστολόπουλος (2009), 11.

²⁷⁷ Λόγω της ίδιας τους της φύσης (περιεχομένου και αντικειμενικού σκοπού) έχουν τόσο υψηλές πιθανότητες να προκαλέσουν αρνητικές συνέπειες στον ανταγωνισμό, ώστε παρέλκει να αποδειχθεί η ύπαρξη πραγματικών αποτελεσμάτων στην αγορά για την εφαρμογή του άρ. 81 παρ. 1 ΣυνθΕΚ.

²⁷⁸ Σε περίπτωση ακυρότητας συμφωνίας κατά το άρ. 81 παρ. 2 ΣυνθΕΚ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ή οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού δύνανται να επιβάλουν στις συμμετέχουσες επιχειρήσεις πρόστιμο ανερχόμενο έως και 10% των παγκόσμιων πωλήσεών τους. Η ακυρότητα στα πλαίσια εφαρμογής του άρ. 81 αφορά μόνο τις περιοριστικές του ανταγωνισμού ρήτρες (μερική ακυρότητα), ενώ το τι θα απογίνει η υπόλοιπη συμφωνία καθορίζεται από το εθνικό δίκαιο, βλ. Αποστολόπουλος (2009), 15.

²⁷⁹ ΔΕΚ υποθ. Cabour, C-230/96, απόφ. από 30.4.1998, Συλλ. 1998, I-2055, 2100 επ., σκέψη 48.

²⁸⁰ Άρθρο 4 Κανονισμού 772/2004/ΕΚ.

²⁸¹ Παπαδοπούλου (2007), 377.

²⁸² Σκέψη 14 τελευταία εδ. Ανακοίνωσης της Επιτροπής της 27.4.2004 «Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 της συνθήκης ΕΚ σε συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας», ΕΕ 2004/C 101, σ. 4.

Μεταξύ ανταγωνιστικών επιχειρήσεων²⁸³ το ευεργέτημα της απαλλαγής που χορηγεί ο Κανονισμός δεν ισχύει (συνεπώς οι συναπτόμενες συμβάσεις θα θεωρηθούν άκυρες λόγω αντανταγωνιστικών όρων) όταν οι συμφωνίες έχουν ως αντικείμενο, άμεσα ή έμμεσα, μεμονωμένα ή σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες που ελέγχουν τα μέρη, τις κάτωθι ρήτρες²⁸⁴:

α) τον περιορισμό της ικανότητας των μερών να καθορίζουν τις τιμές τους κατά την πώληση προϊόντων προς τρίτους·

β) τον περιορισμό της παραγωγής, εκτός από περιορισμούς που επιβάλλονται στον δικαιοδόχο στο πλαίσιο μιας μη αμοιβαίας συμφωνίας²⁸⁵ ή επιβάλλονται μόνον σε έναν από τους δικαιοδόχους μιας αμοιβαίας συμφωνίας²⁸⁶

γ) τον καταμερισμό αγορών ή πελατών, εκτός από:

i) την υποχρέωση που τυχόν αναλαμβάνεται από το δικαιοδόχο (ή τους δικαιοδόχους) να χρησιμοποιεί την παραχωρούμενη τεχνολογία για παραγωγικούς σκοπούς μόνον σε έναν ή περισσότερους τεχνικούς τομείς χρήσεως ή σε μια ή περισσότερες αγορές προϊόντος,

ii) την υποχρέωση του δικαιοπάροχου ή και του δικαιοδόχου, σε περίπτωση μη αμοιβαίας συμφωνίας, να μην χρησιμοποιεί την παραχωρούμενη τεχνολογία για παραγωγικούς σκοπούς σε έναν ή περισσότερους τεχνικούς τομείς χρήσεως ή σε μια ή περισσότερες αγορές προϊόντος ή σε μία ή περισσότερες αποκλειστικές περιοχές εκμετάλλευσης²⁸⁷ που προορίζονται για το άλλο μέρος,

²⁸³ Άρθρο 4 παρ. 1 Κανονισμού 772/2004/ΕΚ.

²⁸⁴ Βλ. αναλυτικότερα Αποστολόπουλο (2009), 69-82.

²⁸⁵ «Ως μη αμοιβαία συμφωνία νοείται μια συμφωνία μεταφοράς τεχνολογίας, όταν μια επιχείρηση παραχωρεί σε άλλη επιχείρηση άδεια εκμετάλλευσης διπλώματος ευρεσιτεχνίας ή άδεια εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας, άδεια εκμετάλλευσης δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί λογισμικού ή μια μεικτή άδεια εκμετάλλευσης διπλώματος ευρεσιτεχνίας, τεχνογνωσίας ή δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί λογισμικού ή όταν δύο επιχειρήσεις παραχωρούν η μια στην άλλη άδεια του είδους αυτού και οι εν λόγω άδειες δεν αφορούν ανταγωνιστικές τεχνολογίες και δεν δύνανται να χρησιμοποιηθούν για την παραγωγή ανταγωνιστικών προϊόντων», βλ. άρθρο 1 παρ. 1 στοιχ. δ' Κανονισμού 772/2004/ΕΚ. Για τη διάκριση μεταξύ αμοιβαίας και μη αμοιβαίας συμφωνίας βλ. και Αποστολόπουλο (2009), 53-54.

²⁸⁶ «Ως αμοιβαία συμφωνία νοείται μια συμφωνία μεταφοράς τεχνολογίας, όταν δύο επιχειρήσεις χορηγούν η μια στην άλλη στο πλαίσιο της ίδιας σύμβασης ή στο πλαίσιο χωριστών συμβάσεων, άδεια εκμετάλλευσης (σταυροειδής παραχώρηση άδειας εκμετάλλευσης, cross licenses) διπλώματος ευρεσιτεχνίας ή άδεια εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας, άδεια εκμετάλλευσης δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί λογισμικού ή μια μεικτή άδεια εκμετάλλευσης διπλώματος ευρεσιτεχνίας, τεχνογνωσίας ή δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί λογισμικού και οι εν λόγω άδειες αφορούν ανταγωνιστικές τεχνολογίες ή δύνανται να χρησιμοποιηθούν για την παραγωγή ανταγωνιστικών προϊόντων», βλ. άρθρο 1 παρ. 1 στοιχ. γ' Κανονισμού 772/2004/ΕΚ.

²⁸⁷ «Ως αποκλειστική περιοχή εκμετάλλευσης νοείται μια περιοχή, στην οποία μόνον μια επιχείρηση επιτρέπεται να παράγει τα προϊόντα τα οποία αφορά η σύμβαση με την παραχωρούμενη τεχνολογία, με την επιφύλαξη της δυνατότητας να επιτραπεί σε άλλον δικαιοδόχο να παράγει, στην ίδια περιοχή, τα προϊόντα τα οποία αφορά η σύμβαση, μόνον για έναν συγκεκριμένο πελάτη, εφόσον η δεύτερη αυτή άδεια χορηγήθηκε

iii) την υποχρέωση του δικαιοπάροχου να μην παραχωρήσει την τεχνολογία σε άλλον δικαιοδόχο σε δεδομένη περιοχή εκμετάλλευσης,

iv) τον περιορισμό, σε περίπτωση μη αμοιβαίας συμφωνίας, ενεργητικών ή και παθητικών πωλήσεων από τον δικαιοδόχο ή και τον δικαιοπάροχο στην αποκλειστική περιοχή εκμετάλλευσης ή στην αποκλειστική κατηγορία πελατών²⁸⁸ του άλλου μέρους,

v) τον περιορισμό, σε περίπτωση μη αμοιβαίας συμφωνίας, ενεργητικών πωλήσεων από το δικαιοδόχο σε αποκλειστική περιοχή εκμετάλλευσης ή σε αποκλειστική κατηγορία πελατών που έχει παραχωρηθεί από τον δικαιοπάροχο σε άλλο δικαιοδόχο, υπό την προϋπόθεση ότι ο τελευταίος δεν αποτελούσε επιχείρηση που ανταγωνιζόταν το δικαιοπάροχο την εποχή της σύναψης της δικής του συμφωνίας παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης,

vi) την υποχρέωση του δικαιοδόχου να παράγει τα προϊόντα τα οποία αφορά η σύμβαση παραχώρησης τεχνολογίας αποκλειστικά για δική του χρήση, υπό την προϋπόθεση ότι ο δικαιοδόχος δεν υφίσταται περιορισμούς όσον αφορά στις ενεργητικές ή παθητικές πωλήσεις των προϊόντων αυτών ως ανταλλακτικών για τα δικά του προϊόντα,

vii) την υποχρέωση του δικαιοδόχου, σε περίπτωση μη αμοιβαίας συμφωνίας, να παράγει τα προϊόντα τα οποία αφορά η σύμβαση μόνον για συγκεκριμένο πελάτη, εφόσον η άδεια παραχωρήθηκε με σκοπό να δημιουργηθεί μια εναλλακτική πηγή εφοδιασμού για τον εν λόγω πελάτη·

δ) τον περιορισμό της ικανότητας του δικαιοδόχου να εκμεταλλεύεται τη δική του τεχνολογία ή τον περιορισμό της ικανότητας οποιουδήποτε μέρους της συμφωνίας να διεξάγει έρευνα και ανάπτυξη, εκτός εάν ένας τέτοιος περιορισμός είναι απαραίτητος για την αποτροπή της κοινοποίησης της παραχωρούμενης τεχνογνωσίας σε τρίτους.

Περαιτέρω, *μεταξύ μη ανταγωνιστικών επιχειρήσεων*²⁸⁹ το ευεργέτημα της απαλλαγής δεν ισχύει στις περιπτώσεις που οι συναπτόμενες συμφωνίες έχουν ως αντικείμενο τις κατωτέρω αντιανταγωνιστικές ρήτρες²⁹⁰:

προκειμένου να δημιουργηθεί μια εναλλακτική πηγή εφοδιασμού για τον εν λόγω πελάτη», βλ. άρθρο 1 παρ. 1 στοιχ. ιβ' Κανονισμού 772/2004/ΕΚ.

²⁸⁸ «Ως αποκλειστική κατηγορία πελατών νοείται μια ομάδα πελατών, προς την οποία μόνον μια επιχείρηση επιτρέπεται να πωλεί ενεργητικά τα προϊόντα, τα οποία αφορά η σύμβαση που έχουν παραχθεί με την παραχωρούμενη τεχνολογία», βλ. άρθρο 1 παρ. 1 στοιχ. ιγ' Κανονισμού 772/2004/ΕΚ.

²⁸⁹ Άρθρο 4 παρ. 2 Κανονισμού 772/2004/ΕΚ. Βλ. αναλυτικότερα Αποστολόπουλο (2009), 83-92.

²⁹⁰ Πρέπει να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι, σύμφωνα με τη διάταξη του άρ. 4 παρ. 3 Κανονισμού 772/2004/ΕΚ, όταν οι επιχειρήσεις που συνάπτουν μια συμφωνία παραχώρησης τεχνολογίας/ τεχνογνωσίας δεν είναι ανταγωνιστικές την εποχή της σύναψης της συμφωνίας, αλλά αργότερα καθίστανται

α) τον περιορισμό της δυνατότητας ενός μέρους να καθορίζει τις τιμές του κατά την πώληση προς τρίτους, χωρίς να θίγεται η δυνατότητά του να επιβάλλει μέγιστη τιμή πώλησης ή να συνιστά μια τιμή πώλησης, υπό τον όρο ότι δεν ισοδυναμεί με προκαθορισμένη ή ελάχιστη τιμή πώλησης εξαιτίας πιέσεων που ασκούνται ή κινήτρων που προσφέρονται από οποιοδήποτε από τα μέρη της συμφωνίας·

β) τον περιορισμό ως προς την περιοχή στην οποία, ή τους πελάτες προς τους οποίους, ο δικαιοδόχος δύναται να πραγματοποιεί παθητικές πωλήσεις των αγαθών τα οποία παράγονται βάσει της σύμβασης παραχώρησης τεχνολογίας, εκτός από:

i) τον περιορισμό των παθητικών πωλήσεων σε αποκλειστική περιοχή εκμετάλλευσης ή προς μια αποκλειστική κατηγορία πελατών, που προορίζεται για τον δικαιοπάροχο,

ii) τον περιορισμό των παθητικών πωλήσεων σε αποκλειστική περιοχή εκμετάλλευσης ή προς μια αποκλειστική κατηγορία πελατών, την οποία ο δικαιοπάροχος έχει αναθέσει σε άλλον δικαιοδόχο κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων ετών κατά τα οποία ο άλλος δικαιοδόχος πωλεί τα αγαθά που παράγονται βάσει της σύμβασης παραχώρησης τεχνολογίας στην εν λόγω περιοχή εκμετάλλευσης ή προς την εν λόγω κατηγορία πελατών,

iii) την υποχρέωση να παράγει τα προϊόντα τα οποία αφορά η σύμβαση αποκλειστικά για δική του χρήση, υπό την προϋπόθεση ότι ο δικαιοδόχος δεν περιορίζεται όσον αφορά την ενεργητική ή παθητική πώληση των προϊόντων αυτών ως ανταλλακτικών για τα δικά του προϊόντα,

iv) την υποχρέωση να παράγει τα προϊόντα τα οποία αφορά η σύμβαση μόνον για συγκεκριμένο πελάτη, όταν η άδεια χορηγείται με σκοπό να δημιουργηθεί μια εναλλακτική πηγή εφοδιασμού για τον εν λόγω πελάτη,

v) τον περιορισμό των πωλήσεων προς τελικούς χρήστες από έναν δικαιοδόχο δραστηριοποιούμενο σε επίπεδο χονδρικής πώλησης,

vi) τον περιορισμό των πωλήσεων προς μη εξουσιοδοτημένους διανομείς από τα μέλη ενός επιλεκτικού συστήματος διανομής²⁹¹.

ανταγωνιστικές, εξακολουθεί να ισχύει η παράγραφος 2 του άρ. 4 που αφορά στις μη ανταγωνιστικές επιχειρήσεις (και όχι η παράγραφος 1 για τις ανταγωνιστικές επιχειρήσεις) καθ' όλη τη διάρκεια της συμφωνίας, εκτός εάν αυτή μεταγενέστερα υποστεί ουσιαστική τροποποίηση.

²⁹¹ «Ως σύστημα επιλεκτικής διανομής νοείται ένα σύστημα διανομής, στο πλαίσιο του οποίου ο δικαιοπάροχος αναλαμβάνει να παραχωρήσει άδεια για την παραγωγή των προϊόντων τα οποία αφορά η σύμβαση μόνον σε δικαιοδόχους που επιλέγονται βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων και εφόσον αυτοί αναλαμβάνουν τη δέσμευση να μην πωλούν τα εν λόγω προϊόντα σε μη εγκεκριμένους διανομείς», βλ. άρθρο 1 παρ. 1 στοιχ. ια' Κανονισμού 772/2004/ΕΚ.

γ) τον περιορισμό των ενεργητικών ή παθητικών πωλήσεων προς τελικούς χρήστες από δικαιοδόχο, ο οποίος είναι μέλος ενός επιλεκτικού συστήματος διανομής και δραστηριοποιείται σε επίπεδο λιανικού εμπορίου, χωρίς να θίγεται η δυνατότητα απαγόρευσης σε ένα μέλος του συστήματος να πραγματοποιεί πωλήσεις από μη εγκεκριμένο σημείο εγκατάστασης.

Ακολουθώντας, στο άρ. 5 του Κανονισμού υπάρχει ένας άλλος κατάλογος *εξαιρούμενων/μη απαλλάξιμων περιορισμών (excluded restrictions)*²⁹², οι οποίοι δεν θεωρούνται αυτοί καθαυτοί ως ανταγωνιστικοί, αλλά απαιτείται ατομική εκτίμηση για την επίδρασή τους στη συμφωνία. Συμβατική ρήτρα που περιλαμβάνει τους εξαιρούμενους περιορισμούς εξετάζεται μεμονωμένα βάσει του άρ. 81 παρ. 3 ΣυνθΕΚ χωρίς να επηρεάζει την υπόλοιπη συμφωνία, σε αντίθεση με τους περιορισμούς ιδιαίτερης σοβαρότητας που, όταν διαπιστωθούν θέτουν όλη τη συμφωνία εκτός του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού, απαιτώντας πλέον εξέταση της συμφωνίας με το άρ. 81 παρ. 3²⁹³.

Πάντως, ο Κανονισμός προβλέπει πως σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, κατά τις οποίες οι συμφωνίες πληρούν μεν τις προϋποθέσεις του Κανονισμού για να λάβουν απαλλαγή, ωστόσο παράγουν αποτελέσματα ασυμβίβαστα με το άρ. 81 παρ. 3, η Επιτροπή δύναται να άρει το ευεργέτημα της απαλλαγής κατά κατηγορία²⁹⁴. Αυτό συμβαίνει κυρίως²⁹⁵ όταν τα κίνητρα για καινοτομία μειώνονται ή όταν παρεμποδίζεται η πρόσβαση σε αγορές. Ο Κανονισμός²⁹⁶ περιλαμβάνει ενδεικτική («ιδίως») απαρίθμηση τέτοιων περιπτώσεων: Όταν α) περιορίζεται η πρόσβαση τεχνολογιών τρίτων στην

²⁹² Βλ. Jones/ Sufrin (2004), 734-735· Αποστολόπουλο (2009), 93-100.

²⁹³ Οι εξαιρούμενοι περιορισμοί κατά το άρ. 5 παρ. 1 Κανονισμού 772/2004/ΕΚ είναι οι εξής: «α) οποιαδήποτε άμεση ή έμμεση υποχρέωση του δικαιοδόχου να παραχωρήσει αποκλειστική άδεια εκμετάλλευσης στον δικαιοπάροχο ή σε τρίτο υποδεικνυόμενο από τον δικαιοπάροχο για δικές του διαχωρίσιμες βελτιώσεις²⁹³ ή για δικές του νέες εφαρμογές της παραχωρούμενης τεχνολογίας· β) οποιαδήποτε άμεση ή έμμεση υποχρέωση του δικαιοδόχου να εκχωρήσει συνολικά ή εν μέρει στον δικαιοπάροχο ή σε τρίτο υποδεικνυόμενο από τον δικαιοπάροχο τα δικαιώματα επί δικών του διαχωρίσιμων βελτιώσεων ή δικών του νέων εφαρμογών της παραχωρούμενης τεχνολογίας· γ) οποιαδήποτε άμεση ή έμμεση υποχρέωση του δικαιοδόχου να μην προσβάλει την εγκυρότητα των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας που κατέχει ο δικαιοπάροχος στην κοινή αγορά, χωρίς να θίγεται η δυνατότητα να προβλεφθεί η καταγγελία της συμφωνίας μεταφοράς τεχνολογίας σε περίπτωση που ο δικαιοδόχος προσβάλει την εγκυρότητα ενός ή περισσότερων από τα παραχωρούμενα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας». Επίσης, κατά το άρ. 5 παρ. 2 Κανονισμού 772/2004/ΕΚ «Όταν οι επιχειρήσεις που μετέχουν στη συμφωνία δεν είναι ανταγωνιστικές, η συμφωνία δε μπορεί να τύχει απαλλαγής για καμία άμεση ή έμμεση υποχρέωση, η οποία περιορίζει την ικανότητα του δικαιοδόχου να εκμεταλλευθεί τη δική του τεχνολογία ή την ικανότητα οποιουδήποτε συμβαλλόμενου μέρους να διεξάγει έρευνα και ανάπτυξη, εκτός εάν ο τελευταίος περιορισμός είναι απαραίτητος για την αποτροπή κοινοποίησης της παραχωρούμενης τεχνολογίας σε τρίτους».

²⁹⁴ Δυνάμει του άρ. 29 παρ. 1 Κανονισμού ΕΚ/1/2003· Jones/ Sufrin (2004), 736.

²⁹⁵ Προοίμιο Κανονισμού 772/2004/ΕΚ, σκέψη 16.

²⁹⁶ Στο άρθρο 6 παρ. 1 αυτού.

αγορά²⁹⁷. β) περιορίζεται η πρόσβαση δυνητικών δικαιοδόχων στην αγορά²⁹⁸. ή γ) τα μέρη δεν εκμεταλλεύονται την παραχωρούμενη τεχνολογία, χωρίς να υπάρχει αντικειμενικός λόγος.

Ο Κανονισμός ΕΚ/1/2003²⁹⁹ παρέχει στις αρμόδιες αρχές ανταγωνισμού των κρατών μελών την εξουσία να άρουν³⁰⁰ το ευεργέτημα της απαλλαγής κατά κατηγορία στο συγκεκριμένο κράτος-μέλος στην περίπτωση συμφωνιών μεταφοράς τεχνολογίας, οι οποίες παράγουν αποτελέσματα ασυμβίβαστα με το άρ. 81 παρ. 3 ΣυνθΕΚ, εφόσον τα αποτελέσματα αυτά γίνονται αισθητά στην επικράτειά τους ή σε τμήμα αυτής και εφόσον η επικράτεια αυτή διαθέτει τα χαρακτηριστικά διακριτής γεωγραφικής αγοράς³⁰¹. Επιπλέον, προκειμένου να ενισχυθεί η εποπτεία παράλληλων δικτύων συμφωνιών μεταφοράς τεχνολογίας που παράγουν παρόμοια περιοριστικά αποτελέσματα και καλύπτουν πάνω από το 50% δεδομένης αγοράς, η Επιτροπή έχει τη δυνατότητα³⁰² να κηρύξει τον Κανονισμό 772/2004/ΕΚ ανεφάρμοστο σε συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας που περιλαμβάνουν συγκεκριμένους περιορισμούς ως προς την εν λόγω αγορά, αποκαθιστώντας έτσι πλήρως την εφαρμογή του άρθρου 81 στις συμφωνίες αυτές³⁰³.

Πάντως, οι νομικές ρυθμίσεις του Κανονισμού 772/2004/ΕΚ είναι αρκετά ασαφείς, με αποτέλεσμα να μη μπορεί να θεμελιωθεί ευχερώς παραβίασή του από τους συμβαλλομένους και να επιβληθούν τα αντίστοιχα διοικητικά πρόστιμα, εκτός εάν τα μέρη παραβιάζουν τους προαναφερθέντες περιορισμούς ιδιαίτερης σοβαρότητας. Σε κάθε περίπτωση, η δυσκολία συλλογής αποδείξεων από τις αρμόδιες επιτροπές ανταγωνισμού ή τρίτα μέρη που ασκούν καταγγελία, όπως δικαιοδόχοι που επικαλούνται αποκλεισμό τους από την αγορά, καταδεικνύουν πως παρόμοιες καταγγελίες και έρευνες θα είναι μάλλον σπάνιες.

3.4. Οι συμβάσεις μεταφοράς τεχνολογίας και η προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού στο ελληνικό δίκαιο

²⁹⁷ Π.χ. εξαιτίας του σωρευτικού αποτελέσματος παράλληλων δικτύων παρόμοιων περιοριστικών συμφωνιών, που απαγορεύουν στους δικαιοδόχους να χρησιμοποιούν τεχνολογίες τρίτων.

²⁹⁸ Π.χ. εξαιτίας του σωρευτικού αποτελέσματος παράλληλων δικτύων παρόμοιων περιοριστικών συμφωνιών, που απαγορεύουν στους δικαιοπαρόχους να παραχωρούν άδειες εκμετάλλευσης σε άλλους δικαιοδόχους.

²⁹⁹ Άρθρο 29 παρ. 2 Κανονισμού ΕΚ/1/2003.

³⁰⁰ Υπό τις προαναφερθείσες προϋποθέσεις της διάταξης του άρ. 6 παρ. 1 Κανονισμού 772/2004/ΕΚ.

³⁰¹ Προοίμιο Κανονισμού 772/2004/ΕΚ, σκέψη 17.

³⁰² Δυνάμει του άρθρου 1α του Κανονισμού 19/65/ΕΟΚ.

³⁰³ Προοίμιο Κανονισμού 772/2004/ΕΚ, σκέψη 18.

Οι συμφωνίες μεταφοράς τεχνογνωσίας ελέγχονται, προκειμένου να μην παραβιάζουν τις περί ελεύθερου ανταγωνισμού διατάξεις τόσο του εθνικού όσο και του κοινοτικού δικαίου. Το κοινοτικό και το εθνικό δίκαιο αποτελούν αυτοτελείς έννομες τάξεις. Το πεδίο εφαρμογής τους εκτείνεται σε συμπεριφορές που παράγουν περιοριστικά για τον ανταγωνισμό αποτελέσματα και επηρεάζουν την κοινοτική ή την εθνική αγορά αντιστοίχως³⁰⁴. Έτσι, το άρ. 81 εφαρμόζεται σε συμφωνίες ικανές να επηρεάσουν δυσμενώς την ενιαία κοινή αγορά της Ε.Ε., ενώ συμφωνίες που επηρεάζουν την ελληνική μόνο αγορά εμπίπτουν στο άρ. 1 ν. 703/1977³⁰⁵.

Σύμφωνα με την παρ. 1 άρ. 1 Ν. 703/1977 *«Απαγορεύονται πάσαι αι συμφωνίαι μεταξύ επιχειρήσεων, πάσαι αι αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και οιασδήποτε μορφής ενηρμονισμένη πρακτική επιχειρήσεων, αι οποίαι έχουν ως αντικείμενον ή αποτέλεσμα την παρακώλυσιν, τον περιορισμόν ή την νόθευσιν του ανταγωνισμού...»*. Ακολουθεί μία ενδεικτική απαρίθμηση συμπεριφορών που εντάσσονται στο γενικό απαγορευτικό κανόνα του άρ. 1 ν. 703/1977, ενώ στην παρ. 2 ορίζεται ότι οι απαγορευμένες συμφωνίες και αποφάσεις είναι απόλυτα άκυρες.

Κατά την παρ. 3 του ίδιου άρθρου, όπως ισχύει τροποποιηθείσα από τον πρόσφατο ν. 3784/2009 προκειμένου να εναρμονιστεί προς το δίκαιο της Ε.Ε., *«Συμφωνίες, αποφάσεις και περιπτώσεις εναρμονισμένης πρακτικής ή κατηγορίες αυτών, που εμπίπτουν στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου είναι εν όλω ή εν μέρει ισχυρές, εφόσον πληρούν αθροιστικά τις πιο κάτω προϋποθέσεις: α) συμβάλλουν, με την εύλογη συμμετοχή των καταναλωτών, στην προκύπτουσα ωφέλεια, στην βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής των προϊόντων ή στην προώθηση της τεχνικής ή οικονομικής προόδου, β) δεν επιβάλλουν στις οικείες επιχειρήσεις περιορισμούς πέραν των απολύτως αναγκαίων για την πραγματοποίηση των ανωτέρω σκοπών, και γ) δεν παρέχουν στις επιχειρήσεις αυτές τη δυνατότητα καταργήσεως του ανταγωνισμού σε σημαντικό τμήμα της οικείας αγοράς»*.

Είναι δυνατόν, πάντως, συμφωνίες συναπτόμενες μεταξύ ελληνικών επιχειρήσεων να μπορούν να επηρεάσουν την κοινοτική αγορά, παράγοντας αντιανταγωνιστικά αποτελέσματα. Στις περιπτώσεις αυτές, γίνεται δεκτή η παράλληλη εφαρμογή των δύο δικαίων, ενώ το ΔΕΚ έχει διατυπώσει την αρχή της υπεροχής του κοινοτικού δικαίου³⁰⁶, η οποία εκφράζεται γενικότερα με την ομοιόμορφη ερμηνεία των

³⁰⁴ Παπαδοπούλου (2007), 355-356.

³⁰⁵ Όπως ισχύει μετά την τροποποίησή του από το Ν. 3373/2005 και το Ν.3784/2009 (ΦΕΚ Α 137/7.8.2009).

³⁰⁶ ΔΕΚ 14/1968 Wilhelm/ Bundeskartellamt, Συλλ. 1969, σελ. 1-24· ΔΕΚ 42/1984 Remnia/ Επιτροπή, Συλλ. 1985, σελ. 2545 σκέψη 22· ΔΕΚ 246/1986 Belasco, Συλλ. 1989, σελ. 2117.

αντίστοιχων εθνικών διατάξεων υπό το φως του πρωτογενούς και του παραγώγου κοινοτικού δικαίου.

Μέχρι την τελευταία τροποποίηση του ν. 703/77 με το ν. 3784/2009, είχε τεθεί στη θεωρία το ζήτημα άμεσης ή μη εφαρμογής των κανονισμών ομαδικής απαλλαγής (όπως ο Κανονισμός 772/2004/ΕΚ) στο ελληνικό δίκαιο, στις περιπτώσεις περιοριστικών συμπράξεων που δεν επηρεάζουν το διακοινοτικό εμπόριο. Το πρόβλημα επιλυόταν με βάση την προαναφερθείσα αρχή της υπεροχής του κοινοτικού δικαίου και την εξ αυτής υποχρέωση ομοιόμορφης εφαρμογής του³⁰⁷, ερμηνεία που επικυρώθηκε τελικώς και από τη νομολογία του ΣτΕ³⁰⁸. Πλέον το πρόβλημα επιλύθηκε και σε νομοθετικό επίπεδο με το ν. 3784/2009³⁰⁹, συγκαταλέγοντας στις λοιπές ενδεικτικώς αναφερόμενες αρμοδιότητες της εθνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού τη δυνατότητα λήψης απόφασης από την Ολομέλεια της Επιτροπής Ανταγωνισμού για την εξαίρεση συμπράξεων κατά κατηγορίες, σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 1 ν. 703/77.

Σε κάθε περίπτωση, κάθε συμφωνία μεταφοράς τεχνογνωσίας/τεχνολογίας μεταξύ ελληνικών επιχειρήσεων που καλύπτεται από τον Κανονισμό 772/2004/ΕΚ θεωρείται ισχυρή και εξαιρείται από τον απαγορευτικό κανόνα της παρ. 1 άρ. 1 ν. 703/77. Πάντως, οι αμιγείς συμβάσεις μεταφοράς τεχνογνωσίας συνήθως δεν θεωρούνται ότι συνιστούν απαγορευμένες συμπράξεις και δεν τίθεται εξ αρχής ζήτημα εφαρμογής του άρ. 1 ν. 703/77, δεδομένου ότι δεν είναι δυνατή η επίκληση της τεχνογνωσίας κατά τρόπο ώστε να πλήττεται ο ελεύθερος ανταγωνισμός, αφού ο κάτοχος του απορρήτου δεν έχει γενική εξουσία αποκλεισμού κάθε τρίτου. Ωστόσο, καθώς η απόρρητη τεχνογνωσία θεμελιώνει μία *de facto* μονοπωλιακή θέση της επιχείρησης και ο κάτοχός της μπορεί να συμφωνήσει όρους περιοριστικούς του ανταγωνισμού, ενδέχεται η σύμβαση μεταφοράς τεχνογνωσίας να υπάγεται στο πεδίο εφαρμογής του άρ. 1 ν. 703/77, ιδίως όταν οι περιορισμοί δε σχετίζονται με την υπόσταση και το περιεχόμενο του αντίστοιχου δικαιώματος διανοητικής ιδιοκτησίας, οπότε ελέγχονται κατά την παρ. 3 άρ. 1 ν. 703/1977 και ενεργοποιείται και η εφαρμογή του κανονισμού για την απαλλαγή κατά κατηγορίες, εφόσον συντρέχουν οι απαιτούμενες προϋποθέσεις³¹⁰.

³⁰⁷ Παπαδοπούλου (2007), 357-358.

³⁰⁸ ΣτΕ 4702/1998, Δημοσίευση Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ.

³⁰⁹ Δια του οποίου τροποποιήθηκε η διάταξη του άρ. 8B παρ. 2 περ. η' ν. 703/77.

³¹⁰ Παπαδοπούλου (2007), 358, 363-365.

3.5. Προστασία με βάση τις διατάξεις περί αθέμιτου ανταγωνισμού (άρθρα 16-18 ν. 146/1914)

Δυνάμει των άρθρων 16-18 ν. 146/1914³¹¹ παρέχεται ειδική αστική και ποινική προστασία στα απόρρητα επιχείρησης³¹², στην έννοια των οποίων μπορεί να ενταχθεί και η τεχνογνωσία, εφόσον αυτή παραμένει μυστική³¹³.

Εμπορικά ή βιομηχανικά απόρρητα, υπό την έννοια του νόμου, αποτελούν δεδομένα εμπορικού (π.χ. μέθοδοι κοστολόγησης ή διαμόρφωσης τιμών) και τεχνικού (π.χ. μέθοδοι παρασκευής προϊόντων, τεχνογνωσία) χαρακτήρα, γνωστά σε στενό κύκλο προσώπων με οικονομική αξία για την επιχείρηση³¹⁴. Αποτελούν ουσιαστικά τον πυρήνα κάθε επιχείρησης και βασική παράμετρο της ανταγωνιστικής δυναμικής της. Μόνη η θέληση του επιχειρηματία να παραμείνει η σχετική γνώση μυστική δεν αρκεί, αλλά απαιτείται και οικονομικό ενδιαφέρον για την τήρηση του απορρήτου. Δεν απαιτείται βέβαια πρωτοτυπία, αλλά οι κοινοτοπίες αποκλείονται. Πρόκειται κι εδώ για άυλα αγαθά, τα οποία δεν ανάγονται σε αντικείμενο απόλυτου δικαιώματος, αφού δεν οριοθετούνται κατά το αντικείμενο³¹⁵.

Προστατευόμενο πρόσωπο είναι κατά τις εν λόγω διατάξεις, ο φορέας της (απόρρητης) τεχνογνωσίας απέναντι σε πράξεις προσβολής που ενέχουν κυρίως το στοιχείο της κατάχρησης εμπιστοσύνης. Η παράνομη, χωρίς άδεια του φορέα, ανακοίνωση σε τρίτο ή εκμετάλλευσή του από άλλη επιχείρηση, πλήττει καίρια το φορέα του απορρήτου, καθώς συνιστά οικειοποίηση μιας ξένης επιχειρηματικής αξίας³¹⁶. Αλλά

³¹¹ Κατά τις εν λόγω διατάξεις τιμωρούνται και υπόκεινται σε υποχρέωση αποζημίωσης: α) υπάλληλος, εργάτης ή μαθητευόμενος σε επιχείρηση, που κατά τη διάρκεια της εργασιακής του σχέσης ανακοινώνει σε τρίτους, χωρίς δικαίωμα, απόρρητα της επιχείρησης που του έχουν εμπιστευθεί ή έχουν περιέλθει σε γνώση του με άλλο τρόπο, με σκοπό ανταγωνισμού ή πρόθεση βλάβης του φορέα της επιχείρησης (άρ. 16 παρ. 1), β) το πρόσωπο που χρησιμοποιεί ή ανακοινώνει σε τρίτους, προς το σκοπό ανταγωνισμού του φορέα της επιχείρησης, τέτοια απόρρητα, των οποίων έλαβε γνώση από ανακοινώσεις της προηγούμενης περίπτωσης ή με δική του παράνομη ή αντίθετη στα χρηστά ήθη ενέργεια (άρ. 16 παρ. 2), γ) όποιος χρησιμοποιεί ή ανακοινώνει σε τρίτους, χωρίς δικαίωμα, σχέδια ή τεχνικούς κανόνες, εμπιστευμένα σε αυτόν με αφορμή κάποια συναλλαγή (άρ. 17) και τέλος, δ) το πρόσωπο που εξώθησε άλλον (ηθικός αυτουργός) σε μία από τις απαγορευμένες κατά τα άρ. 16 και 17 προσβολές του απορρήτου (άρ. 18 παρ. 2).

³¹² Ωστόσο, η αστική προστασία των απορρήτων κατά το ν. 146/1914 περιορισμένη μόνον αξία έχει, καθώς κατά το πλείστον στις ρυθμιζόμενες περιπτώσεις θα πρόκειται για παράβαση της εργασιακής σχέσης ή άλλης σύμβασης, βλ. Λιακόπουλος (2000), 304 υποσημ. 1.

³¹³ «Η τεχνογνωσία ως τρόπος οργάνωσης της επιχείρησης ως οικονομικής μονάδας αλλά και ως οικονομικής δραστηριότητας αποτελεί άυλο αγαθό, προστατευόμενο μόνο με τη συνδρομή των προϋποθέσεων εφαρμογής είτε της γενικής ρήτηρας του άρθρου 1 ν. 146/1914, είτε των ειδικών ρυθμίσεων των άρθρων 16-18 του ίδιου νόμου», ΕφΑθ 6015/2000, ΕλλΔνη 2002, 1453.

³¹⁴ Βλ. και άρ. 21 παρ. 1^ε ν. 1733/1987: «...βιομηχανικά απόρρητα αποτελούν κυρίως οι τεχνικές πληροφορίες, στοιχεία ή γνώσεις που αφορούν σε μεθόδους, εμπειρίες ή δεξιότητες που έχουν πρακτική εφαρμογή ιδιαίτερα στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών, εφόσον δεν έχουν γίνει ευρύτερα γνωστά».

³¹⁵ Λιακόπουλος, (2000), 303-304.

³¹⁶ Μαρίνος, Αθέμιτος Ανταγωνισμός, 2009², 244.

και όταν δεν συντρέχουν όλες οι προϋποθέσεις των άρ. 16-18, συμπληρωματική προστασία παρέχεται υπό προϋποθέσεις δυνάμει του άρ. 1 ν. 146/1914³¹⁷.

Σε κάθε περίπτωση, οι εν λόγω διατάξεις *de lege ferenda* πρέπει να αναμορφωθούν και να προβλέψουν αυστηρότερη ρύθμιση, που θα ισχύει ενιαία όχι μόνο για τους εργαζόμενους στην επιχείρηση, αλλά και για κάθε μέλος προσωπικής εταιρίας ή διοικητή κεφαλαιουχικής εταιρίας.

3.6. Προστασία βάσει άλλων διατάξεων

Αστική προστασία της απορρήτης τεχνογνωσίας είναι δυνατή κατ' εφαρμογή των άρθρων 914, 919 και 60 ΑΚ, αλλά και με συμβατικές διατάξεις, όπως λ.χ. εταιρικές ή μετασυμβατικές υποχρεώσεις ανταγωνισμού³¹⁸. Ποινική δε προστασία παρέχεται βάσει των άρθρων 252, 370, 371, 390 ΠΚ. Επίσης, προστασία παρέχεται και με άλλες ειδικότερες διατάξεις, όπως το άρθρο 22^α παρ. 3 ν. 2190/1920, δυνάμει του οποίου επιβάλλεται στα μέλη του διοικητικού συμβουλίου ανώνυμης εταιρίας υποχρέωση μη αποκάλυψης των απορρήτων της επιχείρησης. Μπορεί ακόμη να απορρέει από υποχρέωση μη ανταγωνισμού, θεμελιούμενη είτε ευθέως σε συμβατικό κείμενο είτε προκύπτουσα ως παρεπόμενη υποχρέωση κατά καλή πίστη (ΑΚ 288). Προστασία είναι δυνατή, όπως προαναφέρθηκε, και στο πλαίσιο του άρ. 1 ν. 146/1914.

Πάντως, η έννομη προστασία του δικαιούχου παραμένει ανεπαρκής, καθώς αφενός οι ποινικές κυρώσεις δε διασφαλίζουν ικανοποιητικώς την πρόληψη ή καταστολή της αθέμιτης εκμετάλλευσης της τεχνογνωσίας, ενώ τα κέρδη που αποφέρει στο δράστη η παράνομη διάθεσή της είναι πολλαπλάσια από τη ζημία που θα του επιφέρει η ενδεχόμενη επιβολή ποινής, αφετέρου η αστική προστασία, εκτός από χρονοβόρα, αποδεικνύεται στην πράξη δυσχερής εξαιτίας συχνών προβλημάτων αναφορικά με το βάρος της απόδειξης³¹⁹.

3.7. Προστασία των απορρήτων στη Συμφωνία TRIPS

³¹⁷ Για την εκμετάλλευση απορρήτων της επιχείρησης από πρώην εργαζόμενο σε αυτήν, βλ. *Μαρίνο*, Αθέμιτος Ανταγωνισμός, 2009², 249-250, καθώς και *Cornish/ Llewelyn* (2003), 316-320.

³¹⁸ *Μούζουλας*, ΕλλΔνη 1994, 1013· *Μαρίνος*, Αθέμιτος Ανταγωνισμός, 2009², 247.

³¹⁹ Βλ. *Μούζουλας*, ΕλλΔνη 1994, 1014.

Η Συμφωνία TRIPS³²⁰, η οποία ρυθμίζει ενιαία την προστασία όλων των κλάδων της Διανοητικής Ιδιοκτησίας, την οποία μάλιστα διευρύνει³²¹, προβλέπει στο άρθρο 39 υποχρέωση των κρατών για διασφάλιση αποτελεσματικής προστασίας στις «μη αποκαλυφθείσες/μη διαθέσιμες πληροφορίες³²²», υπό την προϋπόθεση ότι οι σχετικές πληροφορίες αφενός είναι απόρρητες, δηλαδή δεν είναι ευρέως γνωστές ούτε μπορούν να γίνουν εύκολα γνωστές σε τρίτα πρόσωπα, αφετέρου έχουν εμπορική αξία, χάρη στον απόρρητο χαρακτήρα τους³²³. Η Συμφωνία TRIPS υποδεικνύει προδήλως την προστασία των εμπορικών απορρητών (συνεπώς και της μυστικής τεχνογνωσίας) όχι ως δικαιωμάτων, αλλά στο πλαίσιο του αθέμιτου ανταγωνισμού, όπως προκύπτει από την παραπομπή στο άρ. 10^a της Διεθνούς Σύμβασης των Παρισίων³²⁴. Πέραν της προστασίας από προσβολές συγκεκριμένης μορφής βασικά με πράξεις αθέμιτου ανταγωνισμού, η διάταξη αυτή αναφέρεται ευθέως σε «δυνατότητα» κάθε φυσικού και νομικού προσώπου να «εμποδίσει» την αποκάλυψη σε τρίτους ή την απόκτηση από τρίτους με αθέμιτο τρόπο απόρρητων πληροφοριών με εμπορική αξία λόγω του απορρήτου και για τις οποίες ο νόμιμος φορέας τους επιθυμεί να παραμείνουν μυστικές³²⁵.

Από τη διάταξη του άρ. 39 συνάγεται ότι οι μυστικές πληροφορίες δεν προστατεύονται απολύτως, αλλά απλώς έναντι ορισμένων τρόπων αθέμιτης

³²⁰ Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights. Η TRIPS είναι το παράρτημα 1C της Συμφωνίας για την ίδρυση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (World Trade Organisation), που τέθηκε σε ισχύ την 01.01.1995 και κυρώθηκε με το ν. 2290/1995 (ΦΕΚ Α' 28/09.02.1995), Βλ. σχετικά Σκούρης, Δικονομικά προβλήματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας και οι δικονομικοί νεωτερισμοί της TRIPS, ΕλλΔνη 1999, σελ. 506 επ.

³²¹ Με τη διάταξη του άρ. 8 παρ. 18 ν. 2557/1997 αποδίδεται ο διεθνής όρος Intellectual Property με τον όρο διανοητική ιδιοκτησία, που περιλαμβάνει τόσο την πνευματική ιδιοκτησία και τα συγγενικά δικαιώματα, όσο και τη βιομηχανική ιδιοκτησία, όπως εφευρέσεις και σήματα, Κουμάντος, Διανοητική Ιδιοκτησία, ΕλλΔνη 1994, 1464· Σκούρης, Δικονομικά προβλήματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας και οι δικονομικοί νεωτερισμοί της TRIPS, ΕλλΔνη 1999, 507.

³²² Undisclosed information, renseignements non divulgués.

³²³ Άρ. 39 Συμφωνίας TRIPS: «1. Στο πλαίσιο της διασφάλισης της αποτελεσματικής προστασίας έναντι πρακτικών που συνεπάγονται αθέμιτο ανταγωνισμό, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 10α της Σύμβασης των Παρισίων (1967), τα μέλη παρέχουν προστασία... στις μη αποκαλυφθείσες πληροφορίες... 2. Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο έχει τη δυνατότητα να εμποδίσει την αποκάλυψη σε τρίτους πληροφοριών οι οποίες έχουν περιέλθει στην κατοχή του με νόμιμο τρόπο, καθώς και την απόκτηση ή τη χρήση τέτοιων πληροφοριών εκ μέρους τρίτων χωρίς τη συγκατάθεσή του και κατά τρόπο που να αντιβαίνει σε θεμιτές επιχειρηματικές πρακτικές, υπό την προϋπόθεση ότι οι εκάστοτε πληροφορίες: (α) είναι απόρρητες, υπό την έννοια ότι, είτε ως σύνολο, είτε από την άποψη του ακριβούς περιεχομένου και της διάταξης των επιμέρους στοιχείων που τις αποτελούν, δεν είναι ευρέως γνωστές, ούτε μπορούν να γίνουν ευκόλως γνωστές σε πρόσωπα ανήκοντα σε κύκλους που ασχολούνται συνήθως με το οικείο είδος πληροφοριών, (β) έχουν εμπορική αξία, η οποία απορρέει από τον απόρρητο χαρακτήρα τους και (γ) το πρόσωπο που έχει αποκτήσει με νόμιμο τρόπο τον έλεγχο επί των εν λόγω πληροφοριών έχει καταβάλει εύλογες προσπάθειες, λαμβανομένων υπόψη των όλων συνθηκών, για τη διαφύλαξη του απόρρητου χαρακτήρα τους».

³²⁴ Βλ. σχετικά Λιακόπουλο (2000), 305.

³²⁵ Κλεισούρας, ΔΕΕ 2006, 373.

αποκάλυψής τους. Προκύπτει εξ αντιδιαστολής ότι απόρρητα, στα οποία έχει αποκτήσει κάποιος πρόσβαση νομίμως, επιτρέπεται να τα χρησιμοποιεί ελεύθερα³²⁶.

3.8. Οι συμβάσεις μεταφοράς τεχνογνωσίας στο Ν. 1733/1987

Η σύμβαση μεταφοράς τεχνογνωσίας δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο νομοθετικής ρύθμισης στο ελληνικό δίκαιο. Μοναδική εξαίρεση είναι οι διατάξεις των άρθρων 21 και 22 του ν. 1733/1987 *«σχετικά με τη μεταφορά τεχνολογίας, τις εφευρέσεις και την τεχνολογική καινοτομία»*, που περιέχουν μια τελείως αποσπασματική ρύθμιση για κάθε μορφή σύμβασης μεταφοράς τεχνολογίας.

Το άρ. 21 του νόμου περιέχει ορισμό της σύμβασης μεταφοράς τεχνολογίας ως μίας τυπικής αμφοτεροβαρούς σύμβασης, ο οποίος, ωστόσο, είναι περιγραφικός, ατελής και εν τέλει παραπλανητικός, καθώς η μεταφορά τεχνολογίας/ τεχνογνωσίας αποτυπώνεται ως στιγμιαία σύμβαση, όπου ο δικαιοπάροχος παραχωρεί την τεχνολογία και ο δικαιοδόχος καταβάλλει το τίμημα, ενώ αντιθέτως στην πραγματικότητα οι συμβάσεις αυτές έχουν διαρκή χαρακτήρα³²⁷. Σύμφωνα με την προαναφερθείσα, λοιπόν, διάταξη *«με τη σύμβαση μεταφοράς τεχνολογίας ο δότης τεχνολογίας υποχρεούται να παρέχει στο δέκτη τεχνολογία και ο δέκτης να καταβάλει το συμφωνημένο τίμημα»*. Στη συνέχεια, απαριθμούνται ενδεικτικά διάφορες μορφές μεταφοράς τεχνολογίας μεταξύ των οποίων αναφέρεται και η μεταβίβαση βιομηχανικών απορρήτων, έννοια που περιλαμβάνει κάθε είδους απόρρητη τεχνογνωσία³²⁸.

Στην παρ. 2 του άρ. 21 ν. 1733/1987 εισάγεται μία κατηγορία όρων που θεωρούνται άκυροι, κατά ρητή παραπομπή στον τότε ισχύοντα κανονισμό απαλλαγής κατά κατηγορίες 2349/1984. Σήμερα, κατ' αναλογική εφαρμογή η συγκεκριμένη διάταξη περιλαμβάνει τους εξαιρούμενους περιορισμούς κατά τον ισχύοντα κανονισμό 772/2004/ΕΚ³²⁹.

Το άρ. 22 του νόμου περιλαμβάνει τις διατυπώσεις για την καταχώρηση της συναπτόμενης σύμβασης μεταφοράς τεχνολογίας/ τεχνογνωσίας στο σχετικό μητρώο του Οργανισμού Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας (Ο.Β.Ι.)³³⁰, οι οποίες έχουν ως εξής: Η σύμβαση

³²⁶ Μαρίνος, Αθέμιτος Ανταγωνισμός, 2009², 246.

³²⁷ Μαρίνος, Συμβάσεις Μεταφοράς Τεχνολογίας, ΕΕμπΔ 1998, 728· Παπαδοπούλου (2007), 349.

³²⁸ Παπαδοπούλου (2007), 368.

³²⁹ Παπαδοπούλου (2007), 369-370.

³³⁰ Βλ. Παράρτημα Ε, Ειδικό Έντυπο Σύμβασης Μεταφοράς Τεχνολογίας του ΟΒΙ, πηγή: *Οργανισμός Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας* (2005), κεφ. 1.1, σελ. 7-11. 4). Ο υπόχρεος ή οι υπόχρεοι για καταχώριση της σύμβασης μεταφοράς τεχνολογίας μπορούν είτε να καταθέσουν αντίγραφο της σύμβασης είτε να συμπληρώσουν το εν λόγω ειδικό έντυπο (άρ. 22 παρ. 4 ν. 1733/1987).

μεταφοράς τεχνολογίας πρέπει να υποβληθεί³³¹ από τον συμβαλλόμενο ή τους συμβαλλομένους που έχουν κατοικία ή έδρα στην Ελλάδα, μέσα σε ένα μήνα από την κατάρτισή της, στον Ο.Β.Ι.³³² Ο Ο.Β.Ι. καταχωρίζει την υποβαλλόμενη σύμβαση στο Μητρώο Μεταφοράς Τεχνολογίας και διασφαλίζει την τήρηση των καταχωριζόμενων στοιχείων απόρρητων³³³. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι πως κατά νόμο³³⁴ αγωγή ή αίτηση σε δικαστήριο που αφορά οποιαδήποτε διαφορά μεταξύ των συμβαλλομένων, η οποία απορρέει από σύμβαση μεταφοράς τεχνολογίας, δε συζητείται (με ποινή απαραδέκτου³³⁵) χωρίς βεβαίωση του Ο.Β.Ι. ότι η επίδικη σύμβαση πράγματι καταχωρίστηκε στο Μητρώο Μεταφοράς Τεχνολογίας³³⁶, χωρίς ωστόσο η μη συμμόρφωση στην εν λόγω διάταξη να επιφέρει την ακυρότητα της σύμβασης μεταφοράς³³⁷. Ο σκοπός αυτής της τυπικής διαδικασίας είναι η συγκέντρωση και μελέτη των πληροφοριών που περιλαμβάνονται στις εν λόγω συμβάσεις³³⁸. Η καταχώρηση έχει μόνο δηλωτικό χαρακτήρα, όχι συστατικό³³⁹.

Νομολογιακά έχει κριθεί ότι στην προαναφερθείσα υποχρέωση καταχώρησης βάσει του άρ. 22 ν. 1733/1987 υπάγεται κάθε σύμβαση μεταφοράς τεχνολογίας με τη διευρυμένη έννοια του όρου, ακόμη και συμβάσεις, των οποίων το αντικείμενο δεν μνημονεύεται επακριβώς στον κατάλογο του άρ. 21, είτε πρόκειται για αποκλειστική ή απλή σύμβαση, ή για πλήρη ή περιορισμένη χρήση κλπ.³⁴⁰

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

³³¹ Η παρ. 3 του αυτού άρ. 22 προβλέπει ορισμένες περιπτώσεις, στις οποίες δεν υφίσταται υποχρέωση καταχώρισης, και συγκεκριμένα όταν πρόκειται για συμβάσεις με αντικείμενο: Α) Μεμονωμένη χρησιμοποίηση αλλοδαπών μηχανικών και τεχνιτών για την εγκατάσταση ή την επισκευή εργοστασίων ή μηχανημάτων. Β) Συμβουλές, σχέδια ή παρεμφερείς παροχές που συνήθως συνοδεύουν μηχανήματα ή εξοπλισμό, εφόσον δε συνεπάγονται ειδική επιβάρυνση για εκείνον που προορίζονται. Γ) Επείγουσα τεχνική βοήθεια ή επισκευές, εφ' όσον έχουν αφορμή παλαιότερη καταχωρισμένη συμφωνία. Δ) Τεχνική εκπαίδευση που παρέχουν εκπαιδευτικοί οργανισμοί ή επιχειρήσεις στους εργαζόμενους σε αυτές και Ε) οπτικά συστήματα.

³³² Εφαρμοζόμενων παράλληλα των διατάξεων του Ν.1360/1983 (ΦΕΚ 65).

³³³ Τυχόν παραβίαση του απορρήτου τιμωρείται με τις ποινές που ορίζονται στο άρθρο 17 του Ν.146/1914 "Περί αθέμιτου ανταγωνισμού".

³³⁴ Άρ. 22 παρ. 4 εδ.β' Ν. 1733/1987.

³³⁵ Βλ. ΕφΑθ 4096/2005, ΕλλΔνη 2006, 263.

³³⁶ Έχει κριθεί πως η εν λόγω διάταξη του άρ. 22 Ν. 1733/1987 δεν είναι αντίθετη ούτε στο άρ. 20 παρ. 1 Συντάγματος, ούτε στο άρ. 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α.), καθώς δεν στερεί τους συμβληθέντες από την παροχή έννομης προστασίας. Επίσης, η συγκεκριμένη διάταξη δεν αντιτίθεται ούτε προς τη διάταξη του άρ. 1 ν. 703/1977. Βλ. σχετικά ΕφΑθ 4096/2005, ΕλλΔνη 2006, 263.

³³⁷ Ως κίνητρο για την καταχώρηση της σύμβασης και ως αντιστάθμισμα για την μερική «δημοσιοποίηση» της παραχωρούμενης τεχνολογίας/ τεχνολογίας, ο νόμος προβλέπει ότι η κατάθεση της σύμβασης μεταφοράς τεχνολογίας στον Ο.Β.Ι. μπορεί να συνεπάγεται για τους συμβαλλομένους καταθέτες της σύμβασης έκπτωση από το ποσό των οφειλομένων τελών στον Ο.Β.Ι., άρ. 22 παρ. 5 Ν. 1733/1987.

³³⁸ Παπαδοπούλου (2007), 369.

³³⁹ ΑΠ 564/2007, ΕΕμπΔ 2008, 382-383.

³⁴⁰ ΕφΑθ 4096/2005, ΕλλΔνη 2006, 261.

4.1. Ο ρόλος των συμβάσεων μεταφοράς τεχνογνωσίας

Η ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας εξαρτάται κατά πολύ από την τεχνολογία που χρησιμοποιεί. Οι επιχειρήσεις, λοιπόν, μπαίνουν στη διαδικασία αναζήτησης τρόπου βελτίωσης της παραγωγής και μεγιστοποίησης των κερδών τους μέσω της χρησιμοποιούμενης τεχνογνωσίας. Μία πιθανή λύση είναι να επενδύσουν σε αυτοδύναμη έρευνα και ανάπτυξη τεχνολογίας που θα χρησιμεύσει στην παραγωγή τους. Όμως, η λύση αυτή είναι αφενός πολυδάπανη και αφετέρου χρονοβόρα και αβέβαιη, καθώς δεν είναι δυνατόν να προβλεφθεί πόσο θα διαρκέσει η έρευνα. Άλλοτε η επιχείρηση επιλέγει να συνεργασθεί με άλλη ανεξάρτητη επιχείρηση, είτε συνάπτοντας σύμβαση για κοινή έρευνα και ανάπτυξη (Research and Development Agreement), είτε με σύμβαση εξειδίκευσης (Specialisation Agreement), είτε με σύμβαση για δημιουργία κοινής επιχείρησης (Joint Venture), είτε ακόμη δημιουργώντας κοινή θυγατρική³⁴¹. Πιο απλή και ευέλικτη, ωστόσο, από όλες τις παραπάνω μορφές απόκτησης τεχνογνωσίας είναι η μεταφορά της με σχετική σύμβαση από μία επιχείρηση σε άλλη.

Μάλιστα, οι επιχειρήσεις που θέλουν να είναι ανταγωνιστικές διεθνώς, συχνότατα, αναγκάζονται να αγοράσουν τεχνολογία από το εξωτερικό³⁴². Αυτή ακριβώς η ροή τεχνολογίας που δημιουργείται από το δικαιιοπάροχο στο δικαιιοδόχο χαρακτηρίζεται με τον όρο μεταφορά τεχνολογίας^{343 344}.

Οι συμφωνίες μεταφοράς τεχνογνωσίας, όπως προαναφέρεται, εντάσσονται στο ευρύτερο πλαίσιο των συμφωνιών μεταφοράς τεχνολογίας³⁴⁵ και αφορούν συγκεκριμένα

³⁴¹ Γκολφινούπουλου (1991), 18.

³⁴² Οι συμβάσεις ανάμεσα σε επιχειρηματικές μονάδες (και δη διαφορετικών χωρών) για την εισαγωγή πακέτων τεχνογνωσίας «απεικονίζουν κατά προσέγγιση τις σχέσεις δυνάμεων μεταξύ των εθνικών οικονομιών των χωρών αυτών, την επιχειρηματική πολιτική και τη δομή της σχετικής αγοράς (ανοιχτή, ολιγοπωλιακή, μονοπωλιακή). Η παραχώρηση άδειας εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας ανάγεται πάντα στο γενικότερο πλαίσιο μιας ενιαίας επιχειρηματικής πολιτικής του δικαιούχου. Άμεσος σκοπός είναι η επικράτηση της επιχείρησης στη σχετική αγορά και η άσκηση πληρέστερου ελέγχου, με απώτερο σκοπό τη μεγιστοποίηση του επιχειρηματικού κέρδους», Γκολφινούπουλου (1991), 19.

³⁴³ Στεφάνου, (1980), 101. Ο όρος «μεταφορά τεχνολογίας» εισήχθη στην νομική από την οικονομική επιστήμη μετά τη χρήση του στα πλαίσια της Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (UNCTAD), για τον προσδιορισμό μίας συγκεκριμένης κατηγορίας συναλλαγών που έχουν διεθνή χαρακτήρα, καθώς συνάπτονται κυρίως μεταξύ επιχειρήσεων με διαφορετική ιθαγένεια. Ο όρος «μεταφορά» προτιμήθηκε από τον όρο «μεταβίβαση» κατά τη μετάφραση του αγγλικού όρου *transfer* και του γαλλικού *transfert*, καθώς ο όρος «μεταβίβαση» παραπέμπει μάλλον στη μεταβίβαση κυριότητας. Αντίθετα, ο όρος «μεταφορά» δεν προδικάζει το είδος της σύμβασης (μεταβίβαση, παραχώρηση άδειας εκμετάλλευσης κλπ.).

³⁴⁴ Ακόμη η μεταφορά τεχνολογίας επιτυγχάνεται με δημοσιεύματα επιστημονικών και τεχνικών γνώσεων σε συγγράμματα, με εκπαίδευση ειδικευμένων επιστημόνων *manager/* τεχνικών κλπ., με παροχή βοήθειας, σχεδίαση, οργάνωση και παράδοση βιομηχανικών εγκαταστάσεων κ.ο.κ., βλ. Γκολφινούπουλου (1991), 18.

³⁴⁵ Για τον ορισμό των συμφωνιών μεταφοράς τεχνολογίας κατά το κοινοτικό δίκαιο βλ. άρ. 1 παρ. 1 στοιχ. β' Κανονισμού (ΕΚ) 772/2004: «Ως συμφωνία μεταφοράς τεχνολογίας νοείται μια συμφωνία παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης διπλώματος ευρεσιτεχνίας, μια συμφωνία παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας, μια συμφωνία παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί

στην παραχώρηση άδειας εκμετάλλευσης της τεχνογνωσίας. Ο δικαιούχος που δεν επιθυμεί ή δεν έχει τη δυνατότητα να εκμεταλλευθεί την τεχνογνωσία που κατέχει μπορεί να αποκομίζει οικονομικά οφέλη, προβαίνοντας είτε σε μεταβίβασή της, είτε σε παραχώρηση άδειας εκμετάλλευσης.

Η μεταφορά τεχνολογίας/ τεχνογνωσίας διαδραματίζει σημαίνοντα ρόλο για την οικονομική ευρωστία κάθε κράτους ξεχωριστά και ολόκληρης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η σωστή τεχνολογική ανάπτυξη μιας χώρας απαιτεί την παράλληλη και ισοδύναμη λειτουργία των μηχανισμών ανάπτυξης της ενδογενούς τεχνολογίας από τη μία μεριά και των δυνατοτήτων απορρόφησης ξένης τεχνολογίας από την άλλη. Η ισορροπημένη αυτή τεχνολογική ανάπτυξη μειώνει τους κινδύνους που ενέχει η μεταφορά τεχνολογίας, εντάσσοντάς την στο ευρύτερο αναπτυξιακό πρόγραμμα κάθε χώρας και αποτρέποντας την εξάρτηση από εξωγενείς επιστημονικές και τεχνολογικές βάσεις³⁴⁶.

Η αξία της τεχνογνωσίας αποδεικνύεται από την καθημερινή πρακτική των επιχειρήσεων, οι οποίες την θεωρούν ανεπιφύλακτα ως αντικείμενο εμπορικών συναλλαγών. Κυρίως, μάλιστα, ωφελούνται οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, που αδυνατούν να εξάγουν τα προϊόντα τους ή να προβούν στις απαραίτητες επενδύσεις κεφαλαίων για εγκατάσταση σε κάποιο άλλο κράτος, είτε λόγω αυξημένου επιχειρηματικού κινδύνου, είτε λόγω των συνθηκών της διεθνούς αγοράς. Η συμβατική παραχώρηση αδειών εκμετάλλευσης, λοιπόν, αποτελεί συχνά γι' αυτές το μοναδικό μέσο διείσδυσης στην αλλοδαπή αγορά³⁴⁷. Συνήθης τρόπος μεταφοράς τεχνογνωσίας αποτελεί η παραχώρηση αδειών εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας με σύμβαση μεταξύ δότη και λήπτη.

Από επιχειρηματική άποψη, οι συμφωνίες παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας μπορούν να ενισχύσουν τον ανταγωνισμό πιο αποτελεσματικά από την εξαγωγή προϊόντων, καθώς αποφεύγεται το πρόβλημα των εμποδίων δασμολογικής ή

λογισμικού ή μια μεικτή συμφωνία παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης διπλώματος ευρεσιτεχνίας, τεχνογνωσίας ή δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί λογισμικού, συμπεριλαμβανομένων συμφωνιών που περιλαμβάνουν ρήτρες, οι οποίες αφορούν την πώληση και αγορά προϊόντων ή την εκμετάλλευση άλλων δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας ή την εκχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, υπό την προϋπόθεση ότι οι εν λόγω ρήτρες δεν αποτελούν το πρωταρχικό αντικείμενο της συμφωνίας και αφορούν άμεσα την παραγωγή των προϊόντων, τα οποία αφορά η σύμβαση (ήτοι τα προϊόντα που παράγονται βάσει της παραχωρούμενης τεχνολογίας): ως συμφωνία μεταφοράς τεχνολογίας θεωρείται επίσης η εκχώρηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας, τεχνογνωσίας, δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί λογισμικού ή συνδυασμού αυτών, εφόσον ένα μέρος του κινδύνου που συνδέεται με την εκμετάλλευση της τεχνολογίας βαρύνει τον εκχωρητή, ιδίως όταν το πληρωτέο ποσό για την εκχώρηση εξαρτάται από τον κύκλο εργασιών που επιτυγχάνει ο δικαιοδόχος για τα προϊόντα που παράγονται με την εκχωρούμενη τεχνολογία, την ποσότητα των προϊόντων που παράγονται ή τον αριθμό των ενεργειών που διεξάγονται με τη χρήση της υπόψη τεχνολογίας».

³⁴⁶ Παπαδοπούλου (2007), 347' Εισηγητική έκθεση ν. 1733/1987 σελ. 1.

³⁴⁷ Ταλιαδούρος (1987), 2.

άλλης φύσεως και των δυσκολιών μεταφοράς. Επίσης, τέτοιου είδους συμφωνίες εμφανίζονται ελκυστικότερες σε σύγκριση με τις άμεσες επενδύσεις, δεδομένου ότι παρουσιάζουν μικρότερο επιχειρηματικό κίνδυνο, καθώς δεν απαιτούν τόσο μεγάλες απαιτήσεις κεφαλαίων και διευκολύνουν τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, που κατορθώνουν έτσι να διεισδύσουν σε ξένες αγορές αλλά και να οργανώσουν αποτελεσματικότερα την παραγωγή και διανομή των προϊόντων και υπηρεσιών³⁴⁸.

Είναι φανεροί οι λόγοι για τους οποίους ο δικαιούχος θα προτιμήσει την παραχώρηση άδειας εκμετάλλευσης: α) Τεχνικοί λόγοι: η διάδοση τεχνικών ή μεθόδων που ανέπτυξε η επιχείρηση, ωστόσο δεν τις εκμεταλλεύεται (πλέον) η ίδια δυνατότητα, επ' ευκαιρία της υλοποίησης της μεταφερόμενης τεχνογνωσίας, να δοκιμασθούν νέοι εξοπλισμοί, επιφέροντας έτσι βελτιώσεις στην αρχική τεχνογνωσία· δυνατότητα αξιοποίησης του προσωπικού του δικαιοπαρόχου κλπ. β) Εμπορικοί λόγοι: πρόσβαση σε διευρυμένες ή απομακρυσμένες ή κλειστές αγορές, σε δυνατότητες εφοδιασμού με πρώτες ύλες· καλύτερη γνώση των ξένων αγορών· προσαρμογή των παραγόμενων προϊόντων στις τοπικές συνθήκες· έλεγχος των τεχνικών δυνατοτήτων ενός μελλοντικού συνεργάτη· υποκατάστατο των εξαγωγών για εύθραυστα ή ευπαθή προϊόντα· αποφυγή μεταφορικών εξόδων εξαγωγών κλπ. γ) Οικονομικοί λόγοι: αύξηση της αποδοτικότητας της επιχειρηματικής δραστηριότητας χάρη στο καταβαλλόμενο από το δικαιοδόχο αντάλλαγμα· επιμερισμός σε περισσότερους των δαπανών για «έρευνα και ανάπτυξη» κλπ.³⁴⁹

Οι συμφωνίες παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας (και ευρύτερα τεχνολογίας) στη συντριπτική τους πλειονότητα έχουν επωφελείς συνέπειες για τον ανταγωνισμό. Μπορούν να προωθήσουν την καινοτομία επιτρέποντας στις επιχειρήσεις να αποκομίσουν κέρδη από την ερευνητική τους δραστηριότητα, ώστε να καλύψουν εν μέρει τουλάχιστον τα έξοδα έρευνας και ανάπτυξης, μειώνοντας ταυτόχρονα το ενδεχόμενο διπλής έρευνας και ανάπτυξης. Οδηγούν επίσης σε διάδοση των τεχνολογιών, γεγονός που μπορεί να δημιουργήσει αξία, μειώνοντας το κόστος παραγωγής του δικαιοδόχου ή επιτρέποντάς του να παράγει νέα ή βελτιωμένα προϊόντα. Η βελτίωση της αποτελεσματικότητας του δικαιοδόχου συχνά προέρχεται από το συνδυασμό της τεχνογνωσίας του δικαιοπαρόχου με τα πάγια στοιχεία και τις τεχνολογίες του δικαιοδόχου. Αυτή η ενσωμάτωση συμπληρωματικών πάγιων στοιχείων

³⁴⁸ Αναγνωστοπούλου/Κλεφτοδήμου (1992), 21.

³⁴⁹ Deleuze (1988⁴), 25.

και τεχνολογιών μπορεί να οδηγήσει σε μια σχέση κόστους/παραγωγής που δεν θα ήταν δυνατή διαφορετικά.

Η παραχώρηση άδειας εκμετάλλευσης μπορεί επίσης να εξυπηρετεί την άρση των εμποδίων για την ανάπτυξη και εκμετάλλευση της τεχνολογίας του δικαιοδόχου³⁵⁰. Όταν ο δικαιοπάροχος συμφωνεί να μην επικαλεστεί τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας του για να εμποδίσει την πώληση των προϊόντων του δικαιοδόχου, η συμφωνία αίρει ένα εμπόδιο για την πώληση του προϊόντος του δικαιοδόχου και έτσι εν γένει προωθεί τον ανταγωνισμό³⁵¹.

Διαμέσου της μεταφοράς τεχνογνωσίας ο δότης εσοδεύει ενώ και ο λήπτης ωφελείται σημαντικά, καθώς αποκτά πολύτιμη απόρρητη τεχνογνωσία, χάρη στην οποία μπορεί να οργανώσει καλύτερα την παραγωγή ή τη διάθεση των προϊόντων του, χωρίς να αναλώνεται στη δημιουργία της³⁵² και να επιτύχει με ευκολία την πραγματοποίηση των οικονομικών του προγραμματισμών, ιδιαιτέρως μάλιστα αν βάσει της σύμβασης του επιτρέπεται η δημιουργία μίας αποκλειστικής αγοράς. Η αποκλειστικότητα αυτή θα τον διευκολύνει στις επενδύσεις που απαιτεί η εκμετάλλευση της τεχνογνωσίας³⁵³.

Σημαντική είναι και η ωφέλεια για το ίδιο το κοινωνικό σύνολο, καθώς παράγονται εκείνα τα προϊόντα που επιθυμούν οι καταναλωτές μέσω της ζήτησης στον ανάλογο αριθμό και κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να μην σπαταλώνται άλλες πηγές ή πρόσοδοι για την παραγωγή υποκατάστατων και λιγότερο επιθυμητών προϊόντων³⁵⁴. Η διάδοση της τεχνολογίας και η εκλογίκευση της παραγωγής που επιτυγχάνεται, συνεπάγεται και απόλαυση νέων ή βελτιωμένων προϊόντων σε ανταγωνιστικότερες τιμές και αύξηση των πηγών εφοδιασμού, με σαφές αποτέλεσμα την ωφέλεια των καταναλωτών³⁵⁵.

Για όλους αυτούς τους λόγους, η μεταφορά τεχνολογίας αποτελεί αντικείμενο ειδικής ρύθμισης τόσο σε εθνικό όσο και σε κοινοτικό επίπεδο³⁵⁶.

³⁵⁰ Ιδιαίτερα σε τομείς στους οποίους υπάρχουν πολλά διπλώματα ευρεσιτεχνίας, συχνά συνάπτονται συμφωνίες παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης για να υπάρξει σχεδιαστική ελευθερία εξαλείφοντας τον κίνδυνο έγερσης αξιώσεων από τον δικαιοπάροχο για προσβολή των δικαιωμάτων του. Βλ. http://europa.eu/legislation_summaries/competition/firms/l26108_en.htm.

³⁵¹ Ανακοίνωση της Επιτροπής της 27.4.2004 «Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 της συνθήκης ΕΚ σε συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας», ΕΕ 2004/С 101, σκέψη 17, σ. 4.

³⁵² Deleuze (1988⁴), 43 παρ. 37· Παπαδοπούλου (2007), 347.

³⁵³ «Η αποκλειστική σύμβαση που απαλλάσσει το δέκτη από τον ανταγωνισμό του δότη στην ίδια γεωγραφική περιοχή, είναι συχνά η μόνη δυνατότητα εισόδου σε μια νέα αγορά, ιδίως σε υψηλά τεχνολογικά αγαθά. Οι περιορισμοί μεταξύ των αποκλειστικών αδειούχων (*intra-brand competition*) έχουν ευνοϊκά αποτελέσματα στον ανταγωνισμό μεταξύ παρόμοιων ανταγωνιστικών προϊόντων (*inter-brand competition*).», Γκολφινόπουλου (1991), 20.

³⁵⁴ Γκολφινόπουλου (1991), 17.

³⁵⁵ Παπαδοπούλου (2007), 348· Αναγνωστοπούλου/Κλεφτοδήμου (1992), 21.

³⁵⁶ Σκέψη 5 Προοιμίου Κανονισμού 772/2004/ΕΚ, ΕΕ της 27.4.2004, L 123/11.

4.2. Αρχές διαπραγμάτευσης κατά τη σύναψη συμβάσεων μεταφοράς τεχνογνωσίας

Τα αποτελέσματα της έρευνας και της τεχνολογίας αποκτώνται, είτε με αυτοδύναμη τεχνολογική έρευνα, είτε με τη μετάδοσή τους. Η ανακοίνωση αυτών των τεχνικών πληροφοριών και γνώσεων αποδίδεται με τον όρο της «μεταφοράς τεχνολογίας/ τεχνογνωσίας»³⁵⁷. Σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 21 Ν. 1733/1987 «με τη σύμβαση μεταφοράς τεχνολογίας ο δότης τεχνολογίας υποχρεούται να παρέχει στο δέκτη τεχνολογία και ο δέκτης να καταβάλει το συμφωνημένο τίμημα».

Η σύναψη και ιδιαίτερα η επικείμενη λειτουργία της ως άνω σύμβασης συνεπάγεται τη γέννηση ποικίλων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων για αμφότερα τα συμβαλλόμενα μέρη και ως εκ τούτου επιβάλλει την προηγούμενη προσεκτική στάθμιση των εκατέρωθεν συμφερόντων και οικονομικών επιδιώξεών τους³⁵⁸.

Κατά το στάδιο των διαπραγματεύσεων, η διαπραγματευτική ισχύς κάθε μέρους διαμορφώνεται ως ακολούθως:

Ο δικαιοπάροχος έχει υπό τον άμεσο έλεγχο του τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας που θα αποτελέσουν το συμβατικό αντικείμενο, έχει πραγματοποιήσει σημαντικές επενδύσεις στον τομέα της έρευνας και κατέχει πολύτιμη τεχνογνωσία. Εντούτοις, ενδέχεται να υπολείπεται σε διαθέσιμα κεφάλαια για τη χρηματοδότηση της ανάπτυξης ενός ή περισσότερων προϊόντων, σε εμπορική πίστη ή σε πρόσβαση στους εμπορικούς κλάδους, αλλά και στο καταναλωτικό κοινό όπου απευθύνονται τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που θα παραχθούν βάσει της κατεχόμενης τεχνογνωσίας.

Από την άλλη πλευρά, ο δικαιοδόχος διαθέτει εμπορική πίστη, οργάνωση, προσωπικό και κεφάλαια που επιθυμεί να επενδύσει για την παραγωγή και προώθηση (marketing) του συμβατικού αντικειμένου. Αντιθέτως, δεν είναι κάτοχος δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας και τεχνογνωσίας.

Όσον αφορά στον δικαιοδόχο, είναι απαραίτητο να ενημερωθεί κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων για τα κατωτέρω ζητήματα: α) την ύπαρξη ή μη κατοχυρωμένων τίτλων των δικαιωμάτων του δικαιοπαρόχου, β) το είδος των δικαιωμάτων και της τεχνογνωσίας του τελευταίου, γ) το ύψος της επένδυσης που θα απαιτηθεί, προκειμένου να αποβεί η εκμετάλλευση των δικαιωμάτων επικερδής για αμφότερα τα μέρη, δ) τη διασφάλιση της ενεργούς υποστήριξης του δικαιοπαρόχου κατά τη διάρκεια της σύμβασης, ε) την ορθότητα ή μη της επιλογής του συγκεκριμένου χρονικού σημείου ως

³⁵⁷ Εφαθ 4096/2005, ΕλλΔνη 2006, 261.

³⁵⁸ Οργανισμός Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας (2005), κεφ. 2, σελ. 1-2.

κατάλληλου για επένδυση και την ετοιμότητα της σχετικής αγοράς τη χρονική αυτή στιγμή να ανταποκριθεί στα προϊόντα που θα παραχθούν από τη συνεργασία των μερών, στ) το αναμενόμενο ποσοστό κέρδους που θα του αποφέρει η σύμβαση.

Αφετέρου, αντίστοιχη πληροφόρηση θα πρέπει να λάβει και ο δικαιοπάροχος ως προς τα εξής: α) την ικανότητα του συγκεκριμένου δικαιοδόχου να παράγει και να προωθήσει επιτυχώς τα συμβατικά προϊόντα, β) την πραγματική δέσμευση του δικαιοδόχου να καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια για την επίτευξη των στόχων της σύμβασης και την τήρηση των όρων αυτής, γ) τη διασφάλισή του ότι η σύναψη της συγκεκριμένης σύμβασης θα του αποφέρει το μέγιστο δυνατό ποσό δικαιωμάτων εκμετάλλευσης (*maximum royalties*), δ) τη βεβαιότητα ότι θα εισπράξει εμπροθέσμως και προσηκόντως το συμφωνηθέν αντάλλαγμα από τον αντισυμβαλλόμενο του.

Η ιδιαιτερότητα στις διαπραγματεύσεις για τη σύναψη σύμβασης μεταφοράς τεχνογνωσίας πηγάζει από τον απόρρητο χαρακτήρα της τεχνογνωσίας. Εξ ου και οι διαπραγματεύσεις πρέπει να διεξάγονται με μεγάλη προσοχή, καθώς ο δικαιοπάροχος θέλει μεν να παρέχει στον υποψήφιο δικαιοδόχο τις αναγκαίες πληροφορίες, προκειμένου να του κινήσει το ενδιαφέρον για τη σύναψη της σύμβασης, ωστόσο οφείλει να αποφεύγει τη γνωστοποίηση δεδομένων που θα επέτρεπαν στο άλλο μέρος να λάβει γνώση των όσων επιθυμεί, χωρίς καν να αναγκαστεί να προβεί σε σύναψη της σύμβασης. Συνήθως, ο δικαιοπάροχος φροντίζει να μην αποκαλύπτει καμία μυστική πληροφορία επί της ουσίας της τεχνογνωσίας κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, πάντως αποδέχεται να γνωστοποιήσει στον υποψήφιο αντισυμβαλλόμενο του ορισμένα στοιχεία εμπιστευτικού χαρακτήρα. Προϋπόθεση βέβαια είναι η σύναψη συμφωνητικού τήρησης εμπιστευτικότητας, δια του οποίου ο υποψήφιος δικαιοδόχος δεσμεύεται να μην ανακοινώσει περαιτέρω ή χρησιμοποιήσει με οποιονδήποτε τρόπο τις εμπιστευτικές πληροφορίες, των οποίων θα λάβει γνώση κατά τις διαπραγματεύσεις, ενώ σε περίπτωση παραβίασης προβλέπεται υποχρέωση αποζημίωσης υπέρ του δικαιοπαρόχου. Συχνή σε τέτοια συμφωνητικά είναι η ρήτρα διαιτησίας, δυνάμει της οποίας τα μέρη συμφωνούν να επιλύουν δια της διαιτησίας τυχόν διαφορά που θα ανακύψει από την ερμηνεία ή την εφαρμογή της σύμβασης³⁵⁹.

4.3. Οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζουν οι συμβαλλόμενοι κατά τη σύναψη της σύμβασης μεταφοράς τεχνογνωσίας

³⁵⁹ Deleuze (1988⁴), 34-35.

Σημαντική κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων είναι η κοινή διαπίστωση από τα μέρη ότι η σύναψη της σύμβασης και η μετέπειτα λειτουργία της ενέχει μία σειρά από κινδύνους όσον αφορά στην επίτευξη κερδοφορίας και την υλοποίηση των επιδιωκόμενων στόχων.

Συγκεκριμένα, τον δικαιοπάροχο ενδέχεται να προβληματίσουν τα κατωτέρω³⁶⁰:

α) Ενώ ο δικαιοπάροχος είναι πεπεισμένος αναφορικά με την αξία της μεταφερόμενης τεχνογνωσίας, φοβάται ότι ο δικαιοδόχος δεν θα επενδύσει για την εκμετάλλευσή της τα απαιτούμενα κεφάλαια, προκειμένου να τη μετατρέψει στην εμπορική επιτυχία που ο ίδιος θα προσδοκούσε για τα προϊόντα που θα παραχθούν βάσει αυτής.

β) Ο δικαιοδόχος ενδέχεται να διατηρεί δική του επιχείρηση, ανταγωνιστική με εκείνη του δικαιοπαρόχου και επομένως, ο τελευταίος πιθανόν να ανησυχεί μήπως η σύναψη της σύμβασης μεταφοράς τεχνογνωσίας αποσκοπεί στο να αποκτήσει ο πρώτος τον έλεγχο της παραγωγής και προώθησης των ανταγωνιστικών του προϊόντων, με συνέπεια τη μειωμένη εκμετάλλευσή τους και άρα τη μη κερδοφορία της σύμβασης.

γ) Ο δικαιοπάροχος, κυρίως, ενδιαφέρεται για την προσήκουσα είσπραξη του συμφωνηθέντος τιμήματος και αναζητά τρόπους διασφάλισης της εμπρόθεσμης καταβολής του από το δικαιοδόχο.

Αντιστοίχως, το δικαιοδόχο απασχολούν τα εξής³⁶¹:

α) Προβληματίζεται μήπως η αξία της μεταφερόμενης τεχνογνωσίας δεν είναι τόσο μεγάλη όσο είχε πιστέψει και επομένως, η προοπτική κέρδους εμφανίζεται μικρότερη από την αναμενόμενη.

β) Αναρωτιέται μήπως υπάρχει διαθέσιμη προς εκμετάλλευση τεχνογνωσία μεγαλύτερης αξίας, την ύπαρξη της οποίας ο ίδιος αγνοεί.

γ) Η εκμετάλλευση των συμβατικών δικαιωμάτων απαιτεί την επένδυση σημαντικών κεφαλαίων, ενώ είναι πιθανό να αποδειχθεί στην πράξη ότι το χρονικό διάστημα που θα χρειασθεί να παρέλθει μέχρι την κυκλοφορία των συμβατικών προϊόντων στη αγορά δεν έχει υπολογισθεί με ακρίβεια και ότι τα αναμενόμενα κέρδη έχουν υπερεκτιμηθεί.

Επειδή, ως γνωστόν, το χαμηλό ποσοστό κινδύνου μεταφράζεται σε μεγαλύτερη αξία της σύμβασης, είναι σαφές ότι, αν τόσο ο δικαιοπάροχος όσο και ο δικαιοδόχος

³⁶⁰ *Οργανισμός Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας*, 2005, κεφ. 2, σελ. 3.

³⁶¹ *Οργανισμός Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας*, 2005, κεφ. 2, σελ. 4.

αναγνωρίσουν ο καθένας τους κινδύνους που αναλαμβάνει ο άλλος στα πλαίσια της σύμβασης και συμβάλουν στη μείωση αυτών ή στην από κοινού ανάληψή τους, τότε το αποτέλεσμα θα συνίσταται σε κέρδος και των δύο πλευρών (συμφωνία win-win)³⁶².

4.3.1. Μείωση των κινδύνων του δικαιοπαρόχου

Είναι σαφές ότι οι περισσότεροι δικαιοδόχοι επιδιώκουν τη σύναψη μίας αποκλειστικής άδειας εκμετάλλευσης της τεχνογνωσίας του δικαιοπαρόχου. Εντούτοις, αν δεν έχουν πραγματικά τη δυνατότητα να καλύψουν με τη δράση τους τις ανάγκες όλων των κλάδων της αγοράς σε όλες τις χώρες που ενδιαφέρουν το δικαιοπάροχο, αυτός θα παραχωρήσει άδεια εκμετάλλευσης με γεωγραφική περιοχή δράσης ή για συγκεκριμένο κλάδο αγοράς και μάλιστα, η μορφή που θα προσλάβει η συγκεκριμένη άδεια εκμετάλλευσης μπορεί να ποικίλει ανάμεσα σε αποκλειστική, μη αποκλειστική ή μόνη³⁶³.

Η ασφαλέστερη μέθοδος διασφάλισης των συμφερόντων του δικαιοπαρόχου είναι η πρόβλεψη στη σύμβαση ότι, σε περίπτωση ελλιπούς δραστηριοποίησης του δικαιοδόχου για την επικερδή εκμετάλλευση του συμβατικού αντικειμένου, η άδεια εκμετάλλευσης θα μετατρέπεται από αποκλειστική σε μη αποκλειστική ή σε μόνη. Με αυτόν τον τρόπο, αν η απόδοση του δικαιοδόχου υπολείπεται των προσδοκιών του δικαιοπαρόχου, ο τελευταίος θα έχει εξασφαλίσει το δικαίωμά του να παραχωρήσει άδειες εκμετάλλευσης των ιδίων δικαιωμάτων και σε άλλα πρόσωπα, έτσι ώστε να επιτύχει το επιδιωκόμενο οικονομικό αποτέλεσμα³⁶⁴.

4.3.2. Μείωση των κινδύνων του δικαιοδόχου

Ο δικαιοδόχος επιθυμεί να μειώσει όσο το δυνατόν περισσότερο τις πληρωμές που οφείλει να πραγματοποιήσει προς το δικαιοπάροχο και ειδικότερα των ποσών εκείνων, που οφείλει να καταβάλει πριν η σύμβαση αρχίσει να του αποφέρει κέρδη. Συνήθως, ο δικαιοδόχος αποφεύγει να συνομολογήσει την καταβολή μεγάλων προκαταβολών. Γι' αυτό συμφέρει περισσότερο μια σταδιακή καταβολή των δικαιωμάτων εκμετάλλευσης (royalties).

Οι πιθανές επιλογές του δικαιοδόχου έχουν ως εξής³⁶⁵:

³⁶² *Οργανισμός Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας*, 2005, κεφ. 2, σελ. 2.

³⁶³ Σε κάθε περίπτωση σύναψης ανάλογων συμβάσεων, απαιτείται προσοχή, προκειμένου να αποφευχθεί σύγκρουση με τους κανόνες περί ανταγωνισμού.

³⁶⁴ *Οργανισμός Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας*, 2005, κεφ. 2, σελ. 5.

³⁶⁵ *Οργανισμός Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας*, 2005, κεφ. 2, σελ. 4.

α) Επιλογή σύναψης μίας “look-see” σύμβασης, η οποία παρέχει στο δικαιοδόχο, με την καταβολή ενός μετρίου χρηματικού ποσού, τη δυνατότητα να αποκτήσει μία λεπτομερέστερη εικόνα της τεχνογνωσίας που κατέχει ο δικαιοπάροχος και έτσι, να ενδυναμωθεί η πίστη του στην εμπορική αξία της τελευταίας. Φυσικά, μία τέτοιου είδους σύμβαση συνοδεύεται απαραίτητα από ρήτρες διασφάλισης του εμπιστευτικού χαρακτήρα των πληροφοριών που θα λάβει ο δικαιοδόχος.

β) Επιλογή σύναψης μίας “lock-out” σύμβασης, σύμφωνα με την οποία για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα, την ακριβή διάρκεια του οποίου θα συμφωνήσουν τα μέρη, ο δικαιοπάροχος υπόσχεται, έναντι καταβολής ενός μετρίου ποσού, να μη διαπραγματευθεί τη σύναψη σύμβασης μεταφοράς τεχνογνωσίας με άλλον ενδιαφερόμενο.

γ) Αντί για πληρωμή μίας μεγάλης προκαταβολής, ο δικαιοδόχος μπορεί να προσφέρει μία μικρότερη προκαταβολή, η οποία εντούτοις θα συνδυάζεται με minimum ποσά ανά έτος ή με ποσά, το ύψος των οποίων θα εξαρτάται από την απόδοση του δικαιοδόχου. Επιπρόσθετα, ο δικαιοδόχος μπορεί να προσφέρει την καταβολή royalties σε κλίμακα, δηλαδή ποσά που θα μειώνονται σε ύψος όσο η επιχείρησή του μεγαλώνει χάρη στις αυξανόμενες επενδύσεις που πραγματοποιεί ο ίδιος για την εκμετάλλευση του αντικειμένου της σύμβασης³⁶⁶.

4.4. Δικαιώματα και υποχρεώσεις των μερών από τη σύμβαση μεταφοράς τεχνογνωσίας

Η σύναψη σύμβασης μεταφοράς τεχνογνωσίας συνεπάγεται τόσο δικαιώματα, όσο και υποχρεώσεις για τα συμβαλλόμενα μέρη. Ας μη λησμονούμε πως η ομαλή συμβατική λειτουργία τέτοιων παραχωρήσεων τεχνογνωσίας έχει βαρύνουσα σημασία, καθώς ευνοεί τη διάχυση της τεχνολογίας και την περαιτέρω ανάπτυξή της. Δέον, λοιπόν, να εξασφαλίζεται η τήρηση των συμβατικών όρων από τους συμβαλλόμενους, ώστε ο σκοπός της σύμβασης να πραγματοποιείται απρόσκοπτα, συμβάλλοντας στην επωφελή διάδοση της τεχνολογίας. Παρακάτω εξετάζουμε αναλυτικότερα το περιεχόμενο των υποχρεώσεων εκάστου εκ των μερών:

4.4.1. Υποχρεώσεις του δικαιοπαρόχου

³⁶⁶ Μάλιστα, πολλοί δικαιοδόχοι, ιδιαίτερα στον κλάδο των καταναλωτικών αγαθών, όπου η επένδυση πολύ μεγάλων προϋπολογισμών στην προώθηση (marketing) των προϊόντων είναι αναμενόμενη, επιδιώκουν να συμφωνήσουν το ύψος των δικαιωμάτων εκμετάλλευσης σε ετήσια ή συνολική βάση.

Α) Παραχώρηση της χρήσης της τεχνογνωσίας: Ο δικαιοπάροχος οφείλει να ανακοινώσει στο δικαιοδόχο τις γνώσεις, εμπειρίες, ικανότητες και δεξιότητες που απαρτίζουν την τεχνογνωσία, μέσω της παράδοσης των αντίστοιχων σχεδίων, σχεδιαγραμμάτων, συνταγών, οδηγιών, προτύπων, προγραμμάτων η/υ κλπ., ώστε ο τελευταίος να μπορέσει να τη χρησιμοποιήσει για το σκοπό που προβλέπεται στη σύμβαση. Αν η τεχνογνωσία δεν είναι στο σύνολό της ενσωματωμένη σε έγγραφα ή αν απαιτείται εξαιτίας του πολύπλοκου περιεχομένου της, η παράδοση μπορεί να συμπληρωθεί με εκπαίδευση του προσωπικού του δικαιοδόχου από το δικαιοπάροχο. Κατά τη μετάδοση των τεχνικών ή εμπορικών πληροφοριών ο δικαιοπάροχος οφείλει κατά την καλή πίστη να λαμβάνει υπόψη το επίπεδο γνώσεων του δικαιοδόχου³⁶⁷. Κατά κανόνα, βεβαίως, ο τρόπος μετάδοσης της τεχνογνωσίας ρυθμίζεται λεπτομερώς στη σύμβαση μεταφοράς³⁶⁸.

Ο δικαιοπάροχος οφείλει να παραχωρήσει προς χρήση τεχνογνωσία κατάλληλη προς επίτευξη του συμβατικού σκοπού (πρβλ. ΑΚ 638, 620, 575). Αν λείπει η συμβατικά συνομολογημένη λειτουργία ή η τεχνογνωσία είναι ακατάλληλη για την επίτευξη του συμφωνημένου σκοπού, θα γεννάται ευθύνη του δικαιοπαρόχου. Κριτήριο για τον προσδιορισμό της «ελαττωματικότητας» της τεχνογνωσίας θα αποτελεί σχεδόν αποκλειστικά η συμβατικά προβλεπόμενη χρήση της. Κι αυτό, διότι ο πολύπλοκος χαρακτήρας, οι πολλαπλές πρακτικές εφαρμογές και το ρευστό περιεχόμενο της τεχνογνωσίας καθιστούν πρακτικά αδύνατη τη διάγνωση μιας «συνηθισμένης χρήσης», που χρησιμοποιείται ως επικουρικό κριτήριο για την κατάφαση της ελαττωματικότητας της παροχής. Γίνεται, λοιπόν, αντιληπτή η επιτακτική ανάγκη κατά το δυνατόν λεπτομερέστερης περιγραφής της τεχνογνωσίας στη σύμβαση. Γι' αυτό και πολύ συχνά οι συμβαλλόμενοι καταφεύγουν στη ρητή «εγγύηση»-υπόσχεση ορισμένων ιδιοτήτων της τεχνογνωσίας από το δικαιοπάροχο.

Ακόμη, ο δικαιοπάροχος ενδέχεται να υποσχεθεί στο δικαιοδόχο την επίτευξη ορισμένου αποτελέσματος μέσω της παραχωρούμενης τεχνογνωσίας. Έτσι μπορεί να συμφωνηθεί ότι ο δικαιοδόχος μπορεί να διαπιστώσει τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης τεχνογνωσίας στην πράξη, με επί τόπου δοκιμές στις εγκαταστάσεις του δικαιοπαρόχου. Ο δικαιοπάροχος μπορεί να δεσμευθεί για τη μέγιστη δυνατή απόδοση

³⁶⁷ Γεωργιάδης Απ., Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας (2008⁵), 379 επ, όπου και περαιτέρω παραπομπές.

³⁶⁸ Πρόσθετες υποχρεώσεις του δότη, πέραν της ανακοίνωσης των σχετικών πληροφοριών, όπως διαρκής επιμόρφωση του προσωπικού του λήπτη ή παραμονή εξειδικευμένων υπαλλήλων του δότη στην επιχείρηση του λήπτη μετά το τέλος της εκπαίδευσης προς παρακολούθηση της παραγωγικής διαδικασίας ή/και παροχή συμβουλών, μπορούν να θεμελιωθούν μόνο με συμβατική πρόβλεψη.

υπό προκαθορισμένες από τη σύμβαση συνθήκες (ήτοι για συγκεκριμένη ποσότητα απαιτούμενων για την παραγωγή πρώτων υλών, για ορισμένο χρόνο και προσωπικό), την επιτευχθησομένη ποιότητα του παραγόμενου προϊόντος, τις ποσότητες που είναι δυνατόν να παραχθούν, ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, ιδιότητες του προϊόντος, για παροχή τεχνικής υποστήριξης και καθοδήγησης μέσω εξειδικευμένου προσωπικού κλπ.³⁶⁹ Σε περίπτωση που ο δικαιοδόχος δεν αποκομίσει από την τεχνογνωσία τα συμφωνηθέντα αποτελέσματα, η σύμβαση μπορεί να περιέχει ρήτρα αποζημίωσής του από τον δικαιοδόχο ή ακόμη και ακύρωσης της σύμβασης, εφόσον η σκοπούμενη επίτευξη του εν λόγω αποτελέσματος που τελικά δεν επήλθε ήταν καθοριστική για τη σύναψη της σύμβασης από πλευράς δικαιοδόχου³⁷⁰.

Ως νομική βάση ευθύνης του δικαιοπαρόχου για πραγματικά ελαττώματα ή έλλειψη συνομολογηθισών ιδιοτήτων της τεχνογνωσίας κρίνεται καταλληλότερη η ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων για τη μίσθωση προσοδοφόρου (ΑΚ 638, 620, 576 επ.), οι οποίες προσιδιάζουν περισσότερο στη διαρκή μορφή της σύμβασης.

Αντιστοίχως, στη στιγμιαία-οριστική μεταφορά της τεχνογνωσίας βρίσκουν εφαρμογή οι διατάξεις της πώλησης (ΑΚ 534 επ.), καθώς γίνεται γενικά δεκτό³⁷¹ ότι αντικείμενο πώλησης αποτελούν και άυλα οικονομικά αγαθά, δεκτικά συναλλαγής με οικονομική αξία, ακόμη κι αν δεν έχουν τη μορφή απόλυτων και αποκλειστικών δικαιωμάτων³⁷². Ειδικά στο θέμα της ευθύνης για πραγματικά ελαττώματα και έλλειψη συνομολογηθισών ιδιοτήτων μίας εφεύρεσης για την οποία δεν έχει χορηγηθεί δίπλωμα ευρεσιτεχνίας η ΑΠ 1788/1983³⁷³ ορθά δέχεται την αναλογική εφαρμογή των διατάξεων για την πώληση (ΑΚ 513 επ.). Αντιθέτως, η ΑΠ 1605/1985³⁷⁴ στο ίδιο θέμα εσφαλμένα απορρίπτει την εφαρμογή των διατάξεων αυτών, επειδή από τη φύση του πράγματος ο πωλητής δεν μπορεί να αποξενωθεί από το προϊόν της διανοίας του και η αποξένωση είναι νοητή μόνο σε υλικά πράγματα, δεκτικά υλικής παράδοσης.

Πάντως, η τελικώς μη κερδοφόρα αξιοποίηση της τεχνογνωσίας δεν αποτελεί πραγματικό ελάττωμα ούτε γεννά αντίστοιχη ευθύνη του δικαιοπαρόχου, καθώς η αποδοτικότητα της τεχνογνωσίας εξαρτάται, πέραν της καταλληλότητας και από άλλους

³⁶⁹ Deleuze (1988⁴), 94-96.

³⁷⁰ Deleuze (1988⁴), 95, 102-103.

³⁷¹ Μαρίνος, Λογισμικό (Software), Νομική Προστασία και Συμβάσεις, 1989, 106, όπου και περαιτέρω παραπομπές.

³⁷² «Αντικείμενο πώλησεως μπορούν να αποτελέσουν...οικονομικά αγαθά που συνιστούν απλές πραγματικές καταστάσεις, χωρίς να έχουν διαπλασθεί τυπικά σε δικαιώματα, έχουν οικονομική αξία και αποτελούν αντικείμενο συναλλαγών (πχ. επαγγελματικά μυστικά επιχείρησης)», Μαγγίβας σε Γεωργιάδη-Σταθόπουλο, ΑΚ άρθρο 513, παρ. 14-16.

³⁷³ ΑΠ 1788/1983, ΕλλΔνη 1984, 913 με παρατηρήσεις Λυμπερόπουλου.

³⁷⁴ ΑΠ 1605/1985, ΕΕμπΔ 1987, 117 με παρατηρήσεις Λιακόπουλου.

παράγοντες, όπως η καλή οργάνωση της παραγωγής, το κόστος για την προμήθεια των πρώτων υλών, ο τεχνολογικός εξοπλισμός, η ποιότητα του προσωπικού, η μελέτη των συνθηκών ανταγωνισμού στη σχετική αγορά του προϊόντος που καλύπτεται από την τεχνογνωσία. Η έρευνα των εν λόγω στοιχείων και ο κίνδυνος για την τυχόν μη ορθή εκτίμησή τους ανήκει στη σφαίρα του δικαιοδόχου. Ο δικαιοπάροχος, αντιθέτως, μπορεί να επηρεάσει μόνο την πληρότητα και εκτελεστικότητα του τεχνικού κανόνα που συνιστά στη συγκεκριμένη περίπτωση την τεχνογνωσία και ως εκεί εκτείνεται η ευθύνη του³⁷⁵.

Επιπλέον, η τεχνογνωσία που παραχωρεί ο δικαιοπάροχος προς χρήση πρέπει να είναι ελεύθερη από δικαιώματα τρίτων³⁷⁶. Αν π.χ. η τεχνογνωσία έχει ήδη γίνει εν όλω ή εν μέρει αντικείμενο διπλώματος ευρεσιτεχνίας, με αποτέλεσμα να αναιρείται ή να παρεμποδίζεται η δυνατότητα χρήσης της από το δικαιοδόχο, γεννάται ευθύνη του διοικιοπαρόχου, διεπόμενη από τις διατάξεις για τη μίσθωση προσοδοφόρου (ΑΚ 583, 576 επ.)³⁷⁷.

Β) Διαφύλαξη της χρήσης της τεχνογνωσίας: Ο δικαιοπάροχος οφείλει να φροντίζει ώστε ο δικαιοδόχος να μπορεί να προβαίνει στη συμφωνηθείσα χρήση της τεχνογνωσίας καθ' όλη τη διάρκεια της σύμβασης³⁷⁸. Κυριότερη έκφανση του εν λόγω καθήκοντος είναι η υποχρέωση μυστικότητας. Ο δικαιοπάροχος οφείλει να μην ανακοινώνει το περιεχόμενο της παραχωρηθείσας τεχνογνωσίας σε τρίτους, παρά μόνο στο βαθμό που –επί απλής άδειας– αυτό είναι απαραίτητο για την παραχώρηση άλλων αδειών. Η παράβαση του καθήκοντος αυτού γεννά υποχρέωση αποκατάστασης της ζημίας του δικαιοδόχου από τη μείωση της οικονομικής αξίας της τεχνογνωσίας και αποτελεί σπουδαίο λόγο για την καταγγελία της σύμβασης από τον τελευταίο³⁷⁹. Ομοίως, ο δικαιοπάροχος υποχρεούται να παραλείπει την υποβολή αίτησης για την απονομή διπλώματος ευρεσιτεχνίας σχετικά με την παραχωρηθείσα τεχνογνωσία, εκτός κι αν έχει λάβει προηγουμένως τη σχετική συναίνεση του δικαιοδόχου, καθώς μια τέτοια ενέργεια θα κοινοποιούσε την τεχνογνωσία και θα αναιρούσε την ίδια την έννοιά της³⁸⁰. Εάν λάβει χώρα τέτοιου είδους αντισυμβατική ενέργεια από μέρους του δικαιοπαρόχου, αυτός θα περιέλθει σε αδυναμία παροχής καθώς δεν θα υφίσταται πλέον μυστική

³⁷⁵ Ταλιαδούρος (1987), 59-60.

³⁷⁶ ΑΚ 638, 620, 575, 583.

³⁷⁷ Γεωργιάδης Απ., Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας (2008⁵), 381.

³⁷⁸ ΑΚ 638, 620, 575.

³⁷⁹ Γεωργιάδης Απ., Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας (2008⁵), 382.

³⁸⁰ Έτσι, αν υποβληθεί παρόμοια αίτηση ή αν ανακοινωθεί, κατά παράβαση της υποχρέωσης μυστικότητας, το περιεχόμενο της τεχνογνωσίας σε τρίτους, δημιουργείται κατάσταση παρόμοια με την εξαφάνιση για το μέλλον του διπλώματος ευρεσιτεχνίας, π.χ. λόγω μη καταβολών ετησίων τελών.

τεχνογνωσία και ο δικαιοδόχος θα έχει τα δικαιώματα από τις γενικές διατάξεις (ΑΚ 335 επ. και 380 επ.)³⁸¹, ³⁸².

Περαιτέρω, κυρίως επί αποκλειστικής άδειας, ο δικαιοπάροχος υποχρεούται να μην προβαίνει ο ίδιος σε πράξεις εκμετάλλευσης και να μην παραχωρεί άλλες άδειες στη συμβατική περιοχή. Αλλά και στην περίπτωση απλής άδειας, ο δικαιοπάροχος οφείλει κατά την καλή πίστη να αποφεύγει την παραχώρηση μεγάλου αριθμού αδειών, που θα στερούσαν πλήρως την τεχνογνωσία από την οικονομική της αξία. Ο κίνδυνος αυτός μπορεί να αποφευχθεί με τη συνομολόγηση της ρήτρας του «μάλλον ευνοούμενου δικαιούχου»³⁸³.

Επίσης, από την υποχρέωση διαφύλαξης της χρήσης απορρέει το καθήκον του δικαιοπαρόχου να προστατεύει το δικαιοδόχο από αγωγές τρίτων, οι οποίοι ισχυρίζονται ότι έχουν δικαιώματα βιομηχανικής ιδιοκτησίας στην παραχωρούμενη τεχνογνωσία³⁸⁴. Ακόμη, ο δικαιοπάροχος ίσως να πρέπει να δώσει την άδεια για ορισμένες εύλογες προσαρμογές της τεχνογνωσίας, προκειμένου ο δικαιοδόχος να συνεχίσει να απολαμβάνει τη συμφωνημένη χρήση της, οφείλει δε να διατηρεί σε όλη τη διάρκεια της σύμβασης την τεχνογνωσία κατάλληλη για τη συμφωνημένη χρήση, με συνέπεια τη γέννηση ευθύνης του για πραγματικά ή νομικά ελαττώματα που ανακύπτουν κατά τη διάρκεια της σύμβασης³⁸⁵. Εξυπακούεται ότι ο δικαιοπάροχος πρέπει να απέχει από κάθε πράξη διατάραξης της χρήσης, όπως την έγερση αγωγών παράλειψης της χρήσης κατά του δικαιοδόχου³⁸⁶.

Τέλος, ο δικαιοπάροχος, όπως γίνεται δεκτό, δεν υποχρεούται να επιφέρει βελτιώσεις στην παραχωρούμενη τεχνογνωσία, ούτε να ανακοινώνει στο δικαιοδόχο τις τυχόν επιτευχθείσες από αυτόν βελτιώσεις, εκτός αν τα μέρη έχουν συμφωνήσει κάτι τέτοιο ή προκύπτει από την ερμηνεία της σύμβασης³⁸⁷. Βέβαια, η συμφωνία ανακοίνωσης επιτευχθισομένων βελτιώσεων προς διασφάλιση της ανταγωνιστικότητας («ρήτρα επαναχορήγησης»), συνήθως αμοιβαία³⁸⁸, απαντάται συχνά στις συμβάσεις

³⁸¹ Όπου, βέβαια, το δικαίωμα υπαναχώρησης αντικαθίσταται λόγω του διαρκούς χαρακτήρα της σύμβασης, από το δικαίωμα καταγγελίας.

³⁸² Πάντως, εάν για την τεχνογνωσία απονεμηθεί δίπλωμα ευρεσιτεχνίας συχνά τα μέρη συμφωνούν τη συνέχιση της συναφθείσας σύμβασης ως άδεια εκμετάλλευσης ευρεσιτεχνίας.

³⁸³ Με τη ρήτρα αυτή ο δότης υποχρεώνεται να παραχωρήσει στον λήπτη όλα τα εμπορικά πλεονεκτήματα, τα οποία παρέχει ήδη σε οποιονδήποτε άλλο αντισυμβαλλόμενο του, βλ. *Γεωργιάδης Απ.*, Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας (2008⁵), 382.

³⁸⁴ *Μαρίνος*, Λογισμικό (Software) Νομική Προστασία και Συμβάσεις, 1989, 111.

³⁸⁵ ΑΚ 576 επ.

³⁸⁶ *Γεωργιάδης Απ.*, Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας (2008⁵), 383.

³⁸⁷ *Ibid.*

³⁸⁸ Η έλλειψη αμοιβαιότητας δυνατόν να καθιστά τη σχετική συμφωνία άκυρη, ως αντίθετη στα χρηστά ήθη (ΑΚ 178, 179), *Μούζουλας*, ΕλλΔνη 1994, 1012.

μεταφοράς τεχνογνωσίας, καθώς έτσι οι συμβαλλόμενοι εξασφαλίζουν ότι η τεχνογνωσία, δεδομένης της ραγδαίας προόδου της επιστήμης και της τεχνικής που μεταβάλλει ακαριαία τα τεχνολογικά δεδομένα, παραμένει επίκαιρη³⁸⁹. Στην τελευταία περίπτωση ρυθμίζονται στη σύμβαση η χρονική διάρκεια της υποχρέωσης ανακοίνωσης των βελτιώσεων, η υποχρέωση τήρησης του μυστικού χαρακτήρα αυτών, καθώς και το τυχόν τίμημα για την ανακοίνωσή τους στον αντισυμβαλλόμενο³⁹⁰. Η έλλειψη αμοιβαιότητας στη σχετική συμφωνία πιθανόν να την καθιστά άκυρη ως αντίθετη στα χρηστά ήθη (ΑΚ 178, 179).

Εάν οι επελθούσες βελτιώσεις είναι τέτοιου βαθμού που μεταβάλλουν ριζικά την παραχωρηθείσα τεχνογνωσία (καθιστώντας την εντελώς διάφορη από την αρχική, δηλαδή νέα), ευλόγως ενδέχεται να προκύψει μεταξύ των μερών ζήτημα περί της ύπαρξης ή μη υποχρέωσης γνωστοποίησης της νέας τεχνογνωσίας από τον κάτοχο της νέας τεχνογνωσίας στον αντισυμβαλλόμενο του. Συνήθως, η σύμβαση ορίζει σε ποιο βαθμό και υπό ποιες προϋποθέσεις ο κάτοχος υπέχει την εν λόγω υποχρέωση. Εάν τα μέρη ορίσουν κάποια εξαίρεση από την υποχρέωση γνωστοποίησης, θεσπίζουν συχνά αμοιβαίο δικαίωμα προτεραιότητας για την κατοχή των βελτιώσεων. Ή ακόμη, μπορούν να ορίσουν συμπληρωματική αμοιβή του δικαιούχου για την ανακοίνωση³⁹¹.

4.4.2. Υποχρεώσεις του δικαιοδόχου

A) Καταβολή ανταλλάγματος: Κύρια υποχρέωση του δικαιοδόχου είναι η καταβολή της συμφωνηθείσας αμοιβής για τη χρήση της τεχνογνωσίας (δικαιώματα εκμετάλλευσης ή χρήσης).

B) Εκμετάλλευση της τεχνογνωσίας: Ο δικαιοπάροχος συχνά έχει συμφέρον να γίνεται πραγματικά χρήση της τεχνογνωσίας από το δικαιοδόχο, είτε επειδή ως αντάλλαγμα έχει συμφωνηθεί αναλογικό αντίτιμο, είτε διότι μέσω της εκμετάλλευσης από το δικαιοδόχο ελπίζει σε ενίσχυση της θέσης στην αγορά των προϊόντων που παράγονται βάσει της τεχνογνωσίας. Συνήθως, η σύμβαση θα περιέχει υποχρέωση του δικαιοδόχου να εκμεταλλεύεται την τεχνογνωσία καθ' όλη τη συμβατική περίοδο, καθώς και να επιτυγχάνει ένα ελάχιστο όριο παραγωγικότητας που τίθεται από τα μέρη και ένα καθορισμένο επίπεδο ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων. Βέβαια, ο δικαιοδόχος θα πρέπει να είναι προσεχτικός, ώστε η εν λόγω υποχρέωση εκμετάλλευσης να μην τον

³⁸⁹ Μούζουλας, Ελληνική 1994, 1012 επ' Γεωργιάδης Απ., Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας, (2008⁵), 383.

³⁹⁰ Deleuze (1988⁴), 91.

³⁹¹ Deleuze (1988⁴), 92.

δεσμεύει υπέρμετρα στην περίπτωση λ.χ. που μία νέα εφεύρεση θα καθιστούσε πλέον ξεπερασμένη την τεχνογνωσία ή σε περίπτωση που η τελευταία θα έχανε τον απόρρητο χαρακτήρα της, ενώ ακόμη η σύμβαση είναι σε ισχύ³⁹².

Η ύπαρξη ή μη υποχρέωσης εκμετάλλευσης ρυθμίζεται κατά κανόνα ρητά στη σύμβαση, αλλιώς θα προκύπτει από την ερμηνεία αυτής³⁹³. Όταν συνομολογείται παραχώρηση απλής άδειας, κατά κανόνα θα συνάγεται έλλειψη υποχρέωσης εκμετάλλευσης, ενώ η ύπαρξη αποκλειστικής άδειας αποτελεί κατ' αρχήν ένδειξη ύπαρξης παρόμοιας υποχρέωσης, ιδίως όταν συνομολογούνται μικρής έκτασης ή και καθόλου περιορισμοί ή/και συμφωνείται η καταβολή αναλογικού αντιτίμου³⁹⁴.

Γ) Τήρηση του απορρήτου: Ο δικαιοδόχος, όπως και ο δικαιοπάροχος, υποχρεούται να μην ανακοινώνει το περιεχόμενο της τεχνογνωσίας σε τρίτους, λαμβάνοντας κάθε δυνατό μέτρο για τη διατήρηση του μυστικού χαρακτήρα της τεχνογνωσίας³⁹⁵. Είναι αυτονόητο πως ο δικαιοδόχος οφείλει, επίσης, να απέχει από την κατάθεση αίτησης για χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας για την παραχωρηθείσα τεχνογνωσία ή για τυχόν βελτιώσεις που ο ίδιος έχει επιφέρει, στην περίπτωση που αυτή είναι δεκτική παρόμοιας κατοχύρωσης, καθώς έτσι θα έπαυε να υφίσταται ο μυστικός χαρακτήρας της τεχνογνωσίας σε βάρος του δικαιοπαρόχου³⁹⁶. Λόγω και του προσωποπαγούς χαρακτήρα της σύμβασης, γίνεται δεκτό ότι ο δικαιοδόχος, είτε απλός είτε αποκλειστικός, δε δικαιούται να παραχωρήσει σε τρίτους «υποάδειες» χρήσης, παρά μόνο εάν κάτι τέτοιο έχει συμφωνηθεί ρητώς μεταξύ των μερών³⁹⁷. Η παράνομη ανακοίνωση της τεχνογνωσίας σε τρίτους ενεργοποιεί τις σχετικά προβλεπόμενες συμβατικές συνέπειες σε βάρος του δικαιοδόχου και πιθανόν ποινική ευθύνη βάσει του άρ. 17 ν. 146/1914³⁹⁸.

Δ) Άλλες υποχρεώσεις: Στις περιπτώσεις που καταφάσκει υποχρέωση εκμετάλλευσης είναι δυνατόν να συνάγεται από την καλή πίστη παρεπόμενη υποχρέωση του δικαιοδόχου να διαφημίζει τα προϊόντα της τεχνογνωσίας. Επίσης, ο δικαιοδόχος υποχρεούται να ειδοποιεί το δικαιοπάροχο για τυχόν παράνομη εκμετάλλευση της τεχνογνωσίας από τρίτους ή για την τυχόν επίκληση από τρίτους δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας στην τεχνογνωσία (ΑΚ 589). Περαιτέρω, ο δικαιοδόχος δεν

³⁹² Deleuze (1988⁴), 88.

³⁹³ ΑΚ 173, 200.

³⁹⁴ Γεωργιάδης Απ., Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας (2008⁵), 384.

³⁹⁵ Πρέπει λ.χ. να φροντίζει ώστε οι υπάλληλοι ή συνεργάτες που αναγκαστικά πληροφορούνται τις λεπτομέρειες της τεχνογνωσίας να βαρύνονται με υποχρέωση εχεμύθειας.

³⁹⁶ Deleuze (1988⁴), 79-80.

³⁹⁷ Deleuze (1988⁴), 64 παρ. 74.

³⁹⁸ Γεωργιάδης Απ., Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας, (2008⁵), 385.

υποχρεούται να επιφέρει βελτιώσεις στην παραχωρούμενη τεχνογνωσία, ούτε να ανακοινώνει στο δικαιοπάροχο τις τυχόν επιτευχθείσες από αυτόν βελτιώσεις, εκτός αν υπάρχει σχετική συμφωνία των μερών ή προκύπτει από την ερμηνεία της σύμβασης.

Συχνά στις συμβάσεις μεταφοράς τεχνολογίας συναντάται η «ρήτρα μη επίθεσης», η οποία σημαίνει ότι ο δικαιοδόχος υποχρεούται να μην αμφισβητήσει το μυστικό χαρακτήρα και την έκταση της τεχνογνωσίας. Ωστόσο, γίνεται δεκτό ότι η επίκληση της ρήτρας αυτής από το δικαιοπάροχο, όταν η τεχνογνωσία έχει περιέλθει σε δημόσια χρήση, θα είναι καταχρηστική³⁹⁹.

Τέλος, είναι δυνατόν να συνομολογηθούν ποικίλες παρεπόμενες υποχρεώσεις του δικαιοδόχου, όπως η χρήση ορισμένων υλικών που προμηθεύει ο δικαιοπάροχος για την παραγωγή των προϊόντων, η τήρηση ορισμένων τεχνικών προδιαγραφών, η διενέργεια ποιοτικών ελέγχων, η χρήση του σήματος του δικαιοπαρόχου κλπ.⁴⁰⁰

4.5. Το ζήτημα της ύπαρξης συναφών με την μεταφερόμενη τεχνογνωσία διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας

Τα συμβαλλόμενα μέρη οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη κατά την κατάρτιση της σύμβασης τα εμπόδια ή τα πλεονεκτήματα που θα μπορούσαν να προκύψουν από την κατοχύρωση με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, είτε αυτή λάβει χώρα προγενέστερα είτε μεταγενέστερα της σύμβασης μεταφοράς τεχνογνωσίας, καθώς και να προβλέπουν τις υποχρεώσεις που θα δημιουργούνται εξ αυτού του λόγου στην μεταξύ τους σχέση.

Στην περίπτωση που η τεχνογνωσία αφορά στη βιομηχανική εκμετάλλευση ήδη υπάρχοντος διπλώματος ευρεσιτεχνίας του δικαιοπαρόχου, συνίσταται να καταρτίζονται δύο διακριτά μεταξύ τους συμβατικά κείμενα, δεδομένου ότι πρόκειται περί δύο διαφορετικών εννόμων καταστάσεων, με διάφορο σκοπό, διάρκεια και διαφορετικό νομικό καθεστώς. Από την άλλη, αν η τεχνογνωσία του δικαιοπαρόχου έχει κατοχυρωθεί από αυτόν με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας σε άλλη γεωγραφική περιοχή από αυτήν για την οποία συμβάλλεται με το δικαιοδόχο της τεχνογνωσίας, ο τελευταίος μπορεί: α) είτε να ζητήσει άδεια να εξάγει τα προϊόντα στην περιοχή όπου η τεχνογνωσία προστατεύεται ως ευρεσιτεχνία, β) είτε να απαιτήσει τη δέσμευση του δικαιοπαρόχου ότι αυτός δεν θα προσβάλει την παραχωρηθείσα εκμετάλλευση της τεχνογνωσίας στις συμβατικές γεωγραφικές περιοχές, ακόμη και αν μεταγενέστερα από τη σύναψη της σύμβασης μεταφοράς τεχνογνωσίας αποκτήσει δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, γ) είτε, στην

³⁹⁹ Ibid.

⁴⁰⁰ Γεωργιάδης Απ., Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας, (2008⁵), 386.

προαναφερθείσα περίπτωση, να εξασφαλίσει υπέρ αυτού δικαίωμα προτεραιότητας σε ενδεχόμενη απόκτηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας για την υπό παραχώρηση τεχνογνωσία⁴⁰¹.

Επιπλέον, η σύμβαση δέον να περιέχει διατάξεις σχετικά με την εκ των υστέρων απόκτηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας τόσο για την ίδια την τεχνογνωσία του δικαιοπαρόχου (ή κάποιο εκ των στοιχείων της), η οποία υφίσταται την ημερομηνία σύναψης της σύμβασης, όσο και για μεταγενέστερες βελτιώσεις από οποιοδήποτε συμβαλλόμενο μέρος. Δυνάμει σχετικής συμβατικής πρόβλεψης, συνήθως ο δικαιοπάροχος θα υποχρεούται να ενημερώσει το δικαιοδόχο για την πρόθεσή του να αιτηθεί την κατοχύρωση της παραχωρούμενης τεχνογνωσίας ως ευρεσιτεχνίας. Στην περίπτωση αυτή, ο δικαιοδόχος θα δικαιούται να αποκτήσει άδεια εκμετάλλευσης της ευρεσιτεχνίας στα πλαίσια της ήδη υπάρχουσας σύμβασης, χωρίς να υπέχει υποχρέωση καταβολής επιπλέον χρηματικού ανταλλάγματος στον δικαιοπάροχο. Επίσης, η σύμβαση μπορεί να επιφυλάσσει υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις και στον δικαιοδόχο δικαίωμα να αιτηθεί την κατοχύρωση με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας.

Εάν το ένα από τα μέρη επιφέρει βελτιώσεις στην παραχωρηθείσα τεχνογνωσία, η σύμβαση θα ορίζει ποιο μέρος δικαιούται να προχωρήσει στην κατοχύρωση αυτών ως ευρεσιτεχνίας (συνήθως αυτό που ανακάλυψε τις εν λόγω βελτιώσεις, εκτός αν έχει επιφυλαχθεί δικαίωμα προτεραιότητας), σε ποιες εδαφικές περιοχές, καθώς και το εφαρμοστέο πλαίσιο (απαιτούμενες δαπάνες, φύση των επιφυλασσόμενων στα μέρη δικαιωμάτων, τυχόν δικαιώματα τρίτων, καταβολή χρηματικών ποσών μεταξύ των μερών κλπ.)⁴⁰².

Τέλος, ενδέχεται η τεχνογνωσία να σχετίζεται με την ευρεσιτεχνία ενός τρίτου, αμέτοχου ως προς τη σύμβαση. Εφόσον, λοιπόν, τα μέρη διαπιστώσουν ότι η εκμετάλλευση της τεχνογνωσίας παραβιάζει την ήδη κατοχυρωμένη ευρεσιτεχνία κάποιου τρίτου (γεγονός το οποίο κανονικά θα έπρεπε να έχει εκ των προτέρων διερευνήσει ο δικαιοδόχος, αν και αυτό δεν καθίσταται πάντοτε εφικτό), θα ανατρέξουν στη συμβατική πρόβλεψη περί του ποιος φέρει το βάρος της ευθύνης, καθώς και ποια είναι η έκταση αυτής. Για παράδειγμα, ενδέχεται ο δικαιοπάροχος να διευκρινίζει στη σύμβαση ότι δεν έχει τη δυνατότητα να γνωρίζει για την τυχόν ύπαρξη συναφών με την παραχωρούμενη τεχνογνωσία κατοχυρωμένων ευρεσιτεχνιών και συνεπώς δεν ευθύνεται.

⁴⁰¹ Deleuze (1988⁴), 109.

⁴⁰² Deleuze (1988⁴), 110-111.

Από την άλλη πλευρά, είναι επίσης δυνατόν ο τρίτος να κατοχυρώσει μεταγενέστερα την ευρεσιτεχνία του, οπότε και πάλι ο κάτοχος της συναφούς τεχνογνωσίας θα υποχρεωθεί να απέχει από την εκμετάλλευσή της ολοκληρωτικά ή εν μέρει, από τη στιγμή που θα του γνωστοποιηθεί η ύπαρξη του διπλώματος ευρεσιτεχνίας. Για την περίπτωση αυτή, τα μέρη πρέπει να έχουν προβλέψει σχετικές ρυθμίσεις, όπως λ.χ. αναστολή ή μείωση (αν ο δικαιοδόχος λάβει από τον τρίτο έναντι ανταλλάγματος άδεια εκμετάλλευσης της ευρεσιτεχνίας) των τελών εκμετάλλευσης της τεχνογνωσίας, ή ακόμη και λύση της σύμβασης⁴⁰³.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: Η ΛΗΞΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑΣ

5.1. Η λύση της σύμβασης μεταφοράς τεχνογνωσίας

Συνήθως, τα μέρη επιλέγουν ως μεθόδους επίλυσης των διαφορών από τη συμβατική σχέση τις διαπραγματεύσεις, τους φιλικούς διακανονισμούς, τη συμφιλίωση με τη συνδρομή τρίτων και τη διαιτησία, θεσμική ή *ad hoc*⁴⁰⁴. Αν και οι μέθοδοι αυτοί αποτύχουν, τα μέρη οδηγούνται πλέον στον τερματισμό της σύμβασης.

Η σύμβαση μεταφοράς τεχνογνωσίας τερματίζεται, όπως κάθε σύμβαση, είτε λόγω της παρόδου της συμβατικής διάρκειας, είτε δυνάμει συμβατικών ρητρών ή διατάξεων του εφαρμοστέου δικαίου, ή ακόμη κατόπιν καταγγελίας ή υπαναχώρησης.

Καταγγελία της σύμβασης δύναται να επέλθει κυρίως σε περίπτωση ουσιώδους μεταβολής στο αντικείμενο της σύμβασης (λ.χ. απώλεια της αξίας της τεχνογνωσίας εξαιτίας της τεχνικής προόδου ή λόγω απώλειας του απόρρητου χαρακτήρα).

Επίσης, τα μέρη μπορούν να υπαναχωρήσουν από τη σύμβαση σε περίπτωση παραβίασης των συμβατικών όρων από ένα εξ αυτών ή για άλλο λόγο που κατονομάζεται στη σύμβαση.

Αν η σύμβαση μεταφοράς τεχνογνωσίας είναι ορισμένου χρόνου, λήγει με την πάροδο του συμφωνημένου χρόνου διάρκειάς της. Μπορεί, όμως, να λυθεί και πρόωρα, από οποιονδήποτε εκ των συμβαλλομένων, υπό τη συνδρομή σπουδαίου λόγου

⁴⁰³ *Deleuze* (1988⁴), 111-112.

⁴⁰⁴ *Μουσταίρα*, Ελληνική 1997, 1496.

(έκτακτη καταγγελία), ο οποίος μπορεί να συνίσταται σε παράβαση συμβατικών όρων ή άλλο περιστατικό, που καθιστά κατά την καλή πίστη αδύνατη την εξακολούθηση της συμβατικής σχέσης για τον καταγγέλλοντα.

Αν η σύμβαση είναι αορίστου χρόνου, λύνεται με καταγγελία οποτεδήποτε, χωρίς να απαιτείται σπουδαίος λόγος (τακτική καταγγελία), υπό την αυτονόητη προϋπόθεση να μην ασκείται καταχρηστικά το δικαίωμα καταγγελίας. Αν, βεβαίως, η καταγγελία είναι άκαιρη, ο αντισυμβαλλόμενος του καταγγέλλοντος θα δύναται να επιδιώξει αποζημίωση.

Στην πράξη, είναι συνήθης ο καθορισμός από τους συμβαλλόμενους μίας αρχικής περιόδου, κατά τη διάρκεια της οποίας η σύμβαση δε μπορεί να λυθεί με τακτική καταγγελία (παραμένει η δυνατότητα έκτακτης καταγγελίας). Μετά την πάροδο της εν λόγω περιόδου, προβλέπεται ότι η σύμβαση παρατείνεται αυτομάτως διαδοχικά για καθορισμένα χρονικά διαστήματα, εκτός αν κάποιο μέρος καταγγείλει τη σύμβαση εντός της τασσόμενης προθεσμίας πριν τη λήξη του εκάστοτε χρονικού διαστήματος. Η εν λόγω ρύθμιση αποσκοπεί στην προστασία του λήπτη, ο οποίος συχνά έχει προβεί σε μεγάλες επενδύσεις για την εκμετάλλευση της τεχνογνωσίας⁴⁰⁵.

Λόγω του προσωποπαγούς χαρακτήρα της σύμβασης, γίνεται δεκτό ότι η μεταβίβαση της επιχείρησης του δικαιοδόχου δίνει το δικαίωμα στο δικαιοπάροχο να καταγγείλει τη σύμβαση, δεδομένου ότι η συνέχισή της με το νέο δικαιοδόχο προσβάλλει ουσιωδώς τα συμφέροντά του, όπως λ.χ. σε περίπτωση ακαταλληλότητας του νέου δικαιοδόχου ή εξαγοράς της επιχείρησης του δικαιοδόχου από ανταγωνιστή του δικαιοπαρόχου.

Με τη λύση της η σύμβαση παύει, κατά κανόνα, να παράγει έννομα αποτελέσματα και ενεργοποιείται η υποχρέωση του δικαιοδόχου να επιστρέψει στο δικαιοπάροχο την παραχωρηθείσα τεχνογνωσία. Επίσης, συνήθως τίθενται στο συμβατικό κείμενο προκαθορισμένες προθεσμίες για την διακοπή της παραγωγής/πώλησης των παραγόμενων βάσει της παραχωρηθείσας τεχνογνωσίας προϊόντων, καθώς και η χρονική διάρκεια κατά την οποία θα εξακολουθήσει να υφίσταται η υποχρέωση διαφύλαξης του απορρήτου της τεχνογνωσίας μετά τη λήξη της σύμβασης. Τέλος, μπορεί να ορίζεται στη σύμβαση ότι διατηρείται και μετά τη λύση της η τυχόν συμπεριληφθείσα ρήτρα προσφυγής των μερών στη διαιτησία⁴⁰⁶.

⁴⁰⁵ Σε μικτές συμβάσεις παραχώρησης τεχνογνωσίας και διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, συμφωνείται συχνά η αόριστη διάρκεια της σύμβασης, υπό την έννοια ότι αυτή θα λήξει ανάλογα με το ποιο από τα δύο γεγονότα θα συμβεί αργότερα: η λήξη του διπλώματος ευρεσιτεχνίας ή η περιέλευση της τεχνογνωσίας σε δημόσια χρήση, βλ. *Γεωργιάδη Απ.*, Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας (2008⁵), 386.

⁴⁰⁶ *Deleuze* (1988⁴), 114-115.

Πάντως, σε περίπτωση που τα μέρη έχουν προβεί σε σημαντικές επενδύσεις στα πλαίσια της σύμβασης και προκειμένου να αποφύγουν τις σοβαρές συνέπειες της ακύρωσής της, καταφεύγουν σε άλλα μέσα, όπως χορήγηση συμπληρωματικών προθεσμιών, τροποποίηση του τιμήματος, αναζήτηση τεχνικής συνδρομής και υποστήριξης από κάποιο τρίτο πρόσωπο κλπ.

Οι όροι λύσης της σύμβασης ενδιαφέρουν τόσο το δικαιοπάροχο, όσο και το δικαιοδόχο. Το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα επιτυγχάνεται αν οι όροι αυτοί είναι όσο το δυνατόν λιγότερο απειλητικοί. Προκειμένου, λοιπόν, τα μέρη να ωφεληθούν αμοιβαία, συνίσταται η υιοθέτηση μηχανισμών, που θα βοηθήσουν τα μέρη να αποδεσμευθούν από τη σύμβαση σταδιακά και ομαλά.

Π.χ. αντί να ορίζεται στη σύμβαση ως συνέπεια τυχόν καθυστέρησης καταβολής των δικαιωμάτων εκμετάλλευσης εκ μέρους του δικαιοδόχου το δικαίωμα καταγγελίας της σύμβασης από το δικαιοπάροχο, προτιμότερο θα ήταν να ορίζεται τόκος επί του οφειλομένου ποσού, που θα αυξάνεται ανάλογα με το χρονικό διάστημα της υπερημερίας και μόνο σε περίπτωση υπερβολικής καθυστέρησης να προβλέπεται το προαναφερθέν δικαίωμα καταγγελίας.

Ένα άλλο ζήτημα που τα μέρη θα πρέπει να ρυθμίσουν εξ αρχής στη σύμβασή τους είναι η τύχη των αποθεμάτων που τυχόν θα παραμείνουν στο δικαιοδόχο κατά τη λύση αυτής, ιδιαίτερα εάν η λύση αυτή λάβει χώρα πρόωρα ή παθογενώς.

Σε κάθε περίπτωση, είναι άκρως σημαντικό για τη σύναψη μίας επιτυχημένης συνεργασίας⁴⁰⁷ μεταξύ των μερών να αναπτυχθεί μεταξύ τους μία σχέση εμπιστοσύνης, προκειμένου η σύμβαση που θα συναφθεί να λειτουργεί ομαλά στο χρόνο. Για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο, θα πρέπει η σύμβαση να είναι ξεκάθαρη και να μην αφήνει περιθώρια αμφιβολιών για οποιοδήποτε θέμα, αλλά και να μειώνει, κατά το μέτρο του δυνατού, στο ελάχιστο το ρίσκο που αναλαμβάνει η κάθε πλευρά, με επιδιωκόμενο αποτέλεσμα τα κέρδη που θα αποφέρει η σύμβαση μεταφοράς τεχνολογίας σε αμφότερα τα μέρη να ξεπερνούν κατά πολύ εκείνα που θα υπολόγιζε να αποκομίσει το κάθε συμβαλλόμενο μέρος αν δραστηριοποιούνταν ξεχωριστά.

5.2. Μετασυμβατικές υποχρεώσεις των μερών

⁴⁰⁷ Μία άδεια εκμετάλλευσης δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας που λειτουργεί ομαλά, αποτελεί ιδανική βάση για ανάπτυξη ευρύτερης επιχειρηματικής συνεργασίας των μερών. Ο δικαιοδόχος μπορεί να γίνει καλός πελάτης και διανομέας για άλλα προϊόντα και υπηρεσίες του δικαιοπαρόχου, επίσης είναι δυνατόν να πραγματοποιείται μεταξύ τους εκπαίδευση ή/και ανταλλαγή εξειδικευμένου προσωπικού, παροχή τεχνικών πληροφοριών κλπ.

Το πέρας του συμβατικού δεσμού δεν επιφέρει αυτοδίκαια αποδέσμευση των συμβαλλομένων. Ο εμπιστευτικός χαρακτήρας των αδειών εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας θεμελιώνει παρεπόμενες υποχρεώσεις προστασίας των μερών, που υπερβαίνουν το χρονικό διάστημα ισχύος της σύμβασης.

Σε όλες τις συμβάσεις, με τις οποίες παραχωρείται η χρήση ενός αντικειμένου, θεσπίζεται υποχρέωση απόδοσης κατά τη λήξη της σύμβασης (πρβλ. ΑΚ 599, 629, 810). Όμως, στην περίπτωση της τεχνογνωσίας η επιστροφή είναι δυνατή μόνο εν μέρει, στο βαθμό που αυτή ενσωματώνεται σε υλικούς φορείς (π.χ. σχέδια, συνταγές κλπ.). Οι παραχωρηθείσες πληροφορίες, ωστόσο, παραμένουν σε γνώση του δικαιοδόχου⁴⁰⁸. Γι' αυτό και η υποχρέωση απόδοσης αντικαθίσταται από την υποχρέωση παράλειψης της χρήσης της τεχνογνωσίας μετά τη λήξη της σύμβασης, εφόσον δεν έχει περιέλθει σε δημόσια χρήση. Η παράβαση της εν λόγω υποχρέωσης πιθανόν να συνιστά παραβίαση του άρ. 17 ν. 146/1914. Ενίοτε, προς προστασία του δικαιοδόχου συμφωνείται ότι αυτός θα δικαιούται να εξακολουθήσει να χρησιμοποιεί την τεχνογνωσία για κάποιο χρονικό διάστημα μετά τη λήξη της σύμβασης, καταβάλλοντας το αντίστοιχο αντάλλαγμα⁴⁰⁹. Σε κάθε περίπτωση, ο δικαιοδόχος θα δικαιούται κατά καλή πίστη να διαθέσει τα ήδη παραχθέντα κατά τη λήξη της σύμβασης προϊόντα. Επίσης, θα δικαιούται να συνεχίσει να χρησιμοποιεί τις γνώσεις που είχε ή ανέπτυξε ο ίδιος ή απέκτησε από άλλες πηγές⁴¹⁰.

Πάντως, ο δικαιοπάροχος θα πρέπει να έχει πάντα υπόψη ότι θα είναι αδύνατη η πλήρης επάνοδος στην προ της σύναψης της σύμβασης κατάσταση, με δεδομένο ότι ο έλεγχος περί της συμμόρφωσης του δικαιοδόχου στην υποχρέωση παράλειψης περαιτέρω χρήσης της τεχνογνωσίας είναι αρκετά δύσκολος, και να συνυπολογίζει το γεγονός αυτό κατά τον καθορισμό του ανταλλάγματος⁴¹¹.

Επιπλέον, ο δικαιοδόχος υπέχει υποχρέωση εχεμύθειας, ακόμη και αφού λήξει η σύμβαση, εφόσον βεβαίως η παραχωρηθείσα τεχνογνωσία δεν έχει περιέλθει σε δημόσια χρήση⁴¹². Επίσης, η υποχρέωση εχεμύθειας εξακολουθεί να υφίσταται για όσο

⁴⁰⁸ Deleuze (1988⁴), 44.

⁴⁰⁹ «Η επιβολή υποχρέωσης σε πρώην δικαιοδόχο να εξακολουθήσει να καταβάλει αντάλλαγμα για τη χρήση της απόρρητης τεχνογνωσίας για εύλογο χρονικό διάστημα μετά τη λήξη μικτής σύμβασης παραχώρησης ευρεσιτεχνίας και τεχνογνωσίας συνήθως δεν εγείρει δυσκολίες από τη σκοπιά του κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού. Ωστόσο, ολική απαγόρευση της μετασυμβατικής χρήσης της τεχνογνωσίας...δεν μπορεί να γίνει δεκτή», βλ. Δήλωση Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην υπόθεση *Constructions Normalisées A. Cartoux SA κατά Terrapin (Overseas) Limited*, δημοσίευση τύπου του επίσημου εκπροσώπου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής IP(80)274 της 20.11.1980 στο Hunnigs, *Industrial Property Law in the Common Market*, Volume 5, Patent and Know-How Cases 1977-1987, 424-425.

⁴¹⁰ Γεωργιάδης Απ., Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας (2008⁵), 387.

⁴¹¹ Μαρίνος, ΕΕμπΔ 1998, 737· Ladas, Patents, Trademarks, and Related Rights, National and International Protection, Volume III, 1658.

⁴¹² Βλ. και Εφαθ 4096/2005, ΕλλΔνη 2006, 262.

η τεχνογνωσία, που είναι δυνατόν να κατοχυρωθεί με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, παραμένει αδημοσίευτη. Η ένταση της υποχρέωσης εχεμύθειας ποικίλλει ανάλογα με την περιουσιακή αξία της τεχνογνωσίας, τον οικονομικό σκοπό και τη διάρκεια της σύμβασης κλπ.⁴¹³ Αθέτηση της εν λόγω υποχρέωσης μετά τη λήξη της σύμβασης ενεργοποιεί το άρ. 17 ν. 146/1914. Παρόλο που η μετασυμβατική υποχρέωση εχεμύθειας θεωρείται αυτονόητη κατά καλή πίστη, συνίσταται η ρητή αναφορά της στη σύμβαση για το χρόνο μετά τη λήξη της συμβατικής ισχύος.

Τέλος, σε συμβάσεις μεταφοράς τεχνογνωσίας απαντώνται συχνά ρήτρες μετασυμβατικής απαγόρευσης ανταγωνισμού, οι οποίες αφενός πρέπει να είναι χρονικά περιορισμένες και αφετέρου, υπόκειται στον έλεγχο του δικαίου κατά των περιορισμών του ανταγωνισμού⁴¹⁴.

5.3. Η προστασία των απορρήτων που αποτελούν τεχνογνωσία μετά τη λήξη της σύμβασης ή μετά τη δημοσιοποίηση των απορρήτων

Ο δικαιοδόχος μπορεί να χρησιμοποιεί την απόρρητη τεχνογνωσία για όσο διάστημα η σύμβαση είναι σε ισχύ. Όταν η διάρκεια της σύμβασης είναι περιορισμένη, όλα τα έγγραφα και τα αντίγραφα που έχουν σχέση με το απόρρητο πρέπει μετά τη λήξη της σύμβασης να επιστραφούν πίσω σε αυτόν που παραχώρησε την άδεια. Αυτό συνάγεται βάσει της καλής πίστης, ακόμη κι όταν δεν υπάρχει σχετική ρητή πρόβλεψη στη σύμβαση. Επειδή όμως δεν μπορεί να ελεγχθεί αν έχουν επιστραφεί όλα τα έγγραφα κλπ. χωρίς να έχουν κρατηθεί αντίγραφα και από την άλλη η απαίτηση απόδοσης μιας πνευματικής γνώσης αποτελεί απαίτηση για μία αδύνατη παροχή, η λήξη της χρήσης της άδειας εκμετάλλευσης μπορεί να διαπιστωθεί μόνο διαμέσου των αποτελεσμάτων της παραγωγής⁴¹⁵.

Εάν κατά τη διάρκεια ισχύος της σύμβασης και χωρίς συμμετοχή του δικαιοδόχου η μυστική τεχνογνωσία καταστεί δημόσια γνωστή, σταματούν πλέον οι απαγορεύσεις που επιβλήθηκαν στα πλαίσια του ανταγωνισμού, καθώς ο κάτοχος μυστικής τεχνογνωσίας, που συνάπτει σύμβαση εκμετάλλευσης και υπολογίζει σε μία όσο το δυνατόν μεγαλύτερη διάρκεια τήρησης της αποκλειστικότητας της τεχνογνωσίας, δεν θα πρέπει να αποκλείει μία πρόωρη αποκάλυψη ή μια παρόμοια εφεύρεση. Ο κίνδυνος αυτός, που φέρει ο δικαιοπάροχος, αντισταθμίζεται, σε κάποιο βαθμό, μέσω του

⁴¹³ Μούζουλας, ΕλλΔνη 1994, 1013-1014.

⁴¹⁴ Γεωργιάδης Απ., Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας, (2008⁵), 388.

⁴¹⁵ Παπαδοπούλου (2007), 366, με παραπομπή στη γερμανική θεωρία.

αντιτίμου που λαμβάνει για την παραχώρηση της τεχνογνωσίας. Ως προς τα δικαιώματα χρήσης, δεν υπάρχει καμία υποχρέωση περαιτέρω καταβολής τους εκ μέρους του δικαιοδόχου, εκτός αν ο τελευταίος είναι υπαίτιος για τη δημοσιοποίηση της τεχνογνωσίας⁴¹⁶.

Σε περίπτωση που ο δικαιοδόχος διαπιστώσει ότι η τεχνογνωσία που παραχωρήθηκε προς χρήση εξ αρχής δεν αποτελούσε απόρρητη γνώση, τότε απαλλάσσεται από όλους τους περιορισμούς, καθώς και από την υποχρέωση πληρωμής για την άδεια.

Βέβαια, διαφορετική είναι η περίπτωση που ο δικαιοδόχος τελεί σε γνώση του γεγονότος ότι η τεχνογνωσία που αποκτά δεν είναι απόρρητη, οπότε συμβατικοί όροι που προβλέπουν περιορισμούς χρήσης για το χρόνο μετά τη δημοσιοποίηση του απορρήτου, θεωρούνται ανίσχυροι. Πράγματι, ακόμη και τεχνογνωσία που δεν είναι μυστική μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο σύμβασης, στην περίπτωση που η άμεση απόκτησή της έχει για τον αποκτώντα μεγαλύτερη οικονομική σημασία από τη συγκέντρωση και εξέταση γνώσεων ήδη δημοσιευμένων. Ενίοτε, πάντως, είναι δυσχερές να διακριβωθεί αν υπάρχει δημοσιοποίηση των πληροφοριών που παραχωρήθηκαν με άδεια εκμετάλλευσης. Ευνόητο είναι πως η αποκάλυψη δεν πρέπει να έχει γίνει από το δικαιοδόχο⁴¹⁷.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στη σύγχρονη μεταβιομηχανική κοινωνία (*«κοινωνία της πληροφορίας»*), η οικονομική και κοινωνική σημασία των άυλων αγαθών -καινοτόμων γνώσεων, ιδεών και know-how- υπερβαίνει κατά πολύ τη σημασία των υλικών αγαθών υπό την έννοια του άρ. 947 ΑΚ. Τα άυλα αγαθά αποτελούν το *«εμπράγματο δίκαιο του 21^{ου} αιώνα»*⁴¹⁸. Η επιστημονική έρευνα και τεχνολογική πρόοδος προσδιορίζουν αποφασιστικά την οικονομικοπολιτική εξέλιξη ενός κράτους.

Οι νομικοί κανόνες που ρυθμίζουν την κυκλοφορία των γνώσεων έχουν διττό σκοπό: αφενός επιδιώκουν να διευκολύνουν την κατανομή και κυκλοφορία τους εκεί όπου χρησιμοποιούνται ή αναμένεται να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικότερα, αφετέρου δημιουργούν κίνητρα για την ανάπτυξη νέων γνώσεων προς γενικότερο όφελος. Η αγορά αναλαμβάνει την πρώτη αποστολή, ενώ η διανοητική ιδιοκτησία

⁴¹⁶ Παπαδοπούλου (2007), 367.

⁴¹⁷ Ibid.

⁴¹⁸ Μαρίνος, Αθέμιτος Ανταγωνισμός (2009²), 29.

υλοποιεί το δεύτερο σκοπό, κατά περιπτώσεις υποβοηθούμενη από το δίκαιο του ανταγωνισμού.

Η ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς προϋποθέτει την εξάλειψη των περιορισμών της ελεύθερης κυκλοφορίας και των στρεβλώσεων του ανταγωνισμού, δημιουργώντας συγχρόνως περιβάλλον που ευνοεί την καινοτομία και τις επενδύσεις. Στο πλαίσιο αυτό, η προστασία της εν συνόλω διανοητικής ιδιοκτησίας αποτελεί ουσιώδες στοιχείο και καίριο παράγοντα όχι μόνο για την προώθηση της καινοτομίας και της δημιουργικότητας, αλλά και για την ανάπτυξη της απασχόλησης και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Η προστασία της διανοητικής ιδιοκτησίας θα πρέπει να δίνει τη δυνατότητα στον δικαιούχο των σχετικών δικαιωμάτων να αποκομίζει νόμιμο κέρδος, αλλά και να επιτρέπει την ευρύτερη δυνατή διάδοση των νέων γνώσεων.

Η τεχνογνωσία, δικαίωμα εντασσόμενο στην ευρύτερη περιοχή της διανοητικής ιδιοκτησίας, συνάμα και διαφοροποιούμενο από τα τυπικά δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας καθόσον ο δικαιούχος της δεν κατοχυρώνεται παρά μόνο *de facto*, ήδη εδώ και δεκαετίες διαδραματίζει ουσιαστικότατο ρόλο στην οικονομική ζωή των επιχειρήσεων, όπως καθίσταται εμφανές από την προηγηθείσα ανάπτυξη. Πράγματι, η τεχνογνωσία αποτελεί την πεμπτουσία της έρευνας και ανάπτυξης, τον κινητήριο μοχλό των δυναμικότερων εκ των επιχειρήσεων και κυρίως αυτών που δραστηριοποιούνται στον τομέα της τεχνολογίας. Η οικονομική της αξία είναι συχνά ιδιαίτερως μεγάλη, ενώ το πλεονέκτημα που εξασφαλίζει για τον κάτοχό της του επιτρέπει να διατηρεί ηγετική θέση στη σχετική αγορά προϊόντων ή υπηρεσιών. Η εξέλιξη της τεχνογνωσίας, λαμβάνοντας υπόψη την αλματώδη πρόοδο της τεχνολογίας και το συμφέρον των επιχειρήσεων να διατηρούν για κατά το δυνατόν μεγαλύτερο χρόνο τα αποτελέσματα των ερευνητικών προσπάθειών τους μυστικά ώστε να υπερισχύσουν των ανταγωνιστών τους, προοικονομεί σαφή επικυριαρχία της τεχνογνωσίας έναντι της ευρεσιτεχνίας.

Οι συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας εν γένει και τεχνογνωσίας είναι βέβαιο ότι θα απασχολήσουν εκτεταμένα τη συναλλακτική πρακτική των επιχειρήσεων και τη νομική επιστήμη, δεδομένου ότι, μολονότι η τεχνογνωσία παρουσιάζει έντονα δυναμικό χαρακτήρα, δεν έχει τύχει ακόμη ειδικότερης νομοθετικής ρύθμισης, πλην του Κανονισμού 772/2004/ΕΚ που μεταχειρίζεται τις συμφωνίες μεταφοράς τεχνογνωσίας από τη σκοπιά του δικαίου του ανταγωνισμού και της αποσπασματικής ρύθμισης του ελληνικού ν. 1733/1987.

Οι εξελίξεις στον τομέα της τεχνογνωσίας αναμένονται με ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ι. Συγγράμματα / Μονογραφίες

Ελληνικά

- *Αναγνωστοπούλου/Κλεφτοδήμου*, Οι συμβάσεις μεταφοράς τεχνογνωσίας, 1992
- *Αντωνόπουλος*, Βιομηχανική Ιδιοκτησία, 2002
- *Αποστολόπουλος Χ.*, Ο Κανονισμός 772/2004/ΕΚ για τις Συμβάσεις Μεταφοράς Τεχνολογίας, Οι κοινοτικοί κανόνες ανταγωνισμού σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 ΕΚ στις συμβάσεις μεταφοράς τεχνολογίας, 2009
- *Γεωργιάδης Απ.*, Ενοχικό Δίκαιο – Ειδικό Μέρος, τόμ. Α', 2004
- *Ο ίδιος*, Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας, Ε' έκδοση, 2008
- *Γκολφινόπουλου*, Ο Κανονισμός ΕΟΚ 556/89 για τις άδειες εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας (Know-how), 1991
- *Δημητρακάς*, Πρακτικός Σύμβουλος Ανωνύμων Εταιρειών, 2008
- *Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών*, Σχέδιο Σύμβασης Μεταφοράς Τεχνολογίας (Στ1), 1997
- *Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών*, Σχέδιο Σύμβασης Αποκλειστικής Μεταφοράς Τεχνολογίας (Στ2), 1997
- *Καρύδης*, Ευρωπαϊκό Δίκαιο Επιχειρήσεων και Ανταγωνισμού, 2004
- *Κοτσίρης*, Δίκαιο Ανταγωνισμού (Αθέμιτου και Ελεύθερου), Δ' έκδοση, 2001
- *Λιακόπουλος*, Βιομηχανική Ιδιοκτησία, Ε' έκδοση, 2000
- *Μαρίνος*, Λογισμικό (Software) Νομική Προστασία και Συμβάσεις, 1989
- *Ο ίδιος*, Αθέμιτος Ανταγωνισμός, Β' έκδοση, 2009
- *Μηνούδης*, Σύμβαση άδειας εκμετάλλευσης ευρεσιτεχνίας, 1987
- *Οργανισμός Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας*, Οδηγός καλής πρακτικής για τη μεταφορά τεχνολογίας, 2005
- *Παπαδοπούλου*, Το επιχειρηματικό απόρρητο, 2007

- *Ρόκας Νικ.*, Βιομηχανική Ιδιοκτησία, 2004
- *Στεφάνου Κ.*, Βιομηχανική Ιδιοκτησία και Κοινή Αγορά, 1980
- *Ταλιαδούρος*, Παραχώρηση τεχνογνωσίας (know-how) στην κοινοτική έννομη τάξη του ανταγωνισμού, 1987

Ξενόγλωσσα

- *Anderman*, EC Competition law and IP rights, Οξφόρδη, 1998
- *Cornish/ Llewelyn*, Intellectual Property: Patents, Copyrights, Trade Marks and Allied Rights, 5^η έκδοση, Λονδίνο, 2003
- *Deleuze*, Le contrat international de licence de know-how (savoir-faire), 1988, 4e édition
- *Fabre*, Le Know How – Sa reservation en droit commun, Centre d'Études Internationales de la Propriété Industrielle - Université de Sciences Juridiques, Politiques et Sociales de Strasbourg, Librairies Techniques, 1976
- *Gross*, Know-how-Lizenzvertrag, Β' έκδοση, Μόναχο, 1996
- *Groves/ Matino/ Miskin/ Richards*, Intellectual Property and the internal Market of the European Community, Λονδίνο, 1993
- *Hunnings*, Industrial Property Law in the Common Market, Volume 5, Patent and Know-How Cases 1977-1987, European Law Centre, Λονδίνο
- *Jones/ Sufrin*, EC Competition Law, Text, Cases and Materials, Β' έκδοση, Oxford University Press 2004
- *Korah*, Intellectual Property and the EC Competition Rules, Οξφόρδη, 2006
- *Ladas*, Legal Protection of Know How, IDEA, The Patent Trademark and Copyright Journal of Research Education 1963
- *Ο ίδιος*, Patents, Trademarks, and Related Rights, National and International Protection, Volume III, Harvard University Press, Κάμπριτζ, Μασσαχουσέτη, 1975
- *Magnin*, Know-How et Propriété Industrielle, Centre d'Études Internationales de la Propriété Industrielle - Université de Sciences Juridiques, Politiques et Sociales de Strasbourg, Librairies Techniques, 1974
- *Rubin*, International Technology Transfers, Λονδίνο, 1995
- *Schmidt-Szalewski / Pierre*, Droit de la Propriété Industrielle, 4η έκδοση, Παρίσι, 1997
- *Stumpf*, Der Know-How-Vertrag, 2^η έκδοση, Χαϊδελβέργη, 1971
- *Weniger*, La protection des secrets économiques et du savoir-faire (Know-how), Etude comparative des droits allemande, français et Suisse, Γενεύη, 1994

II. Άρθρα/ Μελέτες

Ελληνικά

- *Δρυλλεράκης*, Σχέση Κανονισμών Ομαδικών Εξαιρέσεων και Εθνικού Δικαίου Ανταγωνισμού, ΕΕμπΔ 1999, 447 επ.
- *Ζιάμου Θ.*, σε Σκουρή, Ερμηνεία Συνθηκών για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, 2003
- *Θεοδωρίδης*, «Η Microsoft στο στόχαστρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ανταγωνισμού», ΕΕΕυρΔ 2004, 619 επ.

- *Κλεισούρας*, Εμπορικό και βιομηχανικό απόρρητο στο κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού – Σκέψεις με αφορμή την απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην υπόθεση Microsoft, ΔΕΕ 2006, 370 επ.
- *Κουμάντος*, Διανοητική Ιδιοκτησία, ΕλλΔνη 1994, 1464 επ.
- *Λιακόπουλος*, Εξελίξεις και προοπτικές του δικαίου της βιομηχανικής ιδιοκτησίας, ΔΕΕ 1995, 820 επ.
- *Λοΐζου*, Ο Κανονισμός 240/96 της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για τις συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας, ΕπισκΕΔ 1997, 66 επ.
- *Λυμπερόπουλος*, Η προστασία των εφευρέσεων στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΕλλΔνη 1998, 1477 επ.
- *Ο ίδιος*, Εφευρέσεις μη προστατευόμενες, ΕλλΔνη 2004, 321 επ.
- *Μαγγίβας*, σε Γεωργιάδη-Σταθόπουλο, ΑΚ – Ερμηνεία κατ' άρθρο, άρθρο 513, τόμος III, Ειδικό Ενοχικό.
- *Μαρίνος*, Ευρεσιτεχνία και μεταφορά τεχνολογίας, ΕΕμπΔ 1984, 549 επ.
- *Ο ίδιος*, Η ρήτρα μη προσβολής δικαιώματος ευρεσιτεχνίας ως περιορισμός στον ανταγωνισμό και στη μεταφορά τεχνολογίας, ΝοΒ 1984, 1695 επ.
- *Ο ίδιος*, Συμβάσεις εκμετάλλευσης άυλων αγαθών, σε *Σχινάς*, Προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού (Η πρακτική της ΕΠΑ/ΕΑ), 1992
- *Ο ίδιος*, Συμβάσεις Μεταφοράς Τεχνολογίας, ΕΕμπΔ 1998, 719 επ.
- *Ο ίδιος*, Συμβάσεις μεταφοράς τεχνολογίας – Βασικά χαρακτηριστικά και προβλήματα, ΕΕμπΔ 1998, 720 επ.
- *Ο ίδιος*, Ανακοινώσεις και Κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο δίκαιο του ανταγωνισμού - νομικές διαστάσεις μετά τον Κανονισμό 1/2003 και επιδράσεις στο εθνικό δίκαιο των συμβάσεων, ΔΕΕ 2006, 713 επ.
- *Ο ίδιος*, Η Οδηγία 2004/48 για την επιβολή δικαιωμάτων Διανοητικής Ιδιοκτησίας – Κριτικές παρατηρήσεις υπό το φως της αρχής της αναλογικότητας, ΕΕμπΔ 2009, 227 επ.
- *Μούζουλας*, Οι άδειες εκμετάλλευσης τεχνολογίας κατά τη διάθεση προϊόντων πληροφοριακής τεχνολογίας, ΕλλΔνη 1994, 1011 επ.
- *Μουσταίρα*, Μεταφορά Τεχνολογίας και Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο, ΕλλΔνη 1997, 1495 επ.
- *Σκούρτης*, Δικονομικά προβλήματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας και οι δικονομικοί νεωτερισμοί της TRIPS, ΕλλΔνη 1999, 506 επ.
- *Σουφλερός*, Ο Κανονισμός 1/2003 και η βάσει αυτού αποκεντρωμένη εφαρμογή των άρθρων 81 και 82 ΣυνθΕΚ - Επιπτώσεις στο ελληνικό δίκαιο ανταγωνισμού, ΝοΒ 2009, 257 επ.
- *Χριστοδούλου Κ.*, Σημειώσεις στη γενική θεωρία των άυλων αγαθών, ΔίΜΕΕ 2007, 180 επ.

Ξενόγλωσσα

- *Cachra/ White*, Know-How Transfer, The role of social and economic factors (πηγή: <http://www.ivey.uwo.ca/faculty/rewhite/docs/knowhowx.pdf>)
- *Dahan*, Problèmes Juridiques de transferts de technologie à la destination des pays en voie de développement, σε συλλογικό τόμο *Bollecker-Stern/ Dahan/ Korelmanas*, Droit Économique, Université de Droit, d'Économie et de Sciences Sociales de Paris – Institut des Hautes Études Internationales de Paris, Pedone, Paris, 1978.

- *Fischer*, Zahlungsverpflichtung für Lizenzgebühren in Know-How-Veträgen, wenn der Vertragsgegenstand offenkundig geworden ist, GRUR 1985, σελ. 638.
- *Krasser*, Der Schutz des Know-How nach deutschem Recht, GRUR 1970, 587.
- *Mathys*, Know-how-Transfer, -Erhaltung und -Sicherung beim ICT-Outsourcing, 2008 (πηγή: <http://www.wenger-plattner.ch/files/downloads/files/44a8e4e9070a08cffce405e4bfd7de2d/Know-how%20Transfer.pdf>)
- *Schlosser*, Der Know-how-Vertrag, sic! 3/1998, 269 (πηγή: www.kasser-schlosser.ch/pdf/sic1998.pdf)

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

- Κανονισμός ΕΚ/772/2004 της Επιτροπής της 27^{ης} Απριλίου 2004 «για την εφαρμογή του άρ. 81 παρ. 3 της συνθήκης σε ορισμένες κατηγορίες συμφωνιών μεταφοράς τεχνολογίας», ΕΕ L 123 της 27.4.2004, σ. 11.
- Κανονισμός ΕΚ/1/2003 της 16ης Δεκεμβρίου 2002 «για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της συνθήκης», ΕΕ της 4.1.2003, L 1, σ. 1
- Κανονισμός ΕΚ/240/96 της Επιτροπής της 31^{ης} Ιανουαρίου 1996 «σχετικά με την εφαρμογή του άρ. 85 παρ. 3 ΣυνθΕΚ σε κατηγορίες συμφωνιών μεταφοράς τεχνολογίας», ΕΕ L 31 της 9.2.1996, σ. 2.
- Κανονισμός 556/89/ΕΟΚ της Επιτροπής της 30^{ης} Νοεμβρίου 1988 «σχετικά με την εφαρμογή του άρ. 85 (ήδη 81) παρ. 3 ΣυνθΕΚ σε ορισμένες κατηγορίες συμφωνιών που αφορούν την άδεια εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας», ΕΕ L 61 της 4.3.1989, σ. 1.
- Κανονισμός 19/65/ΕΟΚ «περί εφαρμογής του άρ. 85 παρ. 3 ΣυνθΕΚ σε κατηγορίες συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών», ΕΕ 36 της 6.3.1965, L 533 σ. 65.
- Οδηγία 2004/48/ΕΚ της 29^{ης} Απριλίου 2004 σχετικά με την επιβολή δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (ΕΕ C 32 της 5.2.2005, σελ. 15)
- Ανακοίνωση της Επιτροπής της 27.4.2004 «Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 της συνθήκης ΕΚ σε συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας», ΕΕ 27.4.2004 C 101, παρ. 142, 144, και 145.
- Ανακοίνωση της Επιτροπής «Έκθεση για τη λειτουργία του κανονισμού 1/2003, COM(2009) 206 τελικό, {SEC(2009)574}
- Ανακοίνωση της Επιτροπής - Κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 81 παρ. 3 της συνθήκης, ΕΕ C 101, 27.4.2004, σελ. 81
- Ανακοίνωση, Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την έννοια του επηρεασμού του εμπορίου των άρθρων 81 και 82 της Συνθήκης, ΕΕ C 101, 27.4.2004, σελ. 81

- Ανακοίνωση της Επιτροπής της 27.4.2004 «Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 της συνθήκης ΕΚ σε συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας», ΕΕ 2004/С 101, σ. 2.
- Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τις συμφωνίες ήσσονος σημασίας, οι οποίες δεν περιορίζουν σημαντικά τον ανταγωνισμό σύμφωνα με το άρθρο 81 παρ. 1 ΣυνθΕΚ, ΕΕ C 368 της 22.12.2001, σ. 13
- Ανακοίνωση της Επιτροπής «Κατευθυντήριες γραμμές για τους κάθετους περιορισμούς», COM (2000/С 291/01), ΕΕ C 291 της 13.10.2000
- Ανακοίνωση της Επιτροπής όσον αφορά τον ορισμό της σχετικής αγοράς για τους σκοπούς του κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού (ΕΕ C 372 της 9.12.1997, σ. 5).
- Λευκή Βίβλος για τον εκσυγχρονισμό των κανόνων εφαρμογής των άρθρων 81 και 82 της Συνθήκης ΕΚ, Πρόγραμμα της Επιτροπής αρ. 99/027, Βρυξέλλες 28.4.1999
- Έκθεση αξιολόγησης της Επιτροπής σχετικά με τον κανονισμό απαλλαγής κατά κατηγορίες 240/96/ΕΚ για συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας, COM(2001)786 από 20.12.2001.

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

I. Κοινοτική Νομολογία

Αποφάσεις Δικαστηρίου Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ)

- Υπόθ. C-395/96 P και C-396/96 P, *Compagnie Maritime Belge*, Συλλογή 2000, I-1365
- Υπόθ. C-49/92 P *Anic Partecipazioni*, Συλλογή 1999, I-4125
- Υπόθ. C-230/96 *Cabour*, απόφ. 30.4.1998, Συλλογή 1998, I-2055
- Υπόθ. C-7/95 P *John Deere*, Συλλογή 1998, I-3111
- Υπόθ. C-246/1986 *Belasco*, Συλλογή 1989, 2117
- Υπόθ. C-42/1984 *Remnia/ Επιτροπή*, Συλλογή 1985, 2545
- Υπόθ. C-29/83 και 30/83 *CRAM* και *Rheinzink*, Συλλογή 1984, 1679
- Υπόθ. C-96/82 *ANSEAU-NAVEWA*, Συλλογή 1983, 3369
- Υπόθ. C-236/1981 *Celanese* Συλλογή 1982, 1183 Υπόθ. C-56/64 και 58/64, *Consten* και *Grundig*, Συλλογή 1966, 429
- Υπόθ. C-258/78, *Nungesser*, Συλλογή 1982, 2015
- Υπόθ. C-209/215 και C-218/1978 *FEDETAB*, Συλλογή 1980, 207
- Υπόθ. C-14/1968 *Wilhelm/ Bundeskartellamt*, Συλλογή 1969, 1-24
- Υπόθ. C- 56/65 *Société Technique Minière*, Συλλογή 1966, 337

Αποφάσεις Πρωτοδικείου Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΠΕΚ)

- Υπόθ. T-136/1994 *Eurofer ASBL*, Συλλογή 1999 II, 263

- Υπόθ. Publishing Association, απόφ. 9.7.1992, Συλλογή 1992 II, 1995
- Υπόθ. T-30/1989 Hilti, Συλλογή 1990 II, 1439
- Υπόθ. Tetrapak, απόφ. 10.7.1990, Συλλογή 1990, II 309

Αποφάσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής

- Απόφαση Eurofer, ΕΕ 6.5.1994 L 116/1
- Απόφαση UK Agricultural Tractor ΕΕ 13.3.1992 L. 068/19
- Απόφαση KSB/Goulds/Lowara/ITT, ΕΕ 25.1.1991 L. 019/25
- Απόφαση Delta Chemie DDD, 13.10.1988, ΕΕ L. 309/15.11.1988
- Απόφαση Rich-Products/Jus-Rol, 22.12.1987, ΕΕ L. 69/15.3.1988
- Απόφαση Fatty Acids, ΕΕ 06.1.1987 L 003/17
- Απόφαση Polypropylene, ΕΕ 18.8.1986 L 230/1
- Απόφαση Boussois-Interpane, 15.12.1986, ΕΕ L. 50/19.2.1987
- Δήλωση Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην υπόθεση Constructions Normalisées A. Cartoux SA κατά Terrapin (Overseas) Limited, δημοσίευση τύπου του επίσημου εκπροσώπου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής IP(80)274 της 20.11.1980
- Απόφαση Ceruse, ΕΕ 30.1.1979 L. 021/16
- Απόφαση Davide Campari-Milano SpA, ΕΕ 13.03.1978 L. 70/69
- Απόφαση COBELPA, ΕΕ 21.09.1977 L. 242/10
- Απόφαση De Laval-Stork, ΕΕ 1977, L. 215/11
- Απόφαση Hoffman la Roche, ΕΕ 1976, L. 223/27
- Απόφαση United Brands Co (Chiquita) ΕΕ 1976, L. 95/1
- Απόφαση Bayer/Gist-Brocades, ΕΕ 1976, L. 30/13
- Απόφαση Reuter / Basf, ΕΕ 1976, L. 1254/40
- Απόφαση Kabelmetal-Luchaire ΕΕ 1975, L. 222/34
- Απόφαση Davidson Rubber Co, ΕΕ 23.6.1972 L. 143/31
- Απόφαση Davidson-Rubber ΕΕ 1972, L. 143/31
- Απόφαση Burroughs-Delplanque ΕΕ 1972, L. 13/50

II. Εθνική Νομολογία

Αποφάσεις Αρείου Πάγου

- ΑΠ 564/2007, ΕΕμπΔ 2008, 382
- ΑΠ 1192/2003, ΕλλΔνη 2005, 449
- ΑΠ 736/2002, ΕΛΔ 43, 1663
- ΑΠ 5/2002 ΕΛΔ 44, 182
- ΑΠ Ολομ. 40/1998, ΕΕΜΠΔ 1999, 28
- ΑΠ 109/1997 ΕΛΔ 39, 96
- ΑΠ 412/1990 ΕΕμπΔ 43, 48
- ΑΠ 1788/1983, ΕλλΔνη 1984, 913, με παρατηρήσεις Κ.Δ. Λυμπερόπουλου
- ΑΠ 400/1978, ΝοΒ 27, 182

Αποφάσεις Συμβουλίου Επικρατείας

- ΣΤΕ 4702/1998, Δημοσίευση Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ

Αποφάσεις Εφετείου

- ΕφΑθ 4096/2005, ΕλλΔνη 2006,260
- ΕφΑθ 3916/2003, ΔΕΕ 2003,1049
- ΕφΑθ 2545/2003, ΕλλΔνη 2004,590
- ΕφΑθ 6015/2000, ΕλλΔνη 43, 1452
- ΕφΑθ 9675/1999 ΕΛΔ 41,1394
- ΕφΑθ 5460/1998 ΕΛΔ 39,1401
- ΕφΠειρ 702/1994 ΕΛΔ 36,677

Αποφάσεις Πολυμελούς Πρωτοδικείου

- ΠΠρΑθ 7440/1999, ΕΕμπΔ 2000,573

Αποφάσεις Μονομελούς Πρωτοδικείου

- ΜΠρΑθ 2870/2002, ΕΕμπΔ 2002,416
- ΜΠΑ 3597/2000 ΕΕμπΔ 2000,566

Αποφάσεις Επιτροπής Ανταγωνισμού

- ΕΠΑ ΟΛ 277/IV/2005, ΕπισκεΔ 2005,255
- ΕΠΑ 2/1979 (*Levis Strauss & Co*), ΕΕμπΔ 198,606

ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

- http://europa.eu/legislation_summaries/competition/firms/l26108_el.htm (Σύνοψη της νομοθεσίας της ΕΕ)
- http://ec.europa.eu/index_el.htm# (Ευρωπαϊκή Επιτροπή)
- http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/ (Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων)
- http://ec.europa.eu/competition/publications/glossary_el.pdf. (Γλωσσάριο των όρων που χρησιμοποιούνται στην πολιτική ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης)
- http://www.ekt.gr/content/display?ses_mode=rnd&ses_lang=el&prnbr=71793 (Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης)
- <http://www.ipo.gov.uk> (Βρετανικό γραφείο Διανοητικής Ιδιοκτησίας)
- <http://eur-lex.europa.eu/JOIndex.do?ihmlang=el> (Επίσημη Εφημερίδα Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων)